UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Ukrainian Museum-Archives of Cleveland
Displaced Persons Camp Periodicals Collection

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

166

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЧАСОПИСУ »НАШЕ ЖИТТЯ«
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 1. Авґсбурґ, липень 1947 Рік I.

Слово до читачів

Переглядаючи сторінки наших часописів і журналів, можемо завважити в них одну хибу, один поважний недолік: наша преса замало місця присвячує господарсько-соціяльним справам, тоді коли в чужій пресі господарсько-соціяльні проблеми займають одно з перших місць. Зокрема тепер, в час великої господарської повоєнної руїни, в час, коли світ, за посередництвом своїх найкращих політиків-економістів, шукає шляхів до господарської відбудови, коли всі держави роблять усе можливе, щоб привести щоденне життя своїх громадян до нормального рівня, треба й нам цим справам присвятити трохи більше уваги.

У нас є ще особливо важлива проблема — це питання нашого переселення, питання яке дуже тісно зв'язане не лише з загально-українською проблемою, але й загально-світовою. І це питання треба більше спопуляризувати, бо, — ніде правди діти, — тільки наша переселенська централя — Головна Українська Переселенська Рада і її виконавчий орган — Центральна Переселенська Управа — змагається з матеріяльними труднощами, які не дозволяють їй розгорнути належно свою роботу, одну з найважніших у нашому теперішньому суспільному житті. А причини в тому, що широкий загал нашого громадянства ще не доцінює тієї роботи як слід. Вкінці справи нашого внутрішнього життя, нашої внутрішньої сили, а саме: як нам бути на еміґрації, які форми придумати, щоб якнайбільше наших скитальців могло стати господарськими підметами, а не лише предметами, тобто, щоб якнайбільше людей мали власні господарства, а якнайменше працювало як наймані робітники. Ще важливіша справа майбутньої форми нашого господарського ладу на рідних землях.

Це все справи, які вимагають окремого висвітлення, вияснення, дискусій і знання.

Тимчасом у нас багато дискутується над різними вузько-партійними, або загально політичними справами, над справами культури, мистецтва, літератури, релігії, філософії, виховання, спорту, зате дуже рідко чути голоси дискусії на економічні чи соціяльні теми. Всі названі ділянки людського знання дуже важливі, але не менш важливими є різні господарські чи соціяльні проблеми.

Приглянмося лише добре до сучасної світової політики, то побачимо зразу, що всі так звані ідеологічні спори, чи інтереси, це здебільшого лише серпанок, що затуляє правдиві причини, тобто різні чисто господарські справи, чи як дехто називає »грубі матеріяльні інтереси«, за які часто проливається кров мільйонів людей. Майже всі війни, за винятком може хрестоносних походів, починаються звичайно тим, що одна з держав нападає на другу, щоб загарбати її територію, захопити або знищити її промисловість чи ціле господарство.

Вистачить згадати, що перша і друга війни мали в основі стремління Німеччини розширити свої господарсько - промислові впливи воєнною силою. Проти цього виступили держави, загрожені в своїх інтересах німецьким імперіялізмом. Війна мала врятувати світову рівновагу...

Тепер знов бачимо подібні чисто господарські причини, що не дозволяють успішно закінчити хоч би одну мирову конференцію. Іран і нафтові концесії, Палестина і Дарданели та доступ Росії до Середземного моря, Суезький канал і питання Далекого Сходу, робітничі страйки це все господарські питання, які стають одночасно і найважливішими політичними проблемами світу.

Сьогодні суспільно-громадські й господарські взаємовідносини, що в'яжуть між собою як індивідуальні господарства, так і цілі народи,

УКРАЇНСЬКИЙ
Ч. 1743
МУЗЕЙ-АРХІВ

привели до витворення окремого поняття світового господарства, світової одної держави.

Суспільні відносини між людьми на ґрунті їхньої господарської чинности, розглядає окрема наука — політична економія, теорія народнього господарства, яка в свою чергу розпадається на цілу низку теоретичних і практичних дисциплін. А ввесь процес економічного життя можемо звести до таких головних видів: продукція або виробництво, обмін, розподіл вироблених дібр і народнього доходу та споживання. У зв'язку з тим можемо суспільно - господарське життя організувати на різних принципах, приватно-капіталістичних, державно - суспільних, кооперативних і т. п. Розвиток господарсько-суспільного життя залежить від географічного положення, підсоння, морфологічної будови землі та природніх багатств. Від господарсько-політичної системи залежить знов рух людности, релігійні і національні відносини, розвиток культури, освіти, соціяльні відносини . . .

Це все ті проблеми, що вимагають від нас підійти до них ближче, розглянути й простудіювати їх, бо без знання і розв'язки цих питань не можемо говорити про такі великі речі, як . . . будова держави.

І тому ми з великою приємністю прийняли пропозицію Об'єднання Українських Кооператорів видавати один місячний додаток до »Нашого Життя« п. з. »Господарсько-Кооперативне Життя«, в якому можна було б обговорити хоч найважніші господарські проблеми нашого внутрішнього характеру.

Випускаючи в світ перше число »Господарсько-Кооперативного Життя«, просимо одночасно всіх наших економістів, кооператорів, господарників — науковців - теоретиків і фахівців-практиків, — до співпраці в цьому нашому скромному додатку, що виходить з ініціятиви Об'єднання Українських Кооператорів і який згодом повинен стати самостійним органом, чого від щирого серця бажаємо.

Редакція »Нашого Життя«

ПІД ПРАПОРОМ КОНСТРУКТИВНОЇ ПРАЦІ

Відірвана від Рідної Землі 250-тисячна маса українського народу, позбавлена можливости повернутися на Батьківщину, вірна добрій традиції конструктивної праці— властивій кожній морально здоровій національній спільноті — не склала теж на скитальщині трудящих рук. Між іншими і господарська ділянка праці — ця матеріяльна основа фізичного і духового розвитку національної спільноти — не осталася позаду інших ділянок національних змагань української еміґрації. Доказом цього є многогранна господарська організація громадського характеру, яку за час від закінчення воєнних операцій по сьогодні під захистом ЦПУЕ створила українська еміґрація на всіх просторах її перебування, не тільки в окупованій Німеччині, але теж і поза нею в Европі. У будові цієї господарської організації беруть участь всі конструктивні сили української еміґрації, як кооперативного так і суто приватного сектора — хліборобського і міщанського — при чинній допомозі професійних організацій. Оця співпраця усіх чинників, зв'язаних з народнім господарством, свідчить про те, що дух конструктивної праці, який так позитивно виявлявся на Рідній Землі, це дух незломаний, це цінність, яка мов добрий ангел - хоронитель веде українців і на еміґрації шляхом громадської творчости та захищає його як найкраще від деструктивних впливів післявоєнного, часто морально звихненого й господарчо спекулятивного, довкілля.

Самоорганізація власних сил еміґрації, самопоміч і взаємна поміч — ось основи морально-здорової і надійної господарської організації українців на чужині. Така організація сама по собі дає підстави до розцінки добра і зла, сьогодні так часто затираної практикою спекулянтів, сумної слави лицарів наживи.

Від перших починів упорядкування організованого життя української еміґрації будівничі громадського життя мають ідеал оперти це життя не на чужій ласці, а на власних моральних і матеріяльних силах, на власній праці скитальців.

Українець, загартований у важкім змаганні за своє національне існування на власній Батьківщині під чужою владою, не впав духом і тепер, опинившись поза межами Рідного Краю. Навпаки, він гадає шляхом самоорганізації, самовиховання чи радше перевиховання і надалі класти власними силами основи свого сучасного особистого і громадського життя та підготовити себе до дальших організованих змагань тут, на скитальщині, при змінених умовах, зокрема якщо прийдеться йому піти на заокеанську еміґрацію.

Така духова постава українця-еміґранта дає українській еміґрації, майже без решт, велику моральну силу еманципуватися з-під чужої ласки, чужої милостині, подаваної хоч би й від найщирішого серця. Така духова постава дозволяє українському еміґрантові зберігати за собою гідність людини і добрі самопочування. Така духова постава і зв'язана з нею праця дає українській еміґрації реальну підставу власної оборони від наклепів чужинців,

що схильні всі негідні вчинки одиниць перекидати злорадно на цілу спільноту.

Українські власні варстати праці тут на еміґрації є ще, самозрозуміло, дуже скромні у порівнянні до таких же варстатів праці, вирощених трудом поколінь на батьківщині. Але вони є пророчистим доказом морального здоров'я української еміґрації, яка живе по таборах, як і тієї, що живе поза таборами. Організована праця української еміґрації зискує признання американського Військового Управління і різних харитативних організацій та Міжнародного Червоного Хреста. Всі ці чинники оглядають і оцінюють конструктивну працю української еміґрації. Їх оцінка спирається на пізнанні правди. І їх оцінка є міродайна. З тих мотивів, ставлячи самі до себе високі вимоги щодо нашої поведінки і наших творчих змагань на еміґрації, можемо не звертати уваги на дешеві, з політичних мотивів кидані з різних сторін наклепи на українську еміґрацію в окупованій Німеччині.

Всі ми, українські еміґранти-громадяне, рішуче засуджуємо вчинки одиниць, позбавлених громадської вартости, але водночас стверджуємо, що ніяке суспільство не вільне від асуспільних елементів. Осуджуємо і поборюємо неетичні вчинки покидьків громадянства, щоб охоронити здорове громадянство від неслави у сучаснім і від загрози для майбутнього громадського життя на чужині як і від неменшої загрози життя на Батьківщині, якщо Провидіння дозволить нам вернутись на Рідну Землю.

До конструктивної праці на господарськім полі, у всіх скупченнях української еміґрації, у таборах і поза таборами, взялись майже всі маси українських скитальців. Особовий склад скупчень, їх потреби і спроможності створили цілу мережу господарських приватних і кооперативних варстатів праці різних категорій і різного юридичного оформлення під проводом ЦПУЕ і його центральних господарчих установ, що працюють над закріпленням стану посідання цих варстатів праці за українською еміґрацією як суспільною спільнотою. Попри постійні технічні удосконалення вирощених нами варстатів праці і нашої наполегливої роботи та сторожкости сучасний момент вимагає від нас ще й правного оформлення нашого господарського дорібку у кооперативнім і суто приватнім секторі. Головна наша увага скупчується покищо на таборових господарських станицях української еміґрації; як знаємо американська влада над таборами не вспіла ще дотепер зуніфікувати свого становища до таборових господарчих організацій української еміґрації. Також позатаборові станиці, коли йде про остаточне їх оформлення, вимагають дальших заходів у німецької влади.

За нами, як творцями українських господарчих станиць, говорить перед американською і німецькою владою факт, що всі ці станиці визначає їх суспільне наставлення. Всі вони — це некапіталістичні станиці, але станиці праці трудових прошарків української еміґрації, інтелектуальних і фізичних працівників з метою послуг для громадян, шукаючи для них праці та господарського захисту від товарової лихви, а водночас допомагають суспільній опіці і культурно-освітнім станицям у їхній праці для добра цілої української еміґрації.

Такі засади праці увела в громадське життя Батьківщини українська кооперація. Такі засади принесла вона й на скитальщину. Добрий приклад кооперації став для сутоприватницького сектора дороговказом на Рідній Землі і на еміґрації. Наш сутоприватницький сектор має теж у великій мірі громадське наставлення.

Український кооперативний рух був і є одною з віток життя-змагань українського народу як органічної цілости. У своїх змаганнях українська кооперація підпорядкувалася і підпорядковується добру нації. В ім'я тієї нації і для неї працює український кооператизм над господарським і культурним розвитком її трудових верств, над творенням і поглиблюванням власними силами рідної цивілізації. А шириною і глибиною культури та цивилізації мірять вартість народу.

Український кооперативний рух, будований на засадах добровільного гуртування, становить один із секторів господарського життя народу. Український кооперативний рух поборює тільки капіталістичний сектор. Суто приватний сектор становить головні заінтересування всього українського, не тільки кооперативного, руху. Цей сектор, спертий на приватну власність, дає членів для кооперативного руху всіх народів. Кооперація не затирає ані особовости члена ані не бажає касувати його приватної власности, навпаки — допомагає притаманним для кооперації способом розвивати особовість скооперованих членів і їх приватно-власницькі господарства.

Звідси і на еміґрації, якщо наше господарське життя розвивається з двох огнищ, кооперативного і приватного, не заходить потреба боронити один чи другий сектор, але єднати обидва з метою підпорядкування всього господарчого життя вищим завданням народу.

Нація — це органічна цілість різнородностей. Єдність — це гармонія всіх тих різнородностей в національному організмі.

Нехай же гармонія, яка визначає досі господарське життя еміґрації, організоване на громадських засадах, доведе нас до суцільного об'єднання, і на інших відтинках нашого громадського чи політичного життя.

Нехай же орган „Господарсько-Кооперативне Життя“ причиниться до цього великого діла серед сучасних умов нашого життя.

Нехай конструктивні сили нашої еміґрації під своїм прапором поведуть господарське діло — різне по своїм походженню і призначенню — до гармонійної співпраці і доведуть до гармонійної злуки всіх різнородностей, об'єднаних життям і методами праці, до єдности, якої вимагає добро нашої національної спільноти.

Ю. Павликовський

Українська кооперація на еміґрації

Остання світова війна, що зруйнувала жахливим способом українські землі та українське народнє господарство, знищила і ввесь матеріяльний дорібок української кооперації. Матеріяльні витрати хоч і великі проте не такі болючі, як втрати в людях; багато передових українських кооператорів загинуло наслідком воєнних дій, багато з них замучено у концентраційних таборах або померло серед еміґрантських злиднів. Це велика втрата для українського кооперативного руху і для українського народу.

Не зважаючи на дуже несприятливі обставини українська кооперація за час свого існування не лише положила основи під модерне народнє господарство на рідних землях, але й витворила великі моральні цінності, зокрема виховала великі кадри солідних, фахових працівників, що залишаться на довгі роки добром української нації. Українська кооперація за ввесь час свого існування придержувалася послідовно у своїй конструктивній праці ідейних кооперативних, тобто суто громадсько-суспільних, засад, спертих на демократичних основах, і ці засади зберегла навіть під час німецької тоталістичної окупації.

Як наслідок війни багато наших кооператорів опинилось у Німеччині, на примусовій еміґрації. І тут теж українські кооператори, одні з перших, стають до громадської праці в таборах і різних наших середовищах.

Для підрахунку всіх сил і намічення пляну праці українські кооператори із західніх зон Німеччини вирішили створити ідейний і господарський центр української кооперації на еміґрації. З цією метою відбулася 15 і 16 квітня 1946 р. в Мюнхені перша ділова нарада, на якій між іншим зроблено підсумки кооперативної праці в краю, апробовано започатковану вже поодинокими кооператорами працю тут на еміґрації і намічено мінімальний плян на найближчий час. Зокрама присутні на нараді кооператори прийняли з задоволенням до відома факт, утворення при ЦПУЕ Громадської Контрольної Ради для провірки підсумків закінчення діяльности громадських установ у краю, яка побіч діяльности кооперативних установ, окрему увагу буде присвячувати і кооперативним працівникам для визнання довір'я за минулу діяльність.

Нарада ця вирішила скликати загальний з'їзд українських кооператорів для створення Об'єднання Кооператорів при ЦПУЕ.

8 і 9 червня 1946 р. відбувся перший загальний з'їзд українських кооператорів і установчі збори Української Кооперативної Централі в Німеччині. На з'їзд прибуло 115 українських кооператорів (в тому числі 17 представників існуючих кооперативів на всіх 28).

На з'їзді заслухано доповіді і обговорено багато актуальних справ. Обговорено теж організаційну схему і перші наслідки праці таборових і позатаборових кооперативів. Заслухано доповідь представника ЦПУЕ про потребу господарської організації української еміґрації і плян побудови української кооперації на чужині. Вкінці схвалено статут "Об'єднання Українських Кооператорів“ при ЦПУЕ.

Крім того відбулися установчі збори Української Кооперативної Централі в Німеччині, на яких заслухано інформаційну доповідь представника ЦПУЕ про потребу такої організації, а опісля розглянено і схвалено статут централі та вибрано керівні органи.

28 січня 1947 р. відбувся в Мюнхені другий краєвий з'їзд представників усіх українських кооперативів із західніх зон Німеччини. На цьому з'їзді постановили негайно розпочати діяльність торговельної централі "Центросоюз“, заснованої 8-9 червня 1946 р.

В зв'язку з цим з'їзд ухвалив:

1. Передати тимчасово ведення товарової гуртівні кооперативі "Кос“ у Мюнхені.

2. Наладнати люстраційно - інструкторську працю в кооперативах, яку має самостійно провадити Організаційний Відділ Центросоюзу. Одночасно Організаційний Відділ Центросоюзу буде вести ідейно-організаційну працю, засновуючи нові кооперативи.

3. Тимчасово деякі справи передати до реалізації кооперативі "Кос“.

4. Для упорядкування праці в Централі всі діючі кооперативи зобов'язані негайно внести відповідні грошові внески, про су-

му яких кожен кооператив повідомлено окремо. Внески треба переслати до кооп. "Кос" з дописскою "для Центросоюзу".

Дирекція "Центросоюзу" розпочала свою працю з 1 лютого ц. р. в приміщенні кооп. "Кос" у Мюнхені.

В останній час дуже актуальною проблемою для нас є утворення переселенських кооперативів і створення Ревізійного Відділу при ЦПУЕ для існуючих кооперативів, які треба хоч раз до року проревізувати фаховим ревізором.

Андрій Качор

»Об'єднання Українських Кооператорів« до кооператорів

"Задивлені у зорі твердо ступають по землі". Слова творця кооперативної системи на західньо-українських землях, що так влучно характеризують кооператорів і їх духове успосіблення, які знайшли своє виправдання і тут на еміґрації.

Час, що пережила наша еміґраційна суспільність по закінченні війни 1945 р. а частинно 1946 р., можемо назвати періодом втрачених можливостей, періодом надій на скорі переміни, періодом мрій про різні еміґрації та комбінації.

Кооператори перші позбавились ілюзій. Вони почали творити варстати праці, економічні клітини серед нашого суспільства. Вони перші з усіх професійних працівників на своїх Установчих Зборах 9.6.46. в Мюнхені створили своє станове товариство "Об'єднання Українських Кооператорів" при ЦПУЕ. Зібралися ті, що оформлювали ідеологічно й творили практично українську кооперацію у нашій батьківщині, ще до війни та рішили, що треба:

1. Згуртувати всіх українських кооператорів у станове товариство, щоб можна було заступати їх інтереси перед громадськими чинниками, а посередньо перед владою.

2. Утримувати зв'язок із зовнішнім кооперативним світом та репрезентувати українську національно-демократичну думку перед ідейними провідними міжнародніми кооперативними організаціями.

3. Пропаґувати кооперативні ідеї серед української еміґрації, допомагати членам у поглибленні фахової освіти, допомагати при організації і веденні праці українських кооперативів, що діють на еміґрації, чинною участю у праці на економічній ділянці нашого еміґраційного суспільства.

Так створене Товариство, почало свою діяльність. Справді дотеперішній балянс праці, дотеперішні осяги незначні. Однак коли до сього балянсу додати всю цю працю, яку кооператори виконують на різних громадських, зокрема економічних, ділянках, всі ці позитивні прояви, яких ініціяторами і виконавцями є кооператори, то безперечно треба ствердити, що український кооператор на еміґрації і надалі стоїть на службі свого народу. Згуртовані кооператори у двох територіяльних відділах товариства безперечно дали багато позитивної праці для суспільства.

У дальшому розвитку та посиленні організаційної праці товариства Управа Об'єднання українських кооператорів просить усіх кооператорів-науковців і кооператорів-практиків зі стажем праці не менше п'ять літ та прихильників українського кооперативного руху української національности:

а) переслати управі товариства свої адреси. В місцевостях, де є більше кооператорів, просимо скласти відповідні списки з адресами;

б) просимо всі управи діючих уже кооперативів так таборових, як і позатаборових, подати свої дані (адреса, управа, кількість членів, пайовий капітал, як оформлена кооп., на якому статуті).

Після переведення реєстрації, себто зараз по одержанні адрес, Управа Т-ва вишле членські заяви та статут ОУК. В місцевостях, де є 20 кооператорів, можна створити Відділи. Знаючи здисципліновaність та почуття обов'язку наших кооператорів, Управа Т-ва вірить, що всі наші кооператори щиро й охоче відізвуться на це прохання Управи.

Адреса Управи: Мюнхен, Розенгаймерштрассе 46 а, кооп. К.О.С. з дописскою: для Об'єднання Українських Кооператорів.

Управа.

Кооператив — це добровільне, на принципі рівноправности і самодопомоги засноване об'єднання людей з метою поліпшити свій добробут шляхом ведення на спільний рахунок підприємства, яке має збільшувати трудовий заробіток учасників, або зменшувати їхні видатки на споживання, відповідно до використання ними цього підприємства а не по кількості вкладеного капіталу.

(Проф. Б. Мартос)

40-ліття педагогічно-громадської і кооперативної праці проф. Бориса Мартоса

Ініціятивний Комітет при Українській Економічній Високій Школі в Мюнхені вшанував у травні ц. р. 40-ліття педагогічно-громадської і кооперативної праці професора Бориса Мартоса.

Професор Б. Мартос, відомий як автор першого наукового твору, українською мовою, про кооперацію п. н. "Теорія кооперації", своєю наполегливою працею він вписав своє ім'я в історію українського економічного руху на вічні часи. Він належить до ініціяторів організації першого українського високого економічно-кооперативного шкільництва, що дало початок не лише сучасній модерній українській кооперації, але взагалі відродженню всього українського господарського руху.

Проф. Борис Мартос

І тому з приводу цього скромного ювілею 40-ліття праці проф. Б. Мартоса хочемо хоч коротко нарисувати сильветку Шановного Ювілянта.

Борис Мартос народився на Полтавщині 20.5. 1879 р. (ст. ст.). Вже гимназистом 5. кл. почав він заробляти на своє утримання тим, що допомагав у науці іншим учням; так само і студіюючи в університеті, заробляв гроші лекціями, при чім відзначався як добрий репетитор. Коли в Харкові в кінці 1906 р. організувалися загально-освітні курси Чадова, закликано його викладати математику й космографію. В роках 1907-1908 Б. Мартос викладає математику на курсах для підготовки землемірів, латинську мову на Вищих Жіночих Курсах і географію на курсах, улаштованих Т-вом Торговельних Помічників. В той час почав він викладати математику в одній з харківських жіночих гімназій одначе скоро царська поліція заборонила йому педагогічну діяльність, як людині „політично непевній" — участь у таємній українській організації (Українська соціял-демократична партія.)

Це було причиною, що Б. Мартос мусів змінити фах, спершу працює він у Волинському Земстві як старший контролер статистичних робіт (1909 р.), одночасно провадить він кілька курсів для підготовки студентів та вчителів до переведення оціночно-статистичного асекураційного перепису з таким успіхом, що відомий наш статистик О. Русов запропонував йому асистентуру при своїй катедрі в Київському Комерційному Інституті; але він мусів відмовитися. Відбувши 10-ти місячну платну практику в Волжсько-Камському Банку (1910 р.), працює в кооперації, як старший інструктор кооперації у Волинському Земстві, пізніше як член управи Кубанського Кооперативного Банку, згодом як інспектор кооперації в Полтавському Земстві, а вкінці як голова управи Центрального Українського Кооперативного Комітету. Одночасно був головою надзірної ради "Дніпросоюзу" та членом надзірної ради "Українбанку".

В цей час (рр. 1911-1918) не кидає Борис Мартос і педагогічної праці, організуючи в різних місцях кооперативні курси або беручи участь у курсах, що їх організовували інші кооператори. Будучи генеральним секретарем Української Центральної Ради, він організував в 1917 р. піврічні курси для підготовки кооператорів вищої кваліфікації. На цих курсах викладали кращі наші професори-економісти, як М. Туган-Барановський, К. Мацієвич, С. Остапенко та інші.

1918 р., разом з Туган-Барановським та К. Мацієвичем організує він Кооперативний Інститут, першу в світі вищу кооперативну школу. Одночасно викладав він в кооперативній школі "Дніпросоюзу" ім. В. Доманицького в Київі та був запрошений лектором до Київського Комерційного Інституту. У першому уряді Директорії УНР (р. 1919) Б. Мартос був міністром фінансів.

У 1920 р., склавши обов'язки міністра, робить наукову подорож по Німеччині (Берлін, Дрезден, Ляйпціґ, Реґенсбурґ, Мюнхен, Гамбурґ), де знайомиться з кооперативними організаціями та укладає плян організації кооперативної школи на еміґрації. Підібравши склад викладачів (економіст М. Порш, правник В. Старосольський та ін.), їде він 1921 р. до Ужгороду, де веде переговори з А. Волошином, Ю. і М. Бращайками та ін. тамошніми українськими діячами, але, на жаль, безуспішно. Тому їде до Праги і там організує вечірні кооперативні курси для українських еміґрантів при Українському Громадському Комітеті, на чолі якого тоді стояв М. Шаповал. З іні-

ціятиви міністра Ґірси та з підтримкою президента Т. Масарика, ідея цих курсів поширилася з початку до Інституту Сільсько-Господарської Кооперації а потім Господарської Академії в ЧСР (Подєбради).

Як член організаційної комісії цієї школи, розробив він плян навчання кооперативного відділу економічного факультету.

Від 1922 р. до ліквідації Української Господарської Академії викладає Мартос в ній з початку як доцент, а потім як професор, беручи на себе і адміністративні функції. Працює теж як секретар професорської ради та продекан економічно-кооперативного факультету цієї школи.

Коли Академія була змушена приступити до ліквідації, професори її вирішили продовжувати працю способом заочного навчання; проф. Мартос бере активну участь в комісіях для організації Українського Господарського Інституту (УТГІ) та Спілки Професорів Української Господарської Академії (СПУГА) і в праці цих установ. В рр. 1936-8 був він директором УТГІ і головою СПУГА.

В той же час бере він участь в роботі Масарикової Академії Праці в Празі та в Етократичному Товаристві, де виступає з прилюдними викладами в питаннях кооперації та економіки, а також в Українській Науковій Асоціяції, де зачитує доповідь на тему: "Світова криза, її причини й методи поборення". На І. і ІІ. Українському Науковому З'їзді виступає він з доповідями: "Клясифікація кооперативів" та "Значення будівельної кооперації". На запрошення Центрального Союзу Чеських Кооперативів (р. 1934) керує він курсом для підготовки кооперативних службовців та кооперативним семінаром цього союзу і переводить статистичні дослідження діяльности чеських кооперативів.

За час своєї педагогічної праці написав Б. Мартос низку підручників, як "Теорія кооперації", "Кооперативна ревізія", "Організація і ведення зібрань", "Будівельна кооперація" (незакінчена), що являють собою оригінальні праці. Крім цього написав він багато інших наукових економічних праць, як „Курс валюти й забезпечення її золотом", „Клясифікація кооперативів", "Нарис історії української кооперації", „Межі розвитку кооперації споживачів", „До методології студіювання кооперації" і ін. Деякі з його наукових праць надруковано в "Révue Int. des Etudes Cooperatives". За цінні теоретичні праці проф. Мартоса, обрано його дійсним членом Міжнародного Інституту для студіювання кооперації.

Тепер працює проф. Мартос над розробкою двох тем: "Можливість поборення господарських криз" та "Забезпечення курсу паперових грошей". На останню тему він недавно зробив доповідь в Українському Економічному Товаристві в Мюнхені.

Впродовж 40-літньої педагогічної діяльности, проф. Б. Мартос завжди керувався думкою про збільшення кадрів української національно свідомої інтеліґенції з доброю фаховою підготовкою, що змогла б керувати господарським життям, зокрема кооперативною його галуззю. Його праця не пропала марно. Серед сучасних українських громадських діячів, професорів і директорів кооперативних установ можна зустрінути чимало осіб, що колись були слухачами його лекцій.

Проф. Б. Мартос працює тепер як професор і ректор Української Економічної Високої Школи в Мюнхені, як член Українського Наукового Економічного Товариства в Мюнхені та як професор Українського Технічно-Господарського Інституту в Реґенсбурзі, а також як член Президії Української Переселенської Ради.

Василь Вереш-Сірменський

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА

Карткова система і ціни харчів в Україні

В Україні є чотири роди харчових карток. Перший найкращий рід, одержують старшини армії і поліції (НКВД) та їхні родини, другий професори університетів і інститутів та мистці, третій урядовці, а четвертий всі інші.

У Львові особи, що мають харчові картки третьої категорії, одержують 400 гр. хліба денно, а також місячно 1400 гр. м'яса, 800 гр. жиру, 400 гр. цукру та 4000 гр. борошна.

Поза максимальними цінами харчових продуктів у державних магазинах, за якими нераз треба стояти в довгих чергах, існує ще толерований державний вільний ринок. Ось ціни на деякі товари вільного ринку у Львові: 1 кг. хліба — 32 карбованці, 1 кл. масла — 120-140 карб., 1 кг. м'яса — 45 карб., 1 л. молока — 45 карб.. пара черевиків — 1500 карб., одна сорочка — 500 карб., костюм муж. — 5000 карб.

І це в той час, коли місячна платня совєтського урядовця становить 600 карб. Старшини одержують 1.000 до 1.500 карб.

Треба зазначити, що в Києві, як і взагалі на східньо-українських землях, ціни значно вищі. Тому звідтіля люди масово їздять на "захід" по закупи. (УПС).

Українська кредитова кооперація в Канаді

Як подає канадійський "Новий Шлях", кредитова кооперація між українцями в Канаді росте, діє, скріплюється. Кредитових спілок між українцями около 25, що гуртують в себе 3 тисячі членів.

Живи й гори. Не для того, щоб згоріти, а щоб світити й гріти.

Фраґменти з виставки праць таборових майстерень в „Сомме-Казерне“ в Авґсбурзі

Фраґмент дитячих забавок.

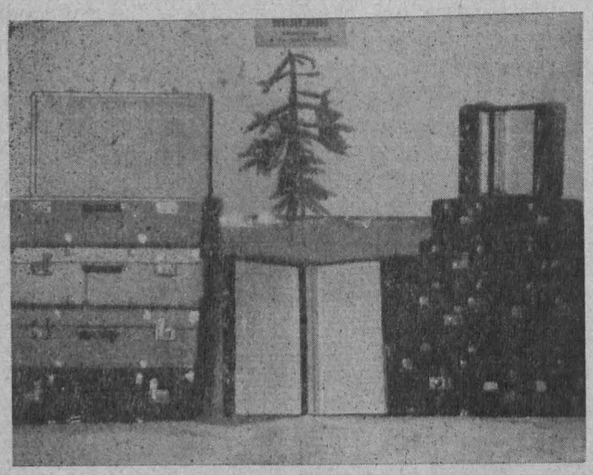

Валізки таборової майстерні

Куток вишивки.

Українська кустар промисловість

Коли частина українського народу покидала батьківщину, то разом з нею покинули рідні землі й найголовніші діячі її дрібної промисловости. Цими діячами були фахівці в кустарній та ремісничій промисловості.

Кустарна або доморобна й ремісничa промисловість займають поважне місце в економіці наших земель. На жаль, дуже мало є статистичних даних про цей вид дрібної промисловости, в якій беруть участь переважно українські елементи населення. За даними з 1927—28 р. дрібна й кустарно-ремісничa промисловість виробила продукції на 1.132.464.4 тис. карб. Було в ній зайнято 768.163 осіб. Окремо даних за кустарно-ремісничу промисловість, на жаль, нема.

В УССР вся промисловість, крім дрібної, була удержавлена. Для ремісничої й кустарної промисловости формально можливості для існування не були зачинені, але їх поставлено було в такі важкі умови, головно щодо набування потрібної сировини й матеріялів, високе оподаткування, так що фактично приватні підприємства не могли існувати. Приватна ремісничa й кустарна промисловість УССР існувала тільки в мінімальних розмірах.

Кустарна й ремісничa промисловість за довоєнних часів відогравала в господарстві України не останню ролю, вона задовольняла потреби в промислових виробах споживача на селі, де вона була поважним конкурентом для фабричного виробництва, певні галузі її відогравали ролю також у задоволенні потреб міського споживача, зокрема кравецтво, шевство кушнірство, слюсарство та різні технічні майстерні.

З огляду на загальну недостачу фабричних виробів за совітських часів на Україні кустарна та ремісничa промисловість мала підстави для свого існування. Проте в становищі кустарно-ремісничої продукції, починаючи з часів колективізації й переведення індустріялізації, зайшли поважні зміни. Переведення колективізації змінило правове й господарське становище селянства, зпоміж якого рекрутувалась головна маса кустарних виробників й сільських ремісників. Це мусіло відбитись на загальному стані кустарно-ремісничої продукції. Так само мусіли вплинути на зміну цього стану й боротьба, яку розпочала совітська влада проти приватних підприємств зокрема високе оподаткування і змагання совітської влади до їх примусового кооперування. В останні часи ця промисловість існувала в багатьох

на й ремісничa на еміґрації

випадках нелеґально або напів леґально.

Райони найзначнішого поширення кустарно-ремісничої промисловости — це Полісся, Правобережжя, Лівобережжя. В степовій Україні вона розвинена значно слабше. Також існує ця промисловість в Галичині, в Карпатській Україні, на Буковині та в Басарабії.

На придніпрянській Україні виділюються такі ремісничі виробництва: ковальське, кравецьке, столярське, млинарське, хлібопекарське і шевське.

Кустарні виробництва маємо такі: гончарське, боднарське, ткацьке. В деяких районах кустарне виробництво набірає характеру мистецької промисловости, ганчарство і вишивальництво на Поділлі та ткацтво на Полтавщині і Київщині.

На західніх землях серед ремісничих закладів поширені заклади обробки шкір, волокнуватих речовин, харчових продуктів і металів. З галузів кустарної промисловости існують: виріб полотна, килимарство, кушнірство, виріб сукна, селянського одягу, деревний промисл, кошикарство, ганчарство. Зокрема на Буковині й Галичині гарні вишивки.

Кустарна промисловість поширена найбільше по селах і малих містах.

Кустарним (доморобним) промислом називають такий промисл, що ним займаються головним чином у вільний час від сільсько-господарських робіт у себе в хаті, без вживання складних машин, простим знаряддям для невідомого споживача на збут. Реалізують свою продукцію більше по ярмарках та базарах. Ремісничим промислом називають такий промисел, що ним займаються без вживання складних машин і свою продукцію виробляють для певного споживача на замовлення.

Фахівці цих промислів переїхали на еміґрацію і почали продовжувати своє виробництво. Наприклад, у таборі Петерсберг та колонії Ґосляр працюють дві жіночі майстерні, перша робітня ручних робіт і вишивок, друга-робітня забавок. У таборі Брауншвайґу в будинках „Розалія — касерне“ існують такі робітні: столярська, шевська, слюсарська, радіо-технічна, бляхарська чоловіча та жіноча кравецька робітня. У таборі Боїс-Брулє фото-майстерня, в українському таборі в Ульмі є такі робітні; чоловіча, жіноча кравецька, трикотажня, слюсарська, що виробляє праски, свічники, попільнички, електричні кухонки тощо, ковальська робітня, що виробляє: сани, сокири, підкови; робітня українських вишивок, де вишивають: рушники, сорочки, хустки, килими за взорами з різних око-

Фраґменти з виставки праць таборових майстерень в „Сомме-Казерне“ в Авґсбурзі

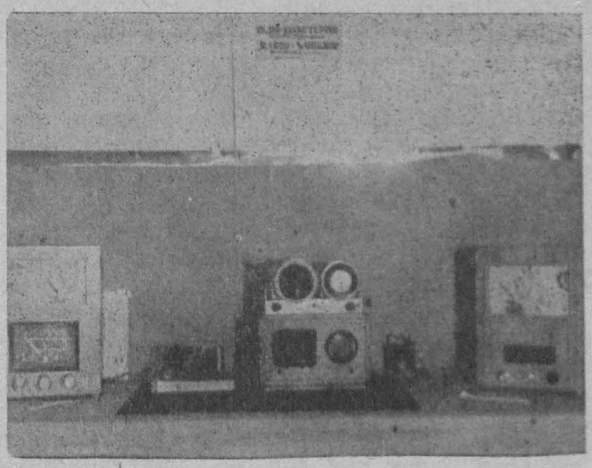

Радіоапарати з кооперативної майстерні.

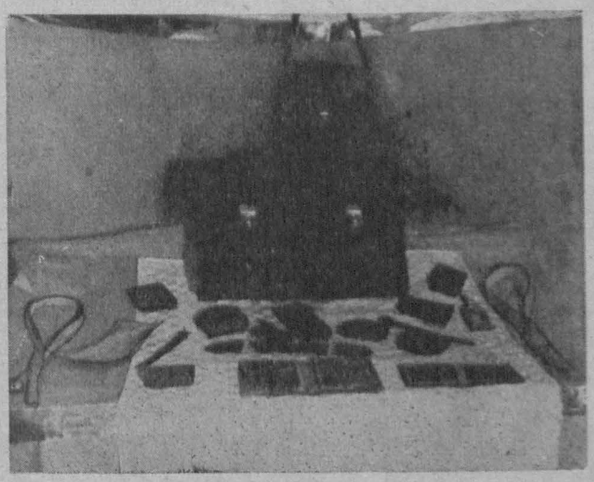

Римарські вироби.

Гуцульські вироби на еміґрації.

лиць України. У цій вишивальні є узори й фарби Полтавщини, Поділля, Бойківщини, Волині. Крім того, в цьому таборі є робітня, що виробляє гуцульські скриньки. В українському таборі Гойтліґен є кустарна робітня ляльок. В таборі Ляйм є кустарна мистецька майстерня, де виробляють дерев'яні ляковані коробки, гарно розмальовані олійними фарбами, різнокольорові намиста з пластмаси, обручки, брошки, сережки, браслети. У таборі Майнц-Кастель є такі робітні; 2 кравецькі жіночого одягу, 1 чоловічого, шевська, радієва і електротехнічна. В Гетінґені майстерня ляльок. У таборі Людвіґсбурґ є кустарна майстерня „Українське Народнє Мистецтво", де виробляють т. зв. „касетки" — різьблені, інкрустовані або гаптовані кольоровою соломою, а також альбоми та рямки. Подібні майстерні мають табор „Сомме-Казерне" в Авґсбурзі та табори в усіх західніх зонах Німеччини. По характерних узорах можна пізнати, з яких околиць походить творець тієї чи іншої касетки з Київщини, Полтавщини, Гуцульщини Яворівщини, чи з Заліщик. Вироби деяких таборів потрапляють до Англії і до Америки.

Поруч з кустарним та ремісничим промислом по наших таборах на еміґрації в Німеччині існують ще відповідні ремісничі школи, де вчиться наша молодь.

Наприклад, у Корнберзі є реміснича школа. У таборі Кассель є реміснича школа, курси крою, шиття та фотографії. У таборі Мангайм є технічна школа з кількоми різними відділами. У таборі Лайм існує українська школа мистецьких виробів, де учні вчаться малювати й виготовляти різні мистецькі речі як ляковані коробки, намиста, сережки, обручки, браслети, різні вироби зі шкіри, дерева, ювелірських і текстильних предметів. У цьому таборі була виставка мистецьких виробів тієї школи. Вона привернула увагу не лише мешканців табору Ляйм, але й численних чужинців. Частину експонатів передано, як подарунок від українців місцевій американській лікарні.

***

Виставки кустарних і ремісничих виробів відбувалися і по інших таборах. Так відбулася така виставка у таборі Ульм, у Сомме-Касерне в Авґсбурзі (8-15 січня) де найкращими експонатами були експонати народнього мистецтва, а саме альбоми, килими, вишивки. Були також експонати робітень. Надзвичайно багата і прекрасно організована етнографічна виставка в українському таборі в Діллінґені. З її численними і високомистецькими експонатами привернула увагу не тільки українців, а й американців, німців та інших чужинців.

Крім виставок, що дивують і захоплюють чужинців нашим мистецтвом, маємо в продажі альбом „Українська Народня Вишивка", друкований в Гайдельберзі. Він також реклямує нашу кустарну промисловість. Коштовне видання, друковане в багатьох фарбах з короткими поясненнями мовами: українською, англійською і німецькою.

Кустарна й ремісничa промисловість становить поважне місце в економіці еміґраційних мас нашого народу, а тому і заслуговують на більшу увагу. Висока якість кустарної і ремісничої промисловости знайомить чужинців Европи й Америки з мистецтвом української нації та нашими господарськими здібностями.

П. Х.

М. Д. ЛІНКЕЛН
Президент Кооп. Ліги в США.

Споживчі кооперативи, державні уряди та світова торгівля

(Стаття з місячника „Фрі Ворд", Нью-Йорк)

Як можна вести продукцію й торгівлю без властивого доходу та заробітку — це річ незрозуміла не тільки для справжнього купця але і для гострого критика приватних підприємств. Тому не дивно, що так праві, як і ліві партії не цілком розуміють суть споживчих спілок. Ми, американці, часто займаємося проблемою шведських споживчих спілок, бо вони є кращим прикладом ведення господарки без доходу та заробітку.

Шведські методи

Продукція електричних жарівок мусіла перейти в Швеції завзяту боротьбу між ново заложеними кооперативами та вже існуючим трестом. „Ми знизимо ціни на мінімум можливого, ми вживемо всіх резерв, щоб вас побороти" — загрожував трест електричних жарівок. „Але якраз цього ми бажаємо — відповіли споживчі спільники — тому ми заложили нашу спілку. Робіть, панове, що хочете! Ви можете ваші жарівки даром роздати. Якщо фабрика ваші ціни держатиме на низькому рівні, тоді ми досягли нашої мети.

В Швеції є найнижчі ціни на електричні жарівки, як будь де в Европі; сьогодні коштують вони половину тієї ціни, яку виставив був трест. Вже перед війною споживчі спільники були горді своїми фабриками. Сьогодні це підприємство втричі більше, як року 1938 і продукує не тільки електричні жарівки, але також неон — та флюоресцентні лямпи, апарати Рентґена та інші електричні інструменти.

В Швеції ужили споживчі спільники ще одної цілком нової тактики: вони інвестують свої капітали в приватні підприємства, але не тому щоб черпати доходи з них, тільки

з причин зв'язаних спільно з добром споживачів. Поперше, поодинокі части певного підприємства легше поступово викуповувати, аніж все разом переняти. Поодинокі акції можна дешевше купити. Подруге споживча спілка, що має тільки 20% акцій в своїх руках, одержує право голосу в підприємстві, а вона старається при помочі цього права знизити ціни та підвищити якість виробів. Потретє це право голосу дає можливість затруднювати власних робітників, які можуть в приватних підприємствах набирати досвіду, а потім використати їх в своїх власних спілках.

Шведський купецький світ не дуже вдоволений існуванням кооперативів, але це з цілком зрозумілих причин, бо вони спричинилися до перевороту в різних ділянках промислу й торгівлі.

Центральна організація „Кооператіва Фербундет" продукує: маргарину, рослинні олії, керамічні вироби, ґумові плащі для авт, чоботи, папір, каси, лазневі урядження та інші порцелянові вироби. Фабрика ґумових плащів для авт цієї організації є найбільша в Швеції. „Кооператіва Фербундет" заложила також фабрику штучних угноєнь. 30% населення Швеції зорганізоване в споживчих спілках. В Англії охоплено кооперативним рухом 50% населення. Однак між тими двома державами помічається велика різниця. Шведи мають більше відваги в організації і закладанні нових підприємств, в той час як англійці досить повільні та обережні.

Брітанський рух може похвалитися великими та сталими успіхами й великим досвідом. Так в Англії, як і в Швеції зустрічається з дня на день чимраз більше діячів суспільного життя, що працюють для розвою споживчих спілок. В Англії від споживчих спілок обрано навіть двох членів до англійського уряду. Але проблема, чи даний рух економічно більше зискає чи більше втратить через певні сталі або тільки тимчасові політичні зв'язки, ще не вирішена, дискусійна.

В кожному іншому підсонні

Не тільки в Швеції та Англії з їх соціялістично-демократичними урядами, але і в Росії та Америці кооперативи мають певне значіння.

До споживчих спілок треба зачислити селянсько-кооперативні кредитові товариства примітивної Індії, селянські кооперативи Японії, продукційні кооперативи бразілійських плянтаторів кави та соціялістичні, комуністичні й католицькі кооперативи перед- і повоєнної Італії. Папа Римський радив в своїм посланні до Стразбурзької конференції в червні 1946 р., щоб не соціялізувати індустрії, а тільки завести кооперативний порядок. Совєтська рада міністрів видала в листопаді розпорядження, щоб знову зорганізувати споживчі спілки в містах, які були 1935 р. розв'язані. „Правда" зазначає, що підприємства потребують здорової конкуренції під державним наглядом, таким способом осягнеться більша продуктивність та знизяться ціни. Як бачимо, кооперативи можуть розвиватися під кожним підсонням.

Споживчі спілки та політики

Не дивно, що спроби надавання кооперативному рухові певних політичних напрямків лишилися без успіху. Виразно сказавши: соціялістичний кооператив — це щось неможливе, як наприклад „католицький ровер" або „республіканський годинник". Споживчі спілки, що прийняли певні політичні напрямки або обмежили своїх членів певною політичною групою, або перестали розвиватися. В Чехо-Словаччині передвоєнні кооперативи були поділені на різні політичні групи, а знову повоєнні споживчі спілки збереглися від всяких політичних впливів. І власне ті повоєнні кооперативи здобули собі велике значіння в господарському житті Чехо-Словаччини. Річ ясна, що в державі з соціялістичною більшістю населення, будуть і кооперативи соціялістично наставлені, а, як наприклад в США, де більшість населення консервативного погляду, кооперативи матимуть консервативний напрямок.

Але на загал ті кооперативи не можуть розвиватися, що не додержуються принципів вільного прийому членів. Тому система споживчих спілок не надається для такого краю, де суспільство поділене на ворожі партії. В таких обставинах службовці та члени споживчих спілок не мають змоги принести поміч цілому суспільству. Отже споживчі спілки розвиваються найкраще на демократичному ґрунті.

Світовий конґрес

В жовтні 1946 р. відбувся останній міжнародній конґрес „Кооперативного Союзу" („Кооператіве Алянсе") в Цюріху. До „Інтернаціонального Кооперативного Союзу" (ICA), що був заложений 1895 р., належать 37 держав. До складу членів належить і Сов. Союз з 35 мільйонами власних членів, Англія 9 міл. членів, Швеція з 900.000 членів, крім них Франція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Польща і т. д. Австрійські кооперативи зміцнились на стільки, щоб вислати представників на конґрес, а німецькі представники були присутні тільки як обсерватори, бо їхні кооперативи ще не вигоїли своїх воєнних ран.

Американські представники, вислані через „Cooperative League of the USA", там виконали два завдання. Вони мали порушити справу переняття нафтових резервів на Близькім Сході через Інтернаціональний Кооперативний Союз (ICA), що є соціяльно-господарською дорадчою установою при Об'єднаних Націях. Справа переняття нафтових резерв передана в розпорядження Атлянтій-

ської Хартії. На конґресі дійшло в цій справі до певного порозуміння.

Другим завданням американської делеґації було створення міжнародньої нафтової кооперативи. Найбільші успіхи американського руху бачиться в продукції бензини та оливи. Сьогодні американський рух може похвалитися десятьма рафінеріями, 200 милями проводу нафти, 500 джерелами нафтової ропи. В США існує 2.500 кооперативних танкових підприємств.

Світовий нафтовий кооператив

Говерд Кауден з групи Кенсас Сіті ставив на останньому передвоєнному конґресі ICA, пропозицію створення світового кооперативу. Через вибух війни довелося цей плян відложити на пізніше. Однак з часом, коли трапилася оказія створення міжнароднього торговельного нафтового товариства, можна було думати про відновлення міжнародніх кооперативних зв'язків. „Кенсас Сіті Кооператівс Есоушієшен" продавала вже нафту по кооперативних установах для 22 держав, між іншим для Швеції, Шотляндії, Голляндії, Франції, Південної Африки, Бельгії та Австралії.

Торгівлю нафтою можна було передати міжнародньому кооперативному торговельному товариству, яке заложено перед війною. Але, коли дійшло на конґресі до голосування, тоді створено нову організацію під назвою „Інтернешенел Кооператів Петролеит Есоушієшен" (ICPA).

Три держави були дуже заінтересовані новим світовим нафтовим кооперативом: Швеція, Шотляндія та США. Проти цього пляну виступала Англія. Совєтський Союз не дуже охоче згодився на створення нової організації, бо він не має змоги укладати міжнародніх торговельних договорів. На бажання більшости щодо здійснення і прискорення виміни нафти, заложено I. C. P. A. з капіталом 15 мільйонів долярів та з дирекцією зложеною з по одному членові представниками США, Швеції, Шотляндії, Франції та Південної Африки.

Нафта, що ділитиметься через ICPA, може бути розпродувана тільки в кооперативах. Тільки кооперативи тих держав можуть одержати нафту, що належать до міжнародньої організації.

Контролю провадитимуть споживчі спілки, що підписали акції. Обмежений дохід з капіталу звертатиметься; кожна споживча спілка дістане право голосу.

Схід та Захід

Один репортер телеграфував з конґресу до Нью-Йорку: „Провідник совєтської делеґації категорично заявив, що споживчі спілки можуть розраховувати на інтенсивну допомогу Сов. Союзу, Чехо-Словаччини та Юґославії. Це означає, що розділювання товарів через споживчі спілки погоджується з ідейними принципами приватної та державної господарки. Одже приходить нова можливість порозуміння Заходу зі Сходом."

Ця заява досить цікава і хочемо вірити, що вона сповниться. Совєтська постанова щодо зреорганізовання споживчих спілок вийшла один місяць після конґресу в Цюріху. Не відомо чи ці дві дати мають якийсь зв'язок із собою. Поки ідея споживчих спілок спричиниться до порозуміння між Заходом і Сходом, потрібно буде змінити багато речей.

Вперше мусить Совєтський Союз призначити споживчим спілкам більшу свободу в провадженні продукції, експорту та імпорту. Західні споживчі спілки не хочуть входити в торговельні зв'язки з приватними як і з державними підприємствами. Більшість споживчих спілок не довіряє ані державній бюрократії ані приватним фірмам.

Подруге: кооперативна світова торгівля мусить так сильно розростися, щоб могла мірятися з приватними та державними картелями. В цій ділянці нема перешкод за вийнятком браку власної ініціятиви та можливостей інтервенції уряду.

Спільники споживчих товариств потребують свободи, щоб мати змогу продукування та однакового рівного трактування своїх членів. Вони мусять бути свобідні від всяких неґативних впливів та всякої партійної політики. Якщо вони матимуть такі обставини, тоді їх розвиток буде цілковито забезпечений.

Поселенські громади та колонізаційні кооперативи

В ч. 7 „Переселенця" з'явилася стаття інж. В. Потішка про переселенські громади та колонізаційні кооперативи, яку з огляду на важливу проблему містимо майже в цілості.

Практика української еміґрації (поселення) до різних чужих країн минулими роками показала, що окремий переселенець, особливо коли не знає місцевої мови, порядків, потрапляє на чужині в дуже скрутне становище. Коли ж він ще крім цього не має грошей, це становище буває іноді жахливе. Не зустрічаючи ні звідкіля підтримки, він може потрапити в тяжку матеріяльну залежність від тих фірм, підприємств або людей, що дають йому роботу, землю чи кредити на господарське устаткування. Йому тоді доводиться оселюватися в нездоровій місцевості, яких особливо багато в тропічних країнах, або працювати в несприятливих господарських умовах, при яких неможливо стати на власні ноги. Ві-

домо, що в такий спосіб багато наших людей, які виїхали на еміґрацію, загинуло в тропічних лісах та болотах.

Коли таких неорганізованих іміґрантів приїздить до будь-якої країни багато, держава також має з ними багато клопоту.

Через те для держави і для іміґрантів краще, коли вони приїздять організованими групами, які мають своїх перекладачів, керівників, що помагають їм організовано полагоджувати свої справи, як також усяких фахівців, що допомагають їм улаштувати своє господарство і побутове життя та добре провадити свою працю. Члени такої групи помагають один одному і спільно розбудовують те, що не під силу зробити одному.

Така організована група іміґрантів, що складається з людей різних фахів, які один одного обслуговують, група, що спільно підготовляється до переселення і спільно поселюється на новому місці, — становить поселенську громаду.

В залежності від того, яку працю має провадити громада на місці поселення, склад її може бути різний: інший, коли вона збирається осісти на землі і провадити сільське господарство, інший знову, коли вона їде до промислових районів, скажімо на шахти, або будь-яку фабрику.

1. Склад сільсько-господарської колонізаційної громади.

Склад громади повинен добиратися дуже уважно. Тут не може бути механічного підходу. Треба добирати людей працьовитих, чесних і здатних до громадського співжиття. Треба по змозі, щоб вони один одного добре знали. Тому бажано гуртувати людей, які походять з однієї місцевости, якщо вони цього бажають, як також з одного табору, де люди пізнали один одного взаємно і зжилися. Слід також взяти до уваги віровизнання людей. Це не значить що кожна громада мусить бути обов'язково одного віровизнання: більша громада може бути мішаною; але в ній мусить бути достатня кількість людей одного віровизнання, щоб вони могли утримувати власну церкву і священика.

Окрім селян-фермерів та сільсько-господарських робітників, у громаді мусять бути ремісники, потрібні для громади, ковалі, слюсарі, теслі, столярі, бондарі, лимарі, різні будівельні майстрі, далі мірошники, молочарі, шкіряники, ткачі, також шевці кравці, голярі і т. п.

Так само мусять бути у громаді різні середньої й вищої кваліфікації агрономи, інженери, механіки, зоотехніки, лікарі, ветеринарі, землеміри, як також священики, вчителі, кооператори, дириґенти, музики та інші культурні робітники.

Всі ці люди мусять бути дібрані й організовані так, щоб кожний був потрібний і корисний для людей громади, мав у громаді забезпечену працю і заробіток, а ціла громада сама себе могла обслужити у всіх своїх господарських і культурних потребах.

2. Завдання поселенської громади.

Завдання громади такі:

1. Належно добрати членів громади.
2. Вишколювати фахи, яких бракує, перевишколювати усі інші, відповідно до умов життя і праці на поселенні.
3. Правно підготовити й оформити переселення та поселення, тобто договоритися про те з належними установами, оформити документи, заступати інтереси громади та її членів перед різними установами.
4. Господарсько підготовити переселення і поселення, тобто здобути на переїзд засоби, реалізувати німецьку валюту членів громади, заготовити машини й устаткування для поселення, здобути кредити на господарське устаткування громади та її членів і т. д.
5. До часу виїзду з Німеччини організувати працю своїх членів так, щоб вони могли собі заробити засоби на переселення та набути корисну кваліфікацію.
6. Організувати упорядкований переїзд громади на нове місце.
7. Доцільно поселити громаду на місці поселення, підписати угоди, одержати й розділити землю, сплянувати розселення громади, та організувати її суспільне й культурне життя.
8. Допомогти кожному членові розбудувати і належно провадити своє господарство чи варстат праці.
9. Розбудувати громадські господарські та культурні заклади: млин, електрівню, різні підприємства, майстерні і т. п.
10. Розбудувати громадські культурні заклади: церкву, школу, лікарню, дитячі садки, театр, читальню і т. ін.
11. Організувати, якщо це буде дозволено місцевими законами, громадську адміністрацію: управу, суд, поліцію і т. ін.
12. Організувати суспільну опіку над старими, сиротами і хворими.

3. Громади. Величина громади.

Оскільки громада має спільно оселитися, вона повинна бути такою великою, щоб могла утримати церкву, школу, лікарню тощо. Гадаємо, що треба організувати переважно невеликі громади, села, але такі, щоб могли самостійно утримувати потрібні громадські заклади. За таку найменшу громаду можна вважати 200—300 родин, або разом 500—800 осіб.

Така громада потребувала б 60—250 ферм чи земельних наділів (решта ремісників та інтеліґенції). Коли рахувати по 20 гектарів на кожного, то разом це становило б 3.200 до 5.000 гектарів землі, або площу в 49 кв. кілометрів (7 × 7).

Ця площа досить зручна при поселенні одним селом і при хуторному оселенні з малим адміністративно - культурним осередком у централі.

4. Внутрішня організація переселенської громади та її органи.

Розглядаючи завдання переселенської громади, бачимо, що вони поділяються на три групи: 1. завдання суспільно-адміністративні, 2. господарські та 3. релігійні.

А. До завдань суспільно-адміністративних належить організація внутрішнього правопорядку: судівництва в громаді, санітарного, шкільного і культурного обслуговування громади, а також здійснення загально-обов'язкових заходів (збирання державних податків, виконання різних повинностей, часом дорожне будівництво тощо). Сюди належать правна охорона членів громади та суспільна опіка над ними.

Бюджет громадського самоврядування складається з податків. Витрати за цим бюджетом не мають на меті господарського зиску, вони безповоротні. Тому до цього бюджету не можуть зараховуватися чужі, позичені кошти. Для здійснення суспільно-адміністративних завдань громада мусить мати органи громадського самоврядування.

За виробленою вже українською традицією та практикою еміґраційного життя ці органи будуються на демократичних принципах, тобто обираються вони на підставі демократичних виборів (безпосередніх , загальних, рівних, таємних і пропорційних).

Звичайно ці органи складаються з а) Громадської Ради, б) Управи, обраної Радою, в) контролі, та г) громадського суду.

В цей спосіб організовані існуючі органи наших таборових ЦПУЕ.

Б. До завдань господарських належить організація праці і господарств членів громади, господарська підготовка переселення, і розбудова кожного члена громади та громадських закладів.

Господарські заклади неоднаковою мірою інтересують кожного члена громади, неоднаково використовуються кожним членом і ні для кого не обов'язкові. Тому вони матеріяльно базуються не на обов'язкових податках, а на добровільних складках зацікавлених членів громади.

Всі господарські заходи провадяться за принципом господарської доцільности і зиску, і якщо вони провадяться правильно, кошти, вкладені в них, не пропадають, а зберігаються в різному майні та цінностях і навіть дають прибуток, а тому їх можна, коли це потрібно, повернути вкладачам. Через те до господарських заходів можна притягнути чужі, позичені кошти, які пізніше повертаються кредиторам.

Для здійснення господарських завдань громада мусить мати спеціяльні господарські органи.

За виробленою українською традицією і перевіреною практикою, такими господарськими органами мусять бути кооперативні організації.

Члени поселенської громади організують поселенський чи колонізаційний кооператив, який здійснює всі загальногромадські господарські завдання.

Крім того, всередині цього кооперативу, або окремо від нього можуть творитися менші кооперативні спілки, артілі тощо для виконання спеціяльних господарських заходів, у яких заінтересована частина членів (напр., різьбарська артіль, хорова капеля і т. п.).

В. Церковно-релігійні справи інтересують кожного члена громади неоднаковою мірою і крім того церковно-релігійне життя може будуватися у різних формах. Тому матеріяльно воно базується на добровільних безповоротних вкладках віруючих. Спосіб побудови церковних організацій приписується відповідним вищим церковним керівництвом і не залежить ні в якій мірі від органів громади.

Г. Таким чином поселенська громада має такі органи: а) органи громадського самоврядування, б) кооперативно-господарські та в) церковні органи. Всі ці органи будують і діють незалежно одні від одних.

Треба рішуче відкинути об'єднання адміністративних і господарських функцій в одному органі з таких причин:

1. Для ведення справ суспільно-адміністративних і господарських потрібні різні люди.

2. Коли б органи громадського самоврядування провадили також господарські справи, то вони неминуче змішали б кошти громадського бюджету з коштами господарськими і мали б частину їх витрачати на безповоротні бюджетові видатки.

3. Вкладники, що дають гроші на господарські заходи та сторонні кредитори не довірять своїх грошей адміністративному органові, бо будуть боятися поперше, щоб вони не пішли на бюджетові видатки, а подруге, адміністративні органи складаються з людей, які можуть невміло з такими коштами поводитись і тому повернення останніх вкладниками незабезпечене.

4. Вкладники, члени кооперативу самі легко можуть змінити кооперативну управу, коли вона погано працює, змінити громадську управу вони не можуть так легко, бо для того потрібні загальні вибори, в яких не всі члени громади можуть бути зацікавлені.

5. Адміністративна Управа, коли вона керує також господарськими справами, може використовувати свої адміністративні можливості для господарського затиску членів громади, і через той затиск унеможливлювати кожному з них висловлювати свою думку і волю. Через те, в такій громаді ламається демократичний лад, а встановлюється безвідповідальність адміністрації і несправедливість.

Взагалі органи громадського самоврядування — це органи правопорядку і дисципліни, вони мають розсуджувати і карати зловживання кооперативних і взагалі господарських органів. Коли ж вони самі будуть ті зловжи-

вання робити, нікому буде їх розсуджувати й карати.

6. Недопускати об'єднання в одних органах господарських і самоврядувальних функцій, як також дбати, щоб господарська організація громади була побудована на дійсно кооперативних засадах.

7. Колонізаційні кооперативи повинні реєструвати свої статути в Головній Переселенській Раді, а після того в німецьких торговельних судах. До реєстрації в судах вони можуть провадити господарську діяльність в межах табору, за згодою УНРРА.

Колонізаційні кооперативи мусять підлягати громадській контролі з боку органів ЦПУЕ та Переселенської Ради, з якою тримають безпосередній контакт у всіх справах переселення.

Так само буде, коли кооперативним органам надамо прав адміністративних.

Отже громада мусить окремо будувати своє суспільно-адміністративне та господарське життя й відповідні органи. Залежно від цього вона мусить мати і два статути; статут громадського устрою і статут кооперативної організації.

5. Поселенські (колонізаційні) кооперативи.

Українські еміґранти в своїй масі — бідні люди. Кооперативна форма найкраща і єдино можлива форма організації господарського життя бідних людей. Ця форма дозволяє поєднати невеликі засоби багатьох членів у більший капітал, з яким можна провадити господарські операції. Крім того, об'єднавшись у кооператив ці люди набувають т. зв. кредитоздатність, тобто можуть діставати за круговою порукою кредити, в той час, як кожний з них з окрема не може мати довір'я кредиторів. Нарешті спільними силами дрібні продуценти можуть оплачувати кваліфікованих господарських керівників, які уміло провадитимуть господарські операції та порадять як правильно вести своє мале господарство чи варстат праці кожному членові кооперативу.

Але щоб кооператив існував і був корисний для своїх членів потрібно, щоб він був кооперативний не лише формою, але і за змістом. А кооперативний зміст полягає в товариських відносинах між членами кооперативу, у відсутності еґоїзму та наживи одного за рахунок інших і в демократичному способі керівництва справами кооперативу.

Щоб кооператив дійсно мав кооперативний характер і служив інтересам маси її членів повинен: а) мати правильно складений кооперативний статут, б) підлягати громадській контролі, в) мати керівні органи добрані з громадськими нахилами праці людей.

Збереження цих умов, зокрема в колонізаційних кооперативах, має особливо велике значення. З цими кооперативами пов'язується значно більші інтереси їх членів, ніж скажімо, з сільським торговельним кооперативом тому крах такого кооперативу може надто дошкульно вдарити кожного її члена або навіть зіпсувати йому все його дельше господарське життя.

Отже при організації колонізаційних кооперативів треба особливо обережно і уважно підходити до людей до керівних органів.

6. Чи пора вже організувати поселенські громади та кооперативи

Так, пора вже організувати поселенські громади і кооперативи. Поки вони організуються і налагодять свою працю, пройде кілька місяців, а нам треба бути завжди готовими до можливости переселення.

ПАМ'ЯТІ СТЕПАНА КУЗИКА

Ділимося з українським громадянством на еміґрації сумною вісткою, що 5 квітня ц. р. помер в Берхтесґадені визначний член нашої суспільности, бл. п. Степан Кузик, директор Центрального Кооперативного Банку „Центробанк" у Львові, колишній посол до польського сойму, член Президії Ревізійного Союзу Українських Кооперативів, голова Надз. Ради "Центросоюзу" та член багатьох українських товариств і установ у краю та на еміґрації.

Бл. п. Степан Кузик народився в січні 1888 року в селі Загір'ю, біля Рогатина в Галичині. По закінченні гімназії і правничого факультету задумував стати, за тодішньою традицією, адвокатом, щоб обороняти права та інтереси наших селян, яких дуже любив. Навіть на короткий час, по закінченні визвольних змагань, відкрив, спільно з адвокатом Гладким, адвокатську канцелярію в Рогатині. Тут спершу співпрацював з відомим організатором Рогатинщини о. шамбеляном Городецьким, а згодом сам став душею народнього руху цього повіту. Не було майже села в Рогатинщині, в якому бл. п. Кузик не був хоч 2-3 рази з різними рефератами, доповідями або в справі організації читалень Просвіти, кружків "Рідної Школи", „Сільського Господаря" чи кооператив.

Приглядаючись до життя нашого народу зблизька, він переконався, що самою культурно - освітньою роботою наш нарід не вийде з занепаду; що нам треба сильних економічних організацій, бо лиш економічна незалежність провадить на працю в кооперацію. Скоро вибирають його директором Окружного Союзу Кооператив у Рогатині. Під його кермою Союз цей гарно розвинувся і був одним з найбільших у Галичині.

Оцінюючи його солідність і невтомну працю, українське громадянство вибирає його 1928 р. послом до польського сойму в Варшаві одначе в політичній роботі не знаходить задоволення і тому при наступній каденції 1932 р. покидає посольство і цілком віддається кооперативній праці. Маючи гарний переконливий — природний дар вимови, скоро звернув на себе увагу українських кооперативних централь у Львові, які покликують його на директора Краєвого Кооперативного Банку, „Центробанк". Тут під проводом сеніора західньо-української кооперації, д-ра Костя Левицького, організує т. зв. дрібну ощадність, нав'язує співпрацю з іншими кооперативними централями, коротко доводить „Центробанк" до стану справжньої кредитової централі для всієї української кооперації.

Попри свою працю в "Центробанку" стає він головою Надз. Ради Центросоюзу, заступником голови Ради Ревізійного Союзу Українських Кооперативів, членом Надз. Ради "Народньої Торгівлі", членом головної Управи Тов. "Просвіта" крім того довший час працював членом дирекції видавництва "Діло".

З вибухом другої світової війни, в 1939 році, наступають для бл. п. Кузика важкі часи. Спершу лишається у Львові, але скоро мусить втікати від большевиків за Сян. Тут із своїми співтоваришами праці організує новий центральний український кооперативний Банк у Кракові, з Відділами в Ярославі та Люблині.

У 1941 році вертається до Львова і разом з другими кооператорами стає до відбудови знищеної большевиками української кооперації на землях Західньої України. Організує разом з інж. О. і п. К. новий „Центробанк". Але ця праця не довга. Нові воєнні події змушують його покинути рідний край і йти на важку еміґраційну мандрівку по чужині. Це все підриває його слабе фізичне здоров'я. Хто знав покійника до війни і побачив його тепер, то бачив, що це вже не той сам Кузик. Він змарнів, сильно подався, тільки його добрячі очі світилися тим самим блиском.

Постійна загроза виселення, журба про родину, а головно про найстаршого сина, про якого два роки не мав ніякої вістки, викликали в нього хворобу цукриці, а ця причинилася до передчасної склерози. Не помогла дбайлива лікарська опіка в шпиталі на Швабінґу, він гас на очах і 5. квітня ц. р. погас на віки.

Не маємо змоги дати повний перебіг життя Покійника, головно зробити підсумки праці впродовж 25 літ праці на полі української кооперції. Хочемо лише відзначити, що бл. п. Степан Кузик належав до тих рідких одиниць у нашому суспільстві, що мабуть не мав ні в приватному, ні в громадянському житті ворогів. Він не вмів робити собі ворогів. Коли навіть мусів комусь щось відмовити, то робив це в такий спосіб, що не можна було на нього гніватися. Це була наскрізь добра, чесна і характерна людина, що не сплямив ані свойого, ані нашого національного імени, ніяким поганим вчинком.

Смерть С. Кузика це велика втрата для української суспільности взагалі, а для кооперації зокрема. Пам'ять про нього серед української громади кооператорів буде передаватися як приклад для наслідування.

Похорон відбувся 8. квітня ц. р. о 2 год. дня в Берхтесґадені, де з покійником востаннє попрощались його близькі й друзі.

Від кооператорів прощальне слово виголосив інж Ю. Павликовський. Покійний залишив дружину й 3 дітей без ніякого забезпечення.

Чужа земля, до часу переселення його тлінних останків на рідну замлю, хай буде йому пером.

Кооператор

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

„ТОРГІВЛЯ І ПРОМИСЕЛ" — Бюлетень Об'єднання Українських Приватних Підприємців. Мюнхен.

„Торгівля і Промисел" своєю тематикою і змістом звертає на себе особливу увагу серед наших еміграційних видань. Часопис видається на циклостилі, на правах рукопису. Тим самим він приречений для обмеженого кола читачів і перш за все — для членів Об'єднання Українських Приватних Підприємців, себто для тієї частини нашої еміґрації, що перша зрозуміла потребу опертя нашого еміґраційного існування на власній економічній базі і перша теж конкретно приступила до будови цієї бази. Але проблеми, що їх порушує „Торгівля і Промисел", цікавлять далеко ширший загал нашої еміґраційної суспільности. Про це свідчить хоч би той факт, що вже по кількох днях після появи цього бюлетеню він швидко зникає з полиць наших книгарень і далі кружляє „з рук до рук".

Останнє число „Торгівлі й Промислу" відкриває свій зміст проблемою „Боротьби з убожінням", проблемою власної всебічної господарської обслуги наших еміґраційних мас.

Автор зазначає що наш, заощаджений на батьківщині, або тяжко зароблений на еміґрації, останній гріш пливе у руки чужих шевців, кравців та інших чужих підприємств, що чужоземний ринок праці дивиться на нас через призму своєї власної економіки в бажанні перетопити наш піт на свою власну монету.

Висновок, до якого приходить автор „Боротьби з убожінням", це гасло, що ні один сотик не може попасти у чужі руки, що всяка праця для наших людей мусить бути виконана нашими руками і що „в хаосі гасел, плянів, мрій і надій, якими живе і кормиться наша сучасна еміґрація, розв'язка цих господарських проблем має дуже конкретні підстави і можливості".

В даючих статтях „Торгівля і Промисел" закликає українських ремісників до творення власних ремісничих варстатів, аналізує можливості праці будівельних підприємств у Німеччині і приходить до висновку, що будівництво — це та галузь господарства, що дає особливо сприятливий ґрунт для праці чужинців і для можливости розбудови великого підприємства.

В статті „До практичних питань" „Торгівля і Промисел" звертає увагу українській еміґрації, що вона повинна використовувати своє перебування в Німеччині щоби за кращими німецькими зразками навчитися вести різного роду підприємства, виховуючи, та вишколюючи потрібних для цього фахівців спеціялістів у відповідних німецьких першорядних фірмах.

Серед різного інформаційного матеріялу звертає на себе увагу інформація, що нова баварська конституція дозволяє чужинцям, що мешкають приватно на німецьких харчових картках, відкривати власні підприємства, і що Об'єднання Українських Приватних Підприємців допомагає бажаючим при здобуванні концесії в тій чи іншій галузі господарства.

В час, коли що раз то нові сотки українців, позбавлених прав ДП залишають табори, — питання, що їх порушує „Торговля і Промисел", стають не лише актуальними, але й вимагають всебічних зусиль для їх негайної і всебічної реалізації.

І. Л

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Speyerstr. 1. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооператорів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Видає Видавнича Спілка „Наше Життя". — Ліценціят: П. Котович. Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by Military Government I. C. D., Press Branch O. M G. B. Licensee: P. Kotowycz. Druck: Holzmann, Bad Wörishofen

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЧАСОПИСУ »НАШЕ ЖИТТЯ«
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 2. Авґсбурґ, серпень 1947 Рік I.

Змагання за господарську рівновагу в світі

Здавалося, що по закінченні світової війни світ знову прийде до рівноваги, а люди заживуть нормальним життям. Тим часом ми свідки зовсім інших явищ. Ми бачимо, що після другої світової війни увесь світ душиться в ненормальному стані політичного і господарського безголов'я. І хоч всі знають, що такий стан не може довго тривати, одначе й не можуть знайти якогось розумного виходу із цієї, досить прикрої, ситуації.

Всі наради, дискусії, конференції найпередовіших політиків сучасного світу обертаються коло господарської проблеми: як відновити господарську рівновагу в світі. Остання війна, що мала цю проблему розв'язати, ще більше її ускладнила, заплутала. „Голод і нужда в світі, — як каже сер Бойд Орр, генеральний директор Міжнародньої організації харчування і сільського господарства при О. Н., — це ганебна пляма нашої культури і приречена слабість. Вони коріння нещастя, війни і тому мусять щезнути. Більш половини людства живе в господарсько відсталих країнах, де більшість недохарчовується, а частина буквально голодує . . . Сучасний світ повинен поширити свої господарські межі. Якщо на цьому спіткнеться, промисловість і фінанси підуть коміть головою . . . а далі, нова світова пожежа".

Як бачимо з тих слів, то хліб, добре наладнана промисловість і розподіл цих дібр — це підстави світового миру.

З цією метою від 10 квітня ц.р. відбуваються в Женеві господарські наради, в яких беруть участь представники 18 держав, з них деякі, як напр. США та Великобританія вислали на ці наради своїх найкращих знавців. Совєтський Союз і його сателіти відмовилися брати участь у цих нарадах, тільки одна Чехо-Словаччина вислала своїх делегатів на ці наради, які триватимуть кілька місяців.

Головне питання, яке поставлено на порядок дня женевських нарад, це дилема: продовжувати далі економічний хаос, започаткований німецьким націонал-соціялізмом і пляновою господаркою СССР разом із відомими демпінґами (та пляновим голодом на Україні — прим. Ред.), що мусіло привести до другої світової війни й повної руїни світового господарства, чи перейти до системи свобідного плянового господарства й торгівлі в світовому маштабі, що забезпечить природний вияв творчих економічних сил і можливостей окремих народів і стане головною передумовою співжиття вільних народів у майбутньому.

Америка, що в останній війні, висунулася на перше місце в світі, перебрала на себе й обов'язок випровадити світове господарство, яке перебуває тепер у пливкому стані, на чисті води, або, як сказав недавно през. Трумен, „провадити світ до господарського миру, або . . . зіпхнути його до господарської війни". Одначе сама Америка не хоче господарської війни, ні взагалі війни, вона хоче продукувати, експортувати й шукати всюди нових вільних ринків для своїх товарів. США обстоюють принцип якнайбільшої свободи в міжнародніх торговельних відносинах, США — прихильник повного лібералізму. Саме з ініціятиви США відбувається женевська господарська конференція, на якій до осени ц. р. мають підготувати Міжнародню Торговельну Конференцію, яка знову мала б прийняти Карту Міжнародньої Торгівлі т. зв. „Трейд Хартер" — щось на зразок міжнародного господарсько-торговельного кодексу яка мала б запевнити світові розвиток міжнародньої торгівлі і загальний господарський добробут. Після схвалення цього міжнародного кодексу, має бути створена Міжнародня Торговельна Організація / Інтернешел Трейд Організейшен, скорочено І.Т.О./, в основу якої хочуть положити такі принципи: 1. держави скасують або значно скоротять обмеження привозу й вивозу; 2. держави не кидатимуть на чужі ринки товарів по нижчій ціні, ніж їх продають на власному ринку / боротьба проти демпінґів — прим. А.К./; 3. держави дозволять конкурувати на своєму ринку на рівних правах усім продуктам, що походять з інших країн; 4. держави не будуть складати двосторонніх торговельних угод, які зменшували б шанси інших країн конкурувати своїми продуктами на їхніх ринках.

Іншими словами, США, якщо йдеться про міжнародні господарсько-торговельні взаємини, хочуть обмежити до мінімуму т.зв. упривілейовані чи охоронні мита, зліквідувати систему замкненого, тобто автаркного, господарства, приймаючи за основу ліберальні засади вільної конкуренції, вільної виміни . . .

Трохи інше становище Вел. Брітанії, яка 1932 р. в Оттаві зв'язала себе низкою торговельних угод з країнами, що входять в склад Брітанської Імперії, якими забезпечила собі торговельну виміну й охорону митної системи перед чужою конкуренцією. Держави Брітанської спільноти користали з першенства закону, пільгових перевозових тарифів і митних пільг, які не дозволяли іншим державам конкурувати з товарами тих країн і в цей спосіб не

допустити в себе до наглих кон'юктуральних хитань. Ця система преференційних мит країн Великобрітанії стоїть на перешкоді для американських проєктів. Американці роблять усі можливі заходи, щоб ці преференційні мита Великобрітанія скасувала. Великобрітанія пішла вже на деякі поступки, почала в цій справі переговори з своїми домініями, під умовою, що американці теж скоротять свої митні тарифи та дозволять імпорт брітанських товарів до США. Великобританію підтримує Франція, Бельгія, Голляндія та інші держави, які просто лякаються потужної господарської експансії США. Европейські країни бояться американського капіталу, який кредитує майже ціле світове господарство, бо в той спосіб легко можна підпасти в цілковиту залежність США. І тут заворожене коло.

США мають капітал, мають добре розвинену не знищену війною продукцію, а не мають ринків збуту, знову ж інші держави мають порожні ринки, порожні каси і страх перед експансією США. В той же час Совєтський Союз веде далі автаркне, ізоляційне господарство з своїми традиційними „п'ятилітками", які висмоктують останні соки з населення, а все це ніби для соціяльного будівництва, для створення радісного і щасливого життя, якого практично совєтські громадяни не можуть дочекатися на цьому світі. Ця повна ізоляція Совєтського Союзу є одна з причин сьогоднішньої світової господарської кризи. Це все проблеми, що мають бути вирішені на женевській конференції, ще перед підписанням Карти Міжнародньої Торгівлі, яка мала б відкрити всі кордони для вільної виміни дібр. Чи вдасться ці проблеми розв'язати і привести світ до господарської рівноваги, сьогодні ще важко сказати.

З цією самою метою мін. закордонних справ США Маршал опрацював плян господарської відбудови Европи при допомозі США. Паризька конференція міністрів закордонних справ Бевіна, Відо і Молотова — це спроба втягнути до цього пляну й СССР, це спроба практично розв'язати це важливе й тяжке питання.

Плян Маршала — це доповнення доктрин Трумена про відбудову Европи.

„Наша політика, — як заявив Маршал на одних зборах, — не скерована проти будь-якої країни, чи доктрини, а лише проти голоду, злиднів, зневіри й хаосу. Її мета "відбудова світового господарства, що дозволить поліпшити політичні й соціяльні умови, в яких можуть існувати вільні держави. Така допомога не може ґрунтуватися на хиткій базі, що сприяє розвиткові різних криз . . . Ініціятива мусить виходити від самої Европи". Плян цей можна буде реалізувати лише тоді, як заявив Маршал, коли до нього приступить Великобрітанія і СССР. За ініціятивою мін. Бевіна скликано на 27 червня ц. р. окрему конференцію міністрів закордонних справ в Парижі: результат цієї конференції, на жаль, був негативний. Нова конференція з участю 16 держав відбулася 12 липня ц. р., але вже без СССР. Конференція впродовж 4 днів закінчила свої наради і передала всі матеріяли окремим технічним комісіям, які мають до І вересня ц. р. підготовити цей матеріял до остаточного схвалення. Тимчасом Молотов приготував окремий плян для держав, що є під впливом СССР . . . Таким чином маємо вже два пляни відбудови Европи, які почнуть скоро зі собою ривалізувати, або . . . може прийде ще до порозуміння.

А покищо змагання за господарську рівновагу в світі розпочаті конференціями в Женеві й Парижі продовжуються й вони повинні в скорому часі або привести світ до справжньої рівноваги, або . . . прийде нова, ще жахливіша від попередньої світова війна, яка до решти знищить не лише господарські, але й вікові культурні надбання всього людства.

А. КАЧОР

Перша бригада кооператорів

В ОСТАНЮ ДОРОГУ-СТЕПАНОВІ КУЗИКОВІ.

Настали часи, в яких любов до рідного народу, любов до Батьківщини — ці природні права, а враз із цим природні обов'язки синів народу — стали вважатися злочином. Вірні ідеалам нації багато українців приневолені жити на чужині . . .

Не мають вільного повороту на Рідну Землю теж і українські кооператори. А чейже змістом їхнього життя була тільки служба ідеї кооперації, праця над будовою справедливого господарського ладу, боротьба з капіталізмом. А змістом їх праці була тільки будова „краси і добра", праця над демократизацією народнього господарства, в користь господарського і культурного розвитку трудових верств українського народу.

Лави українських кооператорів — вигнанців проріджуються. У тузі за Рідною Землею, позбавлені можливости творчої праці на рідній землі, позбавлені цієї справжньої радости життя, здані на гіркий хліб вигнанця, схиляють українські кооператори свої стомлені працею голови на вічний сон. Тлінні останки бере у свої холодні обійми чужа земля . . .

* * *

За короткий час доводиться нам прощатися з третім кооператором, учасником і творчим співробітником першої пісні визвольних змагань бригади західньо-української новітньої кооперації, яка почала свій ударний непереможний похід в 1920/21 роках.

Перша бригада кооператорів, це носії й реалізатори ідеї новітньої економічно-суспільної школи західньо-українських земель, це ті, що вміли зірвати з розчислюванням на зовнішню поміч у будові українського господарського життя, як це було у довоєнну добу / 1914 /, це ті, які будову української кооперації поставили щасливо на власні організовані сили народу. Під подихом ідей, реалізованих західньо-українською кооперацією, народні маси доходили самостійно до свідомости свого призначення, до свідомости творення нової історії. Західньо-українська кооперація стала справжньою дитиною української землі, зрівноваженим, а проте буйним сектором життя народу як органічної цілости.

За неповних чверть сторіччя наполегливої праці під прапором кооперації стояла в поході вже не доворенна, до 1914 року, стотисячна, але майже півторамільйонова маса членів, серед неї 80% українських селянських господарств. Впорядчиками і контролерами праці кооперативів стали понад 50-тисячні лави кооперативно-громадських діячів, членів надзірних Рад і контрольних комісій, біля 5000-ої мережі діючих кооперативів (після першої світової війни було всього 56-діючих кооперативів, а в 1925 р. було їх вже 1029). В кооперації працювало 26 тис. фахівців. Кооперація мала в своєму розпорядженні поважну суму, понад 100 мільйонів золотих власних фондів, а обороти перевищили суму І мільярд золотих за твердими цінами у 1943 р.

Західньо-українська кооперація стала найповажнішим господарським і громадським чинником західньої України, з яким рахувалися свої й чужі, хоч ці останні старалися фізичною і законною пацифікацією гальмувати її розвиток. „Законна пацифікація" — це була свавільна інтерпретація законів проти інтересів української кооперації. А фізична — пацифікація в 1930 р.

Під проводом ідейного осередку кооперації РСУК здисциплінований і творчий кооперативний актив

на кожний удар відповідав поглиблюванням праці, яким вирівнював або й перевищував шкоди в організації кооперативів, у їх торговельних чи виробничих досягненнях, перед якими противник німів і які теплом наливали душі кооператорів і добували для них пошану і подяку народу.

Співтворцем західньо-українського кооперативного руху, між іншими заслуженими громадянами, був також бл. п. Степан Кузик. І Йому присвячені оці думки з нагоди останньої його дороги . . .

* * *

Національний світогляд і любов до всього рідного виніс покійний вже з рідної сільської хати, від батька, загально шанованого громадського діяча — хлібороба. Вплив на молодого, жадібного до науки хлопчину мала теж атмосфера, з якою стрічався Покійний в домі місцевого пароха о. Андрія Пеленського, відомого громадського діяча й кооператора, що став для нього другим батьком.

Готуючись до фахової й громадської праці, обрав Степан Кузик студії права й політичних наук, які закінчив до першої світової війни у Львівському університеті.

Війна, служба в австрійській армії, російська неволя, визвольні змагання виповнили майже десять ~~"і"~~ життя покійного.

* * *

В роках 1924—1925 бачимо Стапана Кузика як невтомного організатора кооперативів і будівничого Повітового Союза Кооперативів у рідній Рогатинщині.

Відданість ідеї кооперації і солідна праця Степана Кузика зробила його ім'я відомим в краю. Кооперативна воля загальних Зборів краєвих централь скоро покликала його до керівних органів української кооперації. Від 1926 р. стрічаємо покійного спершу як члена Ради і Управи тоді ще, Краєвого Союзу Ревізійного, а від 1928—1944 р. як члена Ради і члена Президії Ради Центрального Об'єднання української кооперації РСУК на пості віцепрезидента цієї установи.

Від часу організації Центросоюзу / 1924 / — як верховної організації краєвого значення для найчисленнішого виду західньо-української кооперації, а саме виду хліборобських кооперативів для загального закупу і збуту впродовж 20 років Степан Кузик був членом Надзірної Ради цієї централі, а від 1942 р. її головою. З його досвіду, зібраного в Рогатинщині у виді хліборобських кооперативів користав Центросоюз повністю.

Від 1925—1944 р. віддає він своє знання і свій досвід також на послуги Краєвому Споживчому Союзові „Народня Торгівля" — найстаршому кооперативу Галицької волости, основаному 1883 р. — як член Надзірної Ради.

Треба відзначити, що Степан Кузик, член першої кооперативної бригади, був одним із тих, які хоч працювали для села, проте не забували ніколи і про кооперативну організацію міського населення, зокрема коли говоримо про відродження українського третього стану у містах, і надання їм українського характеру. Ця справа була і залишається вихідною і основною для міст нашої Батьківщини.

При цій нагоді треба сказати, що „Народня Торгівля" централя міського типу кооперативів, визнавала завжди однаково важливими всі види кооперації без огляду на те, чи вони працювали для сільського, чи для міського середовища, а навіть при початковім спаді організаційної праці у виді хліборобських кооперативів і матеріяльній їх слабості не жаліла ні праці своїх організаторів, ні своїх господарських засобів, ні набутого досвіду на користь хліборобської кооперації. Народня Торгівля вважала, що кооперація є доцільний засіб господарського й культурного відродження українського народу як органічної цілости. В „Н. Т." панували думки, що український кооперативний рух треба трактувати як органічну цілість, що він — один, хоч і виявляє себе у різних видах.

* * *

Під час німецької окупації Краєвий Молочарський Союз „Маслосоюз" покликав Степана Кузика, тоді головного директора Центробанку, до Надзірної Ради. З цією централею мав він близькі зв'язки від часу, коли „Маслосоюз" відкрив з надбань молочарських кооперативів в 1935 р. „Фонд розбудови молочарства", що був під спільним керівництвом дирекцій Маслосоюзу й Центробанку. Завдяки інвестиційній політиці цих установ удалося наші Районові Молочарні поширити та технічно устаткувати до рівня модерних европейських молочарень, що давали високоякісну продукцію. Українські молочарські вироби, експортовані за кордон, викликали подив і признання з боку чужинців.

У Центробанку Степан Кузик працює поруч з сеньйором української кооперації д-ром Костем Левицьким, засновником Краєвого Союзу Кредитового / 1898 /. Вони за допомогою РСУК розбудували Центробанк, досі фаховий Союз краєвого значення для кредитових кооперативів в центральну касу української кооперації. Сталося це в 1935 р. Розпочате діло перервала світова війна в 1939 році і совєтська окупація. Совєтська влада без законодатних актів, втиснула Центробанк в рямки заснованої у Львові Філії Державного Банку. Те саме вчинила з Українбанками в краю. Припинили теж свою працю Райфайзенки. Усіх тоді було 114 У. Б. і 561 райфайзенок.

Покійний мусів покинути Львів. На примусовій еміґрації 1940/41 рр., під час перебування в Кракові, покійний зреалізував ідею Центральної Каси української кооперації. Діяла вона до кінця 1943 р. для потреб 1000 кооперативів / 1175 кооперативів на 1. 1. 1944 р. На 1. 1. 1940 було в старому Ґ. Ґ. тільки 161 кооперативів /.

Центральна Каса Української Кооперації розбудована була в рамках Українбанку в Ярославі, маючи свої філії у Кракові і Люблині для послуг української кооперації, що залишилася в 1939 р. за демаркаційною лінією Сяну і Бугу, і якої мережа зросла всемеро за час від 1940 р. до 1943 р.

Після зміни окупації на західньо українських землях у 1941 р. німецька влада, яка спершу наказала відновити кредитову кооперацію за станом з 1939 року, скоро стала на інших позиціях, а саме, що совєтська влада скасувала українську кредитову кооперацію, що вона її націоналізувала і тому не можна її відновити. Всі заходи РСУК за наші права на розвиток праці довоєнних кредитових кооперативів не увінчалися успіхом.

В результаті прийшлося РСУК разом з новою дирекцією кол. Центробанку наново будувати Центробанк і Українбанки.

Німецька влада на ділі знищила безправно всю довоєнну мережу кредитової кооперації, її матеріяльний дорібок та дорібок українського щадника. Не могли вони одначе знищити моральних цінностей, які кооперація прищепила українській масі Сперті на цю силу РСУК і дирекція Центробанку з покійним Ст. Кузиком у проводі / Д-р Кость Левицький помер 16. 11.-1941 р. / вирішили будувати кооперативний сектор кредитової кооперації з нового і з . . . нічого. Ця нова будова в роках 1941/42 мала 72 Українбанків і більших кредитових кооперативів. З кінцем 1943 р. мережа кред. кооперації у порівнянні до мережі з 1939 р. становила тільки 1/10 частину, одначе балянсова сума новозбудованого Центробанку і кредитових кооперативів перевищила балянсову суму з 1. XII-1938 р. майже всемеро, а балянсова сума самого Центробанку з кінцем 1943 року у порівнянні до суми з 1939 р. зросла майже вдванадцятеро. Самі власні фонди Центробанку в 1943 р. становили більше як його сума балянсова на кінець 1939 р. Мережа українських кредитових кооперативів, хоч яка рідка, внутрішною своєю силою перевищила всі минулі досягнення кредитової кооперації Галичини, а зокрема перевищила вона протеґований німцями Державний Аґрарний Банк.

Досягнення праці кредитової кооперації серед воєнної хуртовини зв'язана навіки з ім'ям покійного Степана Кузика.

Покійний був активним учасником усіх довоєнних українських конґресів кооперації / 1924-1932 / на західньо-українських землях як всесторонньо заінтересований кооперативним життям: також брав участь у З'їзді української кооперації в Ярославі 13-14 липня 1940 р., цей з"їзд намітив програму праці української кооперації по лівім березі Сяну й Бугу.

* * *

Коли німецька влада в Кракові з метою залишити монополь торгівлі для німецької хліборобської станиці ляндвіртшафтліхе Центральштелле не дозволила засновування кооперативної централі, краківський гурт кооператорів разом з покійним Степаном Кузиком вже в першій половині 1940 р. заснував у формі акційної спілки / при 72% а опісля 96% кооперативного капіталу / Господарську централю для кооперації під відомою фірмою УГАС, членом Надзірної Ради її був покійний до 1944 р. тобто до часу примусової евакуації зі Львова, а опісля Кракова.

Опинившися на другій еміґрації, Покійний далі, незважаючи на тяжкий стан здоров'я інтересувався життям української кооперації; на вигнанні був членом Об'єднання Українських Кооператовів при ЦПУЕ.

* * *

Життя покійного — це частина історії українського громадського життя в секторах господарськім — культурнім і політичним.

Ім"я його находимо в анналах „Просвіти", „Рідної Школи", „Сільського Господаря", в анналах політичного життя західньої України. Нарід вибрав покійного послом до варшавського сойму / каденції 1928/30 і 1930/35 / з виборчого списку національних демократів / УНДО /. У цій партії займав Покійний, в центральних її органах, визначне місце. В 1936-1939 рр. був він членом дирекції видавничої спілки / Кооператив / „Діло", а функції дирекції й Надзірної Ради „Діла" виконували завжди визначні національні демократи.

* * *

Своїм характером і своєю працею Стапан Кузик заслужив на повне довір'я народу в краю і на чужині. То ж і не диво, що не тільки ближчі приятелі й товариші праці, але й численна українська громада еміґрантів відвела його в глибокій жалобі на місце спочинку в Берхтесґадені 8 квітня 1947 р. Могилу його вкр или десятки вінків від найближчих приятелів і українських станиць організованого життя: Спочив у підніжжя гори, у захисті божого храму на берхтесгаденському цвинтарі, далеко від Рідної Землі.

Нехай же ця скромна могила тут, на чужині, пригадує нам про обов"язок перенести його тлінні останки, як лише буде до цього можливість, до Львова або Рогатина, де він провів найкращі роки свого життя . . .

А покищо в подяку за його життєві труди, в пошану до його ідей і праці ми, українські кооператори, клонимо низько свої голови, прощаючись із нашим другом і товаришем випроваджуючи його в останню дорогу . . .

Інж. Ю. Павликовський

Світовий банк

Централя господарської відбудови світу

Чому Америка поребирає поволі провід над світом? Це питання, на яке різно відповідають, але найчастіше почуєте: Тому що виграла війну; а виграла війну тому, що мала велику касу, тобто багато грошей спертих на золоті".

І в тому криється велика частина правди.

Так знана „Нова Европа", що згинула на очах своїх творців — Муссоліні і Гітлера — була просто жебраком у порівнянні до США. Ще до війни США зібрали в себе понад 60% усього світорого запасу золота, покриваючи свої банкноти 100% золотом, тоді коли Німеччина й Італія могли це зробити лише на 2%, впроваджуючи примусовий курс своєї валюти, яку теоретично опирали на вартості праці та інших матеріяльних добрах.

По війні запаси золота в США ще збільшилися, в той час як Европа з останньої війни вийшла зовсім оголена, втративши не лише рештки запасів золота, але й велику частину промислових капіталів, в наслідок знищення індустрії, торгівлі та взагалі цілого господарства. Коли ж тепер приходиґься европейським державам розпочинати господарську відбудову своїх країв, свого промислу, торгівлі і взагалі господарства, то вони на це немають ніяких засобів. За паперові гроші одна держава не може нічого набути в другої, тим паче, що довір'я до паперових грошей, без покриття в золоті, захитане, і навіть у багатьох державах привело до девальвації та інфляції. Тільки американський доляр витримав війну без ніяких хитань, дарма що воєнні витрати США виносили понад 350 мільярдів. Не дивно, що всі европейські держави звертаються до США за позичками, щоб якось зрушити своє господарське життя, яке майже всюди замерло.

І США позичають гроші, бо в цьому мають свій інтерес, але не кожна держава може добитися такої позики бо це вже залежить від політики . . . США. Це єдина держава в світі, що може фінансувати відбудову світового господарства. Не дивно, що з ініціятиви США для відбудови світового господарства й урегулювання грошових справ повстав також і перший світовий банк в Америці.

Перші організаційні кроки пороблено в 1944 році в Бретон Вудд ще перед закінченням війни. В організації банку спершу взяло участь 44 держави. Умову про заснування світового банку перші ратифікували 19 липня 1945 р. США, як одна з перших держав, що вкладає найбільшу суму основного капіталу. Банк цей розпадається на два окремі Інститути: Стабільний Валютовий фонд і Інтернаціональний Банк для відбудови світового господарства. Обидва ці, зовсім самостійні, інститути можуть успішно діяти лише тоді, коли в світовому господарстві буде принята якась одна міжнародня господарсько-фінансова система.

Валютовий-фонд має давати коротко — або довго-реченцеві позики, а банк має бути посередником у розміщенні тих позик. Головне завдання Банку, якнайскорше довести господарства всіх країв, знищених останньою війною до передвоєнного стану. Позики будуть даватися тільки після дуже докладного обслідування заінтересованих держав окремою комісією.

На основі умови, підписаної в Бретон-Вуд основний капітал Банку повинен бути в **десять мільярдів долярів,** поділений на 100.000 частин / паїв / по 100.000 долярів.

Головними державами — пайщиками були намічені: США з 3.175 мільярдів дол.; Англія — 1,300 мільярдів дол.; СССР — 1,2 мільярдів; Китай — 600 міл.; Франція — 450 міл.; Індія — 400 міл.; Канада — 325 міл. і. т. д. Основний капітал у розмірі 20% мав бути вплачений упродовж 65 днів після початку діяльности Банку, з того 2% мусять бути вплачені золотом, або долярами, — 18% можуть бути сплачені на виплат. Решта основного капіталу, тобто 80%, покищо не треба вплачувати, хіба що цього будуть вимагати ґарантії на видані позики. Загально сума позик не може переступити суму основного капіталу. Термін виданої позики

не може бути довший, чим 10 років. Відсотки від виданих позик визначує банк сам у розмірі 1-1,5%. Позику може одержати кожна держава — член Банку, або підприємство, що діє на території держави — члена Банку.

Нових членів до Банку прийматимуть на основі окремого правильника, що його мають опрацювати. Кожний член Банку мусить бути членом валютового фонду. Вийти з Банку може кожний член, подавши окрему письмову заяву. Проте за вибулим членом відповідальність залишається аж до того часу, поки всі позики, видані перед його виходом, не будуть повернені.

Керівними органами Банку є загальні збори представників держав, Адміністраційна Рада, як надрядний орган Банку, в якій кожна держава має свого заступника і Директоріят / Дирекція /, в складі 12 директорів, які є справжніми керманичами Банку. 5 головних держав мають постійних членів дирекції, а 7 директорів вибирають інші держави, пропорційно до вкладеного капіталу.

Досі умову про заснування світового Банку ратифікувало 42 держави, що репрезентують собою 8 мільярдів основного капіталу, або 1,6 мільярдів оборотових фондів / 20% /.

Цей Світовий Банк не може конкурувати з приватними банками. Його завдання — кредитувати такі господарські операції, які не під силу приватним банкам, або яких приватні банки, не бажаючи ризикувати, відмовляться кредитувати.

Розгорнення діяльности і успіхи праці Світового Банку, як заявив його перший президент Є. Меєр, залежатимуть від добору директорів і персоналу Банку, що мають складатися з різних національностей. Не зважаючи на перешкоди і труднощі, не так матеріяльного, як більш політичного характеру, Світовий Банк остаточно розпочав свою діяльність. Першу й мабуть найбільшу позику вирішею дати Англії. СССР відмовився ратифікувати умову про заснування цього банку і досі ще не є членом цього банку.

В кінці грудня 1946 р. пішов до димісії перший президент Світового Банку п. Е. Меєр, це було причиною першої кризи в цій установі. Всі держави, члени Банку, змагалися за це місце головного президента, яке одначе по довгих дебатах вирішено дати американцеві. Тут варто зазначити, що платня президента Світового Банку покищо визначена в сумі 30.000 долярів річно.

На закінчення нашої інформації треба сказати і про місце осідку Світового Банку, яке теж було темою довших спорів. Остаточно вирішено, що головна Управа Світового Банку приміститься в новозбудованому будинку в Вашинґтоні.

Досі до секретаріяту Світового Банку надійшло багато прохань про видачу позики, а саме від: Чіле, Данії, Франції, Польщі, Чехо - Словаччини, Мехіко та інших. Деякі держави вже одержали позики.

Одначе власні фонди Банку недостатні, щоб задовольнити всіх. Кредитоздатність Банку в останній час, за словами нового президента Банку Джона Мс-Клоя, становить всього 3.175 мільярди амер. доларів. Може ще Канада вплатить свій пай 325 міл. доларів. Ні одна держава, за винятком США, не виявила досі бажання зміцнити фонди Банку приватним капіталом. Тому Банк мусить сам шукати фондів приватним шляхом, але це знову кладе на Банк обов"язок шукати таких боржників які приймуть всі застереження Банку і одержані позики витратять справді на господарські цілі.

Чи світовий Банк стане справжньою централею господарської відбудови світу — це покаже нам найближча його діяльність.

ЕКОНОМІСТ

Третій кооперативний з'їзд у Мюнхені

26 липня ц. р. в приміщенні кооп. „КОС" в Мюнхені відбувся третій з'їзд представників українських кооперативів із західніх зон Німеччини. На з'їзд прибуло 75 делегатів від 26 кооперативів / на 30 існуючих / серед них два делегати від одного кооперативу з англійської зони. Ініціятором і організатором з'їзду був „Центросоюз" — українська кооперативна централя на еміґрації.

З'їзд відкрив голова Надзірної Ради „Центросоюзу" дир. А. Мудрик, з'ясовуючи потребу такого з'їзду, зокрема відзначив потребу реорганізації „Центросоюзу" відповідно до вимог діючих законів і до потреб самого життя. Маємо кооперативи, засновані на німецьких статутах і зареєстровані в нім. судах / „КОС", „Лябор" і „Жіноча Праця" в Мюнхені /, але маємо таборові кооперативи, що діють на різних статутах і які здебільша правно ще неоформлені. Треба остаточно завести лад і порядок в нашій кооперативній мережі. Це потрібно ще і з тієї причини, що багато наших скитальців не зможе виїхати з Німеччини на роботи до інших країн, бо не всі до цього надаються своїми „м'язами" і віком. Для тих людей наші кооперативи повинні підготувати варстати праці, щоб запевнити їм кусок хліба тут, у Німеччині. З цією метою мусимо прискорити правне оформлення наших кооперативів на еміґрації та оформити для них ідейну та кооперативну централю, якою повинен стати „Центросоюз".

Під кінець свого слова дир. А. Мудрик згадує про смерть бл. п. Степана Кузика, якого пам'ять присутні вшанували однохвилинною мовчанкою.

Потім обрано Президію З'їзду і розпочато наради.

Наради розпочалися короткою промовою. кол. голови Ради РСУК інж. Ю. Павликовського. Цей з'їзд і ці перші наші кооперативні праці на еміґрації, — говорить промовець — можемо порівняти до перших початків нашої кооперативної праці в краю 40 років тому. Українські кооператори на еміґрації не сміють посоромитися своєю роботою перед своїми попередниками в краю і вести кооперативну роботу, навіть серед несприятливих обставин еміґрації, на старих випробуваних кооперативних засадах. В основу своєї роботи треба поставити християнську етику та ідею братньої самодопомоги. Для керування кооперативною роботою мусимо збудувати ідейний кооперативний центр і його правно оформити. Сьогодні з'їзд має винести в цій справі свої рішення. Бажаючи успіхів у цій праці промовець закінчив промову.

Основний звіт з праці „Центросоюзу" і кооперативів склав дир. Кузів. „Центросоюз" об'єднює тепер 30 кооперативів / 1 в анг. зоні /, з них 7 заснованих у 1945 р., 17-1946 р., а 6 — в 1947 р. Кооперативи об'єднують близько 10000 членів. У роботі на місцях відчувається часто брак фахових людей. Багато старих фахових кооператорів стоїть ще чомусь осторонь. Крім цього багато таборових

управ займає до кооперативів нічим не випрадане неґативне становище, хоч ті самі кооперативи вносять до таборових кас мабуть найбільші суми, т. зв. „таборових податків".

Також не всі місцеві уряди УНРРА ставились прихильно до кооперативів. Кооперативи ведуть різні ремісничі варстати, які також ведуть ще й таборові управи та УНРРА, але кооперативні варстати працюють назагал краще.

Цифровий звіт показує зріст оборотів, порівнюючи з м. р. на 52%. Дуже боляче відчувається брак власної товарової гуртівні. Загально треба визнати, що кооперативи спричинилися не лише до зниження цін, але побороли в таборах т. зв. „дурійку" цін, і стали поволі стабілізувати ціни на більшість артикулів щоденного вжитку.

У кооперативах і кооперативних варстатах працює тепер 522 осіб. За 1946 рік частина кооператив (звіт за 15 кооператив) виплатили на суспільно-громадські цілі понад 500.000 нім. марок, головно на різні курси, школи, суспільну опіку тощо — усі кооперативи вилатили багато більше.

Кооперативи не наладнали ще задовільно своїх зв'язків із своєю централею, це треба зробити негайно, бо без ідейного скоординованого проводу і найкращі кооперативи можуть зійти на манівці. А того треба остерігатися. Кооперативи мають бути прикладом організованої праці для інших клітин нашого громадського життя.

На найближчий час кооперативи повинні поставити собі за завдання;

1) упорядкувати свої статути, членські заяви, стягнути заявлені паї і оформити себе правно;
2) завести одну систему книговедення — рекомендується американську систему;
3) притягнути до праці найкращих кооперативних фахівців, що живуть на терені діяльности кооперативи;
4) устійнити тарифу платень для своїх працівників;
5) перебрати всі виробничі варстати в кооперативне завідування, по тих таборах, де нема таких варстатів, створити нові на кооперативних принципах;
6) Улаштувати різні фахові курси в порозмінні з ЦПУЕ і за пляном УТГІ, головно з ділянки ремесла та техніки;
7) розбудувати кооперативні підприємства, щоб якнайбільше людей охопити працею;
8) знизити калькуляцію товарів, продаваних у кооперативах, до ринкових німецьких цін;
9) зайву готівку зосереджувати в своїй кооперативній гуртівні;
10) установити тісну співпрацю з переселенськими та таборовими управами і допомагати в творенні кооперативних переселенських громад;
11) розбудувати кооперативний видавничий фонд і фонд допомоги для тих кооператорів, і сиріт по кооператорах, що потребують її;
12) реорганізувати кооперативну мережу за вказівками Центросоюзу.

По звіті дирекції голова Надз. Ради Центросоюзу прочитав проєкт реорганізації Ц. С. Над звітами і проєктами реорганізації відбулася довша змістова дискусія, в якій узяло участь багато делегатів.

Майже всі схвалювали діяльність „Центросоюзу" та погоджувалися з основними пропозиціями, щодо реорганізації Центросоюзу, вносячи незначні доповнення. Багато цікавого матеріялу подавали кооператори із своєї праці на місцях, що значно допоможе Центросоюзові в його майбутній праці.

У дискусії над потребою централізації датків на суспільні цілі, щоб задержати „гієрархію" датків, узяв слово проф. др. Кузеля, вітаючи з'їзд від КОДУС-а й одночасно дякував за підтримку студентів. КОДУС досі видав 569 стипендій на 300.000 нім. марок.

Представник англійської зони висловив побажання свого кооперативу та подав деякі дані про можливості кооперативної праці в цій зоні.

Окреме місце в дискусії присвячено справі реорганізації кооперативної мережі. Остаточно вирішено, що кооперативи мають запропонувати проєкт реорганізації кооперативної мережі, обговоривши заздалегідь цю справу на спільнкх засіданнях надзірних рад і управ і прийти з конкретними пропозиціями на загальні збори „Центросоюзу", на яких мають цю проблєму вирішити вже остаточно. Ініціятиву в цій справі з'їзд ухвалює й підтримує.

Після відповідів Дирекції на зауваження, поставлені в дискусії, голова Президії З'їзду реасумує цілий перебіг нарад і робить відповідні висновки зокрема — З'їзд одноголосно схвалює цілу низку резолюцій, які будуть окремо вислані кооперативам до виконання.

Окремою резолюцією ухвалено висловити привітання Редакції „Господарсько-Кооперативне Життя" та зобов'язати кооперативи поширювати „Г.К.Ж." серед своїх членів за посередництвом „Об'єднання Українських Кооператорів".

Наради З'їзду відбувалися цілий день, до пізного вечора, вичерпуючи всі важливі питання, поставлені на порядку дня. Продовження і завершення нарад відбудеться при кінці серпня ц. р. на перших звичайних Загальних Зборах „Центросоюзу".

Українська кооперація на еміґрації цим розпочала новий етап відповідальної громадсько — господарської роботи, а саме етап організації розбудови і закріплення кооперативної форми серед широких мас нашої еміґрації в Німеччині.

Кооператор.

Кооперативна хроніка

Обіжники „Центросоюзу"

„Центросоюз" — українська кооперативна централя на еміґрації — видав досі до кооперативів чотири обіжники, в яких розглядає поточні кооперативні справи та дає низку доручень для низових кооперативів. Члени кооперативних управ і надз. рад обов'язані докладно прочитати ці обіжники і винести на своїх засіданнях відповідні постанови.

Місячне замовлення на товари

Кожний кооператив обов'язаний був надіслати до „Центросоюзу" приблизне місячне замовлення на товари, якими кооператив торгує, подаючи при тому кількість поодиноких товарів і ціни. Ще не всі кооперативи цей обов'язок виконали.

Масове членство в кооперативах

Досі не всі кооперативи перевели акцію масового втягання членів до кооперативів. Цю акцію треба перевести в місяці серпні.

Упорядкуймо виробничі варстати по таборах.

„Центросоюз" хоче упорядкувати виробничі варстати по наших таборах. З цією метою просить він кооперативи надіслати йому такі дані:

1) список варстатів — виробничих підприємств, які є власністю кооперативів;

2) список варстатів і підприємств, що належать до таборових управ;

3) список варстатів, що є під управою УНРРА або ІРО;

4) кількість працівників у згаданих варстатах, рід улаштування, машини тощо;

5) копії умов кооперативів або таборових управ з артілями чи іншими підприємствами;

6) копії правильників артілів і цінники робіт і т. п.

Допомоговий кооперативний фонд

Кооперативи з балянсових прибутків повинні творити допомогові фонди для кооператорів потрібуючих допомоги, а також для вдів та сиріт по кооператорах на місцях. Крім того, окремі суми пересилати на адресу кооп. „Кос" для „Об'єднання Українських Кооператорів" на рахунок центрального „Допомогового кооперативного фонду".

Не забуваймо, що кооперація — це перш за все самодопомога.

Перші ревізії у кооперативах.

„Центросоюз" упорядкував уже організаційно-ревізорську працю по кооперативак. Інструктори-ревізори вже перевели господарську перевірку в кількох таборових кооперативах. Це знову крок вперед у нашій кооперативній праці на еміґрації.

ЗВИЧАЙНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ КООПЕРАТИВУ „КОС"

2 серпня ц. р. відбупися II. звичайні загальні Збори кооперативного Об'єднання Споживачів КОС у Мюнхені.

Збори відкрив і провадив голова Надз Ради інж. Ю. Павликовський. До Президії Зборів обрано, крім того, генерала Капустянського, проф. Олійниченка і м-ґра Конюха.

Звіти Дирекції Надз. Ради і Баварського Ревізійного Союзу з переведеної ревізії, збори приняли без дискусій.

Балянсову надвишку в сумі 5.058.40 нім. марок приділено в цілости до запасного фонду / впродовж року кооператив виплатив на суспільно — Громадські цілі 50.749 нім. марок /.

По додаткових виборах чотирьох членів Надз. Ради, і означенні межі та активного і пасивного кредиту та зміні одного параграфу статуту, голова зборів кінцевим словом замкнув збори.

Про діяльність кооперативи напишемо окремо.

КООПЕРАТОРИ! ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ.

ГАРНИЙ ПРИКЛАД КООПЕРАТИВУ „САМОПОМІЧ" в АВҐСБУРЗІ"

Управа кооперативу „Самопоміч" у таборі Сомме-Казерне в Авґсбурзі вирішила передплатити в „Об'єднанні Українських Кооператорів 200 примірників „Господарсько - Кооперативного Життя" для своїх членів.

Це перша кооператива, що стала масовим передплатником нашого кооперативного журналу.

Гадаємо, що й інші кооперативи підуть за прикладом кооперативи „Самопоміч", піддержуючи в той спосіб одинокий кооперативно — господарський орган, що його заініціювало „Об"єднання Українських Кооператорів" на еміґрації.

Загальні Збори кооп. „Студ. Самопоміч"

15 липня ц. р. відбулися перші звичайні загальні Збори кооп. „Студентська Самопоміч" в Мюнхені. Кооператив заснований 11. 2. 1947 р. при Українській Економічній Високій Школі для видання підручників.

Після складання звітів і короткої дискусії затверджено балянс кооперативу і нову Надз. Раду,

Кооператив нараховує 59 членів і працює задовільно.

Громада — великий чоловік. Самому й у раю нудно.

Організація і праця

Управа кооперативу при праці

Видавничий відділ і бібліотека

Шевська робітня верхів

Обніміте ж, брати мої
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!

Т. Шевченко.

Життя не допускає порожнечі навіть у невідрадних обставинах еміграції. Воно скеровує всі творчі сили навіть емігрованого суспільства спочатку до імпровізації, а далі до плянової праці на всіх відтинках суспільної роботи для задоволення матеріяльних і духових потреб громадянства. Як у зруйнованому мурашникові спостерігається спершу хаотичне бігання мурашок, яке де-далі набирає образу плянового порядкування зруйнованого гнізда, так і в зрушеній з нормального життя еміграції бачимо спочатку хаос, потім імпровізацію, а в кінці плянову роботу над опануванням ситуації.

Частина українського народу переживає другу еміграцію, викликану діями другої світової війни. В першій еміграції в 1939—41 рр. дійшло наше еміґроване суспільство скорше до рівноваги, бо могло воно ще опертися на природній підставі західньої укр. національної території, тобто на частині рідної землі Лемківщини і Холмщини. Другу хвилю нашої еміґрації викинула війна вже на захід, на чужу нам територію, заселену німецьким народом. Тут упорядкування нашого життя йде трудніше і то тим трудніше, що місце нашого постійного перебування ще не вирішене. Однак, хоч ми ще й не знаємо, де прийдеться нам жити, життя вимагає від нас активности в улаштуванні нас хоч би й провізорично, примінюючись до тимчасового оточення.

Такими думками керувалися ініціятори перших наших кооперативних організацій, що повстали в Мюнхені літом 1945 р. Після мілітарної поразки Німеччини панував хаос. Ще більший хаос панував серед нас, викинених з рідної землі скитальців, бо ніхто з нас часто навіть не знав, де йому прийдеться заночувати. В той час в перші дні черня 1945 р. при Укр. Комітеті в Мюнхені, на Розенгаймер штр. 46 а покликано до життя при господарському рефераті Комітету Комісію для розвитку торгівлі, ремесла й промислу. Її завдання було дорадити й допомогти нашим купцям, ремісникам і промисловцям, що мали фахове знання і капітал, організувати власне підприємство. Вже перші ходи до американського військового командування з'ясували нам, що наші підприємства не будуть жадними упривілейованими творами навіть в переможеній Німеччині, але вони мусять коритися діючим німецьким законам і контролі німецьких урядових чинників. На це ми дістали документ від Головної кватири військового правління 30. 6. 1945. Ходи до німецьких урядових чинників з'ясували нам, що вони не підуть на видачу дозволу десяткам купецьких, ремісничих чи промислових підприємств, але готові допустити до життя кооперативну організацію що давала б можливість нашим фаховим силам знайти працю, а укр. еміґрантам задовольнити потребу дня. Дійсність показала отже, що найжиттєвішою формою в складній і трудній ситуації є кооперативна форма підприємства і на цю форму вказали нам німецькі навіть не кооперативні, урядові чинники. В готуванні нашої самодопомоги в кооперативній формі пішов нам назустріч Баварський Союз Кооперативів Шульце-Деліч в Мюнхені, який виявив максімум доброї волі й кооперативної солідарности, що єднає всі народи.

Такий був початок трьох українських мюнхенських кооперативів „Лябор", „Кос" і „Жіноча праця".

Мабуть такий і порядок життя, що як першим засновано кооператив „Лябор" (повна фірма: Об'єднання

кооперативу »ЛЯБОР«

праці для Ремесла і Промислу „Лябор, зареєстр. кооп. з обм. порукою в Мюнхені на Загальних Зборах 17. 8. 1945) так і першим попадає насторінки Г.К.Ж. (кооперативного органу).

Не судилося йому бути першим в матеріяльно — оборотових операціях з — посеред трьох зареєстрованих мюнхенських кооператив, бо перше місце зайняв торговельний кооператив „Кос", але і в цьому є вислів наших еміґрантських обставин, що куди краще можна сьогодні зорганізувати торгівлю і мати більші обороти, ніж організувати працю, якої вартість обезцінена так німецькою, як і нашою, здебільша таборовою дійсністю. А все ж таки і на полі організації варстатів праці „Лябор" має успіхи так під правним, як і матеріяльним оглядом, що з признанням підкреслює поревізійне письмо Баварського Союзу Кооперативів 17. 6. 1947.

Кооп. „Лябор" має тепер 12 концесій на ведення підприємств і варстатів, з них:

8 концесій на ведення складного будівельного підприємства,
1 концесію на ведення кравецької майстерні
1 концесію на ведення шевської майстерні
1 концесію на ведення голярні
1 концесію на ведення хемічно-косметичної майстерні.

Одержані досі 12 концесій дають можливість нашим ремісникам, навіть підприємцям, зорганізувати при Кооп. „Лябор" майже всі види виробництва, до яких у нас є хист або досвід. Правне оформлення видавництва ще остаточно не вирішене.

Всі 12 концесій використані відповідно до числа фахових робітників, що до праці зголошуються. Насувається питання, як зареаґувало наше суспільство на цю можливість організувати свою працю в кооперативний спосіб? Треба ствердити на підставі дволітнього досвіду, що захисту на життя і працю шукали в кооп. „Лябор" головно ті люди, що не хотіли шукати, чи не могли знайти його в таборах УНРРА. Якраз ті, що спізнилися до таборів, як також ті, що їх „вискриніґовано" з таборів, шукали праці і дозволу на перебування через кооп. „Лябор". Саме ті шукали опіки в кооперативі, що не могли її знайти в таборах або її там втратили. І в цьому відограє кооперативна організація дуже важливу ролю. А відограє вона в майбутньому ще важливішу, коли пересортують до бельгійських чи французьких копалень молодих і сильних, а залишаться старі й слабі, що не вічно ж у таборах зможуть жити. Немає сумніву, що кооперативна організадія праці, мала б далеко кращі успіхи, коли б наша еміґрація не йшла по лінії найменшого опору шукати захисту в таборах УНРРА, а хотіла б стати на власні ноги власною працею. Цього можна було сподіватися від молодих і енергійних людей, яких начислює наша еміґрація високий відсоток. Як далеко була зайшла „таборова" негативність до проявів організування самостійних кооперативних варстатів праці, про це свідчить клясичний приклад ставлення до кооперативу великого табору в Карльсфельді під Мюнхеном, що начисляв 4200 душ. Зорганізування цього табору припало на один час з організуванням кооп. „Лябор" і її варстатів праці тобто на осінь 1945 р. Зорганізування „лябор-ових" варстатів праці в карльсфельдському чисто українському таборі сильно скріпило б кооп. „Лябор" в початках її роботи, і тому управа Кооперативу докладала всіх зусиль, щоб в цім таборі відкрити свою філію з усі-

Шевці при праці

Кооперативна голярня

Відділ точної механіки

Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти отвіт!

І. Франко.

ма варстатами, які були б потрібні для задоволення щоденних потреб мешканців табору. Всупереч всім сподіванням ці старання Управи кооперативу зустріли рішучий опір таборової управи, а в першу чергу опір її господарського референта. Не помогли численні конференції і наради, відбуті в цій справі при співучасті заінтересованих сторін і кооператорів, що мешкали в таборі. Кооперативу до табору не допущено, бо така була воля господарського референта, що дивився тільки на таборову сучасність, а нехтував майбутність, яка мусить прийти, коли скінчаться табори.

Плинність еміґрантського середовища, в якому люди не звязані із сталим місцем осідку, як це було в краю,

Кравецька робітня

вплинули теж в значній мірі на персональну плинність працівників кооп. „Лябор. Цим треба пояснити, що з працюючих при пересічній їх кількості 70—80 осіб, відійшло з праці протягом неповних двох літ 116 осіб. Причини відходу працівників були різні: одні відходили разом із перенесеними таборами, або в зв'язку з від'їздом до Бельгії. Були випадки, що декого віддалила Управа кооперативу за недисциплінованість у праці. А були теж випадки, що робітник вступав на працю, щоб оформитись за допомогою кооперативу на право життя і харчування в Мюнхені, а коли це доволі трудне питання розв'язав, відходив на іншу працю. Але і в цих випадках не жаль було Управі трудів, бо оформлення нашого скитальця на життя в Мюнхені — це теж успіх і теж громадська праця.

На 30. 6. 1947 р. начисляє Кооператив 88 працівників у таких відділах:

1.	будівельно-інженерськім	17 осіб
2.	видавничім	11 осіб
3.	шевськім	18 осіб
4.	кравецькім	7 осіб
5	голярськім	8 осіб
6.	годинникарськім	3 осіб
7.	хем.-косметичнім	5 осіб
8.	транспортовім	3 осіб
9.	мистецькім	5 осіб
10.	в управі і канцелярії	11 осіб

Досягнення в продукції кооперативних варстатів і підприємств в 1946/47 р. ілюструють деякі цифри, напр. Будівельний відділ, що працював досі виключно на задоволення власних потреб укр. еміґрації, відремонтував, не враховуючи дрібніших робіт, 165 житлових кімнат для українських громадян і українських установ. Цим кооп. „Лябор" дав велику поміч нашому громадянству, бо ремонт був переведений в зруйнованих будинках. У відремонтованих приміщеннях уможливлено нашим людям життя і працю. Вартість виконаних робіт становила 40.000 НМ, числячи їх за нормальними, передвоєнними цінами. Брак будівельних матеріялів не дозволив будівельному відділові розгорнути більшої праці, хоча до цього були виконавчі сили і час.

Видавничий відділ провадить бібліотеку, видавання і продаж книжок. Бібліотека має 2,200 книжок, з яких користало 281 сталих абонентів, а крім цього коло 600 відвідувачів користалось бібліотекою і журналами в читальні видавництва. Бібліотека поповнюється найновішими виданнями, а крім того старими, що їх принагідно продають еміґранти. Видавничий відділ закупив 3.979 книжок на суму 24.582, нм., а продав 2.979 книжок на суму 17.331.— Нм. Власні наклади становили 7.700 примірників в коштах накладу 22.100.— НМ.

Шевський варстат виробив 345 пар нового взуття, заготовив 702 нових верхів до взуття і направив 1365 пар старого взуття.

Кравецький варстат пошив 210 нових убрань, 40 плащів, 5 жіночих костюмів, перевів 15 направок.

В двох кооперативних голярнях острижено й поголено 22500 чоловіків.

В годинникарському варстаті направлено 318 годинників.

В хемічно-косметичному відділі випродуковано 17 тонн плинного мила. Його продукційна спроможність булаб куди більша, але брак сирівців, в першу чергу товщів, не дозволив піднести продукцію.

В заробітній платні, що завжди була в законних межах, виплатив Кооператив усім працівникам протягом 1946/47 року 125.000.— нм, а всіх оборотів було кругло на 200.000 РМ.

Першу стадію організування Кооп. „Лябор" завершено щойно 25. 6. 1947 р. актом її зареєстрування в суді. Майже два роки від заснування / 17. 8. 1945 р. / до зареєстрування / 25. 6. 1947. / діяв Кооператив через відсутність реєстрового суду в 1945/46 рр. як артіль праці / „льозе Арбаитсгемайншафт" / на необмежену відповідальність її членів, як спільників артілі. З моментом початку діяльности реєстрового суду 1. 12. 1946 сталася актуальною реєстрація Кооперативу, але до її переведення вимагається зараз ліцензії баварського Уряду та згоди Міністерства для справ господарства. Надання ліцензії і згоди Кооп. „Лябор ускладнювалося, яко чужинецькій кооперативній організації ще й тим, що вимагало вище додаткової згоди Мін. внутрішніх справ і державного Секретаря для справ біженців. Заходи в справі одержання згоди від всіх цих державних чинників тривали 7 місяців і завершилися позитивно ліцензією Уряду для гор. Баварії з 28. 5. 1947, згодою Баварського Мін. для господарства з 4. 6. 1947 на реєстрацію, а вкінці самим зареєструванням 25. 6. 1947. Слід підкреслити, що при доброзичливому наставленню найвищих німецьких чинників до справи було теж строге і всебічне дослідження доцільности всіх трьох українських кооперативів у Мюнхені / „Лябор", „Косу" і „Жіночої Праці" /, а заразом видача нам доручень, що дальше наше поширення кооперативних станиць і варстатів повинно відбуватися у формі філій трьох ліцензованих і зареєстрованих кооперативів. З 25. 6. 1947 розпочалася отже для Кооперативу друга стадія організації, а саме стадія організації філяльної розбудови по всіх осередках, де живе українська еміґрація в більших скупченнях. Управа кооперативу здає собі вповні справу з тих величезних труднощів, що стоять перед нею в реалізації цієї другої організаційної стадії, але переконана, що так як її віра в доцільність стремлінь

Працівники шевського варстату

завершилася позитивним результатом в першій стадії, хоча не всі в це вірили, то так само дасться перевести і дальшу розбудову кооперативної мережі, якщо роботу кооператорів буде проводити віра в слушність їх замірів і впертість в стремлінні. Бо нема труднощів, щоб не можна було їх побороти спільним зусиллям. Трилітні злидні скитальщини, довголітні наші сподівання на чудо заокеанської помочі повинні були вже кожного з нас навчити, що найкраще поможеш собі зорганізуванням власної праці. Найкраща форма організації — кооперативна самодопомога, бо вона дає можливість утриматися на поверхні і найслабшому.

Іван Фостаковський

Професійні спілки та їх завдання

З приводу з' їзду українських професійних спілок

2—3 травня 1947 р. в Авґсбурзі, заходом Відділу Організації Праці ЦПУЕ, відбувся з'їзд представників українських професійних спілок в Німеччині, на якому були заступлені 7 центральних, 19 обласних і 2 місцеві спілки — разом 54 делеґати.

З'їзд відкрив керівник Відділу організації Праці й господарства ЦПУЕ інж. В. Потішко, вітаючи з'їзд від імени ЦПУЕ та виголосив доповідь про „Завдання професійних організацій на еміґрації". По доповіді делегати з місць склали інформації про: а) побудову своїх організацій, б) стан організацій і в) результати праці.

Після цього відбулася довша, жива й досить цікава дискусія, в якій брали участь майже всі делеґати, зокрема від центральних професійних спілок.

У дискусії дуже чітко підкреслено потребу прийняти в основу нашого професійного руху англійську систему організації професійних спілок, тобто організації за фахом. Далі підкреслено, що український професійний рух мусить бути загально-національний далекий від всякої політичної гризні з метою національного, морального й матеріяльного збереження нашої еміґрації, зокрема на грунті чужої економіки.

Початки нашого професійного руху на еміґрації ще досить слабі. Перші спроби організації професійних централь з гори не дали сподіваних успіхів; організація від низових клітин ще теж не завершена. Треба знайти якусь спільну форму для всіх професіиних спілок.

Цю проблему дуже широко дискутовано по рефераті п. з. „Побудова системи українських лрофесійних організацій в Німеччині та пов'язання її з системою ЦПУЕ".

Остаточно схвалено перебудувати центральні професійні спілки на 2 і 3—ступневі організації, яхі об'єднаються в одному Центральному Об'єднанні українських професійних спілок у Німеччині.

Для опрацьовання статуту й готування організаційних загальних зборів вибрано окрему 10-ти членну статутарно-ініціятивну Комісію, яка повинна не пізніше як через 3 місяці скликати організаційні загальні збори названої Централі.

Справа нашого профспілкового руху—це справа великої ваги. Перші початки зроблені, треба лише започатковану роботу поширити й поглибити.

З приводу цього хочемо хоч коротко з'ясувати суть соціяльної проблеми взагалі та подати нарис розвитку цієї важливої проблеми в інших країнах світу.

Соціяльна політика та її завдання

Професійні спілки чи Союзи — це складова частина так званої соціяльної політики, яка становить дуже важливий сектор державної політики кожної держави, зокрема в останні часи, яка має завдання забезпечити матеріяльне й духове існування людини і охоронити її від шкідливих зазіхань інших людей, зокрема охоронити працю людини від визиску. Соціяльна політика — це не тільки справа держави та різних чинників публічного права, це справа також організації громадського самоврядування та різних фахових організацій.

Поняття соціяльної політики нове. Не можна говорити про якунебудь соціяльну політику в старих часах, хоч маємо вже перші згадки про неї в законах Мойсея, що закликав свій нарід поводитися благородно з невільниками, а зокрема заборонив убивати рабів. Тільки християнство внесло революційну зміну поглядів на цю справу, проголошуючи засаду рівности людей перед Богом та любови до ближнього. Проблеми ці дають привід до написання дуже цінних соціяльних енциклік: „Рерум новарум" — папи Льва XIII і „Квадраґезімо анно" — папи Пія XI.

Середні віки не знаходять ще розв'язки соціяльних питань. Щойно новітні часи, коли докінчується завершення організації модерних держав, ставлять руба і це питання.

Ще 1800 р. в Англії видано закон, що передбачав тяжкі кари тюрмою за участь робітників у нарадах або зібраннях, що мали на меті підвищення заробітних платень, або поліпшення умов праці. Закон цей скасовано 1824 р., але тільки 1871 р. усунено всі обмеження, й робітничі організації здобули право коаліції, а щойно закон з 1913 р. дозволив професійним об'єднанням робітників займатися не лише професійними, але й іншими справами, нпр., політичними.

На прикладі Англії, країни найбільш під тим оглядом поступової, бачимо як важко було робітникам і взагалі цілому світові праці боронитися від визиску другою людиною. У Франції професійні спілки були допущені тільки 1867 р., в Німеччині 1869 р., в Австрії 1870 р., а в Росії аж по революції 1905 р.

На українських землях соціяльні проблеми розвязувано в рамках московського, австрійського і польського законодавства, не згадуючи про короткий період самостійности України, бо це вже окрема тема.

Система професійних спілок

Професійні спілки робітників як фахові організації можуть бути побудовані на таких засадах:

1. Вони можуть об'єднувати працівників одного звання, напр. інженерів-будівельників, столярів, шоферів, учителів, молочарів тощо, що охоплюють звичайно всіх робітників даної галузі на терені краю, держави, чи в нашому прикладі, цілої української еміґрації.

2. Вони можуть об'єднувати робітників різнородного звання, що працюють на терені одного підприємства, а ці об'єднуються в повітові, окружні, краєві союзи.

3. Вони можуть об'єднувати кілька груп різних звань, що творять певну галузь господарського життя, напр. ремісники, важка індустрія, сільське господарство і т. п.

Перший тип організації спілок — це англійський тип, який в практиці показався найкращим. Другий тип — це американська форма організації. Третій тип, австрійський — найслабший. Для нашого життя, на нашу думку, найкраще надався б перший англійський тип.

Завдання професійних спілок

Завдання фахових організацій, тобто наших професійних спілок є — гуртувати всіх тих, що працюють або можуть працювати в певній промисловості, виробничій або іншій фаховій галузі та дбати про охорону умов праці, а також про духово-моральний, суто-фаховий і загально життєвий рівень своїх членів, даючи одночасно допомогу на час безробіття. Крім цього наші професійні спілки, зокрема їх проводи, повинні вже заздалегідь простудіювати соціяльне законодавство США, Канади, Арґентіни та інших американських і европейських держав, до яких може бути спрямована наша еміґрація, та подати докладні вказівки своїм членам до яких професійних союзів вони мали б

там, на випадок виїзду, вступити. Це важливо тому, що майже у всіх державах за винятком Англії, професійні союзи мають часто характер релігійний або чисто політичний (різних партій). Найкращі, мабуть для нас найпевніші — це професійні спілки з християнським світоглядом, бо тоді є певність, що наші люди не попадуть посередньо в „опіку" наших „опікунів", які є причиною нашого вигнання.

В США діють дві великі професійні спілки, а саме: „American Federation of Labor" (скорочено AFL) та „Congress of Industrial Organisations" (скорочено CIO) Обидві ці організації відограють визначну ролю в робітничому й господарському житті США. Переговори про об'єднання цих двох головних професійних організацій не увінчалися успіхом. В Англії, як знаємо, Партія Праці, що очолює англійський професійний рух, стоїть саме тепер при владі. В Німеччині професійні організації творяться не на партійному принципі, як було за Гітлера, але на суто професійному.

Світове об'єднання

Всі професійні союзи об'єднються в Міжнароднім Секретаріяті Професійних Спілок. По другій світовій війні для впорядкування справ праці засновано в Женеві Міжнародній Уряд Праці, що поставив собі завдання збирати матеріяли про становище робітників у різних краях. Адміністраційна Рада цієї організації складається з 12 представників держав і 6 представників робітництва. Крім цього при ОН є соціяльно-господарський відділ, який теж має подібні завдання.

* * *

З цього короткого перегляду бачимо, яке велике значення в світі мають професійні спілки, не згадуючи тут про цілу низку інших дуже важних соціяльних проблем, які вимагають негайної розв'язки, а про які ми чомусь забуваємо.

Тому добре сталося, що ЦПУЕ вирішило скликати перший з'їзд українських професійних спілок у Німеччині, щоб спільно, по-громадському, рушити з місця й цю важливу, а досі нами занедбану, ділянку суспільного життя вперед. Гадаємо, що найближчі організаційні збори Центрального Об'єднання Українських Професійних Спілок у Німеччині належно розв'яжуть цю проблему, і ми зуміємо наладнати зв'язки з чужинецькими професійними організаціями, для представлення їм наших зорганізованих членів і при їх допомозі зможемо краще себе включити в господарський процес тих країн, до яких прийдеться нам виїхати.

А. К-р

Соціяльні моменти в баварській конституції

Переглядаючи історію різних держав та країв, можемо помітити, що війни мали великий вплив на розвиток соціяльних поглядів та змагань. По скінченні війни наступали звичайно різні соціяльні поліпшення та зміни. Так було по першій світовій війні і це саме повторюється, але у значно більшій мірі, тепер, по другій світовій війні. Великі й менші держави мусять рішати та розв'язувати різні соціяльні проблеми, мусять прислухатися до нових соціяльних кличів, задовольняти нові домагання працюючих мас, щоб не допустити до соціяльних заворушень та щоб бодай приблизно вирівнювати та злагіднювати соціяльні нерівності та різниці, які панують в суспільстві. Дух часу відбивається також і в конституції Баварської (вільної) Держави, прийнятій всенароднім голосуванням 1. 12. 1946 року. Конституція — це основний закон і фундамент держави, а її постанови дають основи для розвитку суспільних відносин в державі на довгі роки. Тому варто розглянути коротко деякі місця цієї конституції, в яких віддзеркалюється соціяльна програма світової демократії, яка має спричинитися до здійснення соціяльного поступу та сповнення всіх, з ним зв'язаних. надій. В одному з перших артикулів баварської Конституції підкреслено, що Баварія є не тільки правова та культурна держава, але також і соціяльна. Вона має служити для загального добра.

Право власности і право спадковости, ці основні права людини, забезпечені Конституцією. Право власности та право користування власністю мають служити не лиш одиниці, чи якійсь групі осіб, але також для загального добра. Держава не сприятиме створенню великих маєтків та не буде допускати до нагромаджування і зосереджування господарської сили в одних руках. Позбавлення власности можливе тільки у випадках, передбачених законом та за відповідним відшкодуванням.

Право власности на земні багатства (копальні), на важливіші джерела енергії (електростанції, гідроцентралі), залізниці та інші транспортові засоби (водні дороги, кораблі) має належати корпораціям або кооперативам публічного права.

Засоби продукції, які мають життєве значення для загалу, великі банки і страхові товариства можуть бути, за відповідним відшкодуванням, соціялізовані.

З наведеного бачимо виразну тенденцію до націоналізації великої промисловости та основних господарських позицій. Конституція вибрала свідомо як форму публічної власности корпорації публічного права (органи самоврядування), та спеціяльні кооперативи, щоб не допустити до сконцентрування державного капіталізму. Дещо з цієї програми, зокрема націоналізація копалень вугілля, переводиться вже в життя.

В парі з цим стає актуальним питання розподілу великої земельної власности. Конституція допускає націоналізацію сільсько-господарської землі й лісів за відповідальним відшкодуванням для конечних суспільних цілей, зокрема для поселення (колонізації). Сільсько-господарські землі та ліси не можуть служити для збирання капіталу, але повинні бути в руках тих, хто здатний ними фахово господарювати. Селянська власність на ґрунт і взагалі землю законом забезпечена.

Щодо господарства, то конституція виходить із принципу, що господарство має бути підпорядковане загальному добру. Вся господарська діяльність має служити для поступового підвищення життєвого рівня всіх верств народу.

Держава має доглядати, а як треба то й упорядковувати виробництво і розподіл господарських дібр, конечних для задоволення життєвих потреб населення.

Конституція прийняла систему т. зв. „плянового господарства" і то не лише на переходовий час, тобто на час, коли панує недостача харчів та сирівців, коли знищена валюта, але як сталий господарський устрій і для нормальних часів. Плянове господарство — це компроміс між капіталізмом і соціялівмом. Це посередня форма між вільним і соціялістичним або колективним господарством. У цій господарській системі затримана приватна підприємська ініціятива, одначе вона є керована державою, яка сягає до плянів і кермування підприємств. Мета цих засобів полягає в тому, щоб забезпечити кожному справедливий поділ з господарського висліду всієї праці, та щоб було можна охоронити кожного від визиску.

Згідно з духом часу конституція широко займається охороною праці та працюючих. Праця — це джерело народного добробуту і тому вона стоїть під спеціяльною охороною держави. Кожний має право і обов'язок вибрати собі для служби народові працю, яка відповідає його здібностям і освіті Цей обов'язок праці розуміється як моральний обов'язок, без порушення особистої свободи одиниці. (В справі обов'язку або примусу праці в Німеччині були видані в 1946 р. окремі розпорядження Аліянтської Контрольної Ради в Берліні, які мають першенство перед конституціями поодиноких німецьких країв).

Людська праця, як найцінніше господарське добро народу, охороняється від визиску, від нещасливих випадків та інших пошкодувань здоров'я.

Чоловіки і жінки мають одержувати за однакову працю однакову винагороду.

Кожний мешканець Баварії, що втратив здатність до праці або якому не можна доручити ніякої праці, має право на допомогу. За цією постановою бав. Конституції чужинці, мешканці Баварії, мають однакові права з громадянами Баварії в справі соціяльного забезпечення та охорони під час безробіття.

Працюючі в усіх господарських підприємствах мають право на співучасть в управі підприємства. Це своє право працюючі виконують за посередництвом вибраних ними представників (Рад) працюючих в поодиноких підприємствах. Організація та компетенція згаданих представництв (рад) унормована законом ч. 42 Аліянтської Контрольної Ради з 10. 4. 46. Згідно з цим законом ці представництва (ради), мають бути в тісному порозумінню з фаховою (професійною) організацією, так щоб тим способом забезпечити вплив фахових організацій працюючих на підприємства.

Конституція забезпечує працюючим повну свободу професійної організації. Всі умови між підприємствами, які обмежували б цю свободу є протизаконні. Одначе конституція не примушує працюючих обов'язково належати до професійної організації, а також не накладає на підприємців обов'язку приймати до праці тільки членів професійної організації.

Колективні (тарифні) договори між роботодавцями і працюючими зобов'язуючі для всіх членів дотичної організації та можуть бути в загальнім інтересі проголошені за загально обов'язуючі.

Для кожного звання можуть бути усталені мінімальні заробітні платні, які забезпечували б працюючому та його родині прожитний мінімум.

Спори, які повстануть в зв'язку з працею розглядають окремі суди праці, що складаються з однакової кількости працюючих та працедавців під проводом безстороннього та незалежного голови. Такі суди праці були заведені в Німеччині законом аліянтської Контрольної Ради ч. 21 з 30. 6. 1946 року.

У бав. конституції є ще й різні інші постанови, що підтверджують характер Баварії як соціяльної держави. Так напр. обов'язок держави підтримувати і охороняти самостійні, малі й середні підприємства сільського господарства, ремесла, торгівлі й промисловости та обов'язок підтримувати їх розвиток за посередництвом кооперативної самодопомоги. Далі обов'язок забезпечити сільському населенню людський життєвий рівень за допомогою технічного поступу та обов'язок забезпечити відповідний прибуток з сільського господарства реґулюванням цін та заробітньої платні.

Держава має допомагати поодиноким підприємцям у їхній діяльності, коли вони виконують несамостійну працю. Завданням держави і політичних громад є соціяльна піддержка родин, зокрема опіка над многодітними родинами, допомагати будові дешевих помешкань і т. под.

На кінець треба ще згадати про право азилю в Баварії. Згідно з арт. 105 бав. конституції не сміють бути ані видані ані видалені з Баварії чужинці, які втекли до Баварії перед переслідуваннями з краю, який не додержує основних прав людини, устійнених згл. проголошених також в баварській конституції.

ДР. Р. С.

Життя і умови праці в Голандії

(Загальні спостереження українського делеґата з поїздки до Голляндії).

1. Загальні відомості.

Голляндія без колоній поза межами Европи — це невелика країна на берегах Північного моря, з територією в — 34 тис. кв. км., з 8,5 міл. населенням. Після другої світової війни вона втратила свої багаті колонії, які були підставою її економічного добробуту перед війною. Під час війни Голляндія, як і інші західньо — европейські країни, була знищена, багато промислових районів і міст зруйновано бомбами, майно, особливо худобу та фобрики, розграбовано, торговельну фльоту, відому в усьому світі, майже наполовину потоплено. Голляндія після війни почала швидко відбудовувати й розбудовувати своє господарство і в цій роботі зустрілась з браком робітників.

У зв'язку з закликом робітників для праці в голляндській промисловості Айжісіар (Міждержавний Комітет опіки над біженцями) в порозумінні з голляндськими заінтересованими чинниками організував поїздку делеґатів окремих національних груп Д. П. з американської зони. Делеґація. що складалася з 20 осіб, в цьому числі було 3 особи від українців, на місці розглянула умови праці.

2. Відвідини підприємств.

Поїздка була зразково зорганізована. Впродовж 10 днів делеґація переїхала тисячу кілометрів та відвідала важливіші промислові осередки країни, всього 20 промислових підприємств, фабрик та копалень вугілля. Делеґати оглядали переважно великі промислові підприємства (деякі з них світової слави, як напр. фабрики радієвих апаратів, електричного приладдя Філіпса та корабельні), оглянули теж робітничі помешкання, будови нових робітничих домів, лікарні, пральні, купальні, театри тощо. Крім цього делегати мали повну свободу розмовляти й розпитувати робітників про все.

3. Попит на працю.

На підставі заяв компетентних чинників Голляндія потребує на працю чоловіків-фахівців і звичайних робітників до всіх вищезгаданих родів промисловости, включаючи й копальні вугілля, та жінок до деяких промислових підприємств: текстильних та одягових фабрик тощо. Через брак вільних помешкань Голляндія приймає на працю тільки самотніх жінок, яким ґарантують приміщення при голляндських родинах або в гуртожитках (копальні вугілля). Одночасно Голляндія вимагає робітників обмеженого віку, а саме від 18 до 38 року життя, допускаючи для висококваліфікованих фахівців деякі відхилення від цих обмежень. На спеціяльне домагання делеґації підприємці погоджуються прийняти невелику кількість інтелектуалістів по одній особі для кожної націо-

нальної групи робітників приблизно з 200 осіб кожна. Крім цього визнають за потрібне допустити священиків. В справі приняття робітників і фахівців хліборобства одержано відповідь, що покищо на них немає попиту.

4. Умови праці.

Під оглядом гігієнічним, санітарним і безпеки умови праці загалом задовільні. Чим більше підприємство, тим краці гігієнічні умови праці і соціяльна опіка з боку фірм, але ж у великих промислових підприємствах робота більш знормалізована, а тим самим монотонна. Час праці — 48 годин у тиждень. У копальнях вугілля праця триває номінально (разом з доїздом віндою і підходом до міста праці) 46 годин у тиждень. Робітник одержує на рік 2 — тижневий відпуск (платний) або 12 днів вільних з тим, що переважно тільки 6 днів може одержати суцільно, а решту використовує окремими днями впродовж року.

5. Заробітня платня.

Голляндські робітники одержують на основі колективної угоди заробітню платню, залежно від їх віку, роду підприємства, фахового стажу і кляси, місцевости, в якій є підприємство. Найменший вік робітників — 14 років життя. Від 26 року робітник одержує нормальну робітничу платню.

У кожному виді промисловости істнують окремі ставки. Країна поділена територіяльно на кляси і в деяких родах промисловости таких кляс менше, а в інших-нараховується аж 7 кляс. Платня залежить від кваліфікації робітника. Найкраще можна це зрозуміти на деяких прикладах;

1) Малолітні у металевій індустрії заробляють:

вік:	за годину праці:	тижнево:
14 років	16 цт.	7.68 ґульд.
17 „	23—29 „	11,04—13,92 „
20 „	41—47 „	19,68—22,56 „
23 „	61—63 „	29,28—30,24 „
26 „	67—71 „	32,16—34,08 „

2) Дорослі у металевій індустрії заробляють за годину праці:

Основна платня.	1.	2.	3. кл. місцевости.
Кваліф робітник	77—82 цт.	72—77 цт.	69—74 цт.
Півкваліф. робітник	72—77 цт.	67—72 цт.	64—69 цт.
Некваліфікований	67—71 цт.	62—66 цт.	60—64 цт.

Іншими словами найнижча основна платня некваліфікованого робітника в 3. клясі місцевости становить 28,80 ґульд. а найвища 34,08 ґульд. у тиждень.

3. **Дорослі в столярстві одержуть:**

Найнижча платня півкваліфікованого в 4 клясі місцевости становить 31,68 ґульд, а найвища в 1 клясі місцевости 37,44 ґульд. у тиждень,

4. **Дорослі на фабриках одягу одержують:**

Майстри-чоловіки заробляють найбільше у 1 клясі місцевости 48 ґульд., а жінки 32,64 ґульд.; півкаліфіковані чоловіки від 38,40 до 39,84 ґульд. а жінки від 27,36—28,32 ґульд. у тиждень. Учениця в текстильній промисловості одержує коло 8,50 ґульд. заробітку в тижднь.

5. Найвищий заробіток мають робітники в копальнях вугілля. Після приблизно 3 — місячного навчання робітник одержує коло 60 ґульд. тижневої платні.

6. **Заробіток у хліборобстві:** а) мінімальна основна платня звичайного робітника 60 цт. за годину, б) тижнева платня звичайного робітника 27 ґульд, а робітника годівельника худоби і дояра 35 ґульд., в) заробіток хліборобського робітника залежить від пори року і місцевости. Звичайний робітник заробляє літом (від 1. 4.—1. 11.) 28 ґульд. тижнево, а зимою (від 1. 11. — 1. 4) 22 ґульд. Робітник, що одержує повний харч і приміщення у господаря, має річний заробіток 300—700 ґульд.

7. Жіноча домашня прислуга одержує, крім харчу і приміщення, 15 ґульд. у тиждень.

6. Державні й суспільні податки.

З прибутків робітника стягають **внески на касу хворих, забезпечення від нещасних впадків і на забезпечення старости.** Ці внески становлять 5%. Не враховано тут ще добровільного внеску до професійної спілки (наприм. до кат. Союзу 1,10 ґульд. місячно). Крім того робітник платить прибутковий податок, залежно від суми свого заробітку, стану 1 кількости малолітніх дітей. Загально беручи, цей податок у нежонатих при заробітковi 30—40 ґульд. у тиждень становить 8—11% прибутку, а при тижневому заробітку 70 ґульд. — 20%, Жонаті платять значно менше.

7. Суспільні виплати на користь робітника.

1) **У випадку хвороби** — робітник не одержує в перші три дні ніякої платні, крім лікування. Коли хвороба триває довше ніж 3 дні тоді одержує 80% своєї основної платні, і це продовжується 26 тижнів. Якщо хворий і надалі непрацездатний, то йому належить інвалідська рента.

2) **У нещасних випадках,** що спричинюють непрацездатність робітника, він одержує 80% своєї основної платні впродовж 6 тижнів. Після того, якщо він нездатний до праці, він одержує інвалідську пенсію.

3) **Інвалідська пенсія** становить 8,50 ґульд. тижневої допомоги плюс деякі додатки на дітей.

4) **Пенсія по старості** — після відслуження 40 років або досягнення 65 року життя робітник одержує 70% основної своєї пересічної платні за роки праці.

5) **Додатки на дітей.** При народженні дитини робітник одержує одноразову допомогу 60 ґульд. Крім того на кожну дитину до 16 року життя робітик одержує щоденно додаток 0,40 ґульд.

8. Харчові приділи і ціни на харчі.

В Голляндії істнує карткова система. Реґляментовані товари для нормального споживача на 2 тижні такі:

хліба	4,400 ґр.	коштує	1,10 ґульд
масла	125 „	„	0,44 „
марґарини	375 „	„	0,51 „
цукру	667 „	„	0,44 „
м'яса	300 „	„	0,80 „
сиру	200 „	„	0,40 „
білої муки	100 „	„	0,05 „
молока	4 літри	„	0,92 „
яєць	1—2 штуки	„	0,30 „
цигарок	100 штук	„	2,50 „

Разом все це коштує 7,46 ґульд.

Замість цигарок можна одержати відповідну кількість цукрових виробів.

Крім того раз у 6 тижнів кожен споживач одержує 125 гр. справжньої кави, 50 гр. справжнього чаю, мила і порошок до прання. На рік видається на родину 1,200 гектолітрів вугілля. У вільному продажі є між іншими такі харчові продукти: картопля, риба, городина, горох, квасоля, макарони, вівсяні платки, і т. д. в необмеженій кількості.

Ціни на харчі за 1 кгр. приблизно такі:

хліб	—0,25	ґульд.
м'ясо — від	1,50—2,25	„
масло	3,60	„
марґарина	1,40	„
сир	1,80—2,00	„
цукор	0,56	„
кава	1,60—2,00	„
чай	3,50	„
1 л. молока	0,23	„
1 яйце	0,15	„
риба	0,25—0,75	„
1 оседедець	0,15	„
картопля	0,12—0,18	„

Молода городина і сезонові овочі відносно дорогі. Прохарчування самітної особи разом з помешканням коштує коло 15 ґульденів у тиждень.

9. Приділ одягу і взуття.

Кожний дорослий мешканець Голляндії одержує приблизно раз на рік 80 пунктів на одяг та дозвіл купити 1 пару взуття. Робітничий одяг 1 взуття, одержане за посередництвом фабрики, не відраховується від нормального приділу пунктів. Для орієнтації подаємо ціни і кількість пунктів на деякі товари:

	пункти	ціна в ґульденах:
а) **чоловічі**		
убрання	40	від 40,00
піджак	30—35	„ 35,00
штани	15	„ 16,00
плащ	40	„ 50,00
дощовик	20	„ 17,00
сорочка	6	„ 7,00
шкарпетки	2—4	„ 1,00
краватка	1	„ 1,00—5,00
капелюх	1	„ 30,00
черевики	—	„ 15,00—30,00
б) **жіночі**		
сукня	15—30	від 15,00 в гору
плащ	25—40	„ 50,00—70,00
спідниця	10	„ 10,00
білизна	8—16	„ 5,00—15,00
нічна сорочка	10—20	„ 12,00
капелюх	1	„ 18,00—30,00
панчохи	1	„ 2,00— 5,00
рукавички	1	„ 2,00— 5,00
черевики	—	„ 14,00—30,00

У вільному продажі є шкіряні вироби, але дорогі: жіночі торбинки 25—30 ґульд., портфелі з поганої шкіри 22,50 ґульд., портмоне 5 ґульд., чоловічий першорядний шкіряний плащ 240 ґульд. і т. д.

10. Валюта.

Законною валютою в Голляндії є ґульден, або фльорен, що має 100 центів, Офіційний курс одного америк. доляра 2,65 ґульд. В Голляндії існують суворі девізові й вивозові закони.

11. Житлові умови робітників

Пересічна робітнича родина має в своєму розпорядженні окреме мешкання з 3—4 кімнат і кухні. Місячна платня за таке мешкання від 25 до 35 ґульд., плюс податок. Відчувається великий брак вільних помешкань, і це утруднює одруження молодих голляндців та приняття наших робітників з родинами. Уряд докладає всіх старань, щоб цю проблему розв'язати.

12. Правна сторона.

Компетентні голляндські чинники заявляють, що наші робітники будуть зрівняні в усіх правах, суспільної опіки тощо з голляндськими громадянами. Досі ще невідомий зміст угоди у цій справі між американською окупаційною владою та Голляндською владою, мабуть тому, що ця угода ще не складена.

Висновки.

Так виглядають в загальному умови праці і життя голляндських робітників на основі спостережень і одержаних від компетентних чинників відомостей. Ми не робимо висновків щодо переселення наших переміщених осіб на працю до Голляндії, бо це виходить поза межі компетенції делеґації і було б це передчасним. Делеґація подала на імя представника Айжісіар у Франкфурті звіт з цієї поїздки та висловила ряд побажань, які на її думку, треба вз'яти до уваги для успішного переведення наміченої акції. Зокрема звернено увагу на труднощі в звязку з прийманням на працю виключно самітних осіб та робітників обмеженого віку. Всі зацікавлені в переселенні до Голляндії повинні вже тепер ознайомитися з поданими тут даними та докладно обміркувати справу до того часу поки нам буде відомий у подробицях зміст договору між амер. військ. владою та Голляндським Урядом. Тоді українські чинники — ЦПУЕ і ГУПРада виявлять своє ставлення до цієї справи. За одержаними відомостями виїзд на працю розпочнеться в серпні ц р. (Становище ГУПР-И є негативне — прим. ред.).

інж. А. П.

ФРАНЦІЯ І ДП.

10 червня ц. р. французький уряд і ІРО підписали умову в справі набору робітників в американській зоні Німеччини, що є тепер під опікою ІРО.

1 липня ц. р. французький і американський уряди обмінялися листами на знак ствердження цієї умови.

Український тижневик „Українець у Франції" повідомляє, що при цій нагоді амбасада США в Парижі недавно заявила, що побоювання ДП, що приїхавши до Франції, вони не матимуть змоги вільно переїхати в інше місце, або до іншої держави, безпідставні. Ці побоювання розвіяв французький мін. Ж. Бідо, який між іншим сказав, що політика французького уряду до чужинецької іміґрації завжди спиралася і буде спиратися на принципі вільного самовизначення людини" . . .

Виходить з цього, що кожний чужинець, що прибуде до Франції, коли він з тих чи інших причин захоче змінити місце свого постійного перебування і переселитися до іншої країни, буде мати повну й цілковиту свободу. Стосується це і до ДП.

Винятки з цього, згідно з умовою між Францією і ІРО, становить стаття 10. умови, яка каже, що до американської зони, до місця попереднього перебування, можуть бути знову повернуті особи, що не здібні до праці, що зірвали контракт, або що своєю поведінкою створять внутрішню небезпеку для внутрішнього порядку або безпеки Франції.

Переміщені особи, визнані „воєнними злочинцями", „зрадниками", або „квіслінгами", знаходяться під загрозою постанови принятої О. Н. в лютому 1946 року.

Крім вище зазначених винятків для французького уряду немає жадних інших причин, щоб робити на скитальців якийсь натиск, і змушувати їх до виїзду до тієї країни, до якої вони не виявили бажання повернутися.

„Українець у Франції" пише далі, що американська окупаційна влада звернула увагу на те, що переміщені особи могли б інтерпретувати застосування до них франко-совєтської умови з 29. 6. 1945 р., яка змушувала б їх до повернення.

Там підкреслюється, що французький уряд вважає за свій обв'язок заявити з цього приводу, що не має ніякої спеціяльної постанови, яка передбачала б такі заходи і що ІРО буде опікуватися переміщеними особами так само, як і на територіях різних зон Німеччини та Австрії.

Тижневик інформує далі, що на підставі франко-американської угоди в справі переселених осіб, до Франції прибуде 50.000 робітників, що тепер живуть в таборах американської зони Німеччини. Ці люди будуть працювати у французькому гірництві, рільництві, промисловості та в домашній обслузі. Родини робітників, що працюють в гірництві, зможуть приїхати до Франції через 60 днів, в інших випадках через 90 днів.

І. Л.

ТОРГОВЕЛЬНІ ДОГОВОРИ

Великобрітанія-Польща

Великобрітанія підписала з Польщею тимчасовий торговельний договір, на основі якого В. Брітанія має доставити Польщі машини та технічні вироби на суму 35 міл. фунтів стерлінгів, а за це має одержати порцелянові вироби і т. п.

Митний союз між Бельгією, Голяндією і Люксембургом

Бельгія, Голляндія і Люксембург вирішили ратифікувати договір про митний союз, складений ще 5 вересня 1944 р. Договір ратифікують парляменти згаданих держав. Ще до І вересня ц. р. він має вступити в силу.

Митний союз для господарського світу має виступити під назвою „Бенелюкс" — назва зложена з початкових складів назв поодиноких держав, що входять у склад Союзу. Є ще багато господарських перешкод, які до введення союзу в життя, ще три названі держави повинні усунути, узгіднюючи ціни на товари і сільсько-господарські продукти, щоб оминути нездорової конкуренції.

Франція-Аргентіна

У Буенос-Айрес парафовано торговельний і фінансовий договір між Францією і Арґентіною. який буде підписаний на 5 літ.

СССР — Болгарія

У Софії підписано торговельний договір між СССР і Болгарією. Болгарія буде доставляти тютюн, а одержить машини на 87 міл. долярів.

Крім цього СССР склав цілу низку торговельних договорів із своїми підвладними державами, а саме: з Польщею, Чехо-Словаччиною, Угорщиною, Румунією та іншими.

Закінчення паризької конференції

По невдалій конференції з участю СССР, що розпочалася 27 червня ц. р., відбулася в Парижі 12 липня ц. р., друга господарська конференція в справі пляну Маршала, але вже без СССР. На цій конференції були представлені 16 держав, які впродовж 4 днів закінчили свої наради, схвалюючи одноголосно створення 4 технічних комісій, а саме:

1) Харчування й сільського господарсьтва,
2) заліза й сталі,
3) транспорту,
4) палива й енергетики.

Комісії ці мають до І вересня ц. р. опрацювати балянс ресурсів і потреб для економічної відбудови Европи, щоб, маючи такі дані, США могли визначити розмір своєї допомоги.

Це перша успішна конференція по другій світовій війні.

З кінцем серпня ц. р. представники паризької конференції знову зберуться, щоб заслухати звіт технічних комісій про 4-літній плян реконструкції европейського господарства.

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА.

США мають у своєму бюджеті такі суми витрат на 1947 рік.

Оборона держави	11,3 мільярдів дол.
Платні ветеранам	7,3 мільярдів дол.
%% на державні борги	5,0 мільярдів дол.
Закордонні справи	3.5 мільярдів дол.
Суспільна допомога	1.7 мільярдів дол.
Все інше	8.7 мільярдів дол.

на досліди атомової енерґії конґрес призначив 443 міл. долярів

* Згідно з останнім переписом населення Румунія має тепер 14.287.495 мешканців, з них (за совєтськими джерелами) 270.000 українців, що живуть у Південній Буковині, Молдавії, Добруджі та Мармарощині.
* Совєтський державний бюджет на 1947 рік передбачає видатки в сумі 371.4 міліярдів рублів, з того 67 мільярдів призначено на потреби армії.
* Уряд США ствердив, що світова продукція м'яса за 1946 рік була на 50% нижча від довоєнної продукції.

Новий світовий календар.

В справі нового календаря, що був би обв'язковий для всього світу відбуваються наради на засіданнях Господарської і Соціяльної Ради ОН. 1 січня 1950 року має ввійти в життя цей новий світовий календар. На нього погодилося вже 14 держав, а пропагують його особливо церковні й наукові кола. За новим календарем рік мав би ділитися на чотири квартали по три місяці в кожному. Перший місяць кожного кварталу мав би 31 день, а два інші по 30 днів. 365-ий день звичайного року буде днем Сильвестра (Маланки) і буде прикріплений до місяця грудня. У переступному році 366-ий день був би прикріплений при кінці другого кварталу і не мав би ні дати ні значення.

Отже за новим календарем, починаючи від 1950 року, кожний рік і кожний квартал починатиметься неділею, а а в кожному місяці буде 26 робочих днів. крім цього, всі дотеперішні рухомі свята припадатимуть на певні сталі дні в році.

Статті, дописи та світлини з місць про кооперативне й загально-господарське життя просимо присилати на адресу Редакції з дописокою: "для Г.К.Ж."

Звичайні Загальні Збори Центрального Союзу Українських Кооператив на еміґрації "ЦЕНТРОСОЮЗ" кооп. з відповідальністю паями в Мюнхені відбудуться в пятницю 22 серпня 1947 о год. 10-й в домівці кооп. "КОС", Розенгаймерштр. 46-а. Повідомлення для кооперативів вислано окремо.

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Speyerstr. 1. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Видає Видавнича Спілка „Наше Життя". — Лецінціят: П. Котович. Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by Military Government I. C. D., Press Branch O. M. G. B. Licensee: P. Kotowycz.

Druck: Volksblatt Günzburg.

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. 2101
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ДО »ЧАСОПИСУ »НАШЕ ЖИТТЯ«
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 3-4. Авґсбурґ, вересень — жовтень 1947 Рік I.

На порозі нового шкільного року

Кілька думок для обміркування

„Дайте мені в руки виховання, і я перетворю світ!" — сказав німецький філософ і математик В. В. Ляйбніц, що жив на переломі 17. і 18. сторіччя. А американський філософ і мораліст Р. В. Емерсон, що жив у 19 ст., ще яскравіше це висловив, а саме: „Дай хлопцеві добре виховання й освіту, — то даси йому палати й щастя, де тільки він не повернеться. Не буде він ані турбуватися, ані старатися про все те. Палати самі прийдуть до нього й будуть просити його, щоб він увійшов до них".

У наведених думках криється глибока правда, яку й ми, українські кооператори, повинні собі затямити і більше уваги звернути на загальне й фахове виховання наших дітей, нашої молоді та на освідомно-виховну роботу серед членів кооперативів. Зокрема мусимо звернути увагу на вишколення молодих, повноцінних кадрів кооперативних працівників, які гідно продовжували б відповідальну громадсько — господарську роботу ведену кадрами старших кооператорів, яких лави рідшають, особливо тут на еміґрації.

Не будемо тут зупинятися над проблемою виховання й навчання по наших домах і школах, бо це не наше завдання. Відзначимо тільки, що вже від найдавніших часів кожний нарід, державний чи бездержавний, багато уваги присвячує вихованні молодого покоління, пам'ятаючи: як виховаємо молодь, таку матимемо й майбутність.

Не диво, що таку велику вагу до справ виховання молоді прикладають такі держави, як США, Англія та інші, а СССР то прямо робить собі монополію із цієї важливої проблеми. У нас, на жаль, ця важлива справа, ще й досі не удостоїлася гідної громадської уваги,хоч про неї дуже багато пишеться, а ще більше говориться . . .

Приглядаючись до цієї справи у нас зблизька, головно тут на еміґрації, можемо завважити цілу низку важливих хиб з боку батьків і вчителів, тих найважніших вихователів нашої молоді; також з боку наших громадських організацій, зокрема й кооперативних, що покликані до цієї роботи, або мають окремий статутовий обов'язок дбати про виховання своїх членів не видно великого зацікавлення цією ділянкою. Деякі організації підходять до цієї загально-української проблеми дуже вузько, маючи на увазі лише свої вузькі партійно-групові інтереси, що приносять часто українській суспільності більше шкоди чим користи. Мабуть лише єдиний Пласт виконує сяк-так своє завдання і то з трудом.

Найбільшою хибою, на нашу думку, є те, що в нас часто до цієї проблеми підходять поверхово, дуже загально, мало фахово; — і від молоді замало вимагають фахових знань. Молодь треба вчити, але й не менш виховувати, а виховуючи, вчити і готувати до суворого життя. У нас, на жаль, ще й досі переважає стара звичка дати молоді загальну освіту у формі клясичної та гуманістичної гімназії, або обмежувати науку народньою школою. Цим самим ми залишаємо молоду людину на половині шляху, не даємо, в цьому випадку, молоді фахових знань. Забуваємо, що народня школа повинна підготовити дітей до нижчих і середніх фахових шкіл, а гімназія готує молодь до дальшого навчання у вищих школах. Саме закінчення гімназії ще нічого не дає, навпаки, часто доводить до звихнення людини, бо така людина стає на половині свого шляху часто безрадна, непідготована до буденного життя.

На цю справу ми, українські кооператори, економісти й господарники, що до кожної справи підходимо з господарським розрахунком, мусимо звернути увагу й всюди серед батьків і громадських установ пропаґувати ідею виховання повноцінних, кваліфікованих фахівців у всіх галузях нашого суспільно — громадського життя. Це й кінцева мета всіх сучасних шкіл у світі. Цієї мети молодь недосягне, обмежуючись лише закінченням народньої школи чи гімназії. І тому більша частина молоді по закінченні народньої школи повинна перейти до нижчих фахових шкіл, хліборобського, торговельного, ремісничого чи технічного типу, або таких же шкіл середнього типу, де одержить фахове знання і підготову до практичного життя. Молодь, що закінчила гімназію чи інші типи загально освітньої школи повинна продовжувати навчання у вищих школах, щоб стати теж добрим фахівцем високої кляси.

В цей спосіб ми будемо мату повноцінних фахівців нижчого, середнього і вишого рівня, які відповідно до своєї науки й практики знайдуть собі серед власного чи чужого суспільного середовища належну працю і не будуть нікому тягарем. Суспільність що дбає про такий повноцінний вишкіл своєї молоді, як це бачимо на прикладі німців, англійців, навіть малих данців, скоро йде вперед і примушує світ шанувати свою націю і здобуває повноправне місце серед інших народів світу.

Покищо у нас ця ділянка занедбана. Фаховий вишкіл української молоді, тобто повноцінне фахове готування в школі й варстаті праці до практичної діяльности на українських землях було завжди незадовільне — 90% населення жило, чи животіло з

хліборобства. Напр. на основі офіційної статистики 1931 р. в Польщі на 1000 греко-католиків (статистика в Польщі була складена за віровизнанням, а не за національними ґрупами і тому так подаємо — прим. Ред.) 881 жило з хліборобства, 58 з ремесла і промислу, 7 з торгівлі, а решта з іншої праці. На 1000 православних у Польщі аж 924 жило з хліборобства, 34 з ремесла й промислу, 6 з торгівлі, решта з іншої праці. Ще гірші відносини були на Карпатській Україні й Буковині. На Наддніпрянщині теж не було краще, різниця хіба та, що большевики, ліквідуючи селянські господарства, примусили наших селян спролетаризуватися і перейти на найгірші роботи по фабриках і копальнях як некваліфіковані і півкваліфіковані робітники. Лиш декому вдалося серед тих обставин набути якийсь фах і за тим фахом працювати. Висококваліфікованих фахівців відносно небагато, хоч у технічних фахах був замітний поступ. Зате майже цілковито занепадає хліборобство, як самостійний соціяльно-господарський чинник.

У теперішній дійсності на українських землях цілковито занепадає самостійний сектор промислу, ремесла й торгівлі, а твориться мало продуктивна верства совєтських урядовців і робітників, позбавлених ініціятиви і свобідного діяння в цій новій державнокріпацькій системі.

Був короткий час за німецької окупації, зокрема на західньоукраїнських землях, коли повставало багато нижчих і середніх фахових шкіл і навіть високошкільні курси, бо німці хотіли вишколити для себе, для воєнної промисловости кваліфіковані сили, яких запаси вичерпувала їм жорстока війна. Але це був короткий період і небагато він вніс змін у нашу господарську структуру.

Тепер, опинившись на еміґрації в Німеччині, маємо змогу, головно, в американській зоні, творити власне шкільництво і користати до певної міри із шкільництва німецького, одначе з прикрістю треба ствердити, що цієї нагоди не використовуємо навіть на 30%. По таборах, крім шоферства, шевства й кравецтва та жіночих робіт (вишивка й трикотажне виробництво) інших варстатів чи шкіл майже немає, або як і є, то світять пусткою. Дуже мало молоді студіює у вищих технічних школах; нема в нас більшого зацікавлення науками будівельними, слюсарсько — механічними, електротехнічними, хоч вони дають спромогу легше здобути працю на чужині і матимуть довго попит з огляду на відбудову майже цілого світу по останній війні.

Крайня пора ще тепер використати час перебування в таборах і спробувати надолужити прогаяний час на доповнення чи вивчення фахового знання, щоб потім за старою звичкою, не було пізно.

Не забуваймо, що світ і життя не любить половинчасти — недокінчености. Хтось сказав, що краще бути Наполеоном серед шевців чи Олександром Македонським серед каменярів, ніж лікарем, що не може розпізнати недуги хворого, чи політиком, що не знає основних засад політичної економії, права і . . . доброго виховання.

Світ вимагає, щоб кожний був мистцем у своєму фаху і відвертається від кожного незнання, невміння й недотепности. Світ хоче знати й бачити не те, чого ти вчився, і . . . не навчився або чим ти є, але що ти вмієш робити і як цю роботу ти виконуєш.

Цих кілька думок кидаємо, з приводу нового шкільного року, українським кооператорам і господарникам для обміркування і кличемо: допоможіть практично-шляхом організації різних фахових шкіл і курсів — та матеріяльно — шляхом датків, допомог і стипендій — нашій молоді набути якийсь фах, щоб вона могла стати повноцінними громадянами і через те краще улаштувати собі приватне життя, а одночасно спричинитися до будови кращого життя всього українського народу.

Андрій Качор.

ЮЛІЯН ПАВЛИКОВСЬКИЙ

Кооперація і мир

Кооператив — правна форма господарювання у майбутньому.

I. Вступні уваги.

(Кооперація, як засіб боротьби з господарською і духовою декомпозицією людини і народу.)

„Стоїмо перед неминучою конечністю згармонізувати новий суспільний лад з добробутом загалу громадян" . . .

Це глибока думка визначного демократа проф. Woodrowa Wilsona. Висловив він її в „Заклику до звільнення шляхетних сил народу" в своєму творі „Нова свобода", який з'явився напередодні першої світової війни в 1914 році.

Перед значно важливішими проблемами поставила народи світу друга світова війна.

Воєнний потенціял новітньої зброї у стадії його вирощування, а далі його практичне використання у веденні війни довів цілі народи до глибокої господарської і культурної декомпозиції.

Відбудова моральности, як підстави громадського ладу з його чеснотами, що виникають з прав людини і громадянина, мусить іти поруч із відбудовою народнього господарства, в якому чесноти ці не могли б бути нищені на користь еґоїзму капіталіста, байдужого до нужди і духового отупіння тих, які на нього працюють, себто широких трудових верств. Вони-ці трудові верстви — під однобічним тиском модерної технічно-господарської сисгеми та жадоби зиску і визиску капіталістичного господарства дедалі все більше вироджувалися в щари змасованої людини без індивідуального її обличчя. Вони-ті трудові верстви-ставали сірою масою, байдужою до проявів громадського життя, ставали сумою сірих з'їдачів хліба і учасниками призначених для них нормалізованих розваг, розваг за рецептом заздалегідь усталеним.

Господарська відбудова мусить йти в парі з відбудовою індивідальности (особовости) людини, як підмету господарських змагань. Така відбудова народнього господарства, яка може врятувати людство від дальших катастроф, мусить іти в напрямі демократизації. Найпоступовішою формою демократизації народнього господарства є його кооператизація. Вона може йти до меж, до яких кооперативний рух, без шкоди для завдань народнього господарства як цілости, може доходити, без перегинання некорисного сьогодні вимінного стану приватно капіталістичного ладу у другий бік, що теж був би для загальних інтересів не бажаний.

Демократизація народнього господарства шляхом кооперації може водночасно відбудувати затерту сьогодні „психе" живої людини, змасованої індустрійною цивілізацією і опертими на ній тоталітарними режімами. Вона допоможе повернути людині вид істоти створеної на подобу Божу. Кооперативне господарство, крім своїх неоцінених соціяльних притаманностей, відзначається теж і тим, що не затирає прав людини як такої і людини як громадянина, не відбирає від неї свобід, а навпаки розвиває їх у спільнім змаганні тих, що об'єдналися в кооперації для господарських і культурних потреб, стали одночасно підметом її змагань і предметом її піклування ними, як самостійними господарськими одиницями.

II. Кооперативи — як правна форма господарювання у майбутності.

1. Правно кооператива являє собою добровільне об'єднання не обмеженого числа членів, щоб шляхом спільного ведення підприємства підносити прибутки, або зменшувати видатки власних господарств. За ті зобов'язання, що їх бере на себе коо-

ператив члени кооперативу несуть звичайно, обмежену маєткову відповідальність, рідше відповідальність необмежену.

Означення правників характеризує тільки господарську частину поняття і природи кооперації, вичерпує тільки становище кооперативу у системі народнього господарства, коли дивитися на нього з точки погляду різноманітних форм підприємств, що в своїй сумі служать справі організації продукції і заробітків господарсько чинних людей.

2. Кооперативне підприємство має одначе подвійну природу: господарську і суспільну. Якраз суспільна природа кооперативу дає йому велику етичну перевагу над підприємствами приватними. Оця суспільна природа кооперативу, не позбавляючи його господарської динаміки у технічнім веденні підприємства, підносить це підприємство в ділянці економії на височінь соціяльно реформаторського чинника. Кооперативний рух переставляє народнє господарство з рейок еґоїстичної погоні за зиском, на рейки праці і послуг для людини в імя творчого альтруїзму. Новітня кооперація, народжена в половині XIX. сторіччя, стала мирною зброєю у боротьбі з господарським ладом, побудованим на погоні за зиском, а тим самим на експлуатації економічно слабших, головно трудових прошарків народу. Новітня кооперація — це господарське змагання за добробут людини.

Кооперативне спільне підприємство добровільно згуртованих членів — це підприємство особливої форми. Правно відрізняється воно дуже незначно від звичайного господарського об'єднання. Якщо мати на увазі техніку праці (технічне уладження, раціоналізацію праці і т. д.), то кожне поступове кооперативне підприємство повинно стояти нарівні з поступовим приватно-капіталістичним підприємством. В чому ж тоді лежить істотна різниця між ними? Різниця в тому, що кооперативне підприємство прагнучи усунення розходжень між капіталом і працею, остаточною своєю метою ставить усунення зиску від капіталу, який у приватному підприємстві є самозрозумілою ціллю підприємця. В кооперативному підприємстві такий зиск з етичних і суспільних спонук цілком усувається на користь праці.

Кооперативний рух-це рух свідомий своєї мети, амбітний і під оглядом етичним належно оцінений, він дає щляхотний відпір капіталістичній формі господарювання; це реакція проти поневолення людини у господарській і культурній ділянці. Кооперативний рух-це самопоміч слабших проти капіталістичного визиску.

3. Справжний кооператив-це організація самодопомоги, в якій до конструктивного змагання за свободу людини — господарську і духову стають власні організовані сили жертв капіталізму, як матеріяльні так і моральні. Згідно з такою природою кооперативу, мусить він бути асоціяцією вільних людей, які добровільно рішають про своє згуртування з притаманними їм матеріяльними і моральними силами, щоб у добровільному об'єднанні цих сил у гуртовім змаганні протиставити себе розчавлючому дрібні сили капіталістичному господарству. Матеріяльні засоби, які збирають члени кооперативу у формі вплачуваних паїв і які призначені на фінансування спільного кооперативного підприємства, становляють в кооперативі важливу основу господарської самодопомоги, одначе як капітали не грають вони в кооперативі головної ролі.

Сама вплата пайового капіталу не приносить скооперованому членові ніяких надзвичайних користей. Незалежно від розміру вплачених паїв, кожний член має тільки один голос, — бо кооперація є демократична асоціяція, в якій, згідно з природним і божеським правом, людина є завжди особовістю рівною такій же другій особистості. Паї становлять основу власних фондів кооперативу, їх не можна передавати іншим особам бо кооператив це не об'єднання капіталу, як напр. акційна спілка а об'єднання осіб. Опроцентування наїв в кооперативі з цих самих причин є тільки незначне. Дивіденди на паї не можуть бути ніколи метою господарської праці кооперативу. І його мета — це якраз усунення капіталістичних порядків у господарюванні. Кооперація має на меті за допомогою спільного ведення підприємства допомагати в розвитку господарства членів, або збільшити їх заробіток. Кооператив призначений для послуг у господарському змаганні його членів. Активні члени, що користають з послуг кооперативу і в цей спосіб спричиняються до розвитку спільного підприємства, спричиняються теж до підсилення його рентабельності і до білянсових надвишок підприємства. Це природні наслідки вживання в кооперативі техніки праці подібній до техніки капіталістичних підприємств. Надвишка в кооперативі подібна до зиску приватно — капіталістичного підприємства, але її призначення цілком інше. Надвишки у великій мірі повертаються до господарств об'єднаних членів (товарові звороти, надплати і доплати в залежності від виду кооперативу) уживаються на розбудову власних суспільних фондів кооперативу, а далі як підмету маєткових прав, вкінці вживаються на дотації соціяльної, громадської природи (господарські й культурні цілі).

Кооператив-це явище суспільної допомоги в чистій своїй формі, отже явище соціологічного порядку. Господарською своєю працею він пособляє господарському і культурному розвиткові економічно слабих в народі, або теж затримує павперизацію (процес зубожіння) дрібних самотійних господарських одиниць.

Схопити соціяльне значіння кооперативи у сухому правничому формулюванні, себто схопити суть кооперативу, є річ неможлива.

Одначе вага кооперативу з погляду науки національної економії лежить якраз у суспільному значінні кооперативного руху.

4. Кооператив-це установа господарської демократії. Наслідки другої світової війни, її матеріяльні і моральні спустошення а також і причини цеї ж війни треба шукати взрості концентрованого капіталу і його експлуаторського гону супроти труду та духовного життя людини. Цей нездоровий господарський капіталістичний устрій підтримував тоталітарні замахи „вождів", а через те цьому капіталістичному ладові треба протиставити здорові, демократичні форми життя і співжиття об'єднаних людей. Така конечність після тоталітарної війни звертає увагу відповідальних чинників на випробувані кооперативні форми праці і на їх підстави діяння — солідаризм-який дозволяє будувати народнє господарство на здорових основах, усуваючи погоню за зиском, а також і потребу націоналізації народнього господарства. Солідаризм — це надійна перехідна форма, яка рівноважить і господарсько і морально так соціялізацію як і індивідуалізм, як дві скрайні форми народнього господарства.

Справжний мир якого так усі прагнуть, але якого ще людство недосягло, — дарма що минуло більше двох років від часу закінчення другої світової війни, вимагає забезпечення за найширшими шарами народів підставових свобід, які виникають з природнього і божеського права пошанування в людині її особовости. Концентрація капіталу в руках одиниць, що так помітно зросла в третій декаді XX. сторіччя, і язва розчавлювання особовости людини як наслідок індустрійної цивілізації, загрожують і надалі мирному розвиткові народів. Вони ліквідують божеську подобу людини, з homo sapiens сторюють серійного homo faber Такий стан веде до загибелі розквіту справжньої цивілізації, а саме християнської цивілізації побудованої на первнях етики й моралі. Вільний розвиток народів, духовий і політичний — без основних прав людини, тобто без забезпечення їй особистої свободи і свободи господарювання є практично неможливий.

Західньоевроцейська цивілізація зростала між іншим і на інституції приватної власности і на демократичних засадах свободи людини у її духовому, фізичному й господарському розвиткові. Основою такого розвитку — а не його самоціллю — була завжди господарська свобода, без якої кожна інша свобода мусить нидіти, а то й завмирати. Тенденції господарського розвитку світу вказують на те, що приватно-капіталістичний сектор народнього

господарства, поза СССР вдержиться і надалі, як одна з віток цього ж господарства, одначе вибуялі його форми зазнають доволі радикальних реформ. Приватно — капіталістичні підприємства з ділянки загального користування, як деякі банки, транспортові підприємства, копальні вугілля і т. д. (як вказує приклад Англії) підпадуть націоналізації, або в залежності від розміру цих підприємств — будуть передані територіяльному, або міському самоуправлінню (комуналізація, або муніціпалізація підприємств) — завжди в інтересах загального добра.

Знаємо, що економічні межі націоналізації є доволі вузькі (бюрократизація господарського апарату підриває часто продуктивність підприємств, і їх рентабельність), як це наочно спостерігаємо в державних і комунальних підприємствах. Тому виникає питання, чи не можна б замість націоналізації, знайти інші засоби. Націоналізація зрештою теж веде до концетрації капіталу в руках держави — до державного капіталізму, а тоді людина стає справжнім рабом, одиницею у сірій масі невільних кріпаків. Чи ж нема інших господарських форм, які помітно посунули б на перед демократизацію народнього господарства і повели перебудову його в дусі справжньої соціяльної реформи? Чи не можна б розвинути народнього господарства у таких правних і громадських формах, у яких всі основні вольності людини були б вшановані й щоб одночасно господарська система, притаманна таким формам, вела б послідовно до тривалої соціяльної реформи на відтинку господарства?

Такі міркування мусять турбувати думку тих, що стоять перед необхідністю після страхіття тотальної війни, будувати основи тривалого миру в пошануванні прав людини.

Відповідальні за долю народів і громадян державні мужі, духовні і світські, що раз частіше спиняються на ролі, яку може відограти кооперація, як чинник етичної і господарської перебудови світу на засадах демократизації народнього господарства. Вони ж на підставі 100-літнього досвіду коперативного руху, констатують, що кооперація є і буде надійною зброєю в боротьбі з капіталістичним устроєм народнього господарства, у боротьбі за волю людини як особистости, у боротьбі проти закріпощення її капіталом для приватного зиску.

Коли Президент т. зв. Соціяльних тижнів у Франції Шарль Фльори — минулого року поставив на порядку дня дискусію над питанням націоналізації промисловости, Святійший Отець Пій XII подав йому у письмі з 10. 7. 1946 свій погляд на націоналізацію, як засіб реформи народнього господарства. В письмі цім читаємо: „Ми переконані в тому, що розбудова кооперації і об'єднань відповідатиме краще меті, яку Ви собі поставили ,а результати праці таких (себто кооперативних) підприємств будуть значно корисніші. Все це на кожний випадок буде мати значіння там, де до цього часу концентрація капіталу і занепад дрібних самостійних продуцентів були тільки в інтересах капіталу, а не в інтересах надання господарству громадських (соціяльних) форм."

На зїзді церковних достойників в Нью-Йорку в США, восени 1946 р. стверджено в резолюціях З'їзду, присвячених „Господарській перебудові світу на засадах справедливости" що: „Економічне життя мусить бути ведене згідно з законами моралі" (перша резолюція), а далі: „Матеріяльні засоби одержала людина для користи всіх людей, а ціллю економічного життя повинно бути як найширше розсіяння продукційної і споживчої власности; для досягнення цієї мети найкраще надаються кооперативи" (2-га резолюція), бо „моральною ціллю економічного життя є суспільна справедливість" (початок 3-ої резолюції). Далі говорять резолюції виразно, що мотив зиску мусить бути підпорядкований моральному законові, а „закон конкуренції" мусить бути заступлений організованою кооперацією діючих економічних груп і уряду. (6-та резол.), бо „загальне добро вимагає, щоб люди організувалися у вільні товариства згідно з власним вибором" (резол. 5.) Держава має право вмішуватися в економічне життя тільки тоді, коли потрібно охоронити права осіб і груп та допомагати розвиткові загального економічного добробуту.

Кардинал м. Колонії Др. Йозеф Фрінґ поділяє теж думку церковних достойників США в справі перебудови господарського ладу.

Президент Австрійської республики Др. Карль Реннер — сам кооператор — у своїм творі: „Neue Wege zum Weltsocialismus" віддає належне місце кооперації, як одному із засобів перебудови господарського ладу. Він підкреслює значіння економічно слабших у побудові народнього господарства, якщо вони зорганізуються під прапором кооперації.

Кооперативна організація трудових шарів може стати реальною дійсністю без потреби, щоб трудові шари падали жертвою тоталітарного насилля держави.

Прем'єр Надренії Др. Конрад Аденауер у своїй програмі присвяченій соціяльній реформі німецького народнього господарства відносить у ній для кооперації визначне місце, підкреслюючи її надзвичайне (емінентне) значіння у здійснюванні такої перебудови.

Президент Американської Ліґи Кооперації Lincoln наступник проф. James Warbasse, автора прецінного твору „Кооперативна демократія", з нагоди обговорювання праць міжнароднього конґресу кооперації в Цюріху (осінь 1946) звертає увагу на значіння кооперативного руху при господарській перебудові світу. Можна було б ще згадати погляди і інших визначних достойників, щоб підкреслити вагу і значіння кооперації, як визначної форми у майбутньому господарському устрою світу, але це переходить межі цього нарису.

Треба також підкреслити, що кооперативний рух, не зважаючи на тотальну війну і гострі переслідування (головно в Німеччині та Італії, а також і в окупованих ними краях) не тільки не дав себе здавити, але подекуди вийшов скріплений, він становив може єдину оборону скооперованих перед організованою лихвою антисоціяльних капіталістичних підприємців і переслідувань з боку тоталітарної адміністрації „п'ятих ґарнітурів" адміністраторів, як це було наприклад в Генеральній Губернії.

5. Надійні вигляди розбудови кооперації, як охоронної організації трудової людини у її господарських змаганнях не сміє одначе переповнювати кооператорів самопевністю, що кооперація стане єдиною на справедливості опертою господарською організацією світа. Не слід нам забувати, що і кооперація має теж економічні межі, як має їх і націоналізація. Про межі ці вперше заговорила вже в 90-ті роки мин. ст. англійська дослідниця робітничого руху Беатріче Поттер, а далі економіст проф. Люйо Брентано, Євген Філіпович, Борис Мартос, а почасти теж Шарль Жід. Нам, кооператорам, треба завжди вважати на можливості розвитку національного господарства в чотирьох секторах: 1. у публічнім (державнім і комунальнім) 2. у приватно-капіталістичнім (великого капіталу) 3. у суто приватнім (дрібного капіталу) 4. у кооперативнім секторі з його неоціненними соціяльними цінностями. Погляди реаліста — кооператора, а все таки високоідейного і вдумливого теоретика та практика кооперативного руху Др. Жоржа Фоке (George Fauquet) відомі нам з його глибоко аналітичної і разом з тим і синтетизуючої праці „Кооперативний Сектор" (укр. мовою видав РСУК в 1938 р.) повинні і надалі становити здоровий підхід кооператорів світу до справ кооперації народнього господарства.

6. Кооперація у гоєнню господарських ран і соціяльних подражнень завжди буде грати поважну ролю не тільки лікаря, але й будівничого нового, спертого, на справедливости ладу, до якого поступово вестиме.

Не треба забувати, що кооперація:

1. визнає приватну власність, як інституцію позитивного права, що є основою духового підбадьорювання сил людини у її господарському змаганні,

2. трактує людину, як вільну особовість з усіма її правами й обов'язками.

3. подає економічно слабшим, шляхом ведення від її імени і для них спільного підприємства, спро-

могу скористати з надбань поступової техніки у виробництві і збуті продуктів на внутрішнім і зовнішніх ринках. Поодинокі ж господарства не можуть цього зробити.

4. спричиняється до дальшого розвитку індивідуальних господарств членів і дохідности тих господарств та підштовхує власників їх до творчої ініціятиви.

5. становить свого роду огнище суспільного самородства. Члени кооперативу-це не сума одиниць, але громада з власним поглядом на світ і його змагання. Кооператив-це життєздатний і життєдайний організм, якого вплив промінює не тільки на членів, але й на громаду, повіт, край, на нарід . . .

6. вважає господарювання не ціллю самою в собі, а засобом і підставою фізичного, духового і суспільного розвитку народу.

7. в кінці становить кооперація повну змісту синтезу господарського „Я" і господарського „Ми", бож кооперативне господарство прагне не тільки до господарської, але і до суспільної мети, доходячи до неї шляхом еволюції.

Поза тим кооперація-це не сліпе здійснювання мертвої доктрини. Кооперація зроджується з потреб життя і працює для заспокоювання цих потреб своєрідними способами. Кооперація, якщо має розвиватися, мусить бути зроджена із суспільного інстинкту мас, а не з міркувань сухого раціоналіста! Вона має виходити з гуші життєвих потреб, і необхідностей змагань маси, змагання ці підхопити, упорядкувати, і в організації кооператизму реалізувати.

III. Кінцеві уваги.

Кооперативний рух-це творча реакція проти капіталістичного ладу індустріяльної цивілізації і проти капіталістичної ідеольогії, виплеканої впродовж сторіччя. Кооперативний рух підходить тепер, після другої світової війни до розв'язки наболілих питань, щоб забезпечити тривале замирення світу в ім'я прав людини, громадянина, — народу.

Кооперація,це чистої води господарська демократія.

Кооперація-це пробоєвий курінь у боротьбі за природні і законом забезпечені, священні, а проте все топтані права особистої свободи людини.

Кооперація кладе основи гуманности у взаєминах між людьми і народами.

Кооперація-це огнище з якого промінює світло і тепло суспільної реформи, здійснюваної шляхом еволюції.

Кооперація-це бастіон боротьби світа праці за права праці. Світ праці-це реальна дійсність у нашаруванні кожного народу.

Кооперація-це автогенеза громадських чеснот і добрий учитель громадських обов'язків.

Все це разом каже вірити і сподіватися, що будівничі миру після тотальної війни дозволять в господарсько-суспільній ділянці життя зайняти кооперації відповідальне і почесне місце.

Кооперативи стануть дійсно правними формами новітнього господарювання. У формі ці вкладуть вони старий випробований зміст боротьби за визволення людини, кляси, нації . . .

Праця повоєнної випробованої і досвідченої кооперації-це праця лікаря і одночасно будівничого, шо зможе помітно спричинитися до повного вирівнання духових, суспільних та матеріяльних збитків, які нанесла людині і народам еґоїстична вітка лицарів індустрійної цивілізації, що змасувала людину і замінила правильну ієрархію еліти на вождів, відриваючи людину, сотворену на подобу Божу, від її завдань, завдань особистости, готової до співпраці з ближнім, для добра поодинокої людини і цілого народу.

Л. Биковський.

Іван Опанасович Шовгенів

(З приводу 25 — ліття УГА.)

14—18. 5. 1947. р. український культурний світ на еміґрації святкував у Реґенсбурзі 25-річчя існування Укр. Господарської Академії (УГА), що згодом перетворилася в Укр. Техн. Господ. Інститут (УТГІ).

В зв'язку з цим слід згадати й про низку осіб, заходами яких повстала й розвинулася ця наша Висока Політехнічна Школа. З-поміж них золотими літерами записано в історії укр. вищого шкільництва прізвище Івана Опанасовича Шовгенева, що був одним із фундаторів та першим ректором УГА.

Небіжчик народився 25. 9. 1874 р. в укр. родині, в селі Кам'янці, куп'янського повіту, на Харківщині. У 1893 р. він закінчив з відзначенням реальну школу в Ізюмі, після чого подався на високі студії до Інституту шляхів в Петербурзі. У 1899 р. закінчив також із відзначенням цю високу школу з дипломом інж. Шляхів.

В 1899—1910 рр. працював, а згодом керував різними гідротехнічними роботами на судноплавних ріках Московщини — Волзі, Оці та Москві. При кінці займав вже посаду державного інспектора судноплавства.

І. Шовгенів від початку своєї технічної праці виявив себе як теоретик знавець своєї ділянки. Доказом цього зявилися перші його друковані праці в царині теорії та практики водяного господарства.

У 1910. р. виїздить інж. Шовгенів на дальші студії до Німеччини. В р. р. 1910—1918 він працював в царині меліорації. Був на початку керманичем меліораційних дослідів у колишньому Туркестані на р. Сир-Дар'я, а потім кілька років інспектором меліорації та заступником директора меліораційного відділу у Петербурзі. Одночасно як доцент Петербурзької Політехніки, він викладав спеціяльні водногосподарські дисципліни та головував в Комісії, що оцінювала дипломові праці абсольвентів. У 1913 р. їздив проф. Шовгенів до Спол. Штатів Півн. Амер. де студіював ведення меліораційних та іригаційних робіт. Наслідком цього були дальші його друковані праці.

На цій високій державній посаді у Петербурзі застала його революція 1917 р. та відродження Укр. Державности. Він негайно переїздить до Києва та обіймає при тодішньому укр. уряді керівництво відділом водяних робіт. Відтоді (1918) аж до 1922 р. проф. Шовгенів, не покладаючи рук, організує водяне господарство України, викладаючи одночасно як проф. на Київській Політехніці, працюючи в Меліораційній Спілці при Всеукр. Академії Наук та беручи близьку участь в державно-організаційних працях укр. уряду. Будучи вже міністром УНР, опиниться разом із рештками укр. армії на еміґрації в Польщі.

Але й тут невсипущий організатор новітньої технічної України не перестає працювати в цьому напрямі. Разом із іншими виїздить у 1922 р. до Чехо-Словаччини, стає як ректор на чолі щойно зорганізованої Укр. Господарської Академії в Подебрадах, організує довкола себе понад 120 осіб укр. і чеського високошкільного персоналу і впродовж 1922-28 р. р. випускає в світ біля 600 укр. інженерів, не тільки добрих знавців свого фаху, але одночасно й свідомих громадян з всеукраїнським світоглядом. Проф. Шовгенів був справжнім батьком-опікуном численної укр. молоді, якої більше тисячі перекотилося через Академію під час його головування.

На протязі цих шести років велетенських зусиль над організацією цієї першої Укр. Вищої Політехнічної Школи, будучи довголітнім її ректором та професором кількох предметів з царини водяного господарства, написав проф. Шовгенів низку наукових розвідок та підручників. В той же час він викладав ще як професор — гість в чеській Політехніці в Празі.

Перший ректор УГА-проф. Іван Шовгенів.

У 1928. р. в наслідок ліквідації УГА, проф. І. Ш. виїздить до Польщі.

У 1929 р. тодішній польський уряд, використовуючи довголітній досвід та знання проф. І. Ш., закликає його до праці в Мінст. Хліборобства. Тут на протязі майже 10 літ (1929-1939) професор працював як контрактовий інспектор меліораційних праць та проєктів.

Змушений як еміґрант, працювати для куска хліба в польській державній установі, не занедбував професор і своїх укр. громадських обов'язків. Він бере активну участь в працях Укр. Наукового Інституту у Варшаві, де керує семінарійними працями аспірантів та оголошує укр. й польською мовою низку розвідок з різних ділянок водяного господарства, як напр. „Водяне господарство в басейні р. Дніпра на Україні", Варшава 1936, „Повені на Україні і способи боротьби з ними" (Див. „Сучасні проблеми економіки України", т. 2.-ій) і ін. праці.

З початку другої світової війни (1939-45) проф. І. Шовгенів знову віджив, сподіваючись та готуючись розпочати праці на користь рідного Краю. У зв'язку з цим, будучи вже від 1939 р. на пенсії, дає він у 1940 р. до друку велику працю нім. мовою про „Деякі підсумки водного господарства Польщі".

Одночасно, впродовж 1940-42 р. р. професор працює далі в Укр. Наук. Інституті в Варшаві, де друкує дві ґрунтовні розвідки 1) Енергетичні ресурси на укр. землях Европи, Варшава 1940, і 2) Водяне господарство на укр. землях в Европі, Варшава 1941, 100 стор.

Одночасно поспішно складає низку меморіялів-праць в справах: 1) „Організації водяного господарства в УРСР, в Польщі, в Чехо-Словаччині в Італії та в Німеччині", 2) „Організації комунікації в Україні", що мали вийти друком укр. та нім. мовою.

В той же час професор Шовгенів бере активну участь, як почесний голова, в діяльності „Союзу Укр. Інженерів і техніків", у Варшаві.

Від 1941 р. професор Шовгенів бере участь у новочасному Укр. Чорноморському Інституті, головуючи у ньому та оголошуючи друком праці з Понтознавства: 1) „Чорне море", Варшава 1941, 140 стор. 2) „Загальний плян праць Укр. Інституту", Варшава 1941.

Але невважаючи на велику працю для добра Рідного Краю, матеріяльні злидні дошкуляли підупалому на силах професорові, що раз то більше. Наслідком цього проф. Шовгенів приймає посаду в науковому відділі Центрального Господарського Водного Уряду в Данцінґу і виїздить туди на весні 1942 р.

На протязі 1942 р. проф. постійно перебував у контакті з багатьома укр. громадськими й науковими діячами й установами. Він з ними співпрацює або керує їхніми працями шляхом листування, надсилаючи їм різного роду вказівки й матеріяли. Напр., він брав участь у працях Комітету для святкуванн 20 — літнього ювілею Укр. Господ. Академії та умістив відповідну розвідку в 1-му томі „Ювілейного Збірника".

Але тяжкі умови життя й недоїдання все більше йому дошкуляли. Від січня 1943 р. проф. працював уже тільки у себе дома. Останніми часами у вільні від урядової праці та приступів недуги хвилини проф. присвячував складанню свого, як він звик говорити заповіту майбутнім поколінням укр. інженерів. З цією метою він упорядковував деякі з своїх праць з царини водяного господарства, щоб скласти з них — „збірну працю", що правила б за підручник для молодих інженерів.

Крім того, взявся він за складення — „Докладної записки про організацію Укр. Морської Академії" в Севастополі. Цю вищу укр. морську школу проєктував він скласти з трьох факультетів. 1) теоретично — господарського, 2) суднобудівничого та 3) портового. Завданням її мало бути виховання кадрів укр. морських інженерів-організаторів. В цю останню свою працю хотів він вкласти весь свій довголітній досвід вченого, організатора та педагога.

При ній і застала його смерть.

Честь його памяті!

Загальні Збори Центросоюзу

22 серпня 1947 р. в домівці кооперативу „Кос" в Мюнхені відбулися Загальні Збори Центрального Союзу Українських Кооператив на еміґрації „Центросоюз" при участі 36 делегатів від 24 кооператив та декількох гостей.

Збори відкрив голова Ради „Центросоюзу" дир. А. Мудрик, вітаючи всіх присутніх делегатів, і ствердив, що загальні збори скликано відповідно до вимог статуту.

Під кінець свого слова згадав померших кооператорів, яких пам'ять збори вшанували однохвилинною мовчанкою.

Зборами керувала окрема Президія: дир. А. Мудрик, проф. Моргун і інж. Черник.

Після зачитання протоколу основуючих загальних зборів дир. А. Мудрик складає короткий діловий звіт за Раду „Центросоюзу".

„Центросоюз" засновано 8 червня 1946 р. Ініціятори мали думку створити кооперативну торговельну централю на еміґрації, якої завданням мала бути крім заготівлі товарів для наших таборових і позатаборових кооператив, організація варстатів праці і посередництво в збуті вироблених у тих варстатах продуктів за океан. Одначе цей задум неможливий покищо у нашій дійсності. Виробнича діяльність наших кооперативів ще слаба. Праця „Центросоюзу" зазнавала великих труднощів, зокрема важко було створити дирекцію та знайти відповідне приміщення. Тепер уже постійно працюють у „Центросоюзі" два члени дирекції і два інструктори - ревізори.

Торговельну діяльність „Центросоюз", до часу свого правного оформлення, передав, за окремою умовою, кооп. „Кос" у Мюнхені. Центросоюз виконував ролю ідейного кооперативного центру, поширюючи свою роботу на організаційно-ревізорську ділянку. Сьогоднішні Збори мають вирішити, як Центросоюз повинен себе правно оформити.

Звідомлення Ради доповняє докладне звідомлення Дирекції Центросоюзу за час від 8 червня 1946 р. до 30 червня 1947 р.

В західніх зонах Німеччини діє 37 українських кооперативів (29 в американській; 6 в англійській і 2 у французькій зоні) з них 30 торговельно-виро-

бничих, більшість — це таборові кооперативи; 3 кооперативи зареєстровано в німецьких судах, згідно з німецькими законами. Завдання українських кооперативів на еміґрації задовольнити найважливіші господарські потреби наших скитальців і боротися з цінами чорного ринку та організувати варстати праці. Це завдання здебільша кооперативи виконали задовільно. Вистачить згадати, що 19 кооперативів за звітовий час виплатили лише на суспільні цілі 684.118.14 Нм., а скільки заощадили людям грошей знижкою цін — це важко обрахувати, певно буде кілька мільйонів. Далі в звіті дирекції подано низку цифр про обороти кооперативів їхні оборотові фонди тощо. На закінчення подано баланс самого „Центросоюзу".

Після цього інж. І. Ольховий склав дуже дбайливо опрацьоваий звіт Ревізійної Комісії, яка перевела основну перевірку діяльности Ради і Дирекції „Центросоюзу". У звіті відзначено, що „Центросоюз" намагався стати ідейною централею української кооперації на еміґрації, але цей ідейний центр ще не оформлений як слід. Праця мусить бути застосована до нових умовин, використовуючи набутий досвід у краю. Зокрема треба звернути увагу на виховну роботу серед членів кооперативів і на видавання кооперативної літератури, бо ця ділянка в нас найбільш занедбана, хоч повинна стояти на першому місці. Працю Центросоюзу треба або обмежити лише організаційно-люстраторською ділянкою, або опрацювати широкий плян, зокрема у видавничім секторі, й розпочати працю в широкому маштабі. Не всі кооперативи виконують свої обов'язки супроти „Центросоюзу" і це теж гальмує нормальний хід праці. Цього треба уникати, бо недисциплінованість одного кооперативу може викликати обурення інших кооперативів.

Ревізійна Комісія стверджує, що діловодство ЦС знайдено в найкращому порядку і пропонує схвалити працю Ради і Дирекції. Крім цього подає низку побажань від Ревізійної Комісії до Загальних Зборів в справі реорганізації й наладнання праці „Центросоюзу".

Після звітів відбулася досить широка дискусія, яку розпочав інж. Ю. Павликовський. Він сказав, що праця ЦС — це відбитка життя усіх наших кооперативів. Велике значення має одностайність і координація кооперативної праці. Ідейний осередок мав бути організований при раді Громадської Контролі в системі ЦПУЕ, але ця Рада ще досі не розпочала своєї діяльности. Тому тепер кооператори мусять діяти самостійно і організувати ідейну централю з ревізійним Відділом при Центросоюзі у формі спільноти праці зареєстрованих кооперативів, або включити ЦС в систему ЦПУЕ, одначе проволікати справи далі не можна.

Найбільше дискутантів говорило про можливості реорганізації ЦС, головно про проєкт реорганізації ЦС у формі спільноти праці трьох зареєстрованих мюнхенських кооперативів, хоч і не бракувало критичних голосів про діяльність Ради і Дирекції „Центросоюзу", та торговельної гуртівні „Косу".

По дискусії над звітами на пропозицію Ревізійної Комісії одноголосно схвалено діяльність Ради і Дирекції та принято до відома звіт Рев. Комісії.

Відбулася також окрема дискусія про реорганізацію „Центросоюза" після зачитання опіній таборових кооперативів, надісланих окремо в цій справі. З 12 надісланих опіній - 8 було проти проєкту спільноти праці. Всі зате відзначили потребу створення з ЦС ідейного осередку.

Також більшість табових кооперативів була проти реорганізації їх у філії зареєстрованих мюнхенських кооперативів, зате всі підтримують думку створення таких філій по більших осередках нашої еміґрації поза таборами.

Ґрунтовно обговорив цю справу інж. Ю. Павликовський, пояснюючи суть спільноти праці з правного боку.

Інші дискутанти висловлюються за або проти проєкту реорганізації, одначе не вносять до проєкту нічого нового.

Після переденої дискусії первісний проєкт реорганізації ЦС на спільноту праці загальні збори відкинули, а приняли 19 голосами проти 8 проєкт Ради такого змісту:

І. В справі „Центросоюзу як ідейного осередка української Кооперації .

1) Для патронування над українською кооперацією на еміґрації для успішної реалізації її завдань, координації праці раціонального господарення матеріяльними цінностями, Загальні Збори виносять однозгідну постанову про те, що „Центросоюз" стає ідейним осередком української кооперації на еміґрації.

2) Загальні Збори постановляють, що „Центросоюз", не припиняючи дальших заходів для статутової діяльности буде:

а) репрезентувати українську кооперацію на зовні,

б) нав'язувати зв'язки з заокеанською еміґрацією і її організаціями,

в) вести організаційно-інтрукторський і фаховий нагляд над діяльністю, зокрема виробничих кооперативів,

г) давати ініціятиву з здобуванні товарів, сировини і матеріялів та реґулювати їх пляновий розподіл і збут,

ґ) організувати, об'єднувати, і опікуватися переселенськими кооперативами.

3) Загальні Збори доручають Раді і Дирекції організувати технічний апарат так, щоб „Центросоюз" міг негайно приступити до здійснення своїх завдань як ідейного осередка.

4) Загальні Збори зобов'язують усі українські кооперативи підлягати цим ухвалам та виконувати всі розпорядження, що їх „Центросоюз" видасть для реалізації цих ухвал.

ІІ. В справі переходу на філіяльну систему.

Загальні Збори, познайомившись з матеріялами, що їх кооперативи надіслали до проєкту реорганізації, постановили:

1) Ствердити, що перехід на філіяльну систему таборових кооперативів передчасний і за теперішнього правного стану ДП і таборів не може бути переведений в життя.

2) Привітати ініціятиву філіяльної побудови як першу спробу, яка вимагає дбайливої і всебічної підготовки.

3) Враховуючи реальні можливості, Загальні Збори вважають, що першою стадією цієї підготовки повинні бути старання в тому напрямку, щоб розбудувати мережу кооперативів, зокрема виробничих в місцях більшого скупчення нашої еміґрації поза таборами, їх правно оформити і створити цим підставу теж для правного оформлення Центросоюзу.

4) Загальні Збори доручають підготовляти таборові кооперативи а разом з цим і не оформлені ще таборові варстати до того, щоб вони на випадок ліквідації таборів влилися до позатаборових кооперативів.

5) Загальні Збори зобов'язують усі кооперативи виконувати ці ухвали та приступити негайно до підготовки їх здійснення.

Потім відбулися вибори членів Надз. Ради і Ревізійної Комісії на місце тих що вибули. Після довгої дискусії Комісія-Матка запропонувала вибрати до Надз. Ради тих самих членів з тим доповненням, що на місце голови Ради дир. Мудрика який не був звільнений, але який склав свій мандат на Загальних Зборах, і на місце дир. Мельничука, що ввійшов до Дирекції, обрати заступників. — Пропозицію цю більшістю голосів принято.

До Ревізійної Комісії обрано інж. І. Ольхового, інсп. А. Лобачевського і дир. О. Лиса.

Проєкт бюджету і плян праці передискутовано і після незначних доповнень схвалено, установлюючи внески для кооперативів в розмірі 1% від товарових оборотів.

Ще кілька побажань, запитань та вияснень, і голова закриває збори, дякуючи присутнім за ділову і терпеливу участь у нарадах, які затягнулися до пізнього вечора.

Щасти, Боже, нашій кооперативній централі на новій дорозі.

Кооператор.

Закінчення Акаде-

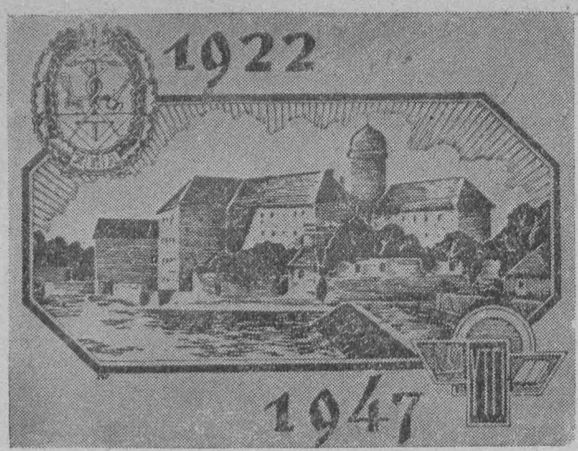

Замок короля Юрія в місті Подєбрадах у Чехії, де УГА-УТГІ містилася в 1922-1940 рр.

Ліворуч у горі-знак УГА, а внизу-знак УТГІ.

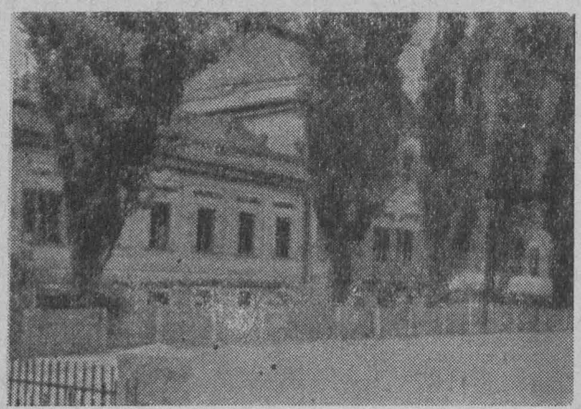

Вілля фірми Лявзер в місті Реґенсбурзі-на острові серед Дунаю, де міститься актова заля УТГІ, авдиторія Аґрон.-Лісового відділу, лябораторії, бібліотека та студент. інтернат.

„Бідність-важка річ. Часом вбиває в нас душу. Але часом є тим північним вітром, що перетворює людей на героїв". (Овід.)

Учасники ділового Засідання Ради Професорів УТГІ дня 15. 5. 1947 р. в парку віллі фірми Лявзер над Дунаєм.

31. липня ц. р. закінчилося навчання на всіх факультетах і відділах УТГІ, крім відділу фармацевтичного (в Мюнхені), де лекції і практичні вправи закінчилися 31 серпня ц. р. 1 серпня ц. р. відбулися засідання професорських рад факультетів, 2 серпня — спільна екскурсія професорів і студентів УТГІ пароплавом по Дунаю до Вальгаллі. З серпня відбулися промоції чотирьох докторів УТГІ, а саме: ветеринарних наук вет. лік. Віршука Володимира та вет. лік. Ткачука Богдана та економічних наук Брекфельда Г. (голляндець) та інж. Нечая Семена. Далі того ж дня відбулося засідання професорської ради УТГІ, на якому з 67 членів з вирішальним голосом було присутніх 46. Ректорат подав інформації про життя та працю УТГІ в 1946/47 акад. році (за десять місяців — від 1. 10. 1946 до 31. 8. 1947), з яких присутні довідалися, що, не вважаючи на ненормальні умови нашої дійсности, за минулих десять місяців праця УТГІ зросла кількісно і піднеслась якісно в усіх його Секторах.

В Секторі Науковому, на чолі якого стоїть проф. Д-р лісових наук Борис Іваницький, відбулося 18 наукових засідань, на яких було зачитано й обговорено 17 наукових доповідей, а саме: Засідань Пленуму — 4, Аґр. Ліс. Секції — 7, Техніч. — 4, Економічн. 2. До Наукових Записок УТГІ, перший том, який цілковито виготовлений до друку, передано одинадцять наук. статей, п' ять коротких звідомлень та 2 тез до наук. доповідей, зачитаних у наук засіданнях. Разом біля 16 аркушів друку, а з резюме анг. і німец. мовою 18 арк.

В Секторі Авдиторного Високошкільного Навчання було в минул. акад. році 144 члени педагогічного персоналу, з того активних — 112, а 32 у відпусках. Лекції та практичні вправи відбувалися в зимовому семестрі на 16 семестрах, в літньому — на 22, на новий зимовий семестр оголошуються записи на 28 семестрів. Студентів і вільних слухачів Авдитор. Сектора було на 31. 8. 1947 разом 694 (на 15. X. 46. - 364); збільшення за десять місяців на 330 студентів, або на 90, 6%; якщо відкинути новий фармацевтичний відділ у Мюнхені, де на 31. VII. 1947 було 219 студентів, то на решті відділів (старих) на 31. 7. 47 було 475 студентів, отже збільшення на 111 студ. або на 30%. З поодиноких відділів найбільший зріст виявили: будівельний та хеміч. — технол. відділи (84,3%) та Агроном.-ліс. факультет (35,5%).

Матуральні курси при УТГІ закінчило 44 вільні слухачі, які по одержанні матури переведені в дійсні студенти, 25-30.9. мають стати до матур. іспитів решта —20 осіб. В хемічн. лябораторії в Реґенсбурзі виконали практичні вправи 106 студентів; в Мюнхені працює лябораторія на 72 місця (фармацевти-ветеринарі). В літньому семестрі працював об'єднаний Семінар Суспільних наук УТГІ, де відбулося 14 засідань, 15 доповідей, пересічне

мічного року в УТГІ

відвідування 22 особи. Бібліотека УТГІ має 1.500 томів. Агроботанічних ділянок у Реґенсбурзі — 140, у Мюнхені половина того. Продукція Авдиторного Високошк. Сектора за акад. рік: тридцять дипл. інженерів, чотири доктори; студенти склали 2.380 іспитів і кольоквіумів з поодиноких дисциплін.

На Секторі Позаочного Навчання перевидано дальших вісімнадцять підручників, загальним розміром — 2.438 стор. (244 аркуші друку), а за два роки перебування в Баварії — 24 підручники, 3869 стор. (387 друк. арк.); 17 підручників друкуються, як вийдуть, буде 41 підручник. За десять місяців вступило 411 студ. Позаочн. Сектора, а за два роки в Баварії 1182. З поодиноких підручників (9 назв) на 23-70% накладу розійшлося.

На секторі середніх і нижчих фахових шкіл та фахових курсів працювало в акад. році 67 закладів (збільшення на 29 або на 76%), в них викладало 415 лекторів (збільшення на 216, або на 103%), в них вчилося 2344 учні (збільшення на 1166, або на 99%), закінчили школи й курси 878 учнів. Інспекцій шкіл та курсів інспекторами УТГІ відбулося 56.

Протягом десяти місяців відбулося чотири засідання Проф. Ради, 15 засідань Факультетських Рад та 20 засідань Сенату УТГІ. Секретаріят УТГІ полагодив 4074 справи. При УТГІ працювали такі товариства: Агрон.-Лісове, Т-во Інженерів-Абсольвентів УГА-УТГІ, Т-во Співробітників УТГІ, Студентська Громада при УТГІ в Реґенсбурзі, Т-во студентів УТГІ в Мюнхені та Т-во Прихильників УГА (ТПУГА). Як бачимо, за минулих 10 місяців в УТГІ пророблена дуже велика наукова й освітня праця.

З приводу закінчення академічного року в УТГІ, хочемо коротко згадати і про те, що в днях 14-18 травня ц. р. український культурний світ на еміґрації святкував 25-річчя істнування Української Господарської Академії (УГА), що згодом перетворилася в Український Технічно-Господарський Інститут (УТГІ).

Українська Господарська Академія була заснована 1922 року в Под'єбрадах (Чехословаччина) за старанням Микити Шаповалова, Н.Я. Григорієва, проф. Б. Мартоса, Ів. Шовгенiва, що був першим ректором УГА, та інших визначних громадян-еміґрантів.

УГА мала три факультети а саме: агрономічно-лісовий, інженерний (з відділами — технологічним та гідротехнічним) і економічно-кооперативний. В часи рокеіту праці Академії (1926-27) мала вона до 600 студентів з усіх українських земель. До кінця 1929-30 р. випустила дипльомованих інженерів різних фахів — 454.

Тепер УТГІ продовжує свою працю на еміґрації в Реґенсбурзі, де і відбулося свято 25-літньої праці УГА.

Наші світлини показують деякі моменти з цього свята і праці УТГІ.

Другий і останній Ректор Української Господарської Академії та перший Директор УТГІ-проф. Борис Іваницький вітає II.-ий З'їзд Інженерів-Абсольвентів УГА-УТГІ дня 16. 5. 1947 р.

Президія Ради Професорів УТГІ на діловому засіданні цієї Ради, дня 15. 5. 1947 р. З ліва до права: Ректор УТГІ-проф. В. Доманицький, Проректор І-проф. інж. М. Зайцев, Проректор II.-проф. інж. Р. Димінський.

„Користайся дрібними можливостями і роби їх великими".

Учасники Святочної Академії-Концерту з нагоди 25-ліття УГА-УТГІ в Реґенсбурзі дня 17. 5. 1947 р. перед входом на залю.

Два роки праці кооп. „КОС“ у Мюнхені

29. 8. 1947 р. минуло два роки від дня заснування кооперативу „Кооперативне Об'єднання Споживачів „КОС" в Мюнхені.

Кооператив засновано в умовах мало сприятливих для будь-якої конструктивної праці, а зокрема для зорганізування та урухомлення нової установи кооперативного характеру на чужій землі, серед мало знаних господарських умовин, з частим ворожим наставленням місцевого населення і не дуже прихильній адміністрації. Засновано його для невідомої кількости членів-мешканців Мюнхену, бо точних відомостей про кількість українців, що мешкають у Мюнхені і околицях не було. Рівнож не було відомим і те, що станеться з українською еміґрацією, в яких саме умовах ця еміґрація буде жити, і в чому саме зможе бути їм кооператив помічним, та на як довго.

Кооператив зорганізовано всього кілька місяців по закінченні тяжкої — кривавої війни, що з цвітучих колись земель залишила самі руїни. Ні приміщень, ні комунікації, ні товарів-усюди панувала порожнеча.

Не диво, що вся еміґрація, а зокрема українська, не знаючи що з нею зроблять завтра, не хотіла братися ні до якої праці, очікуючи, що їй принесе наступний день.

Серед такого настрою зібралася невелика горстка кооператорів при тодішній українській Установі Опіки, а сьогоднішньому ОПУЕ в Мюнхені на нараду і прийшли до висновку, що і в тих жахливих і загрозливих, без ніяких перспективів, умовах, не можна залишитися безчинним. Рішили братися за роботу для громади, хоч би навіть на короткий час. Свої наміри вони перевели в життя 29. 8. 1945 р., відбуваючи основуючі загальні збори кооперативу „КОС" в присутності 70 осіб, основників кооперативу. На заснування кооперативу одержано письмову згоду американської влади та згоду Баварського Ревізійного Союзу Кооперативів.

Основуючі збори приняли статут та вибрали Надзірну Раду і тим започаткували кооперативну працю.

Малий основний капітал всього 2,090 Нм. не дозволив взяти і відремонтувати відповідні приміщення під склепи, магазини і бюра. Треба було брати такі приміщення, в яких часово можна було б працювати без ремонту. Ці приміщення не мали вікон, печей, та не було й палива.

Тепер кооператив має вже гроші, але далі не має змоги дістати краще приміщення, але вже з інших мотивів і тому мусить душитися в цьому старому, поправленому.

Знайти службовиків, теж не було легким завданням, бо при не виясненому, постійно загрозливому, становищі еміґрації не багато було бажаючих взятися до щоденної сірої праці, яку треба було виконувати в умовах які їй цілком не відповідали. Справа ускладнювалася ще й тим, що кооператив лише вимагав роботи, а не давав ніякої рекомпенсати і службовики мусіли кілька місяців працювати без винагороди. Особливо тяжко було знайти повновартісних фахових начальників різних відділів кооперативу, а тому на тих посадах були постійні зміни, що спинювало працю та розвій кооперативу.

Але поволі і цю болячку усунено підбираючи як не зовсім відповідних службовиків то все ж таки людей припомочі яких вдалося виконувати працю. В першому році склад службовиків змінявся майже п'ять разів. Згодом здобули ми якось приміщення під магазини, ресторан, бюра. І хоч вони цілком не відповідали нашим потребам, але ми змушені були миритися з гіркою дійсністю.

Майже цілий місяць було витрачено на ці вступні організаційні праці. Лише при кінці вересня 1945 р. вдалося кооперативу дістати перші приділи товарів найбільш потрібних в ті часи, як сірники, пасту до взуття, папірці до курення, папір, зошити, посуд і т. п. які кооператив продавав по нормальних, або майже нормальних, цінах. На чорному ринку ціни на ці товари були в 20 разів більші.

Одержання перших приділів товару безумовно було переломовим моментом в розвитку кооперативу.

Це переконало Управу і службовців, що збірні зусилля громади дали добрі висліди, і що кооперація направду може принести багато користи для нашої еміґрації. Переконало це навіть найбільших песимістів в тому, що і серед чужого середовища зорганізовано можна осягнути деякі успіхи. Дешевий товар-кільканадцять разів дешевший, чим на чорному ринку — почав поволі притягати загал нашого громадянства до кооперативу. А далі громадянство самостійно почало вступати в члени кооперативу, що яскраво було помітно, коли до кооперативу приходив потрібний дешевий товар, який могли набувати лише члени.

Рівночасно роблено заходи про правне оформлення кооперативу та за одержання конечних ліцензій, без яких годі було виконувати працю. Письмо амер. влади про згоду на заснування підприємства та свідоцтво Баварського Ревізійного Союзу Кооперативів про доцільність заснування кооперативу дозволило внести подання до Ґевербеамту, і Ґандельскамери про видачу тимчасових дозволів на ведення товарової крамниці та ресторану. На подання, що були внесені у вересні 1945 р., відповіді одержано щойно при кінці січня 1946 р. Спершу одержано тимчасовий дозвіл, який що три місяці треба було продовжувати. Це не давало певности в праці, бо не було певности, чи в наступному кварталі цей дозвіл продовжать.

На організаційні справи було витрачено більше як місяць часу, Ресторан та товарову крамницю урухомлено в місяці жовтні.

31. 12. 1945 замкнено торговельні книги і сконстантовано, що за останній квартал 1945 р. обороти кооперативу становили 50.400 НМ. На цей день було 385 членів, а пайовий капітал зріс з 2.090 Нм. на 10.665 Нм.

В першій половині 1946 р. кооператив значно поширив свою працю: Цілком нормально працює ресторан, що обслуговує приватних мешкагяців всіх установ, що містилися при Розенгаймерштрассе 46 а, студентів, приїжджих і т. д., даючи їм обіди на німецькі харчові картки або безм'ясні обіди без карток.

Поволі реорганізує кооператив свою працю на такі відділи:

1) споживчий, де продаються на картки різні приділові харчі.
2) Товарів домашньої потреби.
3) Ґалянтерії,
4) Шкільного приладдя,
5) Кіоск для продажу газет і книжок, що до року виростає в поважний книгарський відділ, з гуртовим та дрібним продажем газет і книжок.
6) Овочево яринний відділ,
7) текстильний (лише на наряди),
8) Ресторан.

Споживчий відділ урухомлено при кінці 1946 р., бо на нього найтяжче було одержати дозвіл.

Одержано дозвіл на провадження відділів шкіри і взуття, дерева та опалового матеріялу, фотоартикулів, і лікарських рослин. Одначе через брак приміщення не можна було цих відділів урухомити.

В 1946 р. кооператив нав'язує тісніший контакт з товаровими фірмами. Це помітно збільшило товарові обороти.

На день 30. 6. 1946 р. кооператив об'єднував 672 членів. Власні фонди становили 18,590 нм. Товарові обороти були такі:

1. Крамниці	214.586 Нм.
2. Книгарня	178.761 Нм.
3. Овоч. відділ	23.509 Нм.
4. Ресторан	57.218 Нм.
Разом =	474.074 Нм.

Ця розвоєва тенденція продовжується і в другій половині 1946 року. Обороти і далі поважно зростають. На день 31. 12. 1946 р. кооператив нараховував 860 членів, що заявили 982 паїв. Власні фонди збільшуються до 28.933 Нм.

Обороти виглядають так:

1. Крамниці	728.250	Нм.	або	54.3 %
2. Книгарня	469.055	„	„	35.0 %
3. Овочевий відділ	32.106	„	„	2.4 %
4. Ресторан	111.313	„	„	8.3 %
Разом	1340.724	Нм.	або	100 %

З них оборот з таборовими кооперативами 516.578 Нм.

Перша половина 1947 р. була присвячена остаточному оформлені кооперативу. При допомозі Баварського Ревізійного Союзу Кооперативів, що весь час прихильно ставився до починів українських кооператорів, внесено прохання про легалізацію до Міністерства Господарства. По семи місячній мандрівці від міністерства Господарства до Міністерства Внутрішних Справ, державного секретаря для справ біженців і т. д., по різних інтервенціях у всіх урядах, кінець кінцем заяву кооперативу в місяці липні ц. р. остаточно полагоджено позитивно, тобто кооператив залегалізовано і вирішено вписати його до реєстру Реєстрового Суду в Мюнхені. Кооператив одержав ліцензії, як і німецькі фірми.

Разом з цим поширювано далі працю кооперативу і осягнено певні успіхи. На день 30. 6. 47 р. кооператив об'єднував 922 членів з 1100 заявленими паями. Вписове і паї складали 26.600 Нм., а всі власні фонди 42.468.76 Нм. Обороти виглядають так:

1. Крамниця	610.346.45 Нм.
2. Книгарня	303.522.35 Нм.
3. Яриновий відділ	3.636.80 Нм.
4. Ресторан	34.065.55 Нм.
Разом	951.571.15 Нм.

Від січня 1947 року кооператив „Кос" на бажання ЦС провадить товарову гуртівню для таборових кооперативів, яких є тепер коло 30.

В першій половині 1947 року оборот з кооперативами становить 428.950 Нм. Кооперативи все частіше покривають своє запотребування на товарі в „Косі".

Сьогодні КОС — це вже відома фірма, про яку добре поінформовані багато німецьких фірм, і знає її загал українського громадянства на еміграції.

„Кос" за старою кооперативною традицією не забуває і про матеріяльну підтримку культурно освітніх установ, церков, та різних громадських організацій виплачуючи їм із своїх прибутків 51,000 Нм. У кооперативі, разом з управою працює тепер 63 слубовців, які місячно одержують близько 18.000 Нм. платні. Для більшости працюючих в „КОСі" — це є єдина можливість заробітку. Платні хоч і невеликі, але вистарчальні для скромного утримання на німецьких харчових картках.

Управа мала намір на початку 1947 року запезпечити більшу кількість людей заробітком. Для цього спеціяльно уряджувала курс для підготовки інструкторів для збирання дико ростучих лікарських рослин. Ця ділянка дуже важлива й потрібна. Вона могла охопити працією сотні й тисячі людей і дати їм дуже поважні заробітки, що кілька разів перевищали б платні службовців державних чи кооперативних установ. З огляду на те, що громадянство незрозуміло цієї справи — все запізнилося, і цей задум невдався.

Управа свідома того, що праця кооперативу має ще багато недоліків. Вона робить всі заходи щоби їх усунути якнайскорше. З тою метою управа вишукує фахових працівників, щоб при їх допомозі усунути важливіщі хиби, одначе відчувається великий брак фахових людей до праці. А без ідейних і фахових працівників годі усунути хиби та поставити кооперативну чи іншу роботу на відповідній висоті.

В. В.

Майбутні міжнародні господарські взаємини

(Стаття Бернарда Ніколе поміщена в „Etudes")

Учасники війни в 1919 р., тріюмфуючи, як це їм тоді здавалося, від перемоги приступили негайно до відбудови тривалого миру. І вже через 8 місяців після перемир'я були підписані мирові договори, хоч, що правда, не всі держави, що їх підписали, ратифікували їх потім.

Інакше було 1946 р. Тоді пануючим почуттям мас була втома і байдужість. Ця тенденція небезпечна, бо песимізм і брак волі йдуть в парі. Країна, опанована ними, багата на всякі авантюри. Сьогодні на ділі витрачається стільки енерґії для встановлення миру, скільки вчора витрачалось для досягнення перемоги. Те, що конференції протягуються, нас зовсім не бентежить, навпаки, ми бачимо в тому добрий знак. Дискусії й розбіжність думок вказують власне на різні інтереси. Але й завдання сьогоднішніх дипломатів трудніше від завдань дипломатів 1919 р.

Зараз на перший плян висувається господарський характер европейських проблем. Те, що до сьогодні не складено договору з Німеччиною і Японією, якраз доказує, що ці два договори є підставою політичної рівноваги середньої Европи і Далекого Сходу. Німецька індустрія зможе дати політичну перевагу тій нації, яка її контролює. Бо тепер колишню силу держави, яка була в руках численних батальйонів війська, заступили фабрики і їх продукція. В 1805 році Наполеон здобув Европу своїми гренадирами, а 1940 р. панцирі Німеччини за 5 днів переходять природні границі, які вважалися стійким заборолом перед нападом. І треба було щойно світової коаліції, щоб знищити викована Німеччиною воєнну машину. Тому то дипломати, що створюють передумови миру, мусять мати на увазі так політичні, як і господарські моменти рівноваги, вчислюючи туди ще й несприятливі сьогоднішні моменти, що є вислідом останньої війни, яка розбудила в народах різні заінтересовання, чи то в сфері промислового потенціялу поодиноких держав, чи врешті в сфері фінансової відбудови світу. Як виглядають поодинокі заінтересовання і який вплив вони мають на розвиток господарської сторінки проблеми миру?

В рр. 1938-44 наставлення людей значно змінилось. Стало ясним, що еґоїстична політика великих націй років 1920-40 принесла з собою приплив інфляцій, що в міжнародньому обміні сторило штучний заколот рівноваги. Тому то від 1943 р. готувалися пляни фінансової солідарности світу, котрі одначе так, як і договір у Версалі не були ратифіковані всіма членами союзних націй, бо знов же вийшов на світло денне еґоїзм поодиноких народів. Народи які в добу війни жили з „одної кишені" завдяки системі позики і найму покійного Рузвелта і подібній англійській системі „взаємної помочі" — по осягненні перемог, не бачили інтересу в дальшій фінансовій співпраці. А чейже можна було б за допомогою тої системи дуже легко створити мир, бо США в своїй далекозорій політиці відкривають свої каси та дають позики на догідних умовах війною пошкодованим державам чи то шляхом безпосередніх договорів, чи за посередництвом Міжнародного Банку для відбудови світу, одначе цей альтруїзм не може йти у велику розбіжність із національними інтересами.

Виразне становище англосаксонських народів, які відмовляються нести далі фінансовий тягар окупації Німеччини, є для цього найкращим симптомом, якого значення проте не можна переціновати, тому що за міркуваннями фінансового характеру можуть стояти зовнішньополітична тактика.

До цього першого симптому, який є підбадьорюючим, приходять ще два інші моменти, які відносяться до політичного та соціяльного розвою европейських держав Коли політичний розвій є досить вигідним, то здається що господарсько-соціяльні погляди й стремління урядів західньої Европи зму-

Кооператори! вступайте в члени „Об'єднання Українських Кооператорів!"

шують до цього, що вигляди на далекойдучу господарську співпрацю треба оцінювати далеко обережніше.

Вибори, які відбулися по закінчені війни в різних країнах, вказують на поворот до демократичних переконань і вони випали користно для партій із соціялістичним забарвленням, а особливо для християнсько-соціяльних напрямків, які навіть в Італії та Франції прийшли до влади. Соціялісти штампу марксівського та християнського розходяться у релігійному питанні. Але коли б їм вдалося на ґрунті свободи віри та навчання знайти спільну мову, то маси народів мали б подібні ідеали. Соціялізм має сьогодні дані перевести свою доктрину успішно в життя. Його успіх залежить від внутрішньої суцільности й може принесе добробут для Европи. Поворот до монархії заломився теж колись тільки на одному прапорові . . .

Коли йде про виконування влади, то соціялізм як і християнство, показуються прихильниками кермованого господарства в державі, хоч практика змушує перший до того, щоб він змінив свою доктринерську заскорузлість.

Заступник директора англійської газети „Економіст" — Вальтер Гіль заявив надавно: „Наголос (в доктрині марксизму) лежав дотепер на рівності в розподілі і дорогу до цього вбачалося в переході засобів продукції, розподілу та обміну в посідання держави . . . Сьогодні через новий розподіл національного доходу не багато можна висказати. Коли б Карл Маркс жив сьогодні, то він . . . напевно підкреслив би конечність піднесення продукції".

Коли плянове господарство в рамках поодиноких народніх господарств при відповідних зусиллях веде до піднесення життєвого стандарту народу, то в міжнародніх взаєминах приносить воно своєрідну закостенілість. У рямцях вільної торгівлі відбувалося вирівняння трансакцій автоматично через свобідну зміну курсу. Негативи, які це автоматичне реґулювання принесло з собою для державних інтересів, привели держави до того, що вони почали включатися, щоб контролювати, а згодом щоб відповідно до господарських і соціяльних потреб, які вони хотіли захистити, визначати обсяг трансакцій. І сьогодні не має в Европі країни, в якій взаємини її із зовнішнім світом не були би кермовані урядом На місце ґнучкости, що давала можливість різнородних індивідуальних договорів, прийшла непорушність об'ємистих та тяжких для зміни договорів, або система протекційних премій, якими кермують може й визначні урядовці одначе ці урядовці напевно замало компетентні, щоб робити закупи промислових або сільсько,господарських продуктів. Надто можлива платнича нездібність торговельних домів, яка не заторкнула колись державного кредиту, а який тепер стає предметом гри. Коли вичерпуються девізи, які ставить до диспозиції держава, не залишається нічого іншого, як закинути всяку купівлю або шукати допомоги у державній позичці. Тоді маємо неминучу зворотну дію господарських і фінансових трансакцій на політичне положення народів.

Ці хиби можуть бути ще більшими тому, що останні дві великі війни перекинули цілковито дотеперішню систему оборотів і то на користь держав, які були мало індустріялізовані. Крім цього переміна господарського потенціялу всередині поодиноких держав та між ними спричинилася до дальшого захитання рівноваги. Джаль Кенбон мав рацію, коли він на початку нашого століття казав, що по п'ятдесяти роках США і Росія будуть великими промисловими державами. І рівновага, яка на початку 19-го століття існувала як наслідок того, що цілий ряд держав мав однаковий індустріяльний потенціял, захиталася і на її місце прийшла ривалізація двох промислових сил, з яких кожна старається піднести свій потенціял шляхом складення договорів з другорядними державами. Ми зілюструємо розвій американської та російської продукції кількома цифрами.

В роках 1937-44 американські копальні вугілля збільшили видобування з 460 на 620 міль. тонн, залізної руди в роках 1938-43 з 14 на 52 міл. тонн, а продукція чавуну зросла з 38 на 58 міл. тонн. Війна перешкодила Росії в переведенні пляну п'ятирічки, яка мала закінчитися в 1942 році.

Все ж таки до приходу німців Росії вдалось вивести багато фабрик на схід, а до того їхні енергійні заходи над експлуатацією нових копалень вугулля врятували в великій мірі їхній промисловий потенціял. Тепер Росія має в своєму розпорядженні продукцію країн, що лежать в сфері її впливу, як Польщі, Румунії, Чехії та інших, а через те прогалини власної продукції поповняє продукцією згаданих країн, конкретно, польским вугіллям і цинком, Югославянською міддю і оливом, румунською нафтою. В роках 1934-41 видобування вугілля в Росії зросло з 93 на 171 міл. тонн, залізної руди з 10,8 на 15,5 міл. тонн. Цифри ці очевидно значно нижчі від американських, та все ж таки вони доказують, що за 10 років Росія може бути другою країною світу, що до масової промислової продукції.

В обличчі цих двох держав інші держави в добу війни свій надшарпаний промисловий потенціял можуть тільки з трудом „латати". Одначе ще Англія висувається із своєю промисловістю трохи наперед, але і той годі рівняти з промисловістю Росії.

Та нерівномірність потеціялу творить проблему фінансування воєнно-пошкоджених держав ще важчою. Старі західньоевропейські держави не будуть мати жадних міжнародніх грошових засобів (золота, девіз), а також не будуть мати можливости їх здобути.

Для більшої ясности справи перенесімося в часи до 1914 року. Тоді було два роди націй: одні, багаті на зібрані капітали, мали розвинену промисловість, це були: Англія, Франція і Німеччина; другі жили із своєї ще не зужитої землі. Перші через свою розгалужену по цілому світі торгівлю продавали другим вироби своїх фабрик і закладали в їхніх областях свої промислові підприємства. Другі продавали сільсько-господарські продукти. В той спосіб одні й другі були між собою в постійних розрахунках.

Війна 1914-18 років. принесла для США повну еманципацію. США стали вірителем багатьох країн, помагаючи їм в розвитку їхньої промисловости. Обмеження міжнародніх доходів і міжнародні борги, створили фінансове становище країн старого континенту непевним. Сьогодні Англія, щоб мати змогу фінансувати воєнні затрати, мусіла заборгуватися не тільки в США, але і в своїх домініях, і навіть у своїх колоніях. А Франція, яка під час окупації свій скарб міжнародніх засобів плати тримала непорушеним, бо він був поза її межами, тепер уживає його для покриття своїх закупів. Для ілюстрації перегрупування майна в рр. 1939 до 1944 хай послужить такий перегляд.

Країни, яких запаси золота і закордонного майна збільшилися.

Краї:	1936 р.	1944 р.	
1. Півд. Африка	25,5	124,6	міл. єгип фунт.
2. Єгипет	27,7	133,2	„ „ „
3. Індія	1,954	13,061	„ рупій
4. США	13,66	24,490	„ долярів

Новозбіднілі країни:

Краї:	1938 р.	1944 р.	
1. Англія (золото)	326,4	92,000	міл. фунтів
2. Франція "	103,635	72,193	міл. франк.

В умовах такого переміщення майна індустріялізація Інції, Єгипту і Південної Африки є поважною загрозою для промисловости західньоевропейських країн, вона може довести старий континент до невиплатности.

Проблема міжнародніх господарських взаємин зводиться в світлі сказаного до монетарної і фінансової проблеми. Принцип міжнародньої валюти лежить саме в тому, щоб дуже заборгованій державі відмовити девіз. Бож саме неплачення міжсоюзних боргів привело США до великодушної ізоляції, яка внесла заколот у внутрішне господарство Америки, а далі і в світовій торгівлі. Але ж не можна думати, що організація міжнародного фонду, тобто допоміжньої інституції для придбання девіз, розв'яже загальні справи рівноваги між продукцією і споживанням. Бо вже зараз справа

ускладнюється тим, що деякі держави, між ними СССР — відмовляються від участи в такому міжнародньому фонді.

Отже знаходимося у винятковому становищі, яке тим самим вимагає особливої розв'язки. Можливі дві розв'язки міжнародного зв'язку. Першаце та, яка зберігає істнуючі господарські рямки держав з їхніми звичайними правилами гри сучасної торгівлі, вона залежна від США. Вона є тим грачем, що здобуває суми, якими диспонують його противники. І якщо США хочуть грати-а для них торгівля з західньою Европою є господарською і політичною конечністю — то мусять своїм партнерам позичити потрібні засоби за допомогою яких вони могли б продовжувати перервану гру. Це змусило б США постачати Европі предмети устаткування для уживлення її промисловости і створення для неї такого господарського стану, в якому вона витримала б зовнішню конкуренцію. Це знову вимагає великодушности американців, які зараз мусіли б обмежити свій добробут і погодитися на поворот чужої конкуренції в майбутньому.

Помилка США лежить в тому, що вони на тій великодушності хочуть заробити. Бо якщо між державами укладаються точні клявзулі про %% і сплату боргу, то вони рідко коли бувають додержані . . . Боржник відчуваючи свою залежність тратить почуття вдячности до свого вірителя. Так само буває, коли позичка дуже велика, як це бачимо на прикладі Франції, де воликий борг може довести її до невиплатности і скрутного політичного становища.

Друга розв'язка проєктована Англією і Бельгією є трохи революційніша і простійша, труднійша для зреалізування. Проєкт цей ґрунтується на окремій господарській федерації другорядних держав поміж Росією і США, яка мала б влекшити господарські взаємини в Европі і створити господарський бльок що підняв би боротьбу зі згаданими двома промисловими силами світу, маючи рівнорядну зброю. Саме малий простір середньоевропейських держав є причиною їх вбогости. До того ще долучується їх взаємно-поборюючий себе націоналізм, який велів їм розбудувати в себе промисловість, бо це створювало в них ілюзію політичної незалежности. А це все зробило Европу країною високих цін. Виправити це зло може саме федералізм, через знесення митних границь, тариф і контиґентової системи, що з бігом часу може запровадити до зосередження промисловости в догідних областях. Ця організація може уможливити піднесення продукції і знизити ціни. Міжнародня виміна між Росією, США і Західньоевропейською федерацією мала б дуже великий обсяг, бо кожний бльок переважно забезпечував би себе сам. Бльоки ці були б такі:

1. Амер. група: Південна і Північна Америка.
2. Европ група: Англія, Франція, Німеччина, Бельгія, Голляндія, Швайцарія, Еспанія, Італія, Австрія, Греція і колонії цих країн (Пропущено, мабуть, Скандинавські краї — прим. Ред.).
3. Російська група: СССР. Польща, Чехія, Румунія, Юґославія, балканські держави, а може й Китай.

Дальший перегляд охоплює приблизно стан засобів, що ними диспонують згадані групи, тобто подає нам кількість суттєвих виробів їхньої промисловости.

	Амер. група:	Европ. група:	Рос. група:
	міл. тонн	міл. тонн	міл. тонн
1. вугілля	670	450	420
2. сталі	78	52	25
3. заліза	50	21	20
	міл. цент.	міл. цент.	міл. цент.
4. збіжжя	400	350	500
5. картоплі	150	800	900
6. цукру (цукр. буряк)	—	78	30
7. цукру з цукрової трощі)	85	—	—

Релятивно можна було б осягнути рівновагу між тими групами, та на перешкоді стоять з одного боку міркування політичного характеру, а з другого противенства національних інтересів. Передумовою для такої розв'язки мусіло б бути господарське злиття наведених держав, яке знову мало б негативні наслідки в політичній сфері, бо ж господарська сила дирекції, що кермувала б господарським життям федеративної Европи була б величезна.

А однак здається, що історичний досвід промовляє за таку розв'язку.

Чи може треба буде европейської революції, що здійснила б такий федералізм, чи може він буде, нам накиненний ззовні нашим союзником із сходу, чи заходу. Ми віримо, що спільність ідей політичних груп, які мають владу над европейськими державами, уможливить осягнути порозуміння, Інакше існуючий господарський хаос буде постійною загрозою миру.

переклав П. Х.

Боротьба за відбудову Европи

Два пляни: Маршала і Молотова.

Сьогодні Европа переживає мабуть найбільш трагічний момент своєї історії. А трагедія Европи в тому, що вона, давши цілому світові свою високу культуру й цивілізацію, і запліднивши усе людство високими гуманними ідеалами, тепер, після останньої світової війни, сама не може найти для себе якоїсь ідеї, якогось ліку і потрібної сили для відродження старої культури, моралі та знищеного господарства.

Замість нових ідей, моралі й етики, замість конкретної співпраці поодиноких народів між собою над відбудовою нового життя, Европа заплуталася в хаосі голословних брехливих і облудних кличів, які до решти її деморалізують і розкладають. Сьогодні в Европі на місці християнської етики й моралі доктрина забріханости. Один одного намагається перехитрити, використати, ошукати або знищити, уживаючи всіх засобів, щоби лише захистити свої особисті, часто-густо навіть брудні, інтереси, не оглядаючись ні на які засади людської справедливости та взаємного добра.

У висліді такого поступування поодиноких народів і їх політиків, Европа, що пережила на своїм хребті вже дві світові війни які привели її до жебрачої торби, стоїть знову на порозі . . . приготувань до нової війни, що дуже виразно можна бачити, слідкуючи за вислідами розмов і конференцій передових політиків сьогоднішнього світу.

В останній час ведеться завзята господарська боротьба між США і СССР за відбудову Европи, яка після останньої війни попала в безвихідну господарську кризу і не може з неї ніяк вийти.

Економічний крах Европи досі затримували тільки долярові кредити США. Сама лише Англія позичила 3,5 міліярди долярів американських кредитів, які мали її вистачити до кінця 1950 р., а насправді вистачать щонайбільше до кінця біжучого року. Крім цього Англія підмінована революційними рухами в своїй світовій імперії, не має ні сили, ні охоти займатися порядкуванням госцодарських справ других европейських держав. Франція, яка до війни грала передову ролю в світі, тепер розбита внутрішніми суперечностями і не може прийти ні до політичної, ні до господарської рівноваги. Долярові позики для Франції — це лише застрик на короткий час. Німеччина розбита й поділена між побідниками душиться з голоду й безсилля. Італія переживає таку ж трагедію, як Німеччина, хоч по-

літично почуває себе краще. Бельгія, Голляндія, Норвеґія, Швеція, Греція-це малі держави і теж надто знищені, щоб могли відограти в Европі якусь видатнішу самостійну ролю. Еспанія і Португалія стоять ще осторонь европейської політики, наче приймаки в хаті тещі. А східньоевропейські держави як Польща, Угорщина, Румунія, Болгарія, Чехо-Словаччина, Юґославія і . . . Україна (на зовні теж виступає як „самостійна держава",прим Ред.), що находяться за залізною куртиною, позбавлені права самостійно діяти . . . Коротко кажучи, нема в Европі ні однієї держави, що могла б взяти керму відбудови Европи в свої руки.

І тому, поки Европа опритомніє і стане на власні ноги, її хочуть рятувати дві, для Европи досі чужі, держави: США і Росія. Европа не маючи власної доктрини, власного пляну і власної сили, мусить вибирати або доктрину Трумена, або доктрину Сталіна, а в парі з тим плян господарської відбудови Маршала, або плян Молотова що є не пляном відбудови, а пляном господарського . . . застою і занепаду.

Що являють собою на ділі обидва ці пляни? — про це саме хочемо сказатих кілька слів.

Плян Маршала

5 червня ц. р. міністер закордонних справ США Джордж Маршал, виголосив перед студентами Гарвердського університету в Кембріджі (Месечуседс) промову змістом якої була справа допомоги США-Европі. І саме ця промова-це той голосний сьогодні в світі „плян Маршала".

Зміст цієї промови, а тимсамим і „пляну Маршала" такий (подаємо за „Ді Ноє Цайтунґ" з 27. 7. 1947.):

Кожній інтелеґентній людині ясно, що сьогоднішня світова ситуація дуже поважна. Про те говориться в радіо, пресі й на вулицях. Це стоїть на перешкоді до справжнього миру. Зокрема коли брати під увагу Европу, то вона має не тільки втрати в людях, зруйновані міста, фабрики, копальні й залізниці, але в неї захитана ціла господарська структура. Продовж останніх десяти років відносини були найбільш ненормальні. Причини цього — гарячкові приготування до війни і сама війна. Европейські машинові споруди перестарілі, або потребують направи. В Німеччині націонал-соціялісти все підпорядкували воєнній машині. Торговельні зв'язки, обезпеченеві й корабельні товариства були знищені. В багатьох країнах захитане довір'я до власної валюти. Під час війни дійшло до цілковитої руїни европейського господарства. Видужання гальмує та обставина, що досі, два роки після припинення воєнних дій, не укладено ще мирових договорів з Німеччиною і Австрією. Якщо б навіть швидше можна було цю важливу проблєму розв'язати, то все таки відбудова европейського господарства вимагатиме часу й більших зусиль.

Ми опинилися в фазі, що не тільки цікава, але й поважна. Хлібороб завжди продукував харчі на те, щоб їх у місті заміняти на інші речі. Поділ праці-це основа модерної цивілізації. Сьогодні вона готова заломитись. Міський промисл не продукує відповідних товарів для виміни з селом. Сировини й вугілля-мало, бракує машин, або вони перестарілі. Товарів, що їх хлібороб хотів би купити-немає. Тому для нього продавати свої продукти за гроші це ніяка трансакція, бо за гроші він не може нічого дістати. Тому хлібороб закинув обробіток частини поля, або вживає її як пасовиська.

Для себе і для своєї сім'ї він має досить харчів, але бракує йому одежі й інших речей щоденного вжитку. В тойже час міста відчувають брак харчів і палива. Уряди змушені вживати своїх девіз і закордонні кредити на те, щоб за кордоном купити всі ті конечні речі. В той спосіб проїдаються гроші, потрібні на негайну відбудову. Так повстає дуже поважна ситуація, що світові не може принести нічого доброго.

Потреби Европи дістати з закордону, перш усього з Америки, харчі та інші продукти в найближчі три роки будуть помітно більші, ніж вона спроможна за них платити. Отже, для неї потрібна або помітніша додаткова допомога, або вона опиниться в дуже поважних господарських, соціяльних і політичних відносинах.

Треба проламати блудне коло й привернути довір'я европейських народів в господарське майбутнє власної країни і Европи як цілости. Промисловість і сільське господарство мусить бути в спроможності віддати свої продукти за гроші, яких вартості ніхто не заперечуватиме.

Зневіра народів може довести не тільки до заворушень, вона теж матиме вплив на господарство США. Тому США мусить робити все, що можливе, щоб підтримати господарську рівновагу світу, без якої нема політичної стабілізації й ніякого миру. Політика США не звернена проти жадної країни, ані доктрини, тільки проти голоду, нужди, одчаю і хаосу. Її мета відбудова добре діючого господарства в світі. Американська допомога має бути ліком, а не хибним засобом. Кожний уряд, що хоче допомогти при видужанні, дістане підтримку від США. Уряди, політичні партії й групи, що намагатимуться увіковічнити людську нужду, щоб з того тягнути політичні або інші користі, натраплять на спротив США.

Самозрозуміло, що перш ніж США спробують полегчити ситуацію й допомогти Европі, мусить бути між европейськими країнами якась однозгідність щодо вимог ситуації й щодо їхньої власної участи в тому процесі оздоровлення. Для США не на руку односторонньо виготовляти програму, призначену на те, щоб Европу господарсько поставити на ноги. Це справа самих европейців. Ініціятива мусить вийти з Европи. Роля США в тому, щоб дружньо помогти у виготовленні европейської програми. Така програма повинна бути виготовлена в порозумінні якщо не всіх націй Европи, то принайменше якоїсь їх частини.

Такі думки кинув мін. Маршал перед студентською молоддю, які наробили багато шуму і які оформили в конкретний плян відбудови Европи.

Треба признати, що плян Маршала має велеке значення для Европи й цілого світу, й що США хочуть його зовсім щиро зреалізувати, не із сентименту до Европи, але для спільного інтересу й . . . власного інтересу бо США опинилися в досить неприємній господарській ситуації. Маючи добре розвинену продукцію, мусять її десь збути, а щоб продати товар для заграниці, то треба щось там і купити, або . . . бавитися в св. Николая і . . . дарувати. Іншого виходу нема. Тому, щоб не допустити до господарської кризи й заломання власної індустрії, США хочуть допомогти у відбудові Европи, щоб Европа знову могла продукувати й експортувати принайменше стільки, скільки треба на здобуття долярових девіз, за які могла б Европа купувати американські товари.

Як бачимо, оздоровлення господарського життя Европи-це для США питання життя або упадку торгівлі й промисловости. Дотеперішні американські позики Европа спожила, але від того загальне становище не змінилося. Його мав би щойно змінити плян Маршала, корисний і для США і для Европи, одначе він суперечить інтересам совєтської Росії. І тому по невдалій першій конференції 27 червня ц. р. в Парижі, з'являється конкуренційний плян Молотова з одночасним поділом Европи на виразні бльоки — західній під проводом США і східній під диктатом СССР; особливо це стало видно на другій конференції в Парижі, що відбулася 12 липня ц. р.

Плян Молотова.

Що являє собою плян Молотова? Говорячи спрощено-це ніякий господарський плян відбудови Европи, чи поодиноких країв-це просто політичний маневр, щоб не допустити до реалізації пляну Маршала. Плян Маршала передбачав об'єднання всіх европейських народів, включаючи туди й СССР, для справи відбудови Европи і координації господарської співпраці всього европейського континенту. Це противиться доктрині Леніна-Сталіна, яка каже, що шляхом господарського занепаду, пролетаризації і голоду . . . можна довести до світової революції. І тому Совєтський Союз ужив всього свого впливу, всієї своєї сили,

включно з погрозами, щоб не допустити східньоевропейські держави на конференцію в Парижі. Наприклад, Чехо-Словаччина, що вже була формально погодилася вислати свою делеґацію до Парижа, на доручення з Кремлю в останню хвилину відкликала своє рішення.

Одначе самої заборони, критики і гострої кампанії проти пляну Маршала було мало. Советський Союз був примушений вдатися до нових метод і заінсценізувати щось таке, що могло б принайменше позірно надолужити господарські втрати східньоевропейських держав, через неприняття пляну Маршала. З цією метою народжується „плян Молотова" у формі господарського бльоку східньоевропейських держав. СССР складає цілу низку господарських договорів із своїми сателітами, або каже їм такі договори скласти між собою. Одним із перших був торговельний договір Чехо-Словаччини з СССР, що його чехословацький комуністичний прем'єр Ґотвальд назваз „великою перемогою". Такий сам договір уклав СССР з Болгарією. Одночасно Чехо-Словаччина уклала торговельні договори з Польщею, Югославією, Болгарією і Угорщиною. Навіть такі віддалені країни як Фінляндія і Болгарія склали між собою торговельний договір. І досі майже кожного дня можна почути про якийсь новий договір між державами советської сфери впливів. Коротко „плян Молотова",це просто повінь торговельних, господарських, культурних і яких хочете договорів, які за планом московського центру мають тісно пов'язати московських сателітів між собою та всіх їх разом і кожного зокрема якнайбільше узалежнити від Москви.

Головна мета пляну Молотова-це не допустити до відбудови німецької індустрії, без якої неможлива відбудова Европи. А головною зброєю Москви є українська пшениця та інші харчі. Використовуючи цьогорічні жнива на Україні, СССР зобов'язався доставити 200.000 тонн пшениці для Чехо-Словаччини, 80.000 тонн збіжжа для Румунії, 40.000 тонн збіжжя для Фінляндії, не згадуючи вже про достави інших основних господарських матеріялів. Реалізація пляну Молотова-це підготова нового голоду на Україні, як це вже кілька разів було при реалізації подібних плянів українським збіжжям. За українське збіжжя прийдеться країнам східньої Европи заплатити теж високу ціну, бо ціну решти своєї самостійности, піддаючись і господарсько й політично в повну залежність Москви.

Як бачимо з наведеного, то плян Молотова-це ніякий плян відбудови Европи, чи допомоги малим державам, знищеним війною, лише замасковане закріпощення вже й без того закріпощених країн, щоб вони не могли відбудуватися, бо відбудовані країни із ситим народом були б перешкодою в реалізації основного пляну Сталіна: світової революції.

От так виглядають господарські пляни Маршала і Молотова.

* * *

На закінченна треба сказати, що перша европейська економічна конференція в Парижі та її окремі технічні комісії для підготови реалізації пляну Маршала вже закінчили свої наради, виготовляючи основний плян збільшення продукції у всіх західньоевропейських державах і відбудови німецького промислу. Щоб відбудувати господарство 16 держав учасників конференції-треба 35,0 міліярдів долярів, з того 12,7 міліярдів ці держави можуть покрити власним експортом, а 22,3 міліярда долярів має дати Америка, за посередництвом Світового Банку, як позику. Плян Маршала має бути реалізований продовж 4-х років і тому США мають асиґнувати: 1948 р.-8 міліярдів дол., 1949-6,3 мілрд., 1950 р. 4,6 мільярда і 1951 р.-3,4 мільярда долярів. Звіт з конференції вислано спеціяльним кур'єром мін. Маршалові.

В міжчасі з приводу підвищення німецької промисловості відбулася окрема конференція Англії, Франції та США в Лондоні, проти чого дуже різко запротестували СССР. Одночасно в Бразилії відбулася конференція всеамериканської солідарности, на якій був приявний през. Трумен. Він знова підкреслив, що хворі й голодні не можуть збудувати миру і тому конче треба відбудувати Европу за пляном Маршала. На цій конференції 19 держав американського континенту одноголосно схвалили плян оборони західньої півкулі (перед ким? чи перед союзником? прим. Ред). В тому часі шеф американського штабу США ґен. Айзенгауер у своїй промові на З'їзді американського леґіону сказав, що світ уже поділено на два великі табори і тому треба бути готовим на всякий випадок . . .

Останньо на пленарному зібранні ОН відбувся цікавий дипльоматичний двобій між Маршалом і Вишинським за право вета, яке СССР надуживає (досі СССР ужив 20 разів, а США ні разу-прим. Ред.), у висліді якого Маршал запропонував створити окрему комісію для мира й безпеки. Говориться вже навіть про можливість виступлення Советського Союзу з ОН.

До чого це все веде-не важко догадатися.

А. К-р.

Міжнародній господарський огляд

Англія.

Після тяжкої зимової кризи Англія вступила в нову кризову фазу, яка цим разом носить далеко ширший засяг, бо охоплює цілий її господарський організм.

Могутня економічно і фінансово країна, якої торговельна експансія і політичні впливи перед війною сягали далеко поза границі Европи і Близького Сходу, що була поважним конкурентом на світовому ринку і зокрема на Далекому Сході для США, Японії і інших держав, — опинилася в скрутному економічному стані.

Ключ сучасних економічних труднощів Англії й надалі лежать в недостатній кількості вугілля, яким ще донедавна постачала багато як европейських так і позаевропейських держав.

Половина товарів, які Англія споживає і більшість сирівців для її промисловости становлять товари, що їх вона довозить з за границі. При цій своїй економічній структурі Англія повинна мати і мала добре розвинений експорт. А тому й головним гаслом економічної політики Англії по війні стало не лише утримати експорт власних товарів на передвоєнній висоті, але й значно його побільшити.

При недостачі вугілля, а подекуди й робітника, англійська промисловість не може дати тієї кількости товарів для експорту, що від неї вимагається. Перевага імпорту чужих товарів над експортом своїх власних провадить до пасивного торговельного і розрахункового балянсу та вводить Англію в т. зв. долярову кризу.

Брак долярів до заплати за чужі товарі змушує Англію в швидкому темпі зуживати американську позичку, якої вистачить не до кінця 1950 року, як це було проєктовано, а лише до кінцк 1947 року. В перспективі — потреба нової позички, або сяганя до золотих резерв.

Зменшення експорту провадить Англію до того що вона починає втрачати чужоземні ринки, що особливо помітним стає на Далекому Сході.

До наших читачів!

З незалежних від нас причин це число Г.К.Ж. виходить дещо припізнене. Щоб на будуче оминути подібного припізнення це число датуємо як подвійне, за місяць вересень-жовтень. Листопадове число появиться нормально в тому ж самому об'ємі. За припізнення прохаємо вибачення -

Редакція.

Ціла низка розпоряджень англійського уряду, а зокрема й далеко-сяглі обмеження власного споживання, мають вивести Англію з сучасної господарської кризи і привернути їй належне їй місце на світовому торговельному ринку.

Польща.

Польща належить сьогодні до тих небагатьох европейських країн, що не відчувають браку палива. Видобування вугілля становить одну з основних галузей польської промисловости; в першому півріччі б. р. осягнено 27,17 мільйонів тонн. Для порівнння треба згадати, що в брітанській окупаційній зоні Німеччини в першому півріччі б. р. було видобуто 32,7 міл. тонн. При власному запотребуванні вугілля, що становить біля 37,5 міл. тонн, Польща матиме на експорт 20 міл. тонн вугілля річно.

Посідання такої багатої вугіллям бази створює для Польщі сприятливі перспективи економічного розвитку. Вже сьогодні в багатьох ділянках своєї промисловости Польща осягнула, або и переступила рівень продукції з 1938 року. З другого боку Польща плянує цілу низку галузей промисловостей, як продукція текстильних машин тощо. В швидкому темпі відбудовється в Польщі продукція транспортових засобів, сільсько-господарських машин, тракторів.

На уздоровлення господарської ситуації Польщі мають вплинути і певні реформи в ділянці кредитової політики. Польський Банк, наприклад, від 1 серпня ц. р. обнизив процентові ставки, як в міжбанкових оборотах, так і в кредитуванні державної промисловости. Ці заходи мають також на меті ослабити дорожнечу і спекуляцію та обнизити ціни на внутрішньому ринку Польщі. В цілій промисловості Польщі відчувається гострий брак робітників.

Цьогорічні жнива пройшли у Польщі під гаслом „зібрати урожай до останнього колоса", але все ж дали вони незадовільні наслідки. Період жнив попереджувала тяжка тогорічна зима і довго тривала весняна посуха, під час якої провадилась жвава праця по підготовці до збору збжжа. Зорганізовано було спеціяльну акцію обслуговування господарств, що залишились після вивезених українців, запроваджено спеціяльно „жнивяні кредити". Військо одержало наказ чинно допомагати в переведенню жнив, але, як це пише варшавський „Роботнік", несприятливі кліматичні умови не дозволили Польщі осягнути в цьому році повну збіжжеву самовистарчальність.

В звязку з тим запроваджено в Польщі різні розпорядження як висопроцентовий переміл збіж, впровадження домішок борошна, заборонено уживати хлібні збіжжя на годівлю худоби, законтрактовано в певній кількості збіжжя за границею тощо.

Як повідомляє „Роботнік", все це має дати Польщі можливість „спокійно чекати наступного врожаю", що вже, як надіються у Варшаві дасть можливість покрити внутрішнє запотребування власною пробукцією збіжж.

Австрія.

Сучасне становище Австрії, як зазначає Німецький „Wirtschaftsrevue" характеризує як „промисловість без простору для збуту". Стара австрійська промисловість була наставлена перед війною головно на задоволення потреб внутрішнього ринку. Епоха „Третього Райху" поважно розбудувала її маючи на увазі, як політичну так і економічну свою експанзію на схід. Великий брак робітників, що червоною ниткою відзначався тут під час війни, особливо гостро виступає нині і змушує урядові чинники до спроваджування чужого робітничого і передусім кваліфікованого елементу.

З другого боку Австрія належить до країн, що змушені імпортувати вугілля, від стану посідання якого також великою мірою узалежнені можливості і засяг урухомлення австрійської промисловости .

З наведених тут причин металюргічна промисловість Австрії, що може нині виробляти до 100 000 тонн залізної сировини, продукує лише біля 13 000 тонн. Продукція шкіряного промислу утримується нині на висоті 60% передвоєнних норм, паперової на висоті 70%, текстильної — 80% тощо.

До проблем браку вугілля і робітника доходить ще й проблема шукання ринків збуту для виробів своєї промисловости. Цим ринком збуту до цього часу були головно Балкани, але на цю територію вступив СССР, втягаючи їх в орбіту своїх економічних заінтересувань.

Будова каналів в Европі.

Як подає німецька преса між Польщею і Чехо-Словаччиною ведуться переговори в справі спільної будови каналу Одра-Дунай, якого пляни були вироблені в Німеччині ще в 1937 році. Канал матиме 310 км. довжини і має сполучити вуглеві і промислові райони Горішнього Шлеську і північної Чехії з сільсько-господарськими районами Дунаю. Канал має бути доступний для пароплавів поємністю до 750 тонн.

Юґославія плянує будову каналу, що має сполучити Саву з Адріятицьким морем і що має бути доступний для кораблів до 300 тонн. Для роалізації цих плянів Совєти пообіцяли Юґославії свою фінансову підтримку. Для наддунайських країн будова цього каналу буде мати велике значіння і значно скоротить водний шлях до Босфору. З моментом закінчення будови каналу Одра-Дунай, був би створений прямий водний шлях від Балтійського до Чорного моря, що мав би довжину 2900 км. Німеччина проєктує закінчення будови каналу Майн-Дунай, що сполучив би багаті ренсько-фествальські райони з Дунаєм. Одначе при сучасних господарських взаєминах Німеччини не можна сподіватися швидкої реалізації будови цього пляну.

І. Л.

ПІД УВАГУ КООПЕРАТИВАМ, КОЛЬПОРТЕРАМ І ПЕРЕДПЛАТНИКАМ.

Згідно з постановою третього кооперативного З'їзду, який уповажнив „Об'єднання Українських Кооператорів" до розподілу „Господарсько-Кооперативного Життя" поміж кооперативи для поширення його серед своїх членів, кооперативи обов'язані всі розрахунки, гроші і всяку коресподенцію (в тому й про кооперативне життя) пересилати безпосередньо на адресу управи „Об'єднання Українських Кооператорів", Мюнхен, Розенгаймерштрассе 46 а. кімн. 10.

Водночас запримічуємо, що з виначеного поодноким кооперативам приділу Г.К.Ж. до розпродажі серед членів-зворотів не приймаємо. Така постанова З'їзду.

Окремо можна замовляти Г.К.Ж. до кольпортажі серед нечленів кооператив на нормальних умовах.

Приватні кольпортери і поодинокі передплатники Г.К.Ж. мають розраховуватися з Адміністрацією „Нашого життя", Авґсбург, Шпаєрштр. 1.

Управа
Об'єднання Українських Кооператорів.

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Speyerstr. 1. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Видає Видавнича Спілка „Наше Життя". — Лецінціят: П. Котович. Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Civil Affairs Division AG 383.7 GEC — AGO — 14 July 1947. Licensee P. Kotowycz.

Druck: Volksblatt Günzburg.

УКРАЇНСЬКИЙ
2215
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЧАСОПИСУ »НАШЕ ЖИТТЯ«
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 5. Авґсбурґ, листопад 1947 Рік I.

Наші завдання на еміґрації

Говорити про завдання української кооперації на еміґрації, чи говорити про завдання і працю українських кооператорів у нашому скитальчому житті досить важко, бо українська кооперація, так, як і кооперація інших народів — це перш за все суспільно-господарський рух, що зв'язаний з рідною землею, рідним народом і власною, або чужою господарською системою на цій землі.

Кооперативний рух, подібно як і національний, політичний, професійний має свої особливі завдання. Залежно від того, як побудована господарсько-політична структура держави, кооперація відограє таку чи іншу, більшу чи меншу ролю.

Загально кооперативний рух ставить собі за завдання визволити людину, громаду, націю від економічної залежности та визиску, економічно сильнішими, головно від визиску людини людиною, а далі кооперація старається допомогти створити такі умовини, які найбільш сприяли б господарському й культурному розвиткові одиниці, громади, нації. Коротко, кооперація хоче шляхом самодопомоги, вільно, без чужої допомоги і чужого диктату творити основи добробуту для одиниці, а далі для громади й цілої суспільности.

Українська кооперація на рідних землях гідно й чесно свій обов'язок виконала. Вона, може, як ні один інший суспільний рух, тихо, без розголосу, але вперто і послідовно змагалася з чужими господарськими і політичними силами за повне економічне визволення, за господарську самостійність української спільноти, свідома того, що лише економічно сильні спільноти можуть розраховувати на політичні успіхи. Українська кооперація виховала великі кадри ідейних працівників, які не пустими фразами і деклямаціями, але малими ділами і дрібною працею клали тверді основи під велику будівлю нового господарського й суспільного життя української спільноти.

І тому ми, українські кооператори, що опинилися тут на еміґрації, хоч не маємо власної землі, власного ґрунту, що так потрібний для нашої роботи, поки живемо в гурті, разом з українською громадою, маємо право й обовязок зайняти передове місце у громадсько-суспільній чи господарській праці, показуючи другим, як треба працювати для спільноти, для громади.

Одначе щоб ця наша праця була корисна й щоб направду могла бути прикладом для інших, вона мусить бути сперта на старих, добрих і випробуваних суспільно-кооперативних засадах.

І про ці засади й напрямні нашої праці на чужині, а в майбутньому знову на рідних землях, хочемо сказати кілька слів.

Першою й найважливішою засадою українського кооператора мусить бути любов до брата свого й охота йому допомогти в потребі. Кооперація народилася як потреба самодопомоги, а самодомога і взаємодомога не може існувати без взаємної любови, пошани і зрозуміння. Вже Христос сказав: Хто каже, що мене любить, а свого брата ненавидить-неправду говорить". І лишив нам дві найцінніші заповіди, які містять в собі найглибшу філософію і життєву мудрість і яких людство до сьогодні ще не збагнуло. Ці заповіди такі: 1. Люби Господа Бога твого, цілим серцем твоїм, цілою душею твоєю, цілою силою твоєю і всіма твоїми думками. 2. Люби ближнього твого, як себе самого.

І здається, що любити Бога, це для людини не дуже важка справа, бо Бог від нас нічого не вимагає, крім молитви. Одначе любов Бога сповняється не лише в молитві. Бог вимагає від людей ще сповнення Його заповідей, зокрема вимагає любови ближнього. А любити ближнього свого, свого брата і то так, як себе самого, тобто йому допомагати, його розуміти шанувати його думки, його погляди, його працю, співжити і співпрацювати разом — це дуже важке завдання, дуже важкий обов'язок, який часто понад сили слабої людини. Але без зрозуміння і виконання цієї заповіди в широкому розумінні — не буде на світі миру, а у вужчому нашому українському розумінні — без цієї заповіди неможлива ніяка громадська робота, а вже про будову власної держави й думати не можна.

Не сміємо ні на мить забувати, що ми живемо в час великих історичних зламів. Цілий світ стоїть перед переломовими, епохальними рішеннями. На терезах світових подій важиться сьогодні доля всієї людської культури; ведеться боротьба про найголовніше, про суть людини, станів, націй. Все залежить від того, чи історичний процес піде шляхом органічного та творчого розвитку чи шляхом анархії, розкладу й хаосу; шляхом правопорядку й пошанування людської гідности, чи шляхом диктатури й знівечення прав людини, знівечення людської гідности. Світ поділився вже на два табори, які розпочали завзяту боротьбу аж до самознищення. У цій боротьбі переможуть лише ті народи, які мають творчу ідею, життєву снагу та які зуміють пошанувати права інших народів. І там, при тих народах наше місце. Український нарід має велику ідею і життєву снагу, але щоб осягнути перемогу, він ще мусить змобілізувати всі свої

Головою Центральної Управи Селянської Спілки був кооператор М. Стасюк. Редактором щоденника „Народня Воля" був кооператор М. Ковалевський. В перший склад Генерального Секретаріяту Центральної Ради з 9-ти його членів 4 дала кооперація (Хр. Барановський, Б. Мартос, М. Стасюк і Христюк).

Коли Центральна Рада, посилена делеґатами Селянського і Військового з'їздів, видала свій славетний І-ий Універсал, то російський уряд не звернув на нього уваги, а російська преса зустріла його з сарказмом. Але коли з усіх кутків України посипалися постанови кооперативних з'їздів, волосних сходин, повітових і губерніяльних з'їздів демократизованого земства, де активну ролю грали кооператори, постанови про моральну і матеріяльну підтримку Центральної Ради-то три міністри Російського уряду мусіли приїхати до Києва на переговори з Центральною Радою і визнати автономію України.

Треба до цього додати, що й матеріяльна підтримка Центральної Ради з боку кооперативів не була маловажною. Взагалі кооперативи відограли велику ролю як матеріяльна основа українського національно-державницького руху. З самого початку революції кооперативи організували продаж по селах українських книжок; з їх матеріяльною допомогою повставали і розвинули свою діяльність „Просвіти" по селах і містечках. Щоденник „Народня Воля" зміг виходити і покривати свої дефіцити тільки тому, що її фінансували кооперативні централі. Дякуючи цій підтримці! „Н. В" мала великий тираж і через кооперативи розходилась по всій Україні, несучи на села політичну інформацію.

Від середини 1917 р. до середини 1918 р. було відкрито біля 80 українських шкіл, здебільшого по великих селах і містечках. Гетьманський Уряд утримував лише старі середні школи з московською викладовою мовою.

Українські школи від гетьманського уряду не одержували нічого; цей обов'язок держави взяли на себе кооперативи і покривали дефіцити українських середніх шкіл. Полтавська Споживча Спілка (Союз) організувала і утримувала Український Університет у Полтаві.

Слід вказати ще на виступ кооперативних організацій в справі усамостійнення української валюти. Коли Центральна Рада видала перші українські громі (купюра в 100 крб., т. зв. „яєшня"), то були справедливі побоювання, що населення не прийме цих грошей, вже хоч би з огляду на їхню технічну недосконалість, тоді чимало прислужилися кооперативи, що зразу ж і не обмежено почали приймати нові гроші.

При випуску цих нових грошових знаків було встановлено примусовий курс: І крб. = І рос. рубль. Згодом, коли українські гроші вже завоювали собі міцне становище, цей примусовий зв'язок дуже шкодив, бо через інфляційну політику совєтського уряду, купівельна вартість російських грошей невпинно падала, а з нею разом автоматично подав і курс українського крб. і гривні. Треба було усамостійнити українську валюту, скасувавши примусовий паритет її з рублем. Але Гетьманський Уряд не наважувався це зробити.

На з'їзді кооперативних інструкторів вліті 1918 р. виступив з добре арґументованою доповіддю Л. Бобир-Бухановський, і з'їзд прийняв його пропозицію подати уряду меморандум про потребу негайного усамостійнення української валюти і про позбавлення совєтської ваюти функції законного платіжного засобу в Українській Державі. Управа Центрального Українського Кооперативного Комітету подала цей меморандум; правда, цей меморандум залишився без наслідків; але з приходом Директорії усамостійнення української валюти було негайно переведено.

Цікаво, на кінець, відмітити, що даючи силу українському національному рухові, виховуючи майбутніх адміністраторів і політиків, беручи активну участь у творенні української державности, — українська кооперація зуміла залишитись аполітичною.

Наші кооперативи ніколи не ставали на послуги тієї, чи іншої політичної партії; при виборах до виконавчих органів в кооперативах бралося на увагу виключно особисті здібності і якості кандидатів, а не їхня партійна приналежність; на кооперативних з'їздах поруч із питаннями чисто кооперативними обговорювалися хіба лише питання загально національного або державного значення, як от шкільництво, фінансова реформа,; але ніколи не ставилися на обговорення питання чисто політичного характеру; тому на наших кооперативних з'їздах ніколи не було політично-партійної боротьби.

Один тільки раз (1917 р.) на кооперативному з'їзді було поставлено політичне питання про бажаний склад уряду; але і тут було прийнято резолюцію про створення коаліційного уряду, себто на основі порозуміння між собою всіх партій.

Проф. Б. Мартос.

Д-р Карл Цвік, Мюнхен.

Початок і розвій німецької кооперації

Стаття ця написана представником Баварського Кооперативного Союзу на наше прохання для інформації українських кооператорів - скитальців про розвій німецької кооперації — Редакція.

У східньоевропейських державах, де в склад одного „державного народу" входило в засаді більше національних меншин з протилежними цілями, які мусіли вести завзяту боротьбу за вдержання своєї національної та культурної відрубности, кооперативи відограли багато більшу ролю, як це було в середній, або західній Европі.

Засада самоуправи була тим чинником, який робив кооперативи дуже добрим інструментом для вдержання національної окремішности, бож господарські установи у формі кооперативу могли й мусіли бути кермовані самими членами і через це не підпадали під безпосередній вплив чи кермування державних установ.

Кооперативному прониканню до східньоевропейського господарського життя сприяла також переважно рільнича структура господарства. Отож кооперативи осягнули дуже значних успіхів в набутті потрібних для сільського господарства товарів та в збуті сільсько-господарських продуктів.

Одначе східньоевропейські кооперативи не обмежилися тільки кращими заробітками та розвитком господарства своїх членів, але вони використовують значну частину своїх надвишок для розвитку культурної праці національної групи, до якої члени належать. Також німецькі меншини в державах, які повстали на місці габсбурської монархії, скоро зрозуміли, що матеріяльну базу для вдержання власного народнього і культурного життя можна створити тільки через кооперативну самопоміч.

Німецьким кооперативам (в німецькій державі), які повстали в половині минулого століття, були і є аж до сьогодні ці національно-політичні змагання чужі й незнані. В німецьких союзних державках, які пізніше злучилися в одну німецьку державу, ініціятива для створення кооперативів вийшла з кругів ремісників і малих рільників, які боронилися проти переваги великих підприємств. Ремісники не були в стані набувати нові дорогі машини, опанувати ринок, щоб здобути нових покупців на збільшену продукцію.

В наслідок поширення залізничої сітки клієнтеля малих ремісників стала чимраз частіше полагоджувати свої закупи у далеко віддалених місцевостях. В цих умовах — не дивниця, що у ремісників, серед яких ще жива була згадка про не так давно розв'язані цехи, виникла тяга до нових коо-

перативних об'єднань. Із селянами була подібна ситуація. Також сільське господарство загально відчувало брак кредиту, особливо його високі кошти. В першій половині сторіччя позначився перехід із натурального на грошове господарство, з продукції для місцевого населення на продукцію для ринку. Звільнення селян було в загальному закінчене, але рівночасно з тим велике число малих хліборобів були здані лише самі на себе. Хлібороби мусіли шукати збуту своїх продуктів, щоб мати змогу платити податки державі, які треба було платити грошима. Перед тим платили великим властителям не грошима, але натурою, у формі десятини, або відробляли руками, або фірманками. А гроші можна було дістати тільки за лихварські проценти, тому чимраз більший був попит за таким кредитом. Хто хотів допомогти ремісникам і хліборобам, той мусів подумати про спосіб, як придбати для них кредити на доступних і малих умовах.

Порятунок в біді.

Тим, що вирятував ремісників із їхнього тяжкого стану, був Герман Шульце з малого містечка Деліч. Його це заслуга, що кооперативна ідея в Німеччині розвинулася або на ново ожила в новій формі.

Покликаний в 1848 р. до пруського парляменту, познайомився Шульце, як голова комісії торгівлі й промислу з дуже значним господарським матеріялом, який дав йому, як це він каже, перший почин для створення його „ассоціяції" в Деліч.

В 1849 р. заснував Шульце в Деліч касу хворих і братську касу на випадок смерти, в якій всі члени мали рівні права. Восени 1849 р. заложило тринадцять столярів під проводом Шульце перше об'єднання для закупу сировини. Незадовго повстало також подібне об'єднання шевців. В дальших роках пішли за прикладом Деліч сусідні містечка. В 1850 р. пробував Шульце розв'язати проблему здобуття капіталу для ремісників через заснування позичкового об'єднання. Це об'єднання, яке ще не було кооперативою в сьогоднішньому значінні, мало одначе тільки малий успіх. Зате з повним успіхом розвинулося позичкове об'єднання в Айленбурґу, де д-р Беркгарді запровадив необмежену солідарну відповідальність членів, яка вже оправдалася в створених об'єднаннях сировини.

Словом і письмом, порадами і ділами, як законодавець і діяльний організатор, працював Шульце для своїх кооперативів. В 1853 р. опублікував він свою „Книжку про ассоціяцію для німецьких ремісників і робітників". В 1859 р. вийшла його книжка „Зачетові Об'єднання, як народні банки", в 1854 р. видав Шульце спеціяльні кооперативні вісті „Об'єднання будуччини", які пізніше виходили аж до кінця другої світової війни під назвою „Вісті для кооперації". В 1859 р. повстав за ініціятивою Шульце „Загальний Союз німецьких кооперативів". Шульце став його дорадником і керівникам. Вже наприкінці 50-их років почав Шульце працювати над проєктом закону, який мав би надати кооперативам певне спеціяльне приватно-правне становище. Після різних перерібок одержав цей проєкт силу закону в 1867 р. Цей пруський закон творив підставу і приклад для кооперативного права в Німеччині і поза нею.

Щоб зрозуміти ріст і багатогранність німецької кооперації, треба познайомитися з ідеологією її теоретичного основника і практичного організатора. Під час коли у Франції і Англії кооперативну ідею формували соціялісти, які релігійно мотивували соціяльні реформи, то Шульце був переконаний про засадничу правильність клясового і господарського ладу.

Він залишився ціле своє життя доктринерським прихильником ліберальних поглядів і хотів тільки злагіднити шкоди капіталістичного устрою для певних народніх кіл.

Шульце хотів за допомогою кооперативного об'єднання озброїти убогих на капітал підприємців тою самою зброєю, якою багаті власники фабрик доходили до своїх досягнень.

Що німецький кооперативний рух зродився з кругів середнього стану, загроженого капіталістичним розвитком, а не з кругів індустрійних робітників, як це було у Франції, або Англії, оце можна уважати за одну з головних причин, сьогодні майже не зрозумілого ворожого становища німецьких соціялістів до німецької кооперативної ідеї. Шульце не хотів своїх кооперативів ні в якому разі обмежити лише до самостійних ремісників, інакше був би не писав своєї кооперативної книжки для ремісників і робітників. Що він при організації кооперативів думав також про промислових робітників, свідчить хочби й це, що між 12 кооперативами, які було заложено в 1853 р. в Деліч і сусідніх місцевостях, знаходилося два споживчих кооперативи.

Споживчі кооперативи.

Шульце був не тільки творцем і організатором промислових кооперативів, але також його заслугою є заложення перших споживчих кооперативів. До їх організації спонукав його берлінський професор В. А. Губер, який під час своїх поїздок пізнав і високо оцінював англійський споживчо-кооперавний рух. В противенстві до англійських споживчих кооперативів, які створені бідними ткачами „піонерами з Рочделю", як установи, що від початку мали соціяльно-реформаторські тенденції - споживчі спілки засновані Шульцем, були подумані тільки як спілки для знижки цін. Осяги цих споживчих спілок одначе початково не були надзвичайні, бо в тодішній Німеччині не було ще бази, себто природнього промислового населення. Ще в 1860 р. писав Шульце в своєму звіті, що споживчі спілки ще на дозріли, тому, що немає запотребування на це. Тільки на початках 60-и років позначується живіша діяльність, але скоро натрапляє на спротив провідника соціялістів Ляссалля, який гостро виступає проти Шульце. Ляссалль пропонує ідею продуктивних кооперативів, але не з більшим успіхом, як це було у Франції і Англії.

Але, в той час, коли провідники англійського робітничого руху, під впливом успіхів створення робітниками незалежно від усякого теоретизування самодопомогових установ, признавали в кінці — кінців споживчі спілки, як перший ступень до „правдивого" кооперативу, — а цим для них був ще завсіди продукційний кооператив, — то німецькі соціялісти під духовим проводом Карла Маркса гостро відкидали і поборювали кооперативи всіх родів, як „вповні невдатний засіб для визволення робітничої кляси."

Лише з цього цілковито ворожого становища до кооперативного руху провідних німецьких соціялістів можна собі пояснити, що теоретична, і практична діяльність Едварда Пфайфера знайшла і в Німеччині такий малий відгук і вкінці зовсім пішла в забуття. Тільки дуже пізно стало зрозумілим, що Пфайфер у своїй в 1863 р. виданій книжці „Про кооперацію" з'ясував повну систему „кооператизму" та теоритичні основи пізнішого споживчо — кооперативного руху і цим став творцем тзв. „кооперативного соціялізму". Книжка Прайфера була переложена в 1867 р. на французьку мову і безсумніву переконуючо вплинула на французьких соціялістів і на їх відношення до споживчих спілок. От так думки Пфайфера окружною дорогою з Франції через бельгійських соціялістів повернулися при кінці століття до Німеччини і в основі змінили становище політичних провідників до споживчо-кооперативного руху.

Значення Пфайфера для розвитку кооперації лежить передусім у тому, що він надавав споживчим спілкам самостійні цілі, тоді як Шульце розраховував їх тільки, як спілки для знижки цін. Він ставив нову вимогу для Німеччини, щоб споживчі спілки мусіли придержуватися ринкових цін, щоби могли зібрати капітал для розбудови одноціло замкненої кооперативної системи. Він став також практичним творцем кооперативного руху, якому дав теоретичне обґрунтовання, бож він заложив в 1864 р. „Споживчій і Ощадний Союз робітників у Штудґарті". Союз розвивався дуже скоро і став прикладом для всіх Союзів, які повставали в різних місцевостях. В 1867 р. злучив Пфайфер більшу частину південно-німецьких споживчих кооперативів у „Союз Німецьких Споживчих Кооперативів". Дальше він здійснив важливий

плян „головного закупочного кооперативу для споживчих спілок" у Мангаймі. Пфайфер провадив гостру боротьбу із „Загальним Союзом" (Шульце — Деліч), яка провадилася на сторінках початково ручно писаного „Органу Німецьких споживчих кооперативів" або на сторінках видаваного Шульцем „Союзу Будучности". Пфайфер жадав також задоволення потреб здоровими і дешевими помешканнями. В 1869 р. заложив він у порозумінні із Штудґарськими споживчими кооперативними спілками „Штудґарський будівельний кооператив", який поставив собі ті самі цілі, які ще й сьогодні ставить собі будівельнокооперативний рух.

Сільсько-господарські кооперативи.

Німецьким малим хліборобам які так само, як ремісники відчували в середині минулого століття передусім брак капіталу, пробував прийти з поміччю Ф. В. Райфайзен, який, як бургомістер (посадник) малого містечка добре пізнав турботи сільського господарства. Він творив громадські допомогові каси. Ці допомогові союзи ще не були кооперативами, бо у їх не було головних засад самопомочі й самовідповідальности. До райфайзенівських установ належав також заложений зимою 1846/47 Вайербурський споживчий союз" і покликаний до життя в 1854 р. „Геддерсдорфський доброчинностевий союз".

10 років після заснування перемінився геддердорфський доброчинностевий союз у „Геддердорфський Позичковий Союз", тоді як Райфайзен частинно приєднався до поглядів Шульце-Деліч. У перероблених в 1866 р. статутах знаходиться вже типова для райфайзенівських кооперативів постанова, що прибуток повинен перейти до неподільного резервового фонду. Райфайзен поставив позичковим касам не тільки завдання уділювати кредитів, але також посередничити в розподілі сільсько-господарських артикулів, допомагати в збуті сільсько-господарських продуктів, закупні машин і іншого знаряддя для спільного користування членами. Християнським світоглядом Райфайзена можна це пояснити, що він своїми позичковими касами хотів не тільки осягнути краще господарське становище своїх членів, але й піднести обичаєво і духово сільське рільниче населення.

Союзи і централі.

Творець перших новітніх кооперативів у Німеччині Шульце-Деліч пізнав сам перший, як це вже сказано, конечність сполуки кооперативів у союз. В 1859 р. відбувся у Ваймарі перший „Загальний З'їзд кооперативів", який вибрав Шульце головою створеного тоді „Загального німецького союзу кооперативів". Хоч був він у своїх ліберальних поглядах противником центральних кооперативів, то все таки висунув завчасно постулят про грошове вирівняння при помочі Централі. Вже в 1865 р. повстав в Берліні кооперативний банк „Зерґель, Парізіюс і СО", якого великою заслугою було впровадження і поширення нових банково технічних методів.

Але й інші кооперативи, які взагалі, або лише частинно признавали засади Шульце-Деліч, скоро відчули потребу злучити разом слабі поодинокі сили. Ми вже згадали про Едварда Пфайфера, що він покликав до життя „Союз німецьких споживчих кооперативів" і зробив невдалу спробу створити в Мангаймі загальну закупочну централю для споживчих кооперативів. В наслідок злуки Пфайферівського Союзу з „Загальним Союзом" в 1871 р. висунено остаточно створення центральної закупочної станиці для споживчих кооперативів.

Вже скоро після заснування перших позичкових кас Райфайзен заснував „Ренський сільсько-господарський кооперативний банк" з осідком з Нойвід. Два роки пізніше заложено подібні грошові інституції в Дармштадті для Гессен і в Ізерльон для Вестфалії. Скоро після того, як ці три провінційні банки злучилися в „Німецький сільсько-господарський Генеральний банк", розпочалася тзв. „боротьба центральних кас", яка вкінці довела до того, що сільсько-господарські кооперативи, які відхилювалися від поставленої Райфанзеном засади одностайного (штандартного), кооперативу, що охоплює всі ділянки, не вступили до створеного Райфайзеном (в 1877 р.) „Союзу в Нойвід" (пізнішого Генерального Союзу), але злучилися в 1883 р. в „Загальний Союз німецьких сільсько-господарських кооперативів" (пізніший Державний Союз).

Коли в середині 90-их років уряди вжили заходів для підтримки і розвитку ремісничого кооперативного руху, і ново створена „Пруська каса" запропонувала дешеві державні кредити, повстало багато нових ремісничих кооперативів, які не хотіли зрікатися державної помочі (підтримки) навіть, коли цю підтримку можна було одержати тільки через Центральні кооперативи.

Тому, що „загальний Союз" сильно притержувався засади Шульце виключної самопочі, нові кооперативи злучилися і створили „Головний Союз німецьких промислових кооперативів".

Спір між обома союзами чимраз більше злагіднювався, головно під впливом першої світової війни, так що вкінці стала можлива злука усіх промислових кооперативів у „Німецький Союз кооперативів".

Споживчі кооперативи (консуми) були, як це вже кількакратно вище згадано, організовані в загальнім союзі Шульце-Деліч, де вони після прийняття заложених Едвардом Пфайфером південно-німецьких споживчих кооперативів, творили, підсоюзи. Коли почали в споживчих кооперативах чим раз більше перемагати соціяльно-реформаторські тенденції Едварда Пфайфера, мусіло дійти до розриву із Союзом, який уважав себе більше прихильником ліберальних поглядів Шульце-Деліч. На „Загальному кооперативному з'їзді в Кройцнах" в 1902 р. дійшло до виключення 96 споживчих кооперативів (консумів) і від довшого часу існуючої Гамбуської Закупочної Централі. В 1903 р. створено під проводом Гамбурської Закупочної Централі „Центральний Союз Німецьких Споживчих Кооперативів" (консумів), на чолі якого стали провідні люди з ревізіоністичного табору соціял.демократичної партії. З причини тісної співпраці Центрального Союзу із соціял-демократичною партією заложила більша частина споживчих кооперативів Надренії в 1907 р. „Союз західньо-німецьких споживчих кооперативів", який в 1912 р. перетворився в поширений пізніше на цілу Німеччину „Державний Союз Німецьких споживчих кооперативів" з осідком в Кельні (пізніше в Діссельдорфі). Цей Союз шукав і мав підтримку християнських професійних спілок.

Між війнами.

З вибухом першої світової війни був кооперативний рух в Німеччині вже так сконсолідований, що можна сказати, скристалізувалися три головні напрямні, хоч і було багато більше, як три Центральні Союзи. Тоді, як промислові кооперативи злучилися вже зараз після закінчення війни в один Союз, „Німецький Союз Кооперативів", то злука сільсько-господарських кооперативів у „Державний Німецький Союз сільсько-господарських кооперативів" наступила щойно в 1939 р. через прилучення останніх сторонніх кооперативів.

Із виключним пануванням нацистів дійшло і до загального зрівнання (згляйшальтування) і третьої головної напрямної, яка проявлялася переважно в споживчих кооперативах. Ті споживчі кооперативи з початку переіменовано на кооперативи споживачів (фербравхерґенноссеншафтен), злучено в один загальний Союз, а під час другої світової війни взагалі розв'язано. Їх майно перебрав „Німецький Фронт Праці" і переніс на тзв. загальне добро ДАФ, який створив у всіх округах „Ферзорґунґсрінґе" — круги (перстені) постачання у формі спілки з обмеженою порукою.

Друга група кооперативів споживачів - будівельні кооперативи - злучилися із загальними будівельними спілками у реґіональні (окружні теренові) Союзи і підносять сьогодні знову претенсії, що зможе, найскорше і дешевше зарадити повсталій в наслідок війни мешканевій кризі через будову мешканевих будинків у власному заряді, або через власні будівельні Спілки.

Після розвалу.

Тимчасовий розвал бісмарківської держави приніс із собою по перше також розбиття однаково

організованого в цілій німецькій державі кооперативного життя. Не беручи до уваги совєтської зони, де кооперативи усіх напрямків, як зачуваємо, здеґрадовано (перемінено) на уряди планового господарства, в усіх інших німецьких краях перейняли підсоюзи колишніх Центральних Союзів понад і поза ревізійними завданнями-опіку над кооперативами і намагаються за допомогою тзв. вільних об'єднанв праці („льозе Арбайтсґемайншафт") заховати однакові завдання. Також споживчі консуми повстають у всіх краях. Тому, що вони можуть сподіватися звороту значної частини свого попереднього майна, тому і мають справедливу надію з успіхом продовжувати перервану в 1933 р. діяльність.

Загальна нужда, а також проклямована в конституціях країв державна підтримка для кооперації, — причинилися до заснування багатьох нових кооперативів. Виростають, як гриби із землі не лише нові закупочні кооперативи, але також передусім продукційні кооперативи, від яких вигнанці зі сходу обіцяють собі легше включення у німецьке господарське життя. З певністю деякі з новозаснованих кооперативів ліквідуватимуться, якщо не будуть мати річевих чи особових передумов для розвитку, але з другої сторони деякі нові кооперативи в промисловому секторі вже довели, що їхнє заснування відповідало власне поважному запотребуванню і що вони, будуть повновартісними членами демократичного народнього господарства.

Між кооперативами, реєстрованими в Баварії, сільсько-господарські кооперативи становлять чисельно найсильнішу групу.

До „Баварського Краєвого Союзу сільсько-господарських кооперативів Радфайзен — е. ф." належать тепер 3937 кредитових кооперативів, які на 90% провадять, крім грошових трансакцій також посередництво товарів і спільне вживання машин, далі 1589 молочарських кооперативів, 464 „Бетрібсґеноссеншафтен" — промислових кооперативів, 147 товарових кооперативів і 15 центральних кооперативів і спілок. До останніх належить „Баварське Посередництво Товарів сільсько-господарських кооперативів А. Ґ." яка із своїми округло 500 магазинами є праздоподібно найбільшим центральним кооперативом взагалі в Німеччині.

В промисловому Союзі зорганізовані крім народніх банків і кооперативів і інші кооперативи, яких з уваги на різнородність їхнього предмету діяння не дасться склясифікувати До „Баварського Союзу Кооперативів" (Шульце-Деліч) е. Ф." належить тепер 120 кредитових кооперативів, між ними 1 Центральна Каса, 173 кооперативів закупу і збуту для ремесла і торгівлі, між ними 1 Центральний кооператив, 21 продуційних кооперативів і 18 інших. До промислової групи належать також 34 Едека-кооперативи в Баварії, які домагаються Ревізійного Союзу, обмеженого їхньою ділянкою (торгівля споживчими товарам); цей Ревізійний Союз мавби бути по можливості поширений на всі інші західньо німецькі краї. Баварські будівельні кооперативи зорганізовані в „Союзі Баварських Мешканевих Підприємств е. Ф.", який начислював серед своїх членів прикінці 1945 року крім 45 загальних мешканевих підприємств, інших правних форм 260 будівельних кооперативів. Ці підприємства мали в своєму розпорядженні в загальному 94.434 помешкань.

Із публікацій про зміст і ціль кооперативів у збіднілій повоєнній Німеччині з радістю треба підкреслити охоту не зважати на противенства між різними напрямками кооперативів.

Оправдані засади самопомочі і самоуправи є власне тими головними засадами, які висуваються, як характеристичні для кооперативів, і вони, здається спеціяльно здатні до того, щоб бачити у них — через працю власними силами — рятунок з біди і розпачі та які зможуть довести до сповнення бажань німецького народу в одній могутній німецькій державі.

Дворіччя кооперативу »Жіноча Праця«

У вересні ц. р. минуло два роки з дня заснування в Мюнхені кооперативу „Жіноча Праця". Цей факт дає нам добру нагоду поглянути на пройдений шлях цього кооперативу та з'ясувати картину його розвитку.

Почин до заснування „Жіночої Праці" вийшов у цих днях нашої еміґраційної дійсности, коли ми ставили собі запит; „що робити? яке буде наше майбутнє?" Тоді, ця думка організувати кооператив, який би став варстатом праці для нашого жіноцтва, найшла прихильний відгук і підтримку серед наших громадянок. Безумовно тут діяла не тільки підсвідома віра у свої творчі сили, не тільки бажання брати свої справи у свої руки, але ще була свіжою традиція львівських кооперативів, заснованих і ведених жінками; „Труду" і Українського Народнього Мистецтва". Надбаний досвід у практичній кооперативній роботі понесли українські жінки з собою в широкий світ. І відразу собі освідомлено, що треба на еміґрації створити установу, яка б занялася фаховим вишколом і перевишколом одних жінок, а з другого боку забезпечувала хоч найскромнійший прожиток і варстат праці для інших.

На заосновних зборах кооперативу з'явилось 60 жінок і тут рішено назвати кооператив „Жіноча Праця", а його завдання зформульовано в статуті ось так: засновувати й вести виробничі й ремісничі майстерні та хатнє ремесло, вишколювати своїх членів на практичних курсах, та допомагати їм в підвищенні їх добробуту, набувати машини, сировину і допоміжний матеріял, потрібний до ведення кооперативу.

Як перший відділ „Жіночої Праці" зорганізовано кравецьку робітню жіночого одягу. Згодом організовано відділи пошиву білизни, відділ мод та вишивок. Слід відмітити теж, що заходами кооперативу проведено два курси кравецького крою під проводом майстра Садівника, на яких було 60 учасниць. Учасниці мають змогу набувати кравецьку практику в робітні кооперативу.

Це є доказом, що „Жіноча Праця" не спускає з ока свого основного завдання вишколювати фахово жінок, що живуть поза табором.

Правна сторінка „Жіночої Праці" вже теж опорядкована. Клопотання на одержання дозволу від німецького уряду Баварії на ведення кооперативу увінчались успіхом. Під цю пору „Жіноча Праця" зареєстрована в суді, набувши таким чином права юридичної особи.

Згідно з вимогами кооперативного закону „Жіноча Праця" є членом Баварського Кооперативного Союзу, який провів у ній законну ревізію і ствердив добрі розвиткові тенденції установи.

Безумовно тверда повоєнна господарська дійсність та умови еміґраційного життя відбиваються на „Жіночій Праці". Організація праці-це ділянка чи не найважча для упорядкування, а проте сьогодні можна сказати, що з цим завданням кооператив впорався і поширює свої майстерні, як тільки на це дозволяють житлові умовини.

Відділ „Жіночої Праці" діє з початку в Карльсфельді а потім у Міттенвальді і веде там успішно майстерню жіночого одягу, галантерії, вишивок та трикотажних виробів.

Тут слід згадати, що жіночі майстерні працюють майже у всіх таборах де живуть переміщені особи української національности. У цих робітнях сотні жінок находять працю та заробіток і вивчають та удосконалюють свої знання у практичних галузях як кравецтво, вишивкарство, трикотажне виробництво. Виставки, що демонструють висліди праць жіночих робітень є доказом, що робота у них проходить жвавим темпом і виробництво досягає щораз кращого рівня.

На господарському з'їзді жіночої організації вирішено пов'язати всі таборові жіночі майстерні в одному центральному осередку, і хто зна, чи тут „Жіночій Праці" не доведеться взяти не себе нові завдання.

І. Г.

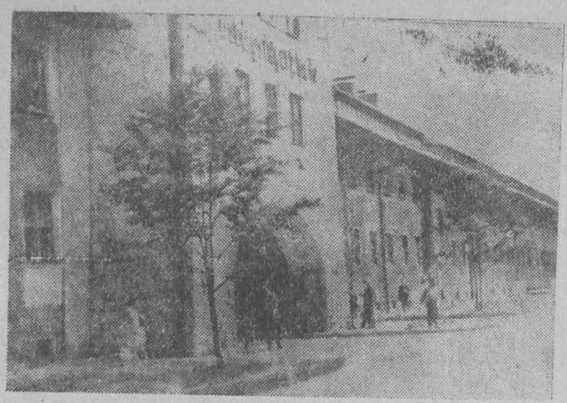

Вхід до табору.

Лікарська амбуляторія,

Кравці при праці.

Виріб касет

„Тільки ті підприємства можуть процвітати, що в них ідея стоїть вище цифр".

Л. Луццатті.

Рік праці українського

Від 7 до 21 вересня ц. р. український табір у Міттенвальді в роковини свого існування влаштував виставку своїх праць і досягнень на культурному й господарському полі. З цього приводу хочемо відзначити важніші моменти з історії цього табору та подати власні спостереження про саму виставку.

Коротка історія табору.

В одному закутку баварських Альп, при залізниці Мюнхен-Інсбрук, лежить містечко Міттенвальд. А три клм. на північ від нього, над річкою Ізар, в понурих касарнях т. зв. „Єґер-Касерне", знайшли притулок понад 3 тисячі українців ДП.

Після закінчення війни в тих касарнях був переходовий табір італійських военнополонених, які звідси відїздили додому. Опісля тут приміщено перших скитальців: а саме; литовців, лотишів, естонців, поляків, росіян, мадярів — усіх коло 400 осіб. Згодом переселено сюди першу групу українців, коло 200 осіб, які стали завязком української громади в Міттенвальді.

Щойно 16 квітня 1946 р. переселено сюди більшу частину українців з табору в Карльсфельді (б. Мюнхену) біля 1600 осіб — тоді табор в Міттенвальді набрав українського характеру, а з прибуттям нових 1200 українців з Фюссену вже зовсім українізувався.

Українська громада відразу взялася до організації свого внутрішнього життя. Спершу наладнала адміністрацію, побудувала церкви й школи, а згодом приступили до впорядкування господарського життя.

Перші вибори 25 радних таборової Ради відбулися 14 липня 1946 р. Головою таборової Ради обрано о. Б, Смика, а головою таборової Управи мґра М. Дужого. В жовтні 1946 р. на команданта табору покликано ісп. Д. Квасницю. 1947 р. відбулися нові вибори до таборової Ради. Головою Ради обрано д-ра М. Дольницького, а комендантом мґра М. Дужого.

Головним завданням таборового проводу і провідників таборових установ було наладнати співжиття мешканців між собою, та розгорнути культурну і господарську роботу як найкраще.

Недавно минув рік існування українського табору в Міттенвальді, рік наполегливої праці, яка дала гарні успіхи. Ось вони:

Культурне і релігійне життя.

Культурне життя в таборі було поставлене добре. Зорганізовано різні культурно-виховні товариства як Пласт, Сум, Спортове Т-во „Лев", улаштовано низку рефератів, доповідей, курсів, шкіл, театри, радіоавдиції, бібліотеку та власні часописи, зокрема добре редаґований і популярний був „Християнський Шлях". Наладнано лікарську опіку.

Церкви які спершу були приміщені в звичайних кімнатах, тепер мають у таборі окремі гарно розмальовані церковці для вірних греко-католицького і православного віровизнання. В обох церквах співають хори. У греко-католицькій церкві всіх вірних

Таборова пральня.

табору в Міттенвальді

нараховують 2437-парохом є о. Смик. В УАПЦ нараховують 675 вірних, а парохом є о. М. Чернявський.

Школи.

В таборі є сім шкільних установ, а саме: дитячий садок, народня школа, реальна гімназія, учительська семінарія, педагогія, торговельна школа з торговельно-економічним ліцеєм і музична школа. В усіх цих школах учиться 774 учнів під проводом 84 учителів. Зимою працював ще народній університет.

Дитячий садок постійно має понад 100 дітей. Спершу не мав ніякого улаштування, тепер має окреме приміщення, забавки, картини тощо.

Народню школу організував дир. І. Сточанський. Школа шестиклясова. В останньому шкільному році закінчило науку 170 учнів; учителів 10.

Передове місце серед таборових шкіл займає реальна гімназія, яку сюди перенесено з Фюссену. При гімназії улаштовано два матуральні курси. В останньому шкільному році закінчило 220 учнів-121 хлопців і 99 дівчат. Учителів разом з катехитами і управителем бурси-23. Директором школи др. Велигорський І.

Учительська семінарія і педагогія поставили собі дуже важливе завдання-виховати учителів для народніх шкіл. Директором школи є тепер проф. А. Бабич. В школі працює 22 учителів і один інструктор; учнів було 110.

Торговельна школа нараховує 66 учнів-52 хлопців і 14 дівчат. Учителів 15. Директором школи є проф. Л. Король.

Музичну школу організував і веде її як управитель др. З. Лиско. Школа має 80 учнів.

Кошти усіх шкіл покривають з т. зв. „шкільного фонду", який складається з вплат учнів, вплат таборових установ і таборової Управи. За останній шкільний рік прибутки на цей фонд становили 79.757,07 нм. видатки 75.376.50 нм.

Фахові курси.

Крім нормальної шкільної науки відбулися в таборі різні фахові курси, які одвідувало і закінчило 538 осіб. Курси мали на меті підготовку до фахової праці на чужині, щоб легше було здобути кусок хліба.

Усіх різних курсів було за рік 26. Важніші з них це: переплетництва (26 курсантів), шевства й шевського крою (28 курсантів), кравецтва й кравецького крою (30 учнів), фотографії (11), механіки і слюсарства (15), електротехніки (36), радіотехніки (18), мірництва (7), лісових наук (10), шоферства (264 закінчило, а 100 ще вчиться), бухгальтерії (7), машинописання і стенографії (9), чужих мов (159 слухачів), і інші. Тепер учиться ще на різних курсах 214 осіб. Разом 752 (538+214) особи здобуло собі більше або менше якесь нове звання, що може в пригоді стати в житті скитальця. Це теж гарний успіх.

Майстерні.

Найбільшою гордістю табору є його майстерні, якими завідує окремий реферат. Всі майстерні

Голярня.

Робітня „Жіночої Праці"

Шевська майстерня.

Кузьня

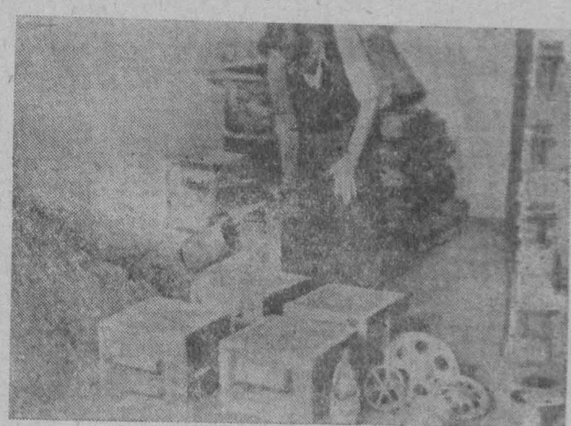

Механічний варстат.

„Кооператив може розвиватися тільки пропорційно до духових і моральних прикмет його членів і провідників".

Г. Спенсер.

виросли без ніякої фінансової бази, лише завдяки добрій волі самих працівників і їх організаторів.

Шевська майстерня організована у вересні 1946 р. За рік праці майстерня направила 5269 пар старого взуття і зробила 153 нового.

Кравецька майстерня починала працю з 32 працівниками — тепер має 24. За час від січня до кінця липня ц. р. виконано в майстерні 779 різних замовлень для дорослих, 87 для дітей і 312 поправок.

Керамічна майстерня має 5 робітників. Річна продукція тієї майстерні за нормальними цінами продажу становить 13.022 нм.

Слюсарсько-механічна майстерня з відділами годиникарським, загальномеханічним, столярським і ремонту точних машин, ковальським і відливним, не може нарікати на брак праці і дає заробіток поважному гурту таборян. В останній час ця майстерня у відділі відливарні виготовила з різного рода зібраного матеріялу дзвони до греко-католицької церкви, що стало гордістю тієї майстерні.

Майстерня валізок дає працю 10 людям — працює від січня 1947 р. Досі виготовила 498 валіз. Коли б було подостатком матеріялу, майстерня могла б виготовити 200—300 валізок місячно.

Переплетня під управою одного фахівця і курсантів — разом 10 осіб, обслуговує перш за все школи, але також оправляє книги для громадян.

Різьбарська майстерня має 9 робітників, які ледви встигають з виконанням замовлень. Ця майстерня організована ще в липні 1946 р. Виготовляє касетки, хрести, альбоми, рами до образів тощо.

Трикотажна і вишивкарська майстерня виготовляє ручні роботи, вишивки, жіночу ґалянтерію, дитячі забавки та інше. Працює. 9 жінок.

Голярня дає працю 5 особам, які цілими днями обслуговують мешканців табору.

Пральня організована в січні 1947 р., місячно пере більше чим 2000 штук білизни для таборової лічниці та інших установ, але також і для громадян. Працює тепер 7 осіб.

Виторги всіх майстерень місячнно становлять середньо до 25.000 нм. за липень 1947 р. вони становили 27.763 нм.

Кооперативні організації.

Окреме місце серед таборових підприємств займають: Кооператив „Єдність", і „Жіноча Праця". Кооператив „Єдність"-це сполука двох кооперативів, а саме кооп. „Згода" в Міттенвальді і кооп. „Самопоміч" у Фюссені. Кооператив позпочав свою діяльність 20 грудня 1946 р., крім продажу потрібних господарських артикулів, книжок, часописів, городини, ґалянтерії, він веде також крамницю комісових товарів на заміну.

В березні ц. р. кооператив відкрив столярню, а в липні клюб з буфетом. Кооп. „Жіноча праця"-це філія кооперативу тої ж назви в Мюнхені. Цей кооператив має 4 майстерні: кравецьку, вишивкарську, трикотажну, і ґалянтерійну. Спершу працювало в кооп. 50 жінок, а тепер, на вимогу УНРРА зменшено те число до 30.

Праця таборовиків поза табором.

Багато таборовиків працює поза табором, напр. 43 шоферів працює в амер. армії в Ґарміш, 179 осіб у нім. фірмах, а в ІРО відповідно до потреб. Майже всі таборовики записані на виїзд на переселення до США, Канади, Арґентіни, Параґваю, Бельгії, та інших країв де хотіли б врешті зажити повним життям свобідної людини. Досі виїхало 206 людей до Бельгії до копалень.

На цьому кінчимо наш дуже побіжний і далеко не повний огляд праці в Міттенвальді. А тепер ще кілька слів окремо про саму виставку, що була відкрита від 7 до 21 вересня ц. р.

Виставка таборових праць.

Виставку відкрив дня 7 вересня о год. 3 попол. голова таборової ради д-р. М. Дольницький, стоячи на сходах удекорованої будівлі, над фасадою якої маяли українські та американські національні прапори. Він коротко розповів про суть виставки, відзначаючи духову суцільність еміґрації з краєм. Відтак привітав представників ІРО та українського громадянства. Від ІРО промовляв п. Вошінґтон висловлюючи своє вдоволення з праці табору, відзначаючи велике значення фахової освіти і фахової праці. Після цього велика маса людей посунула у відкриті двері оглядати виставку.

У першій залі названій „Україна-наша Батьківщина" показано карти, діяграми і статистичні таблиці про населення і багацтва України та її місце в світовому господарстві. Тут теж зібрано цінні документи, що всебічно ілюструють історію нашої державности в рр. 1917—1921, а саме: друки чотирьох Універсалів, закон про вибори до Установчих Зборів УНР 1917 р., Замельний Закон Центральної Ради з 18. 1. 1918 р., Державний Вістник УНР, грамоти для старшин УНР, фотографії з боїв за державність 1917—21 рр. і 1939 р. на Карпатській Україні, світлини Симона Петлюри, Павла Скоропадського, Михайла Грушевського, Митрополита А. Шептицького та інших заслужених діячів України. Окремо зібрано зразки українських грошей і поштових марок. Політичну історію доповняють твори про духово-матеріяльну культуру України, як напр. „Галич" Ярослава Пастернака, „Дерев'яні церкви Холмщини і Підляшшя" Л. Маслова, монографії про Нарбута і Ковжуна, „Матеріяльна культура Лемківщини" Ю. Тарновича, церкви і краєвиди України проф. О. Повстенка і О. Козакевич-Дядинюк та багато інших цінних праць. Головна стіна прибрана килимами, на яких естетично розміщено тризуб, табльо українських гербів усіх часів і усіх провінцій та образи Христа і Богоматері в українському стилі.

У другій залі названій „Діло наших рук" показано розподіл прибутків кооп. „Єдність" за час 20. 9. 46—1. 8. 47 р., керамічні вироби, таблиці взірців слюсарсько-механічної школи, роботи шевської майстерні й однорічної школи, трикотарні вироби, роботи таборової переплетні, валізкарні, кравецької майстерні, жіночі роботи та дуже гарні різьбарські вироби.

Третя заля-це „Наша культура і образотворчість". У малім приміщенні розміщено твори деяких наших поетів-мистців і науковців. Були там твори поета Т. Осьмачки, Дарії Ярославської, муз. твори д-ра І. Лисака, наукові твори д-ра М. Дольницького (географія), д-ра І. Витановича (економіка), проф. А. Бабича (математика), а на стінах праці артистів малярів Івана Кейвана, Ольги Козакевич-Данилюк, проф. О. Повстенка, Т. Банаха, К. Елліс та інших. Тут теж показано скрипку проф. Б. Миґасюка-власної роботи, зробленої із смереки (верх) і явора (спід і боки). В іншій кімнаті бачили ми скрипки роботи майстра Зенона Петеша, інкрустації Романа Романишина, праці Ольхівського та багато інших цінних праць.

У четвертій залі-це друга частина „Діло наших рук", Тут симпатичні дівчатка в народніх одягах показували нам праці кооп. „Жіноча Праця". Тут були дуже естетично розложені вишивки за взорами з усіх частин нашого краю, килими, подушки, сукні, блюзки, берети, торбинки і навіть . . . карнавалові сукні.

П'ята заля-це показ культурної праці табору за один рік. На одній стіні читаємо гасло: „Наука-це велика сила". І справді, вже по досягненнях одного року праці табору в Міттенвальді можемо це ствердити. Тут бачимо зіставлення праці музичної, торговельної, народньої школи, дитячого садка, гімназії, учительської семінарії, театру, студентської секції, пласту, спорт. Т-ва „Лев", і обох церков.

Ціла виставка робила дуже гарне враження і організаторам належиться повне признання за її влаштування.

Увечорі 7 вересня ц. р. по відкриттю виставки праць, театральна студія Й. Гірняка показала вперше українській громаді драматичну поему Лесі Українки „Оргію". Святкування першої річниці існування табору в Єґер,касерне перетворилося на справжній фестиваль української культури й праці.

Інші табори повинні за прикладом Міттенвальду теж показати свої позитивні досягнення, щоб їх можна було зареєструвати для майбутнього історика нашої скитальщини.

А. К-р.

Кооператор і кооперація

Статтю цю ми одержали від одного кооператора-практика з Міттенвальду. З огляду на деякі проблеми, які у цій статті заторкнені, містимо її як дискусійну, хоч не всі думки автора поділяємо-Редакція.

Війна, яка нищила всі непорушні порядки, віру, ідеали, довір'я, що нині є предметом широких дискусій в літературі і пресі, самозрозуміло знищила також весь дорібок, який на тих засадах був побудований. Знищено цей дорібок не лише фізично, в наслідок воєнних дій, але він знищений також в духовості тих людей, які його творили власною працею.

Не інакше могло бути і з кооперацією. Одною з частих тем і висловів, порушуваних при різних дискусіях, порушуваних на кооперативних зборах, чи нарадах, є справа принятого в нашому еміґраційному суспільстві уживання назви „кооператор" і „кооперація" в згірдливому розумінні. Не беруся ані виправдувати, ані оспорювати такого способу думання, бо це вже було порушуване навіть в пресі. Зрештою ніяке словесне переконування не дає успіху і не може бути принятим людьми, що не виявляють охоти словесну арґументацію слухати, розуміти й сприймати. Найліпше переконує діло і результати праці, перед якими мусить покоритися противник. Згірдливе значення слова „кооператор" в еміґраційній ментальності є до деякої міри виправдане і причину цього треба шукати ще в праці наших кооператорів в краю.

Кооперативний робітник на Наддніпрянщині був по неволі помічником державної шруби, яка давила і давить всіх співгромадян, що мусять різними хитрощами і спекуляціями боронити своє фізичне існування. Кожний найменший відрух організованих кооператорів в напрямі кооперативного усамостійнення перебирала на себе держава і цю ініціятиву використовувала якраз протилежно, в напрямі дальшого визиску населення. Поза тим т. зв. „кооперативна" організація на Наддніпрянщині була досить надійним місцем схоронення одиниці перед політичним тиском влади. В таких умовинах реалізація справжньої кооперативної ідеї існувати не може.

Кооперативний робітник на Західній Україні оскільки працюсав до 1939 року в трьох південно-східніх воєвідствах, виконував гігантичну роботу, бо підносив народ проти перешкод від влади на його власних малих силах. Оскільки був поза згаданими „воєвідствами", його праця, коли не була викривлена владою зовсім, то давала багато менші й гірші результати.

З приходом большевиків на Західну Україну зіндентифікувалося, а властиво стало ще гіршим як на Наддніпрянській Україні виконування кооперативної праці, бо через кооперацію держава виконувала свою програму: „грабуй награблене". Через кооперацію дуже великий відсоток приватного майна став „націоналізуватися". Це була нова практика яка анулювала ідею. Не чесною працею, але нечесним способом збагачували громаду, з тою метою, щоби відтак забрати громаді для держави.

За поштовхом світлих починів довоєнного часу на Західній Україні, кинулися кооперативні робітники організувати скравки українських земель, що лишилися під німцями. Захоплення однак перемінилось в нечесну практику, бо так диктував самозаховавчий інстинкт. В тій кооперації відразу найшлися маси людей, які не мали поняття про кооперативну ідею, але які дуже добре уміли думати про себе: До того витворилася нова ментальність викликана „комісарщиною" націоналізованого майна. Хибою можна визначити ще й те, що не було відваги у провідних чинників сказати собі, що кооперація не має в тих умовинах виглядів на розвиток.

З приходом німців на схід і перебирання націоналізованих маєтків в комунальні, державні і „кооперативні" центри, ментальність „легкого" дорібку поглибилася. Наслідків змішання понять „чесне" і „нечесне" не треба було довго чекати, а тим самим і термінологія мусіла набрати іншого значення. Звідси і це згірдливе значення нинішнього слова „кооператор", в розумінні людини, що добре, з легкої руки збагачується.

В часі, коли ми визволилися від індивідуального примусу, коли живемо в умовах як-не-як вільної думки, слова і організації, чи ми стараємося повернутися до тих шляхотник форм життя, принайменше в тих ділянках, які для нас є викональні? Цього сказати не можна. Тривалий голод за добробутом в час довгої війни, втрата всякої власности, байдуже чия вона не була б, досвід в легкому дорібку в час війни і т. п. все це аж ніяк не витворює атмосфери громадського вироблення і громадського думання. До того коли додати, що кооператорами уважаються всі люди, які цю назву мали колинебуть, а не лише, що визнають і знають кооперативну ідею, тоді стане цілком ясною картина розвитку кооперації на еміґрації. Кажуть, що „які люди-така й праця" — і тому не належить дивуватися що зросту нашої сили дехто в кооперації не добачає, що кооператори від кооперативного руху на еміґрації відстають, що вони розчаровуються, а часто дають перевагу „практиці дня" над ідеєю, тобто замість реалізувати ідею, підтягаються під „ідею дня" на підставі практики.

Минає два роки від започаткування організації акції довкола кооперативної ідеї на еміґрації. Всі дійсні кооператори, погоджуються, що умовини правні, суспільні, матеріяльні, чи політичні є зовсім інші від тих які були, або могли бути на власній землі. Еміґраційна частина українців після цієї війни не лише не має „права" але й місця. Це люди-кочовики. Люди, яким трудно найти для себе місце. Це люди, яким засмакувала мандрівка. А коли є інші умовини, тоді, ясне, мусять бути й інші форми. Самозрозумілим проте був випадок що на ґрунті, де було скупчення видатних кооператорів в Мюнхені, дійшло восені 1945 р. до різних дискусій, сходин, суперечностей в розумінні кооперативної організації на чужині. Всяка організаційна робота мусить починатися від різниць у поглядах на неї, це дає стимул до її правильного розвою. Коли не можна було дійти до порозуміння між дискутантами, то причини належить шукати не в злій волі, або впертости організаторів, але в кардинальному непорозумінні, яке вище було з'ясоване. В однаковій мірі займали слово ідейні і практичні кооператори, як і кооператори з титулу самої назви, які знали і визнавали уявні кооперативні засади з часів війни, які для цих людей були елементарною наукою про кооперацію. Поодинокі дискутанти взагалі не розуміли один одного, бо говорили на різних мовах. Інші знову, слухаючи трудного для розуміння теоретизування, майже не брали участи в дискусії. Не належить також поминути, що велика частина дійсних кооператорів, спираючись на засаді дорів'я до авторитету чого їх учила довоєнна кооперативна організація, приймала до вірування те, до чого схилялися відомі із довоєнної кооперації її провідники. Байдуже, чи ці провідники зайняли становище правильне, чи таке, яке їм особисто в ту хвилину було вигідним, чи сприятливим. Звичайно, коли теоретичні міркування протилежних напрямків не мають достатніх арґументів, які переконували б, йдуть протилежні сторони практично доказувати правильність своїх поглядів. Не інакше сталося і в мюхенських дискусіях.

Поза різними відмінами, практикованими в пізнішому часі в різних осередках, залежно від осіб, які кооперативне діло вели, (Авґсбург, Байрот, Фюссен, Берхтенсґаден, Міттенвальд) основні були тоді дві теорії:

1. Живцем переводити в життя форми і методи, випробувані на Західній Україні; якнайменше поступатись в користь інших умовин, іншого становища, іншого „права", чи розпорядків.

2. Мати на увазі ідеал співпраці ((кооперативну ідею) і здійснювати його, приноровлюючися до зміненого буття громади. Набуваючи в тих нових умовах потрібний досвід, творити нові, досі не практиковані, але в нових умовах догідні форми і методи кооперативної організації.

Погодилися дискутанти в тому, що обі теорії будуть здійснювати свою програму, а життя вирішить, котра з них правильна. Мимо упливу двох літ, ні одна з них не виказала досі життєздатности.

Перша (репрезентована зареєстрованими в суді кооперативами) складає балянси і звіти, які ніяк не в силі доказати, які кооперативні користі мають члени. Користі, які виявляє практика першої теорії, так само можуть бути давані покупцям власниками поодиноких підприємств. Не можна також дошукатися за два роки якогось поважного кооперативного вишколу, чи виховання, що зуміло б, подібно як на наших землях, підносити кооперацію до висоти завдань. В результаті двох років праці ті провідні особи, які в основу кооперативу ставили випробувану на батьківщині форму (статут) запропонували на кооперативному з'їзді в липні 1947 р. перетворити таборові кооперативи на філії, зареєстрованих кооперативів. У той спосіб із твердих кооперативних форм, вони бажали залишити лише кооперативну важність голосу члена . . . При тому зовсім незрозумілим залишилося, чому таборова кооперація, що має поважні матеріяльні надбання, йдучи на шлях повної леґалізації, має добровільно включатися в німецьке господарство як податник, не користаючи з того господарства як рівнорядний продуцент, чи консумент, бо як знаємо, громади таборів ДП повністю залежні від добродійних організацій (УНРРА, ІРО), і зовсім є іґноровані німецькою господаркою. Як погодити суперечності, які випливають з такої легалізації? Гадаємо, що перша теорія себе не виправдала.

Не виправдала себе на практиці і друга теорія, яку репрезентувала меншість. (Практику переводив лише табір в Карльсфельді і табір в Корнберзі) Балянсові результати супроти першої теорії були знамениті. Ця форма мала всі дані складати бюджет на повне удержання всіх ДП даного осередка, разом з коштами на шкільництво, мистецтво, допомогу і самодопомогу і т. п. Була вона однак надто строга і „веґетаріяльна" у вимогах до своїх членів. Із першої стрічної нагоди користуючи, активна більшість постаралася цю форму усунути (виїзд частини людей, перенос табору на інші місця). Не зуміла також ця практика другої концепції виховати собі членів, бо надто мало на них накладала обовязків. Кажуть, що певність про безкоштовне і без власного труду одержуване утримання робила їх глухими на всякі ідейне закликання. Як досі, та більшість не почуває якоїнебуть втрати, але разом з тим не бачить також виглядів на випадок залишення їх власним силам. Не зуміла також ця друга теорія, тобто її представники, зафіксувати у видній спосіб осягів своєї роботи.

Всеж таки те не замикає кооперативної проблеми. Для цієї великої групи ізгоїв, мусить прийти для всіх зрозуміла конечність творення в організований спосіб матеріяльної бази, що нею може користуватися все еміґроване українське суспільство, такої, щоб покривала безконечні кошти політичної пропаганди, такої яку можна доповняти із колосальних резервів праці соток тисяч людей, які зараховують себе до одної громади. Не від речі буде ті справи дискутувати, організувати, творити і тоді покажеться, що кооперативна ідея і практика є найкоротшою і власною дорогою, ні на кім чужім не спертою, для матеріяльної бази. Базу, яка є потрібною, як вода тварині, так само громаді циганізгоїв, як і поворотицям до вільних зруйнованих і знищених рідних піль.

О. Х-к.

Дещо про професійний рух в США

Професійний рух в Америці відносно молодий-молодший чим в Европі, а передусім в Англії. Проте і цей рух у великій мірі впливає, прямо або посередньо, на спосіб думання та діяння майже всіх американських робітників та підприємців.

Перші робітничі організації в Америці утворили шевські робітники у Філядельфії та друкарські робітники в Нью-Йорку. За ними слідували подібні організації інших груп робітництва. Головними домаганнями цих організацій були: ліпша платня, скорочення годин праці, поміч для хорих, подекуди також і домагання колективних (збірних) договорів.

Цікаво, що законність професійних організацій була визнана в Америці тільки в 1842 р. Кола підприємців уважали ці організації за ворожі і намагалися всіма засобами їх поборювати та не допускати до їх творення. Тодішнє законодавство та суди стояли в цілости по стороні підприємців. Робітників примушувано зобов'язатися присягою, що не вступлять ні до якої професійної спілки. Професійний рух став сильніший щойно в рр. 1880-1890, коли повстала велика організація американських працюючих „American Federation of Labor" (Американський Професійний Союз). Ця організація, побудована цілковито на зразок англійських „Trade Unions" висунула перш за все домагання восьмигодинного дня праці та поліпшення умов праці для кваліфікованих робітників. Перемігши всякі перешкоди і труднощі досягла вона на початку нинішнього століття значного успіху бо домоглася заведення восьмигодиного дня праці для категорій працюючих, заборони нічної праці для жінок, а також охорони в разі нещасливих випадків (каліцтва або смерти) під час праці.

В той час ця професійна організація мала ледве 300.000 членів, але число членів постійно зростало і перед вибухом першої світової війни, в 1914 р. становило два мільйони. В цей спосіб охоплювала ця організація коло 10% тодішнього американського робітництва. Хоч ніяка війна на має серед робітництва особливої популярности, проте першу світову війну Американський Професійний Союз уважав за справу робітництва, а сам голова цього Союзу Ґомперс займав під час війни визначні урядові посади в народній обороні. З метою скріплення цієї оборони та взагалі для успішного ведення війни було навіть проклямоване неофіційне перемир'я поміж робітниками та підприємцями, щоб не допустити до зниження продукції, але навпаки, щоб можна було виконати збільшені вимоги воєнного господавстра та озброєння.

Американському Професійному Союзові не вдалося згуртувати в своїх рядах всієї маси американського робітництва. Частина робітництва критикувала AFL (скорочена назва професійного союзу), як надто консервативну організацію. У висліді цієї критики в половині тридцятих років повстає друга велика професійна організація американського робітництва, „Congres of Industrial Organisations" скорочення CIO-Конґрес Промислових Організацій), яка почала успішно змагатися серед робітництва. CIO репрезентує виразні ліві тенденції і має більший нахил до політики, одначе не зв'язується політично ні з однією з обох великих американських партій, ні з демократами, ні з республиканцями. (Делегати CIO були в жовтні 1945 р. офіційними гостями совітського Професійного Союзу та через деякий час студіювали побут і соціяльні відносини совітського робітнмцтва. З цього факту не можна одначе ще робити висновки, що CIO був прихильником комунізму).

Розмах американського професійного руху та зріст його значення датують взагалі від часу приходу до уряду померлого президента Рузвелта з демократичної партії та його нової соціял-політичної програми званої „New Deal". 5 липня 1935 р. підписав през. Рузвелт т. зв. Акт Ваґнера, закон одержав назву від свого автора, сенатора Ваґнера, яким була покладена основа для робітничого законодавства. Тому називають цей закон також „Magna Charta" американського руху. Цим законом були визнані професійним організаціям дуже сильні права та високо був піднесений їх авторитет. Професійні організації здобули великий вплив на складання колективних догорів, а для нагляду за додержування цих договорів був утворений новий, окремий, цілодержавний орган. Професійні організації одержали право проголошувати страйки,

підприєства могли давати працю лише тим робітникам, які були членами професійної організації, всі робітники мусіли вступити до відповідної професійної організації а підприємці були обов'язані відпускати з праці тих, хто невиконав своїх обов'язків супроти професійної організації. Не диво отже, що число професійних організацій постійно зростало. Так напр., AFL мала в 1941 р. чотири з половиною мільйонів членів, а нині має понад 6 міл.

Приблизно таке саме число членів має і CIO. Коли візьмемо до уваги ще й інші, менші від вищезгаданих двох великих організацій, незалежні професійні організації, то можемо прийняти, що число членів американських професійних організацій становить тепер 13—15 мільйонів. Це число є приблизно втричі більше, чим воно було в час найбільшого розвитку при кінці першої світової війни. Професійний рух тепер уже не обмежений лише деякими галузями промисловости, як це було перед тим. Тепер професійні організації охоплюють всі ділянки промислу і торгівлі, а члени професійних організацій є не лише кваліфіковані чи некваліфіковані робітники, але також і різні службовці, інженери тощо. Тепер в США працює рекордове число бо аж 58 міл. людей зайнятих в різних галузях суспільного,громадського і господарського життя. Як бачимо велика більшість американських працівників не належить ще ні до якої професійної організації, а багато є таких, що ніколи і не будуть професійно організовані. Але вплив професійних організацій сягає практично до кругів неорганізованих працюючих та і до підприємств, в яких нема професійної організації. Якщо професійна організація виборе собі в якімсь підприємстві вигідніші умови праці, то і професійно неорганізовані робітники іншого подібного підприємства вимагають для себе таких самих вигід. Якщо підприємець не хоче, щоб у його підприємстві повстала професійна організація, мусить своїм робітникам признати такі самі вигоди, щоб їм доказати, що професійна організація в його підприємстві не потрібна та що і без неї будуть права робітництва так само або ще і краще забезпечені.

Американський професійний рух різниться від европейського робітничого руху головно тим, що американський рух у своїх суттєвих основах не має політичних аспірацій, себто цілей, і не стоїть на ґрунті клясової боротьби.

Вправді політики не дасться абсолютно відділити від професійного руху, але американські професійні організації не партійні, вони лише стають в обороні робітничих інтересів. Американські професійні союзи дуже бойові, що доказують часті і великі страйки. Говориться, що AFL піддержує вже віддавна американську демократичну партію та що CIO є лівою організацією, але в дійсності американські професійні організації не зв'язані ні з партією демократів, ні з партією республікаців, вони пильнують питання заробітної платні, цін товарів, себто продуктів, і страйків. Американське робітництво завжди за тим, хто ці питання зможе для нього якнакорисніше розв'язати. В американській робітничій програмі нема надто голосних або рішучих вимог націоналізації чи соціялізації промислових підприємств. Є одначе сталі домагання підвишки заробітньої платні без рівночасної підвишки цін. Домагання ці так сильні, що жадають навіть допущення професійних організацій до контролі торговельних книг підприємств для ствердження, чи така підвишка можлива.

До другої світової війни американський робітник мав найвищий життєвий стандарт в цілому світі. Від 1941 року мусів він зносити деякі обмеження, викликані вступом США до війни. І хоч позірно піднеслася його реальна заробітня плата, бо в наслідок воєнної продукції були загально заведені години праці понад час, то сильне піднесення цін в другій половині 1946 р. спричинило значний упадок реальних заробітних платень а тим самим зниження життєвого рівня. Це стало причиною цілої хвилі страйків, яка в 1946 р. охопила США. і ще й тепер є одною з найважливіших соціяльних проблем США.

Страйки 1946 р. не прийняла американська громадська думка прихильно. За виновників цих страйків були загально уважані професійні організації, тим більше, що деякі з цих страйків були викликані лише суперечками поміж поодинокими професійними організаціями про взаємну компетенцію, і підприємці не могли проти таких страйків нічого зробити ані зарадити. Тому американський Конґрес, в якім тепер має більшість республіканська партія, рішив з початку 1947 р. обмежити владу професійних організацій схвалюючи так зв. „Taft-Hartley". Цей закон-названий від прізвищ його творців-реґулює наново американське робітниче право. Головні постанови цього закону такі: Уряд уповноважений домагатися судовою дорогою припинення страйків, які шкідливі для американських національних інтересів, напр. страйків вуглекопів або металюргійних робітників; підприємства не зобов'язані приймати до праці лиш членів професійних організацій; деякі роди страйків та бойкотів, заборонені; професійні організації та їх функціонарі, які зірвуть договір можуть бути притягнені до судово-карної відповідальности та можуть бути зобов'язані нагородити спричинену шкоду.

Президент Трумен ужив — в дусі традиції померлого през. Рузвелта — проти цього закону права вета, одначе Конґрес більшістю двох третіх голосів це президентське вето переголосував і „Taft-Hartley Bill" став правосильний. Професійні організації згодосили низку протестів з приводу порушення їх „Magna Chart-и" перевели численні домонстрації з палкими промовами, але покищо закон цей залишається законом. Одначе ніхто не сумнівається, що при готуваннях до виборів нового президента Сполучених Штатів в 1948 р. цей закон буде грати не малу ролю.

І професійні організації можуть знову, як це вже не раз бувало, своїми голосами помішати пляни політичним партіям, які знехтували і обмежили права працівного світу.

Др. Р. С.

Хліборобство без землі

Подаємо скорочену статтю Росс Л. Гольман-а, яка була поміщена в журналі „The American Mercury", а німецькою мовою в „Neue Auslese" ч. 9 за 1946 р.

Ще недавно думали, що хліборобство без землі є так само неможливе як бачення без очей. Одначе гідропоніка, тобто наука про годівлю рослин без землі, яка вже має за собою десятилітний науковий досвід, обіцяє густо заселеним країнам з обмеженою орною площею сільсько-господарську самовистарчальність. Хоч ідея хемічного витворювання харчових продуктів зокрема городніх і польових овочів, народилася п'ятдесять років тому, до цього часу недала вона бажаних наслідків.

В 1939 р. В. Ф. Ґеріке (Gericke) професор каліфорнійського університету почав шукати нових метод для розв'язки цієї проблеми і перевів успішний досвід.

Спочатку університетські чинники трактували його експерименти як дитячу іграшку, відмовляючи йому в фінансовій допомозі. Одначе негативне ставлення університету до його перших спроб не відстрашили Ґеріке від продовжування дослідів. Він продовжує їх далі у власному городі на власний кошт.

Сусіди бачили, як він будував і лучив із собою ряд корит, які називав „танками".

По кількох місяцях можна було бачити, як з корит-збірників почали виглядати парости помідорів, яких бадилля досягало 8 метрів висоти; на тих кущах висіли величезні, прекрасні овочі, розміщені густими рядками наче китиці винограду, так що професор мусів їх зривати при помочі драбини. Сусідів не так дуже дивувало те, що кущі аж такі високі, а овочі такі великі — їх більше дивував той факт, що на корінчиках кущів вони не бачили

ні однієї крихітки землі і що ті рослини виросли в збірниках в яких теж не було землі.

Таємниця, на якій це все спирається була дуже проста. В збірниках була вода, в якій були розпущені ці самі відживчі складники, які рослина потребує до свого росту в землі, а саме: фосфор, потас, вапно і т. д.

В збірнику понад зеркалом води була натягнена дротяна сітка, а на ній лежала верства соломи, тирси (трачиння), роздрібненого торфу, та інший матеріял, що втягав воду. Цю верству тримали в постійній вогкості. На ній засіяно насіння яке в наслідок вогкости кільчилося і росло, запускаючи коріння до заздалегідь хемічно приготованої води. А тому, що до води можна додавати без всяких перепон відповідну кількість відживчих складників, яких дана рослина потребує, вона росте значно скоріше, ніж у землі. І чим краще і багатше рослина забезпечена всіма необхідними хемічними складниками, тим більша її життєва сила, яка може зростати майже необмежено.

Так представляється коротко суть гідропоніки, тобто хліборобства без землі.

II.

Одною з основних прикмет гідропоніки є велика можливість збільшити урожайність городніх і польових плодів, які перевищують двадцятикратно нормальний збір з такої самої щодо розміру земельної площі. Черговим позитивним явищем цієї методи господарювання є ще й те, що вона дає можливість збирати плоди навіть в таких теренах, де при застосуванні нормальної методи вирощування, це було б зовсім неможливе.

Під час війни хемічні городи забезпечували вояків свіжими головками салати, шпінатом, горохом, огірками і багатьма іншими родами городини і то навіть на цілком мертвих островах, вульканічних теренах і інших Богом забутих місцевостях.

Вигляд поверхні землі не відограє тут ніякої ролі так довго, доки тільки була можливість примістити на ній збірники з водою.

Один з найбільших успіхів гідропоніки досягнено на Асценсійському острові під час останньої війни. Острів Асценсіон лежить на половині шляху між південною Америкою і Африкою. Він служив американським літакам до переведення важливих військових операцій. Завдяки своєму центральному положенні на Атлантійському океані він був використаний як пункт, звідки транспортовано на фронт харчі, амуніцію і інші воєнні матеріяли, і для цієї мети збудовано на середині острову стратегічне летовище.

Забезпечення 2000 вояків і цивільних осіб свіжою городиною на такому острові де нема ніяких портів, було б непосильним завданням тим більше, що не можна було там думати про нормальне вирощування городини, бо це було б рівнозначне із спробою сіяти збіжжя на мармурових плитах.

Остров Асценсіон, це ніби один величезний спечений камінь, викинений вулканом на середину океану. Це кам'яний масив, якого поверхня (88 км. кв.) покрита лявою й попелом.

Щоб роздобути свіжої городини для вояків і цивільного персоналу, уряд США вислав на цей острів д-р Кендріка Бльодґета (Blodgett) з кількома спеціялістами гідропоніки. Наука гідропоніки до закінчення війни (1945 р.) була частиною військової науки, вона зберігалася в таємниці, як все інше, що мало зв'язок з війною.

В короткий час по прибутті Д-р Бльодґета вояки американської армії, що були на острові, мали вже крім своїх горохових і кукурудзяних консервів, свіжі помідори, шпінат, паприку й огірки, які вони вирощували на власному хемічному городі.

Цей город, якого поверхня становила біля 2800 метрів², складалася з одного ряду довгих й вузьких корит, — вижолоблених просто в ляві. Довжина їх була приблизно 130 метрів, ширина метр і 18 снт. глибина. В середині вони були покриті асфальтвою верствою щоб розчин (плин) не просякав у землю. Увесь город мав 25 грядок, відділених одна від одної доріжками. Кожна наступна грядка була положена дещо вище від своєї сусідньої так, щоб вода з вище положеної грядки могла вільно спливати до дальшої нижчої, аж поки остаточно дійде до найнижчої. Для цієї мети використовувано морську воду, яка переходила в резервуарі, уміщеному на одному з найвищих горбків. Потім у цій воді розпускали потрібні для рослин відживчі складники й за допомогою 15 сантиметрових рур розподіляли по грядках.

Коли вже хемічні городи були готові, бракувало ще різних комах для запилювання рослин. Але і цю перешкоду скоро усунено в той спосіб, що армія прислала літаком один рій бджіл.

III.

Хоч уже багато нагромадилося досвіду в ділянці гідропонічної методи вирощування рослин, одначе її вартість для практичного масового вжиткування ще не доведена. Перед війною працювали над нею декілька людей з аматорства, які осягнули досить добрі наслідки.

Одначе гідні подиву результати професора каліфорнійського університету Єрнета Брундіна. Він зібрав з морґа землі 83 тонн помідорів. Годівлю свою розпочинав він восени, збільшуючи інтенсивність з поступом пори року так, що в середині зими досяг він кульмінаційного пункту. Весною закінчував поступово процес вирощування, а літом виїжджав на відпочинок.

Вирощування рослин гідропонічним способом має свої позитивні і неґативні сторони. Як вже згадано, одною з найважніших прикмет цієї методи є можливість досягнути далеко більшого збору від нормального при використуванні однакової площі щодо розміру.

Рослини значно більші й здоровші тому, що хемічний склад відживчих складників, може бути точно додержуваний. Є можливість збільшування відживчі вартости продуктів до найвищого розміру. Все ж таки гідропоніка не буде в силі витиснути нормальної методи рільництва. Щоб на одному морґові землі запровадити хемічний город потрібно біля 4000 долярів на збірники, хемікалії й апарати до реґулювання теплоти. Ще дорожчою є сама годівля городових овочів, які мусять бути хоронені у відповідних теплярнях і в зв'яку з тим підвищують кошти інвестицій на 20000 до 25000 долярів на 1 морґ.

З другої сторони треба звернути увагу на видайність врожаю з одного морґа землі, яка при нормальній методі обробки доходила найвище до 42 гектолітрів картоплі тоді як при застосуванні гідропонічної методи можна осягнути 900 гектолітрів.

Крім досить високого капіталу гідропоніка вимагає ще окремої освіти з ділянки земельної хемії, природознавства і спеціяльних метод хемічного городництва.

IV.

Гідропоніку можна застосувати з однаковим успіхом і до польових культур. Одначе на думку вчених каліфорнійського університету, успіх цей більше аґрарного ніж економічного характеру. Фахівці прийшли до такого висновку: з огляду на теперішні високі кошти зв'язані з придбанням і утриманням гідропонічних устаткувань, успішна конкуренція з продуктами, здобутими нормальною методою обробки землі неможлива.

Зокрема на цілковито неврожайних островах або теренах використовуваних для летовищ, телефонічних стацій і пунктів охорони пального матеріялу, для нароплавів чи для інших подібних цілей, гідропонічні методи можуть забезпечити персонал потрібною кількістю харчових продуктів.

Проф. Ґеріке вважає, що за допомогою хемічного способу вирощування рослин навіть у пустині можна досягти буйного врожаю. Ця метода вирощування рослин виключає цілковито залежність від дощу, бо досить тільки мати завжди потрібну кількість води для постійного підтримування наповнених збірників.

Під господарським оглядом гідропоніка розв'язує корисно проблему транспортування харчових продуктів з великих віддалів. Вона заздалегідь виключає небезпеку перенесення хвороб із землі, а в кінці дає нам певну можливість ствердити, які хемічні складники потрібні для вирощування рослини, що їх вона тягне з води чи з землі.

Переклав П. Вигінний.

Причини господарської кризи в Англії

Англія-це країна, що на протязі багатьох сторіч не програла ні одної війни, а навпаки багатство цілого світу по кожній війні вливалося безперервним струмком до неї. Крім того вона мала під своїм економічним впливом територію в 629 мільйонів кв. кілм. з 558 мільйонів населення. З цієї території теж пливли до Англії багатства. Живили її безперервно власна індустрія і закордонна торгівля. Це її головні життєві артерії. Тому американська позика для Англії була призначена найголовніше на те, щоб Англія могла після війни розбудувати індустрію і свій експорт. З тією же самою метою була одержана позика в Канаді в сумі 1250 мільйонів канадійських долярів. На жаль більша частина цих позик пішла не на розбудову індустрії, а зовсім на інші цілі, як наприклад на закуп харчів.

Десятиліттями Англія була банкіром світу і диктувала ціни на міжнародніх ринках. Але після другої світової війни вона зазнала сильного удару, одержавши величезні людські, матеріяльні й фінансові втрати. Із цієї війни Англія вийшла переможцем, але одночасно жахливо розбита з господарського боку і грошево заборжена.

Спочатку вугіляна криза взимку 1946/47 р., а слідом за цим невиконання пляну витопу сталі, зрив програми машинобудування, перебої з транспортами, електроенергією, недовиконання пляну текстильних виробів, хемікатів, численні робітничі страйки, збільшення платні робітникам. Після вугіляної кризи великої шкоди на кілька мільйонів фунтів стерлінґів спричинила повідь. Біля 160 кв. км. найурожайнішої землі опинилося під водою. Пропала майже вся картопля, потонули в воді тисячі штук худоби і птиці і т. інше.

Ці всі чинники захитали господарство Англії. Безумовно, що до всіх цих нещасть чимало приклали свої руки й керівники міжнародного комуністичного руху.

До того австралійська вовна у щораз більшій кількості відходить зараз до США, замість до Англії. Індія заявляє, що хоче індустріялізуватися, бути незалежною у господарському відношенні від Англії, за американські кредити. Єгипет теж саме хоче робити. Приязнь до жидів з боку США, базується на господарських передбаченнях і звичайно не полегшить становища англійців у Палестині. Англія втратила всі свої закордонні інвестиції і продовжує далі їх втрачати в тих країнах, що опинилися не під її впливом, або в країнах, які бажають емансипуватися з під англійського господарського впливу. Наприклад деякі країни Південної Америки, Азії, Африки. Пасивний торговельний баланс закордонної торгівлі покривала Англія перед війною продажем золота з Південної Африки, олива і кавчуку з Маляйських островів і надвишкою долярів з торговельного руху з Бразілією, Бірмою та Китаєм. На сьогодні всіх цих прибутків у своєму користуванні Англія не має. А навпаки до свого величезного внутрішнього зубоження-ще має 1200 мільйонів фунтів стерлінґів боргу в Індії, 450 мільйонів фунтів ст. в Єгипті і ніяк не може їм цих грошей віддати. Ринки Південної Америки і Далекого Сходу також поволі переходять під вплив США. Японський ринок цілком опинився в американських руках. Під впливом сучасної ситуації, що склалась у наслідок долярових позик Китаю, які відчинили настіж двері китайського ринку для американських товарів, Англія ще не тільки не склала торговельної угоди, а навіть їй тяжко здобути назад свою давню господарську позицію.

Країни Европи, що раніше тяготіли до Англії, в сучасний мент опинилися в сфері впливів замкненого большевицького бльоку; із Совєтами також не вдалося В. Брітанії скласти торговельну угоду. Взаємовідносини між США та Канадою весь час поширюються і в наслідок інвестиції збільшилися сьогодні з 800 мільйонів до 4-х мільярдів, коли в той же час англійські інвестиції знизилися в той же самий час з 2,5 мільярдів фунтів на 1,6 міл. ф. Після другої світової війни Англія опинилася між двома колосальними силами — США і СССР — і мусить робити сьогодні дуже великі зусилля щоби зберегти своє давне становище світової імперії, а це пов'язано з певними фінансовими видатками. У липні 1947 р. В. Брітанія мусіла знести в брітанському континенті преференційні мита відносно американських продуктів, тобто допустити американські товари в рівних правах з своїми на домініяльні ринки. До цього вчинку зобов'язує Англію американська позика, яку вона кінчає вже з'їдати. Крім того Англія має собі сильного економічного і багатого конкурента США. Цей конкурент має у своєму розпорядженні лишки різної продукції, харчів, резерви грошей, а також має спроможність у кредит відпускати товари і не спинитися ні перед якими витратами. Чого звичайно Англія не має і не може робити. Цей конкурент Англії-США може задовольняти всі потреби сьогодні потребуючим, чого не може робити Англія. І тому не дивно, що сьогодні всесильний американський доляр втискається всюди там, де ще перед війною сильно стояв англійський фунт стерлінґів. І так Англія губить своїх партнерів не тільки в Европі, а також по всіх країнах світу, які бачать, що вона стала не в силах виконувати свої господарські зобов'язання. Треба ще відмітити, що англійський торговельний дух на сьогодні заломаний. До цього всього необхідно додати що Англія має зовнішньо-політичні клопоти в Єгипті, Палестині і навіть по багатьох країнах Европи.

Вище перелічені фактори утворюють депресію у господарському житті Англії і в великій мірі спричинюються до сучасної кризи.

І хоч теперішнє господарське становище Англії дуже важке, одначе треба припускати за прикладом минулих її переживань, що вона переборе всі труднощі і знову займе своє давнє становище світової імперії.

Харичко.

Господарська хроніка

Розмонтування німецьких фабрик.

Військове правління для американської і англійської зони Німеччини видало доручення на розмонтування 682 фабрик, з них 380 фабрик загальної промисловости, а решта важкої воєнної.

На поодинокі краї Німеччини припадає:

Баварія	88 фабрик
Гессен	51 фабрик
Вюртенберг-Баден	39 фабрик
Бремен	7 фабрик
Нордг. Вестфалія	294 фабрик
Нідерсахсен	115 фабрик
Шлезвік-Гольштайн	44 фабрик
Гамбург	42 фабрик
Берлін	2 фабрик
Разом	682 фабрик.

Німецькі урядові чинники запротестували проти цього розпорядження і внесли прохання до Контрольної Ради й до американського та англійського урядів про відкликання цього розпорядження, бо це цілковито знищить Німеччину і стане великою перепоною в реалізації пляну Маршала.

Запас золота в США.

США, як подає аґенція АП, мають в запасі 21.765 мільярдів долярів золота; це є коло 2/5 усього світового запасу.

Продукція вугілля в Польщі.

За перші шість місяців 1947 року видобуто в Польщі 27.169.193 тонн вугілля. Протягом 1947 року Польща плянує видобути — 57.500.000 тонн вугілля.

КООПЕРАТОРИ І ГОСПОДАРНИКИ!

Присилайте короткі дописи, або статті про історію та осяги ваших кооператив і про працю інших господарських установ по таборах у Німеччині, щоб хоч коротко замаркувати для майбутнього історика нашої еміґрації все те, що ми тут своєю працею створили, або творимо — Редакція „Г.К.Ж.".

Міжнародній економіцний огляд

ГОСПОДАРСЬКА ВІДБУДОВА ЕВРОПИ.

Звіт із Паризької Господарської конференції 16 европейських держав дає багатий матеріял, що дозволяє зорієнтуватися в сучасному стані Европи і в тих прагненнях, що їх планується здійснити найближчого часу.

Ключева вугільна промисловість цих держав, що в 1938 році давала 552 міл. тонн вугілля, тепер дає до 440 міл. тонн, а в 1951 році має дати 584 міл. тонн. Передвоєнні норми продукції мають бути збільшені до 1951 р. Особливо в Англії і Франції. Видобування вугілля має бути максимальною мірою змеханізоване і змодернізоване. Згаданий звіт вказує на те, що західньо — европейські держави мають велику потребу в різних удосконалених машинах та урядженнях для вугільної промисловости. Це окреслюється сумою понад 3500 міл. долярів, з того на західню Німеччину припадає 1414 міл., на Англію — 1042 міл., на Францію 656 міл. долярів.

Збільшене видобування вугілля дасть можливість зменшити довіз вугілля зпоза границь Европи, перед усім з США, а саме: з 41 міл. тонн в 1948 році на 6 міл. тонн в 1951 році.

Нищенаведена таблиця характеризує передвоєнний і сучасний стан продукції, сталевої сировини, як також його норми, що проєктується досягти в 1951 році:

	1938	1947	1951
	В міл.	тонн:	
16 країн	45,7	30,3	55,4
В тому:			
Англія	10,6	12,7	15,0
Франція	6,2	5,8	12,7
Італія	2,3	1,6	3,0

Сільсько-господарську продукцію характеризує прагнення піднести продукцію хлібних збіж з 21,4 міл. тонн (1947/48) до рівня передвоєнного, себто до 34,0 міл. тонн, продукцію пукру з 3,3 до 3,9 міл. тонн, продукцію мяса а 5,9 до 8,1 міл. тонн тощо. Потреба імпорту чужоземних виробів викликає „доляровий голод". Попит на доляри сягає: в Англії до 2630, в Франції до 1760, в західній Німеччині до 1500, в Італії до 930, в Бельгії до 320, в Данії до 210 міл. долярів.

Західня Німеччина.

Становище Західньої Німеччини в звіті Паризької Господарської Конференції 16 держав характеризують наступні цифри: Продукцію збіжжя що тепер (1946/47) сягає до 3,4 міл. тонн в 1950/51 році передбачується збільшити до 5,2 міл. тонн при одночасному збільшенні імпорту з 3,1 до 3,7 міл. тонн, продукцію іншого збіжжя з 2,8 до 3,7 міл. тонн, молоко з 9,6 на 12,3, мяса з 0,8 на 1,1 міл. тонн.

Угорщина.

В Угорщині знову дається завважити поважну звижку цін на різні продукти, що має руйнуючий вплив на стабілізацію угорської валюти, впроваджену в серпні 1946 року. Кількість банкнотів в обігу, яка ще в липні ц. р. виносила 1592,2 міл. фрт. в кінці жовтня ц. р. вже осягнула 1763,7 міл. фрт. Кошти прохарчування в порівнанні до осени мин. року піднеслися на 40%. Поважне збільшення цін на вільному ринкові унеможливлює більшості населення закуп краму першої потреби. Всі ці явища не тільки боляче дошкулюють угорському населенню, але й мають негативний вплив на реалізацію угорських трилітніх господарських плянів, фінансово опертих головно на чужоземних позиках, прибутках угорсько совітських підприємств та різного роду ощадностей.

Незадовільний стан цьогорічних жнив не дає підстав до виконання різних міжнародніх зобов'язань та змушує уряд до обниження життєвих приділів. Приділ хліба на особу вже зменшено з 250 на 200 грамів денно.

Господарство Швайцарії.

Швайцарія вийшла з останньої світової війни порівнано легко. Її фінансові резерви в часі війни зменшились лише на 15% і в липні ц. р. становили 5,9 міліярдів франків. За один американський доляр перед війною платилося 4,37 шв. франків, нині платиться 4,28 шв франків. Ціни в порівнанні до передвоєнних часів зросли лише на 58,5%, а ціни мешкань майже не змінилися.

Зовнішня торгівля Швайцарії стало розвивається. До 60% своїх виробів Швайцарія продає в Европі, решту керує за океан.

При добре розвинутій промисловості і інтензивній зовнійшній торгівлі, Швайцарія гостро відчуває брак робітника. В 1938 році вона ще нотувала пересічно 65600 безробітних, а в липні 1947 року кількість безробітних зменшилась до 1000 осіб, що було рівнозначне з цілковитою ліквідацією проблеми безробіття і переходом до шукання чужоземного робітника. В першій половині 1947 року Швайцарія вже видала чужинцям 63690 дозволів на в'їзд.

Торговельні зносини з СССР.

В першій половині 1947 р. США вивезли до СССР різних товарів на 91,2 міл. долярів. В порівнанні до тогож періоду минулого року це означає зменшення вивозу до СССР на 62%. Совіти спроваджували з США головно машини, електричні апарати тощо.

Останнім часом уряди Велико-Британії та СССР висловили згоду на урухомлення торговельного товарообміну з СССР. Міністер зовнішньої торгівлі Англії заявив одначе, що переговори з СССР в цій справі можуть бути розпочаті з хвилею, коли СССР сплатить останню рату кредиту з 1941 року, термін сплати якої припадав на серпень ц. р. і яка є сплачена лише на половину.

Канада продовжила Совітам термін сплати 5 міл. фунтів стерлінґів-відшкодовання для канадійських власників копалень нікелю в Петсамо, що їх переняв СССР.

Франції приобіцяно совєтськими урядовими чинниками доставу 1,5 міл. тонн хлібового зерна. Цим разом СССР не вимагатиме від Франції заплати долярами, а лише товарами французької продукції.

Польща має закупити в СССР 500.000 тонн залізної руди, 35000 тонн манганової, а також певну кількість інших руд.

І. Л.

Кооператори! Може хтось має в себе річники, або поодинокі числа, „Кооперативної Республіки", „Кооперативного молочарства", або „Г.К.Ч.". Журналів цих потребуємо до наукових праць. Хто має і мігби на короткий час їх позичити, просимо зголосити це до Редакції „Г.К.Ж.".

ДО УПРАВ КООПЕРАТИВ!

Ще не всі управи кооператив розрахувалися за попередні числа (ч. 2, 3-4) „Г.К.Ж." вислані їм згідно з постановою кооп. З'їзду, для поширення серед членів кооператив.

Прохаємо зробити це якнайскорше, бо занедбання цієї справи кооперативами не дозволяє нам своєчасно вив'язатися зі своїх зобов'язань.

Управа
Об'єднання Українських Кооператорів

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Speyerstr. 1. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Видає Видавнича Спілка „Наше Життя". — Лецінціят: П. Котович. Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Civil Affairs Division AG 383.7 GEC — AGO — 14 July 1947. Licensee P. Kotowycz.

Druck: Volksblatt Günzburg.

УКРАЇНСЬКИЙ
2215
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЧАСОПИСУ »НАШЕ ЖИТТЯ«
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 6. Авґсбург, грудень 1947. Рік I.

40-річчя молочарської кооперації

(1907–1947)

Вифлеємом Української Молочарської Кооперації в Галичині є село Завадів, Стрийського повіту. Там то 1. X. 1904. р. заграла перша товариська кружлівка не в кооперативі, а в захисті читальні „Просвіти". Обслуговував її перший український молочарський технік — самоук Теодор Панич, близький першому кооператорові Галицької Волости Василеві Нагірному — основникові першого споживчого кооперативу в Галичині „Народної Торговлі" у Львові.

Ініціятором українського молочарства в Галичині був гурток діячів філії тов. „Просвіта" в Стрию, як оо. Остап Нижанковський, М. Горалевич і Др. А. Говикович під проводом пізнішого творця хліборобської організації в Галичині д-ра Євгена Олесницького (помер 1917 р.). Покровителем першої української молочарні в Галичині став місцевий парох о. Остап Нижанковський, пізніше директор в К. М. С., відомий композитор і великий діяч.

Час повстання першої української молочарні в Галичині — а саме рік 1904, притягає до себе особливу увагу дослідника економічного розвитку українського народу в Галичині. Того року звільнено Матір галицьких установ Центральне товариство „Просвіта", засноване в 1868 р., від піклування господарськими справами, якими вона на основі статуту з 1891 р. обов'язана була займатися. В 1904 році на сторожі економічного розвитку села поставлено „Сільський Господар", перемінивши його з місцевого товариства на Краєве Господарське Товариство — а на сторожі розвитку кооперації — Краєвий Союз Ревізийний, пізніше Р.С.У.К., який цілком перейняв від Краєвого Союзу Кредитового патронатські обов'язки над галицькою українською кооперацією.

Цей переломовий час у перебудові системи господарської праці виправдує відсталість метод будівництва молочарських установ під покровом „Просвіти", бо за Завадовом, теж при читальнях „Просвіти" відкрито дальші молочарні в Угерську, Лисятичах, Синевідську, Гірнім, Коморові, Дашавій, Жулині, і інших селах Стрийщини. Одночасно цей переломовий час довів до побудови „Краєвого Союзу Господарсько-Молочарського" в Стрию 20. IX. 1907 р., який очолював др. Євген Олесницький, а яким управляли як перші директори о. о. Остап Нижанковський і М. Горалевич.

Рік 1904 — це рік дальшої депресії цін на збіжжя і значного спаду цін м'яса, але рік зросту цін на масло, отже на продукт у першу чергу селянських господарств. У Галичині припадало тоді поверх 87% рогатої худоби на селянські господарства, а близько 13% на великовласницькі. Коли ж селяни Галичини — на підставі моїх студій, що охоплють час між 1876—1932, доставляли на ринок навіть з підгірської области, яким було Станиславівське воєвідство, стільки само збіжжя міхами, скільки двори вагонами, — селянство, несучи на собі рівно з дворами тягар падіння цін на збіжжя, мало в своїх руках напередодні розвитку молочарства масло - важливий продукт, який давав йому змогу вирівнювати свої бюджети прибутками з торговлі продуктами тваринництва.

Є. С. Каратигін подає у своїй праці н. з. „В стране Крестянських Товариществ" (Г.П.П. 1909.), що ціни пшениці за 30 літ (приймаючи ціни 1871—75 рр. за сто) спали на початку 20 сторіччя на 58%, жита на 69%, а ціни масла зросли на 114%.

Криза 80 років м. ст. довела до започаткування кооперативного молочарства в Данії, яка мусіла перейти із збіжжевої на тваринницьку господарку і почала господарські реформи якраз від кооперативного молочарства.

В Данії вже в 1882 році агроном Стіллінг-Андерзен в Каджединзі заснував першу кооперативну молочарню. Від того часу данці, використовуючи технічні здобутки в машиновому будівництві, поступи у біохемії і біології, не тільки врятували від загибелі данського хлібороба, битого політикою Бісмарка від 1864 р. і заморською конкуренцією збіжжям, головно Америки, але і поставили данського хлібороба на рівені, якому з огляду на техніку організації і рентовности до сьогодні можуть позаздрити усі хлібороби світу.

В добу початків українського кооперативного молочарства 1903—4 рр. Данія була вже клясичним краєм молочарської кооперації — „Молочною фармою Англії" — займала перше місце в Европі перед Голляндією, Швайцарією в якості продукції і експорті молочних продуктів.

В 1904 р. Данія мала 1057 кооперативних і 251 приватних молочарень (маслярень).

В кооперативних молочарнях переробляла Данія 2 мільярди 600 мільйонів кілограмів молока на 3 мільярди 500 мільйонів перерібки загалом. Отже на кооперативний сектор припадало 80%, а на приватний 20% перерібки.

Експорт масла з Данії становив 150 мільйонів колограмів і приносив Данії торг на суму 9,5 міль-

о. Остап Нижанківський основник першої української молочарні в Завадові біля Стрия, один з перших директорів „Союзу Руських Спілок Молочарських" і один з перших директорів „Краєвого Союзу Господарсько-Молочарського".

проходила праця, а працю цю спинювали головно такі чинники:

1. Тодішний низький рівень нашої хліборобської культури взагалі, а тваринницької зокрема. Середній удій корів — около 1000 літр. молока в рік — у малих господарствах з 1—2 коровами вистачав ледве на прохарчування власної родини.

2. При роздрібленості сільської посілости і малих лишків молока на збут з одного господарства не можна було досягнути більшої концентрації сировини, потрібної для рентовности молочарень і випуску високоякісного продукту.

3. Незаможність селянства і слабе поширення кооперативного руху по селах (який тільки й міг заступити брак приватних капіталів) не дозволяє спершу на організацію більших промислових підприємств.

4. Відчувалася недостача вишколених молочарських фахівців, які і так не могли б найти відповідного застосування та матеріяльної бази у цих кволих підприємствах.

Щоб цьому лихові сяк-так зарадити, відкриває у себе філія „Просвіти" вже в 1905 р. молочарський відділ, який має за завдання суспільним способом помагати існуючим кооперативам. Цей відділ — це „Союз Руських Молочарських Спілок", який скоро перемінився на самостійний молочарський Союз, опертий на власному статуті. Завершили це організаційні Загальні Збори 26. 9. 1907 р. які створили „Краєвий Господарсько - Молочарський Союз" в Стрию як централю для існуючих тоді 20 молочарень. Статут цього Союзу затвердив торг. суд у Стрию 25 жовтня 1907 р. Це і є формальна дата заснування тієї організації, що патронувала українській молочарській кооперації на Зах. Україні. Союз розпочав працю в січні 1908 р.

Через брак потрібних фондів на урохомлення Союзу членство в новозаснованій централі спершу було мішане, тобто паї складали не тільки кооперативи, але теж окремі добродії громадяни. За ці початкові фінансові засоби поведено суспільну роботу, а саме: організовано нові кооперативи, обслуговувано існуючі, вишколювано рахівників, бухгальтерів, діловодів і молочарських робітників з кіл таки самих селян. Рівночасно з тим Союз дбав про збут молочарських виробів своїх кооперативів, вишукуючи для них корисний збут не тільки на найближчому ринку, але на всій території тодішньої Австро-Угорщини. Для торгівлі на краєвому ринку утримував Союз 7 власних крамниць дрібної продажі (Львів 4, Стрий, Станиславів і Чернівці по 1, та дві сезонові в Яремчі і Підлютому).

Ще до першої світ. війни закупив Союз на власність, за частковою державною субвенцією одноповерховий будинок з 16 приміщеннями у Стрию та улаштував там механічну холодільню на 30 тонн товару.

Не вважаючи на тодішній відносно низький рівень техніки і технології українського молочарства, доводиться з признанням відмітити цей період праці та висунути заслуги тих діячів, які досить вчасно взялися за розвиток цієї галузі хліборобської продукції та збудили ширше зацікавлення до тваринництва серед галицького селянства.

Кооп. молочарство по першій світ. війні.

Перша світова війна 1914 року припинила майже цілковито розвиток нашого кооп. молочарства. В наслідок воєнних подій, що проходили по нашій території, понищилося малощо не все рухоме майно цих кооперативів та деякі їх приміщення. А покликання до військової служби великого числа працівників молочарського руху поклали край довоєнним надбанням.

Тільки по війні, з пробудженням нашого кооперативного руху в роках 1921—22, відновлюються теж деякі молочарні. І так в 1923 р. нараховуємо вже 19 діючих молочарень, які здебільша не були самостійними кооперативами, лише відділами тодішніх так зв. господарсько-споживчих кооперативів. В той час віднову молочарства не проводив, як треба було сподіватись, існуючий формально молочарський Союз, бо його тодішний провід не виявляв у тому напрямі належної ініціятиви і займалися тим управи госп. спож. кооп., які побіч ідейних мотивів керувалися теж безпосереднім інтересом — придбання для своїх покупців грошей на закуп у них товарів.

Тільки з приходом із закордонних студій вчорашніх комбатантів, а тепер агрономів і абсольвентів молочарських шкіл, оживає молочарська кооперація при кінці 1923 р., спершу за посередництвом самостійно основаної (без згоди централі!) т. зв. Філії Молочарського Союзу у Станиславові, а опісля через Централю, з покликанням провідників філії до завідуваня Централею у Стрию, рішенням Заг. Зборів весною 1924 р.

Важкі були умовини праці на порозі віднови діяльности, коли приходилося починати роботу без ніяких (дослівно!) матеріяльних засобів у Централі та таким же мізерним станом по молочарнях, які не були навіть самостійними правними одиницями. Не було теж виглядів у чужій, неприхильній нам державі, на зовнішню поміч. Треба було здатися виключно на власні потенціяльні сили, а в першу чергу на нових співробітників, які спершу безкорисно, або за мінімальною винагородою взялися за це діло. За їх прикладом пішли працівники кооперативів та деякі ідейні громадяни, що у початках давали дарову працю, безплатні приміщення для молочарень, безплатні підводи і т. п. Серед такої дійсности, треба було теж погодитись з існуючою некорисною організаційною формою молочарства, яка справді не давала ніяких виглядів на поважний розвиток молочарської промисловости на довшу мету, але завдяки дружній помочі господ. спож. кооперативів уможливлювала, хоч на переходовий час, фінансування закупу найскромнішого молочарського приладдя.

Дім „Маслосоюзу" в Стрию, де була приміщена спершу централя, а пізніше Відділ і молочарська школа „Маслосоюзу".

Все ж таки, цей стан не міг вдержатись на довшу мету, бо продукція масла скоро зростала не лише на нашому терені, але подібно було у цілій державі, а в парі з тим степенувалася вибагливість споживачів до якости молочарських виробів, що створювало загрозливу конкуренцію. Ясно, що в тих примітивних молочарнях, з низькою продукцією, без добрих молочарів, не можна було навіть мріяти про високоякісне виробництво. Треба було шукати якогось виходу з цього безвиглядного становища. Не можна було допустити до застою, а може навіть провалу започаткованої роботи.

Здійснення ідеалу-організації самостійних великих молочарських кооперативів із модерним механічним устаткуванням та обсягом діяльности на кільканадцять сіл,натрапляло на великі труднощі. Передусім, при створеній так дійсності, був вже спротив господ. спож. кооперативів проти відокремлення від них молочарських відділів, які давали їм вигоду через безпосередній приплив готівки до обороту. Самі селяни не виявляли охоти до творення великих підприємств, що об'єднуло б кілька сіл, бо на перешкоді тому стояв місцевий патріотизм (мовляв, хай буде у нас молочарня, я не в іншому селі!). У найближчому етапі висунуто мінімальне завдання для осягнення кращої рентовности і деякої поправи якости продукції. Це сталося в наслідок організації т. зв. „Районових Молочарських Спілок" в скороченні Р.М.С., які вже були самостійними кооперативами з обсягом діяльности на більше сіл, але членство своє спирали вони ще на паях госп. спож. кооперативів. Перехід на цю організаційну форму не натрапляв ще на більший спротив госп. спож. кооп., бо вони як члени мали деякий вплив на діяльність та користувались дальше оборотом готівки, яка переходила через їх каси.

Першу Районову Молочарську Спілку цього зразка зорганізовано було 1926 р. в містечку Войнилів, калуського повіту.

Слідом за цією першою Р.М.С. пішли другі місцевості. У 1926 р. започаткував „Маслосоюз" свій експорт, висилаючи в тому році 48.500 кґ. масла за кордон.

В міру поступового зросту експорту і вибагливости закордонних ринків та втручання держави своїми розпорядженнями до техніки продукції експортового масла, стало знову рубом перед нами питання побудови високо технічно оборудованих молочарських підприємств. На це треба було поважних, як на той час фондів, а саме кругло 60.000 зл. (12 тис. ам. дол.), щоб закупити зразкове устаткування однієї молочарні, та такої приблизно суми на придбання модерного молочарського будинку. Такі високі фонди можна було досягти тільки завдяки безпосередній участі у кооперативах зацікавлених селян-продуцентів молока і то не в скорому часі. До цього нового пляну приступлено з таким розрахунком:

В районі одного кооперативу повинно зосереджуватись коло 2.000 дійних корів, щоб від них одержати приблизно 5.000 лт. молока до переробки, а до того, в наших умовах, треба було приєднати

Перша підвода з транспортом експортового масла на стацію в 1925 р.

Відпочинкова вілля „Маслосоюзу" Побіч стоїть перше авто „М.С".

10—20 сіл. При тому кожний член кооперативу повинен вплатити одноразово вписове 5 зл. та 25 зл. пайового капіталу за кожну свою корову. Таким чином можна було осягнути бажану суму на модерне устаткування молочарні (коло 60.000 зл.). Після того, будову зразкових будинків під молочарні, пляновано із збірки додаткових паїв та за кредит. Очевидно, що незаможні українські селяни не могли одноразово вплатити намічених паїв, тому в практиці збирано вплати на паї через довший час (3—4 роки), відраховуючи на цю ціль членові по 1 сотикові за доставлений літр молока. Не маючи знову можливости користуватися державними кредитами на намічену розбудову, придумано власне акредитування, сперте на самопомочі цих кооперативів. Полягав він на тому, що кооперативи які поступово збирали власні фонди, містили їх на переходовий час за низьким відсотком на окремому конті „розбудови кооперативного молочарства" у Центробанку. Це конто, за окремим договором між „Маслосоюзом" а „Центробанком" служило виключно призначеній цілі і з нього могли користуватися, за дуже низьким відсотком, (нижчим, ніж у державних банках), ці кооперативи, що зібрали скоріше поважніші суми на розбудову і одержали згоду від „Маслосоюзу" на будову і закуп машин. У висліді цих міркувань наступила чергова і остання реорганізація укр. кооп. молочарства, побудована на відповідно опрацьованім зразковім статуті. На цьому новому зразку зорганізовано в 1928 р. перший кооператив в містечку Глиняни, перемишлянського повіту, під новою назвою „Районова Молочарня", а в скороченні Р.М.

Перехід на нову організаційну форму зустрівся як передбачалося із спротивом деяких кооперативних і позакооперативних українських кіл, що вимагало частинної затрати енергії таки на власному, внутрішньому ґрунті.

Згодом, на внесення проводу „Маслосоюзу" і за видатною піддержкою Ревізійного Союзу Українських Кооперативів, 7-ий Кооперативний З'їзд затвердив 24. 11. 1929 р. цей новий організаційний плян і від того прийшло до деякого внутрішнього замирення на тому відтинку.

Це була остання організаційна форма українського кооп. молочарства на західній Україні, яка дозваляла вже на пляновий, хоч і повільний, поступ технічно-господарської розбудови; на перешкоді далі стояла лише нехіть державних і самоврядних чинників до буйного розквіту української кооперації, яка дедалі своєю здисциплінованістю та динамікою економічних засягів не давала спокою шовіністичним колам польської суспільности. З тої теж причини українське кооп. молочарство зазнало чи не найбільше утиску з боку польського адміністративного апарату.

Досягнення молоч. кооперації перед другою світ. війною.

Всупереч усім труднощам укр. молоч. кооперація за 10 років, від часу плянової реорганізації мала поважні успіхи.

На доказ наведемо деякі важливі дані: З кінцем 1938 р. було об'єднаних в Кр. Молоч. Союзі 136

Р.М., що гуртували біля себе 205.250 членів — доставців молока. Ці кооперативи виробили впродовж 1938 р. — 3,250.000 кґ. масла себто у 10 разів більше, як була найвища передвоєнна продукція, з того 90% своєї продукції збуто за посередництвом „Маслосоюзу". На власних фондах мали вони кругло 3 міл. зл. (600 тис. ам. дол.). Ці фонди зужили в цілості на інвестиції, бо вони не потребували оборотових фондів через готівковий збут за посередництвом „Маслосоюзу".

Збірний балянс тих кооперативів виявляє на інвестованому майні 3.5 міл. злотих, що найшло свій вислів у тому, що 33% кооперативів мало вже власні модерні будинки, а 15.5% було вже змеханізованих. На окрему увагу заслуговує ще те, що в молочарських кооперативах, при відомому безробітті населення у польській державі, найшло платну працю 3.000 робітників, які вишколювались не тільки на добрих фахівців-молочарів, але теж й на добрих, відданих справі, адміністраційних фахівців. Це мало неабияке значіння, коли зважити, що для нас був майже замкнений доступ до державних і самоврядних установ.

Тепер можемо собі вже уявити який був би дальший засяг цієї кооперативної ділянки, що щойно тоді набирала поважно всебічного росту, на нашу сільсько-господарську культуру та економічно-національне життя взагалі, якби не перешкодив тому вибух останньої війни.

Для заокруглення образу про укр. кооп. молочарство треба ще навести частинні відомості діяльности її господарської надбудови — Краєвого Молочарського Союзу. Рівночасно з поширенням і ростом кооперативів пристосував теж „Маслосоюз" свої завдання до тих потреб і так: В 1925 р. змінює свій статут в тому напрямі, що його членами можуть бути тільки правні особи — в першу чергу молоч. кооперативи — та прибирає від тоді дещо змінену назву; Краєвий Молочарський Союз „Маслосоюз". Не довго після того, бо вже в 1926 р. слідує друга основна зміна статуту, якою проведено, для успішности праці в терені. свого рода децентралізацію роботи через творення власних Відділів-філій на стисло окреслених полосах краю. Ці полоси названо Округами. Відділами керували начальники що їх призначала дирекція „Маслосоюзу", діяльність їх підлягала теж контролі кооперативів даної округи.

Діяльність „Маслосоюзу" можна поділити на 3 основні галузі.

1. Організаційно-технічна та люстраційна поміч об'єднаним кооперативам.
2. Технічна-інсталяційна обслуга та
3. Торговельна ділянка, збут молочарських виробів і доставою молочарських машин та приладдя, потрібного для кооперативів.

Крім цього мав Союз ще свої окремі підприємства як:

1. Міські молочарні на виріб консумційного молока.
2. Сироварні і бриндзярні та
3. Птахом'ясарню для убою і збуту домашньої птиці.

Всі вироби продавано головно на краєвому ринку гуртом і вроздріб у власних крамницях. Перед 2-ою світ. війною нараховував Союз 27 осередків гуртової продажі та 57 крамниць роздрібного продажу у більших містах краю, з того 26 було у Львові.

Надвишки свого масла спрямовував Союз на експорт до різних країв Европи, але в останні роки виключно до Англії і Німеччини. При тому треба згадати, що Союз провадив свою окрему експортову політику. Як довго був вільний і необмежуваний державою експорт то використовувано корисну коньюктуру на закордонних ринках і експорт Союзу зростав постійно до 1931 р., коли він становив 35% достави. З заведенням державної реґляментації експорту та премієвої системи, Союз звернув всю свою увагу на внутрішній ринок збуту. Причиною того був страх перед протекційними практиками контролерів експорту, а головно брак більшої плинної готівки на виплату кооперативам за експортоване масло до хвилі розрахунку з державою за належні гроші. Премії ліквідувались доперва по кількох місяцях і становили від 30—50% вартости експортового масла. Польські Союзи не мали з тим ніяких труднощів, бо до їх диспозиції стояли кредити державних банків, які для нас були закриті. Незалежно від того Союз свідомо прямував до розбудови сітки власних крамниць дрібного продажу, які давали додаткові доходи та місце для нових працівників. Вслід за цим експорт „Маслосоюзу" в останні роки перед війною становив всього 5—10% достави, але це не було відємне явище, лише навпаки воно закріплювало основи організації.

У міру кріпшання об'єднаних кооперативів та розвитку діяльности Союзу, побільшувалися його власні фонди. Безпосередньо перед війною власні фонди Союзу становили кругло 2 міл. зл. (400 тис. амр. дол.), з чого коло 1.5 міл. зл. в рухомому і нерухомому майні Союзу. Решта служила як оборотовий капітал, через що Союз був майже незалежний від банкових кредитів.

З поступом фінансового закріплення Союз намагався унезалежнитись теж від посторонніх послуг і зв'язаних з тим витрат при помочі творення власних допоміжних підприємств, як наприклад:

1. Слюсарські, столярські і бондарські майстерні.
2. Власне технічне бюро для виготовлювання плянів та інсталяції молочарням.
3. Лябораторії для власного ужитку провірки молоч. виробів.
4. Механічні холодільні з поємністю 140 тис. кг. товару і т. д.

На обороти Союзу складались головним чином торги з доставленого масла. Достава масла становила в останні часи кругло 3 міл. кг., що рівналося 90% продукції обєднаних коператив. Це була найвища торговельна карність поміж усіми молоч. союзами в Польщі, яка доказувала про високу кооперативну ідейність підбудови, як теж про вдоволяючу торговельну обслугу зі сторони „Маслосоюзу". Річний торг Союзу становив на прикінці кругло 15 міл. зл. і давав річний дохід брутто коло 1 міл. зл. (200 тис. амер. дол.). Всю цю роботу виконувало тоді 300 працівників Союзу.

Побіч вище названих заробкових підприємств, прийняв на себе Союз фінансування ще таких ділянок:

1. Ведення однорічної Молочарської Школи в Стрию.
2. Видавництво і редакція фахового журналу „Кооперативне Молочарство" та фахових підручників.
3. Утримання власної зародової обори сіментальської раси для розведення расових штук на терені кооперативів.
4. Відпочинкова оселя для працівників Союзу.
5. Союз, разом з підлеглими йому кооперативами фінансував у великій мірі роботу „Сільського — Господаря".
6. Організував і наглядав разом з „Сільським Господарем" т. зв. секції охорони домашніх тварин при молочарнях, які оплачували суспільну роботу ветеринарних лікарів та виплачували відшкодовання на випадок загибелі тварин. (Це були в дійсності замасковані асекураційні товариства оперті на самодомозі.)

Крім цього давав Союз поважні субвенції на наші культурні і національні потреби, що не остались без впливу на пожвавлення українського громадського життя взагалі.

Українське молочарство під час другої світ. війни.

У добу 2-ої світ. війни опинилося укр. кооп. молочарство знову у виняткових умовинах.

Під час радянської влади-від вересня 1939 р. — наступає в наслідок воєнних дій і зміненої господарської системи, поважне зниження продукції. Від січня 1940 р. включено нашу кооперацію в радянську кооперативну систему, що не приносить по-

мітної поправи у здезорганізованім війною господарстві. По тім слідує переміна цих кооперативів на державні радянські підприємства, що вже виходить поза межі розгляду кооперативної праці.

Безпосередньо по окупації Західньої України нім. військами, від другої половини 1941 р. приступає провід Союзу до віднови молоч. кооперації на буцім то давніх зразках. Але в дійсності нім. влада не дозволяє на прилучення до Союзу українських кооперативів з краківської і люблінської области, не згадуючи про волинські кооперативи, які опинилися за непроходимим муром т. зв. комісаріяту „Україна". Дальше німецькі адміністраційні чинники ставлять на практиці різні перепони у самодіяльності укр. кооперативів та намагаються за всяку ціну зліквідувати „Маслосоюз" в користь державної установи т. зв. „Landwirtschaftliche Zentralstelle". А коли їм це не вдалося з причини рішучої постави українського громадянства, то ліквідують в Союзі організаційно-технічний відділ, створюючи власний диспозиційний осередок під назвою „Distriktsverband für Milch- und Fettwirtschaft".

Не вважаючи на те, що була це чужа окупаційна влада, з нетерпимим режимом, який по своїй суті заперечував незалежний розвиток кооперативів на дальшу мету, вирішено боротись за їх існування з таких мотивів:

1. Розраховувано на те, що окупаційна влада не буде вічною і кооперативні надбання залишаться власністю народу.

2. Треба було використати нагоду закупна молоч. машин з нім. джерел та переводити як мога більш інвестицій за кошт здевалюваної валюти.

3. Повставала конечність дати заняття для якнайбільшого числа робітників, щоб їх охоронити від примусового вивозу до Німеччини.

4. А в кінці ще й з тої причини, і це було найголовніше, щоб охоронити селянське населення від надмірних контиґентів і репресій з боку нім. влади та відомих визиском нім. прив. фірм, які працювали всюди там, де не було кооперативної самооборони. На доказ успішности цих оборонних заходів у молоч. кооперації хай послужить факт, що коли передвоєнна добровільна здача молока до укр. кооп. становила коло 1.000 літр. від одної корови в рік, то за нім. окупації ця пересічна здача молока становила в 1942 р. 171 лт. а в 1943 р. 258 лт. від корови в рік. Обороти кооперативів і Союзу подвоїлись у порівнянні з передвоєнними, але вони мали своє джерело в тому, що на терені сх. Галичини молочарська промисловість була виключно в руках укр. кооперації.

Викладачі і абсольвенти Молочарської Школи в 1936 р.

Поза тим трудно говорити про ширшу кооперативну самодіяльність в умовинах нім. тоталітарної системи. Хай ця часописна згадка в сорокові роковини істнування „Маслосоюзу" стане хоч малим причинком до майбутнього розсліду праці на полі кооперативного молочарства та оцінки його вкладу на шляху до загально-національних змагань.

Андрій Палій.

Кооперація в Польщі

Перед війною, як подають „Вядомосці Польскє" з 12 жовтня ц. р., було в Польщі 8562 кооперативів різних типів.

Кооперативи об'єднували (1938 р.) біля 2,4 міл. членів. 72% членів — це хлібороби, 10% умові працівники, 9% робітники . . .

Кредитові кооперативи становили 43% усіх членів. Серед кредитових кооп. велику ролю відограли 3 кред. централі: „Центральна Каса Спулек Рольнічих", Банк „Сполем" і Банк Звйонзку Спулек Заробкових".

Оборот товарами, за даними з 1938 р. виносив 860 міл. злотих.

Кооперативних крамниць було 5.039, в яких було 22618 працівників.

Розвиток за останніх 3 роки.

По війні, в новій польській державі, кооперативний рух натрапив на дуже добрий ґрунт. Ніколи ще у Польщі кооперація, як пишуть „В.П.", не мала таких сприятливих умовин, як саме має тепер.

Мірилом розвитку кооперації в Польщі є факт, що польська кооперація величиною оборотів осягнула в Европі третє місце після СССР і Англії (якщо одначе польська кооперація така, як „кооперація" в СССР, то поляки не мають з чого радіти. Прим. Ред).

У 1944 р. було в Польщі 5.373 кооперативів, в 1945 р. число кооперативів зросло до 8.522, а в 1946 р. до 10.530, а тепер є понад 11.500 кооперативів.

Роди кооперативів.

На перше місце висуваються торговельні кооперативи, яких є понад 50%, з них найбільше споживчих кооперативів.

На другому місці маємо помічні с.-господарчі кооперативи. Це т. зв. громадські кооперативи „Хлопської Самопомочі" з універсальним характером. Їх нараховують 2.600. Вони мають у своїм володінні 652 млинів, 17 млинів для круп, 263 пекарні, 583 гуралень, 40 олійниць, 7 броварень, 42 підприємств овочево-городових перероблень, 12 крохмалень і т. п. Обороти цих громадських кооперативів у 1946 р. становили 5,6 мільярдів злотих, а в першій половині 1947 р. коло 9 мільярдів злотих. (Нам здається, що це ті кооперативи, які допомагають переводити соціялізацію в польських селах і тому такі великі їх обороти-Ред.).

На третьому місці стоять ощадно-позичкові кооперативи, яких до війни було найбільше, а яких тепер нараховують понад 1250. Кредитовою централею є Банк Кооперативного Господарства, що повстав з об'єднання „Центральної Кооп. Каси" і банку „Сполем".

Осібну групу творять продукційні кооп. — їх коло 900. Серед них найбільше молочарських кооперативів.

Кооперативів праці нараховують до 1500. Серед них найбільше будівельних кооперативів різних видів.

Членство.

Тепер нараховують членів у всіх видах кооперативів понад 3 міл. осіб, або коло 13% усього населення держави.

Серед членів маємо: 65% селян, 20% робітників і 15% умових працівників. Найбільше кооперативів діє на терені кол. Генер. Губернаторства.

Верховна організація.

На місце 4-ох довоєнних Рев. Союзів діє тепер один „Звйонзек Ревізійни Спулдзєльні Ж.П."

Ревізійний Союз є верховною організацією усіх кооперативів. Займається він організацією, люстрацією і ревізією кооперативів та репрезентує польську кооперацію назовні. Організація Рев. Союзу-триступенева: централя, воєвідські округи й повітові відділи. На всіх ступенях задержана самоуправа Союзу.

Стільки про польську кооперацію подають „В.П."

Українське молочарство

Дирекція „Маслосоюзу".
(з ліва інж. А. Палій, О. Бачинська й А. Мудрик)

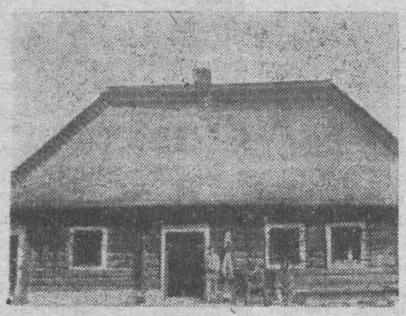

Зовнішній вигляд одної з передвоєнних молочарень.

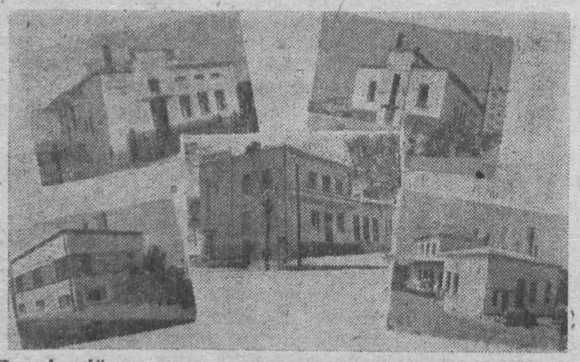

Зовнішній вигляд повоєнних модерних „Районових Молочарень" (з-ліва в-горі: Р.М. Печеніжин, Р.М. Калуш, в середині Р.М. Галич, внизу зліва Р.М. Золочів і Р.М. Коршів).

„Лежачим краю рідного немає,
Чий хліб і праця — того й земля".
(Л. Українка.)

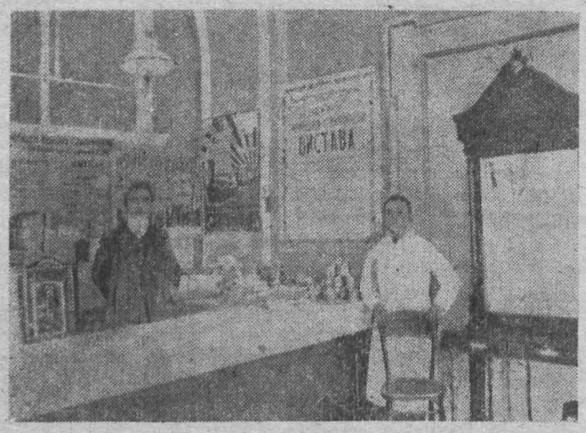

Внутрішнє улаштування найкращої крамниці перед першою світовою війною (у Львові, Ринок ч. 10).

З нагоди 40-ліття української молочарської кооперації, хочемо зілюструвати українському громадянству на еміґрації хоч кількома цифрами і світлинами цю велику роботу, яку проробила українська молочарська кооперація разом з „Маслосоюзом" на західньоукраїнських землях; роботу, яка мала велике значення не лише для цілого народнього господарства, але й для загальної української справи в політичному значенні.

6 лютого 1904 р. відбулася перша господарська нарада в Стрию, з ініціятиви д-ра Євгена Олесницького, в справі організування молочарства в Галичині.

1 жовтня 1904 р. засновано в селі Завадові, пов. Стрий, першу молочарню при читальні „Просвіти".

В серпні 1905 р. при філії „Просвіти" в Стрию зорганізовано „Союз Руських Спілок Молочарських", з якого 26 вересня 1907 р. повстає „Краєвий Союз Господарсько-Молочарський".

1 січня 1908 р. згаданий Союз починає практичну працю, об'єднюючи вже 20 молочарень, які за рік переробили коло 2,200.000 л. молока.

1914 р., з вибухом першої світової війни, Союз має вже коло 100 членів — молочарських кооперативів, які доставили до Союзу 300.000 кг. масла. В той час. Союз мав 9 крамниць (Стрий 1, Львів 4, Станиславів 1, Чернівці 1 і 2 сезонові в Підлютому та Яремчу).

Війна знищила весь дорібок. По війні треба було починати наново від основ.

У 1924 р. відновило діяльність 19 молочарень, які ледве давали знаки життя.

Живіша праця починається щойно 1924 р., коли обрано нову дирекцію Союзу (до Дирекції обрано: інж. Андрія, Палія, Андрія Мудрика й Ольгу Бачинську), яка зоганізувала роботу за новими модерними зразками. Дирекція поділила між себе роботу в цей спосіб, що: дир. А. Мудрик перебрав керму організаційної і технічної праці, інж. А. Палій перебрав керму торговельними справами, а п. О. Бачинська — бухгальтерію.

На успіхи їхньої впертої праці не треба було довго ждати, на що вказують нижче подані цифри:

Рік	Кількість членів М.С. усіх кооперативів	Р.М.	Кількість збірень (сіл.)	Доставлено молока в літрах.
1925	72	——	300	
1926	106	8	313	10,900.000
1927	160	9	368	21,700.000
1928	188	28	556	26,900.000
1929	203	35	725	43,700.000
1930	223	81	1027	59,700.000
1932	221	119	1260	60,200.000
1934	153	132	1350	65,200.000
1936	148	117	1693	90,600.000
1938	155	136	2000	115,000.000
1942	137	137	3321	147,000.000

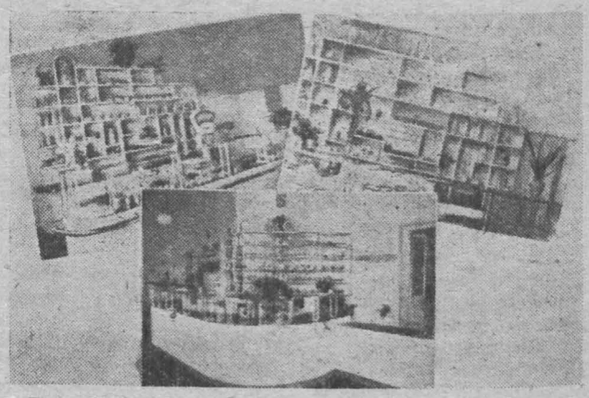

Внутрішнє улаштовання крамниць Маслосоюзу перед другою світовою війною.

в цифрах і світлині

(За німецької окупації було усіх Р. М. 181, з того лише 137 Р. М. в Галицькій області, а решта в Краківській (27) і Люблінській (17) областях.

Майже все молоко Р. М. переробляли на масло, яке в 90% доставляли до Маслосоюзу.

Ось декілька цифр про ріст достави масла до М. С. і про експорт масла за границю, головно до Англії, і розбудову внутрішньої торгівлі у власних крамницях (ріст крамниць М. С.).

Рік	Достава масла кґ.	експорт масла кґ.	Кількість крамниць	Торги в зл. п.
1924	41.518	———	2	200.000
1925	164.506	200	5	860.000
1926	372.277	48.478	7	2,470.000
1927	738.458	134.402	14	6,800.000
1928	969.198	64.646	18	9,010.000
1930	2,169.178	812.873	21	16,210.000
1932	2,140.401	96.696	27	8,110.000
1934	2,452.525	255.357	38	7,730.000
1936	3,389.503	616.488	41	9,300.000
1938	2,947.551	111.639	56	———
1942	около 5,000.000	———	58	———

членство в Р. М.:

1932 р. в 113 Р.М. було 41.071 членів
1938 р. в 136 Р.М. було 205.249 членів
1942 р. в 137 Р.М. було коло 500.000 членів

власні фонди М.С. були:

1926 р. — 40.000 зл.
1930 р. —393.000 зл.
1936 р. —675.000 зл.
1942 р. коло 5,000.000"

Власні фонди Р.М. становили:

1932 р. 1,038.862 зл.
1936 р. 2,217.345 зл.
1942 р. около 15.000.000 зл.

За доставлене молоко селяни одержували від Р.М. поважні суми грошей, напр. 1932 р. 114 Р.М. виплатили своїм доставцям 4,331.835.77 зл; в рр. 1936—9 виплати зросли майже на 100%.

Перед світовою війною молочарні містилися в сільських хатах під стріхою, а в останніх роках майже всі Р.М. мали власні модерні приміщення, з того 10 Р.М. були цілком змеханізовані, 27 Р.М. на півзмеханізовані, а решта хоч ще була з ручним але вже зовсім модерним погоном.

Молочарська кооперація започаткувала модерну сільсько-господарську промисловість на Україні і в цьому її велика заслуга.

А. К-р.

„Дружній череді й вовк не страшний".

З'їзд ветер. лікарів, що працювали в укр. мол. кооперації 1936 р. — знімок в міській молочарні „Маслосоюзу" у Львові.

Устаткування молочарні перед першою світовою війною.

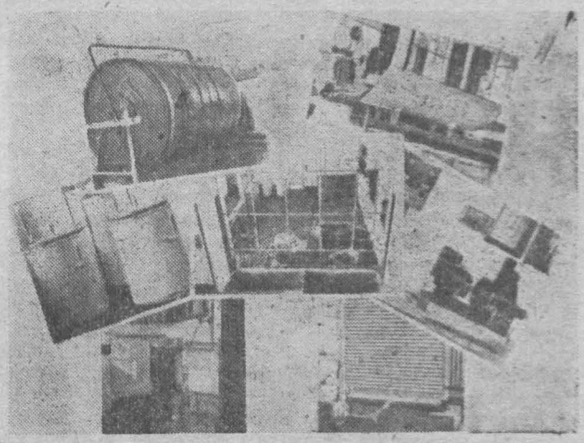

Машинове устаткування в деяких Р.М. перед другою війною.

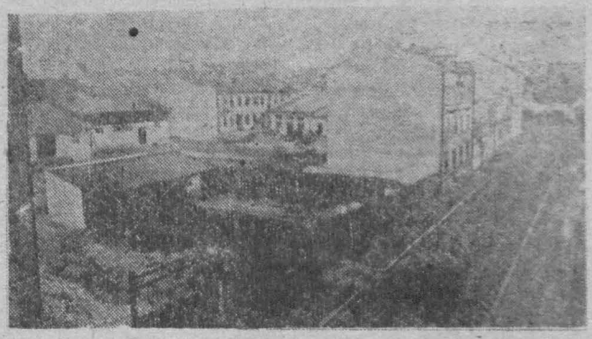

Останнє забудування „Маслосоюзу" у Львові при вул. Гловацького Ч. 23 і Ліщинського Ч 20.

„Любиш життя? — то не марнуй часу, бо з нього, власне й виткане життя".
(Франклін).

Автоколона авт „Маслосоюзу" у Львові.

Нарис історичного розвитку молочарства

Сучасне молочарство — це дитина останніх двох десятків літ XIX сторіччя Одначе молочарство в примітивно-домашньому виді має свою стару історію, що сягає початків існування людства.

Перші історичні згадки про молочарство зустрічаємо в Біблії (розділ ХУIII, вірш 8). Там йде мова про те, як Авраам гостив трьох янголів „і взяв сиру й молока та телятко, що наготовив, та й поставив перед ними: сам же стояв під деревом, як вони їли". Далі порок Ісаїя зазначає в УII розділі своєї книги, що Давидів син споживатиме масло й мед.

Також у книгах індів — „Ріґ-Веда", написаних 1500 літ перед Христом, згадується, що в Індії виробляли в тих часах масло, яке вживали при релігійних обрядах і лікували ним рани. У великій пошані була рогата худоба в старому Єгипті (бог Апіс у виді бугая). Цікаво, що майже у всіх старовинних народів наперед виробляли сир, а щойно пізніше масло.

У старовинних часах сир виробляли самоквасом, тобто коли молоко зсідається без усяких додатків. Цього способу вживали жиди вже за Давида. Також єгиптяни, що були дуже добрими скотарями, вміли вже виробляти овечий сир.

Старинні греки почали виробляти сир із солодкого молока ще за 1000 років до Р.Х., при чому на відділення сирника вживали фіґового соку. Такі сири були у них улюбленою стравою. Цісар Константин 950 року після Р.Х. доручив видати низку рецентів про виріб солодких сирів.

Цікаво, що греки та римляни на початку своєї історії не знали способу виробу масла. Гомер і Теокріт у своїх творах нічого не згадують про масло, а говорять тільки про молоко. Так само Арістотель, у своїй історії тварин, нічого не згадує про масло.

Римляни навчились виробляти масло досить пізно від германців. Спочатку, римляни, подібно як індійці, уживали масла до лікування ран. Щойно германські й словянські племена починають ширшу продукцію масла, перейнявши від арійців звичай уживати його до їжі.

Розуміється, що способи виробу масла були дуже примітивні, як це можемо бачити ще й сьогодні в малокультурних народів Азії, Африки та Південної Америки. Напр. деякі африканські племена ще й тепер виробляють масла в шкуряному мішку, до якого наливають сметани (вершків) і так довго ним трусять, аж поки не сколотиться масло.

Араби та кавказькі народи виробляють з коров'ячого молока різні ферментаційні напої, зокрема к е ф і р. Германці навчились від норманських народів виробляти сирки з солодкого молока, що дало основу твердим сирам, головно в Швайцарії.

Так поволі різні народи навчилися переробляти молоко на інші молочні продукти і ступнево розвивали науку молочарства.

У середніх віках молочарство було вже добре розвинене в Голляндії Швайцарії та Франції, головним чином сироварство.

І так, примітивним способом, розвивалося молочарство до половини XIX століття. Воно в багатьох европейських країнах, на винятком Швайцарії і може Голляндії, вважалося за додаткове хатнє виробництво господинь. А господині збирали вершки (сметану) старовинним примітивним способом, який в багатьох наших селах, головно далеко віддалених від міст і залізниць, затримався до наших часів, а саме: через відстоювання в теплоті 12°—15° Ц. Посудом для відстоювання молока були звичайні череп'яні горшки чи глеччики, або дерев'яні невеликі діжечки. Вершки (сметану) збирали в окрему посудину, а потім у дерев'яній масничці спершу колотушкою, а згодом корбою при допомозі оборотів робили масло. Спосіб у різних народів змінювали на свій лад, залежно від ступеня культури, але засада лишалася всюди одна й та сама.

Перші удосконалення в цій примітивній техніці зробили голляндці, що застосували спосіб відстоювання вершків у низькій і широкій посудині. Цей спосіб скоро перенесено до Німеччини, а пізніше до Данії, яка з року на рік поліпшувала своє молочарство. Данці перші зрозуміли, що молочарство може стати важливим чинником у піднесенні народнього господарства. Зокрема в 60 і 70 р. р. XIX ст. Данія була в дуже критичній ситуації; як с.-господарська країна вирощувала зернові культури, головно жито й ячмінь, які експортувала до Англії та ін. країв. У той же час С.Ш.А. почали масово імпортувати збіжжя до Европи по дуже низьких цінах і в той спосіб усунули всяку конкуренцію. Данія стала перед питанням, або скрахувати, або перетворити своє господарство на тваринницько-молочарське і в той спосіб врятувати населення від нужди і краху. Данія вибрала другий шлях. І вже в 1860 р. данський уряд дає перші вказівки для ведення раціонального молочарства. Королівське Т-во в Копенгагені встановило першу посаду молочарського інструктора (1870) р. Цей перший молочарський інструктор у Данії мусів самостійно творити практику й розробляти теорію нового, виробничо-промислового молочарства з цією метою він ходив по селах наче „апостол" і з термометром у руках, тим першим сучасним інструментом, робив по малих сільських молочарнях різні досліди.

Коли в Данії молочарство почало давати великі прибутки, то цей приклад дуже додатньо вплинув на сусідні держави, в першу чергу на Німеччину.

Одним із перших німців, що почав студіювати молочарство і довів його до великого значення для німецького народу, був, Бенно Мартіні, секретар Центрального Сільсько-господарського Т-ва в Данціґу. Він видав перший великий клясичний твір про молочарство 1871 р. п.з. „Die Milch, ihr Wesen und ihre Verwertung". Цього ж року з'явився теж перший молочарський часопис під назвою „Milch-Zeitung". Цей сам Мартіні 1874 р. закладає перше німецьке молочарське товариство. Наукові основи під молочарство положили німецькі вчені Фляйшман і Кірхнер. Твір Фляйшмана під назвою „Lehrbuch der Milchwirtschaft" — це найкращий науковий твір про молочарство у світовій літературі. Кірхнер організує знову молочарський Інститут у Кілі, пізніше був він директором сільсько-господарського Інституту в Ляйпціґу.

Молочарське Товариство зорганізувало першу молочарську виставку 1875 р. в Франкфурті і першу світову виставу в Гамбурзі 1877 р.

Рік 1877 був переломовим роком в історії молочарства. Цього року німецький інженер і фабрикант Вільгельм Леефельд винайшов першу молочарську машину т. зв. к р у ж л і в к у, або сепаратор, яку задемонстрував на виставі в Гамбурзі. Сепаратор випробував на дослідній станиці в Родені проф. Фляйшман. Вперше поставлено кружлівку (сепаратор) у молочарні Фленсбурґу.

З того часу сепаратор завойовує собі поволі передове місце в молочарській практиці.

Перша кружлівка має ще багато хиб, а головно таку, що машина не могла працювати безупину. Треба було, наливши певну кількість молока в кружляк, відділити сметанку, потім зупинити машину, зібрати сметану, вилити зібране молоко, а потім щойно починати працю на ново. Другою її хибою було те, що нею могли користуватись тільки великі молочарні, які мали багато молока і парову машину.

Але вже в 1879 р., цей перший сепаратор (кружлівку) поліпшив і пристосував до загального вжитку шведський інженер де-Ляваль в Стокгольмі. Ця машина одержала від свого винахідника і назву „кружлівка Ляваля". Можна сказати, що ця машина стала молочарською зіркою, яка освітила й промостила широкий шлях для розвитку промислового молочарства. Таким чином рік 1879 в молочарстві започатковує нову добу в історії молочарства.

Все ж таки й ця машина ще не була бездоганна. Вона не була придатна для малого сільского госпо-

дарства, бо її можна було порушати лише паровою машиною.

Щойно 1886 р. починають виробляти ручні сепаратори. А в 1888 р. німецький інженер Бехтольсгайм удосконалив Лявалеву кружляку впровадженням до кружляка низки тарілок (мисочок) та хрестовини, від чого машина почала працювати дуже докладно й продуктивно. Бехтольсгайм опатентував свій винахід і продав його де-Лявалеві, який застосував цей винахід у своїх машинах, які з цього часу носять назву „Альфа-Ляваль".

Крім технічного удосконалення великий вплив на розвиток молочарства мали природничі науки, які в другій половині XIX ст. дійшли до великого розвитку. Зокрема великий вплив на молочарство мала нова наука мікробіології. Тут треба назвати двох велетнів з цієї ділянки науки, а саме німця, Роберта Коха, й француза Люї Пастера. Цей останній дав епохальні праці про шумування, про причини заразливих недуг, про охоронні щеплення й про пастеризацію молока, вина й пива. У 1888 р. засновано в Парижі Пастеризаційний Інститут.

Перша кооперативна молочарня була заснована 1882 р. в Данії. Цікаво, що в 1904 р., коли в нас засновано першу молочарню в Завадові, в Данії було вже 1057 кооп. молочарень і 251 приватних. У Франції перший молочарський кооператив засновано 1888 р. р місті Шелле. У Німеччині трохи раніше.

У Росії першу спробу організувати молочарню зробив 1795 р. кжязь Мещерський у Лотошині, але це невдала спроба. Молочні продукти до Росії привозили з Фінляндії, Швайцарії і Голляндії. Щойно Н. В. Верещагін, який вивчив молочарську справу в Швайцарії й Голляндії, заснував першу сироварську спілку в 70 р. XIX. ст. в селі Отроковічах Тверської ґубернії.

У Росії розвиток молочарства дуже поширився по 1896 р., коли проведено сибірську залізницю. Перша маслярня заснована 1894 р. коло Кургану. Пізніше у Кургані, Омську, Камську, Барнаулі та інших місцевостях Сибіру. формою це були артілі. Зразковий статут для молочарських артілей виробив інструктор міністерства с.-господарства В. О. Сокульський. Статут складено за німецьким зразком. У Сибірі молочарство скоро набрало промислово — експортового характеру. Цікаво, що 1911 р. Росія вивезла 4,671.597 пудів масла, а з того 3,329.292 пудів із Сибіру.

Ще кілька слів про молочарство на Наддніпрянській Україні — про молочарство на зах. Україні, див. окремі статті. Воно від найдавніших часів було дуже примітивне.

Початок організованого молочарства на Україні дали (подано за К. Михайлюком) голендри-меноніти (вихідці з Голляндії), що 1796 р. прибули в Київщину. Вони мали свою колонію біля Козятина. У свому господарському плані вони на перше місце поставили молочарство й тваринництво. Пізніше, коли 1874 року голендри перепродали свої господарства чеським колоністам, то й ті продовжували ведення молочного господарства. Одначе наші селяни мало цікавились раціональним молочним господарством. Щойно 1903—6 р. російське міністерство хліборобства прислало було до Полтавського Земства мандрівного молочарського техніка, який одначе працював у поміщиків. 1908 р. прислано нового московського спеціяліста Юрмаліята, який пробув на Україні два роки, але нічого не зробив.

З українських інструкторів слід згадати Костя Михайлюка, що пізніше був асистентом Укр. Господ. Академії в Подєбрадах, який до світової війни працював на Київщині, але також здебільша у поміщиків.

Щойно 1917 р. почали творитися на Україні кооперативні молочарські товариства, які переробили в цьому році 6,048.060 літрів молока (504.005 відер). Точніших даних про стан молочарських товариств не маємо даних про розвиток молочарства за со-1918 р. коло 110 молочарських кооперативів. Також не маємо даніих про розвиток молочарства за совітського режиму, де як знаємо всі галузі господарства, а в тому й молочарство, знаціоналізовано, зведено в радгоспи й колгоспи, які не можуть нам дати образу розвитку народнього господарства в цілому, а молочарства зокрема.

Андрій Качор.

Значення страхування для народнього господарства

Розглядаючи тепер будь-яке економічне питання завжди треба собі усвідомити, що теперішний час — це окрема анормальна епоха у всіх ділянках соціяльного, а тим самим і господарського життя і що оцінку про таке чи інше явище нам треба давати з точки погляду нормальних обставин. Це стосується теж і до інституції страхування. (асекурації або убезпечення). Наприклад: страхування і господарські дії на чорному ринку не даються ніяк погодити.

Кожна господарська чинність зв'язана з вкладом капіталу та завжди і всюди зв'язана з ризиком, тобто з можливістю страти. Поминаючи тут докладну аналізу поняття ризика, зазначимо тільки, що господарське життя наражене на ризике двох родів, а саме: чисте ризико, тобто така можливість страти, що не вирівняється можливістю зиску, як напр. вогонь повідь, град і т. д. і спекулятивне ризико, що вирівнюється можливістю зиску, як біржеві спекуляції, правильна, або неправильна інвестиція капіталів, закуп товарів і т. ін. Тільки чисте ризико, залежне від не прослідженних ще людиною законів природи, можна менше, або більше вдало обхопити статистичними обчисленнями на основі статистичного закону про великі числа. І тільки цей рід ризика невтралізується організацією страхування. Спекулятивне ризико вирівнюється само у собі щасливими господарськими спекуляціями і трансакціями. Завдання страхування — злагіднити небезпеку чистого ризика, від можливих катастрофічних наслідків ризика, у формі знищення частини або цілого майна, зокрема капіталу за допомогою відбудови економічних інтересів господарських об'єктів. Чим більше вложено капіталів в народнє господарство, тим більша небезпека ризика, а в парі з тим потрібніше страхування для невтралізації цього ризика.

Людина необізнана з корисним діянням інституції соціяльного страхування вважає, що користі зі страхування має тільки той господарський об'єкт, те господарство, що зазнало нещастя (вогонь, град, крадіж). Цей погляд від своїх основ фалшивий, бо зі страхування користає ціле народнє господарство і то посередньо і безпосередньо. Виплачувані страхові суми реставрують, відбудовують господарські інтереси поодноких обєктів, і це безпосередні користі страхування.

Але в наслідок цих нечисленних реставрацій (відбудов, віднов — прим.Ред.) викликає страхування посередньо у всіх застрахованих почування безпеки і певности. В наслідок злагіднення ризика, страхування стає двигуном економічного життя, допомагає в творенні нових капіталів, полегшує обмін, збільшує торговельний оборот, посилює охоту до нових господарських завдань, до ведення підприємства і т. д. Страхування впроваджує в народнє господарство певність і спокій, підпирає приватну ініціятиву, хоч воно частинно її невтралізує. Бож при допомозі страхування неможливо виключити виникнення вогневих чи градових катастроф, властиве джерело економічних втрат. Страхування це не превенційний засіб, але економічний засіб господарської реставрації і підтримка інтересів пошкодованого.

Теперішнє народнє господарство є органічною клітиною світового господарства, що потребує вели-

ких капіталів, побудова його вельми ускладена і через це дуже вразлива на ризико. Страхування служить інтересам господарського життя. На це вказує історія страхування. Із розвитком народнього господарства, з розвитком техніки, загального поступу, повстають нові страхові спарти що намагаються невтралізувати щораз нові можливости страти, щораз нові можливости ризика. Коли господарське життя було не ускладнене і переводилося в рямцях одного городища, одного роду, то тоді ніхто не потребував страхування. Але з розбиттям родової організації кожна людська одиниця була в більшій, або меншій мірі залишена сама собі, наражена на руйнуюче діяння елементів природи і господарсько-неґативних чинностей інших людських одиниць (крадіж, підпал) і тоді повстають перші страхові спарти, які вповні вистарчають для тодішнього неускладненого господарського життя: страхування на випадок смерти, вогню, страхування худоби і морська позика, що заступала скромні вимоги страхування ще нерозвиненого морського транспорту.

Розбудова морської торгівлі привела до переміни морської позики в дійсне страхування транспорту з широко розгалуженою системою соціяльного страхування.

Одначе дійсна золота доба страхування припадає на епоху модерного капіталізму і поглиблення статистично нукових дослідів. Страхування розбудовується у форму акційних спілок, створюючи собі сильні основи внутрішньої ґарантії. Статистика, користуючись математичним правилом великих чисел, дозволяє на раціональні розчислення премій страхових сум. Страхування від вогню поширилося на індустріяльні заводи та інші підприємства, повстає спарта страхування скла, головно виставових вікон як рід одного із засобів модерної реклями, далі страхування машин і технічного устаткування, страхування проти страт в наслідок ушкодження водопроводів, страхування проти страйків, і проти розрухів, страхування вартісних паперів на випадок біржевих втрат і в кінці страхування законної відповідальности, як вислід механізації економічного життя.

Врешті первісне страхування (асекурація) не вистачало вже до злагіднення накопиченого ризика і для його атомізації повстає реасекурація і ретроцесія, тобто страхування страхувальників (асекураторів). На основі цього коротенького перегляду бачимо, як тісно зв'язане страхування з господарством. Ледве чи сьогодні відважився б якийсь імпортово-експортовий дім переводити свої коштовні трансакції, коли б не було розвиненого соціяльного страхування, яке б ґарантовало реставрацію економічних втрат з причини всілякого рода ризика, зв'язаного з морським і суходільним транспортом, коли б не було страхування; тоді в народньому господарстві прийшов би застій і послаблення ініціятиви, знизився б життєвий стандарт, а в часах якихнебудь катаклізмів транспорт не піднявся б ризика перекидання надвижки господарських дібр з одних країв в краї знищені напр. землетурусом, повіддю, чи неврожаєм. Страхування в теперішніх відносинах є передумовою існування і розвитку народнього господарства.

Страхування важливе не тільки тим, що знижує небезпеку втрати і невтралізує ризико кожного господарського об'єкту зокрема, але ще й тим, що знижує кошти продукції і то в як найширшому розумінні цього слова. Коли б не було нівеляції ризика за допомогою страхування, тоді для покриття різних майбутніх і не передбачених, але з природи речі певних страт, спричинених коливанням господарських коньюктур, треба було б в кожному підприємстві зокрема мати величезні резерви на їхнє покриття. Вони означали б фактично відтягнення великих капіталів від активного господарського життя, що сильно знизило б саму продукцію і створювало б неплідний і дорогий продукційний підфактор. Це дуже дорого обійшлося б для народнього господарства і було б великим утруденням для кожної економічної чинности. Страхування ліквідує потребу анормально високих резервів, дозволяє впровадити в господарське життя великі капітали, чим спричиняється до полегшення правильного розвитку народньої економії, та до посилення приватної ініціятиви, якої вже більше не в'яже страх перед ризиком, а звільнені великі безплідні резерви можна використати для розбудови господарського життя.

Третя позитивна сторона страхування — це її основна ідея, саме гасло: „один за всіх і всі за одного", зосереджене у вимозі страхової взаємности. Велика акція соціяльного страхування своїми преміями покриває втрати одного, двох, або трьох її членів (всі за одного) а ті, що їх зустріло нещастя, несуть на своїх плечах удар господарського ризика перед яким охороняється ціла громада (один за всіх). В наслідок цієї взаємности, що багато яскравіше відзначається в товариствах взаємного страхування, а слабше в страхових спілках на акціях, але яка у всіх організаційних формах страхування існує, виробляється пов'язаність господарських інтересів, надалі солідарність господарських підприємств. І в тому пропаґуванні кооперативної, на свій лад, ідеї не тільки позитивна роля страхування в народньому господарстві, але і в розбуджуванні почуття солідарности, так дуже важливого теж і в політичному вихованні народу.

Ми бачимо, що позитиви інституції страхуваня відзеркалюються не тільки в економічному житті, що для його піддержки воно повстало, але воно відбивається і в інших ділячках суспільного життя, зокрема підпирає загально-національний спосіб думання (солідаризм) і формує відповідно характер. До цього одначе треба широкої пропаганди ідеї страхування з точки загального добра і народнього інтересу, а не, тільки вузької реклями того чи іншого страхового закладу з метою притягнення найбільшого числа членів, а тим самим збільшення своїх зисків.

Одначе страхування, що кермуватиметься тільки інтересами приватного підприємця, може стати наскрізь неґативною установою в народньому господарстві. Тому, що страхування спирається на обрахунках імовірности, легко тут осягнути несправедливі і зависокі зиски, допускатися всілякого рода надужиття і використовувати застрахованого (премієплатника). Держава заздалегідь передбачила ті небезпеки організації страхових підприємств і підпорядкувала їх гострому наглядові, окремо до цього призначеної, державної установи. В Німеччині „Reichsaufsichtsamt für Privatversicherung". Саме собою зрозуміле, що та небезпека використання застрахованого більша в акційних спілках, як в товариствах взаємного страхування, хоча вона і тут і там на свій лад існує.

Економічна організація страхування є двигуном і підпорою народнього господарства, але тільки тоді, коли організація виходитиме з принципу рівноваги між приватним і загальним добром.

Др. М. Фрейшин-Чировський
Лектор УВЕШ

КООПЕРАТОРИ І ГОСПОДАРНИКИ!

Присилайте короткі дописи, або статті про історію та осяги ваших кооператив і про працю інших господарських установ по таборах у Німеччині, щоб хоч коротко замаркувати для майбутнього історика нашої еміґрації все те, що ми тут своєю працею створили, або творимо — Редакція „Г. К. Ж."

„В єдності сила!"

Атомова енергія і народнє господарство

Подаємо за „Die Amerikanische Rundschau“ ч. 14 інтересну статтю про атомову енергію американського автора Сам Г. Шурр-а.

Атомова батерія дає нам енергію у формі тепла, яка може бути використана для багатьох промислових закладів інших цілей. Найближча мета теперішньої техніки — перевести атомову енерґію на електричну. Тому першим кроком при обчислюванні рентабельности атомового джерела енергії береться під увагу калькуляція коштів цієї переміни.

Найдешевший електричний струм повстає в сучасних великих централях водних турбін. Його економічна вартість є однак залежна від ґеографічних обставин: якщо віддаль споживача струму від електричної централі більша як 500 клм. тоді централі водних турбін назагал нерентабельні. І тому, що хоч витворювання енергії з вугілля та інших запальних матеріялів є значно дорожчим способом, то їм обначе дається першенство, бо вони є незалежними від ґеографічних обставин.

Транспорт вугілля та інших матеріялів дорогий. В США транспорт вугілля на 600 клм. підвищує ціну електричного струму на 30%. У випадку витворювання електричної енергії з атомових матеріялів, кошти транспоту не грають ролі, бо один клг. атомового матеріялу заступає 2,5 міл. клг. вугілля і тому про кошти транспорту не приходиться говорити. А тому ціна електричної енергії, витворюваної в атомових централях однакової конструкції і величини, повинна бути всюди на світі приблизно однакова.

Офіційно подано до відома два різні обчислення рентабельности витворювання електричного струму з атомового матеріялу.

Одне обчислення перевела група науковців в інституті для досліджування Оак Рідж: на основі того обчислення кошта електричної енергії при повній праці електричної централі становлять 0,8 цента за 1 кіловат-годику, а при 50% праці заводу (з причини змінливости запотребування) 1 цент за 1 клв-год.

Друга група науковців під керівництвом проф. Кондкліфа (Condcliffe) з каліфорнійського університету подала ще нижчі обчислення коштів струму. За їх обчисленням електрична енергія коштує, при 45% праці заводу, тільки 0,4 центів за 1 квг. Це тільки приблизні оцінки, при чому кошти побудови атомової централі як і ціна виробу розкладових продуктів атому тут цілком не знані. Різниця в обох обчисленнях лежить в тому, що обсяг їх централь є різний. Централя групи Оак Рідж має витворювати 75.000 кіловатів, а друга група каліфорнійська 500.000 квг.

Каліфорнійський звіт показує що малі електричні заводи мусять видати на устаткування не менше як великі централі; тому більша централя може продукувати значно дешевше електричну енергію. Остаточно, поминувши деякі нерегулярності, ціна електричного струму, витворюваного атомовим способом, вагається між 0,4—1.0 цента за кіловат-год.

З нижче поданої табелі можна відчитати, що продукція електричного струму атомовим способом у всіх краях дешевша, або щонайменше не дорожча від електроенергії, витвореної звичайними способами. Можна припускати, що електрична централя плянована каліфорнійського групою, своєю, дешевістю поб'є господарсько багато теперішніх централь. Одначе, щоб витримати конкуренцію, ці атомові централі мусіли б бути такі великі, щоб їх можна було використати тільки у великих промислових осередках — поза цей тісний простір витворювання електричної енергії було б нерентабельним.

Властиво атомово-електрична централя на 500.000 кіловатів відповідала б запотребуванню промислового осередку з одним мільйоном населення; але і менші атомові електричні заводи можуть успішно конкурувати, бо ціни теперішньої електричної енергії рівняються з максимальними коштами при витворюванні атомової-електричности.

ПОРІВНЯННЯ КОШТІВ ЕЛЕКТРИЧНОГО СТРУМУ
(0,1 цента за 1 кіловат.)[1])

	при витворюванні з вугілля 1937 р.	при витворюванні з атомового матеріялу 1947 р. оцінка:
Оак —Рідж-звіт		8,00—10,00 [2])
Каліфорнійський звіт		4,00 [3])
Арґентіна:		
Прибережні країни	9,00	16,00
центральні країни	10,00—11,00	17,00—18,00
Китай:		
території копалень	6,50—7,00	———
інші території	7,00—9,00	———
Велика Брітанія:	7,25	9,50
Угорщина:	9,25	———
Індія:		
територія копалень	6,50—7,50	———
інші терени	7,50—10,00	———
СССР: [4])		
Урал	6,50	———
США: [5])		
на теренах копалень	5,50—6,25	5,75—6,75
недалеко копалень або водних турбін	6,50—7,25	7,00—8,25
при залізничих лініях і дальшій віддалі від копалень	7,50—8,75	8,50—9,50

Як бачимо з табелі найвищі ціни електричної енергії є в Арґентіні, а найнижчі в США. Причини цього цілком прості: Арґентіна-це типовий приклад для таких країв, які мають мало джерел енерґії, й запальні матеріяли мусять спроваджувати здалека. Цілком протилежні умовини в США. Все ж таки й в США є штати такі, як Мінезота, Сауз Дакота і Вісконзін, де ціни електричного струму доходять до максимальних цін атомової електричности.

В Арґентіні такий стан тривав вже 10 років тому і тепер брак вугілля і кораблів підвищив ціни електричного струму значно понад межі максимальних коштів атомової електричности. Навіть у випадку коли б ціни а Арґентіні знизилися до рівня з 1937 р., то все ж таки заводи атомової промисловости привели б до значних заощаджень коштів.

Угорщина для витворення електричного струму вживає власне вугілля. Одначе якість того вугілля низька, а добування дороге й тому ціни струму наближаються і тут до максимальних коштів атомової енергії, так що заводи атомових електричних централь обіцяють значні зиски. В частині Китаю, де нема вугілля, на ціну струму впливають високі кошта транспорту. Подібне становище і в Індії, де копальні вугілля мало приступні.

Цілком інакше в Англії. Англія завжди добувала багато вугілля і його експортувала, одначе

Завваги: 1) Щоб оминути різниці в методі оцінки коштів продукції числа табелі подають дійсні кошти продукції, бо вони в кожному випадку залежні від конструкції машин, лише кошти вугілля в різних краях різні і тому як підставу обчислень, принято принцип, що відношення вартости вугілля до вартости струму буде таке саме, як в модерній електричній централі на 100 тисяч клв., з 50% працею. Ціни вугілля обіймають теж кошти транспорту. Кошти транспорту з копальні до споживача обчислені на підставі загальних тарифів залізниць та кораблів.

2. Для заводу на 75 тис. клв., менша цифра означає 100% працю, а більша цифа 50% працю.

3. Для заводу 500 тис. при 45% праці.

4. Дані для коштів транспорту вугілля є незнані, як основу принято відповідні кошти в США.

5. Тільки для централь порушуваних вугіллям. Цифри в першій шпальті відносяться до року 1938 і спираються на фактичні ціни вугілля з 1938 р. Числа за 1937 р. приблизні і обчислені на підставі сучаних цін вугілля перевозових тарифів.

віддалення між джерелом вугілля і споживачем не були великі. Ще до 1937 р. помічаємо цей стан в низьких цінах електричного струму. Одначе в 1947 р. ціни вже значно піднеслися, почасти через воєнні події, почасти з причини застарілих метод добування, а особливо повільне вичерпування запасів вугілля доброї якости щораз більше неґативно відбивається на цінах. Сьогодні Англія робить всі заходи, що б зовсім змодернізувати вуглянну промисловість; у випадку невдачі цих заходів атомова промисловість мала б і тут великі можливості.

На Уралі є великі електричні централі побудовані недалеко коло копалень кам'яного і брунатного вугілля, а тому й ціна електричного струму тут низька; вона хитається між мінімальними і максимальними коштами електроенергії. Тепер атомова електрична централя на Уралі працювала б ще не економічно. Але при збільшені запотребування на електричний струм треба було б спроваджувати вугілля з інших частин СССР. Ціни на вугілля піднеслися б. Електрична енергія витворена з цього вугілля коштувала б коло 0,90 до 0,95 центів на один клв. — год. і максимальні кошти атомової енергії були б майже осягнені. Мобуть і тут атомова електроенергія була б дешевшою від вугілля.

Ще два випадки підтверджують рентабельність атомових заводів. Поперше- можна конструкцію атомових батерій і продукцію атомових розкладових матеріялів виконати дешевше, якщо знання про ці речі збільшиться; при теперішньому стані розвитку звичайних електричних заводів не можна сподіватися більшої знижки цін. Подруге, через уживання атомової електроенергії можна осягнути значне подешевіння існуючої промисловости, себто творити нову модерну промисловість. Просте порівнання коштів продукції обох форм енергії дає цілком виразний образ. В Китаї, в Індії, в Англії і СССР запровадження електрифікації зв'язане з великим вкладом капіталу. Англія може знизити ціни струму тільки за посередництвом вкладу великих сум для модернізації копалень. Китай, Індія і СССР можуть перевести плян електрифікації щойно тоді, коли побудують централі водних турбін, або переведуть модернізацію старих і нових копалень. При допомозі атомової електроенергії (при одночасному використані існуючих форм енергії) можна було б ці програми виконати скоріше і з меншим вкладом капіталу.

Порівнання коштів показує нам, що атомові матеріяли заступлять або зможуть заступити вже в недалекій будуччині інші джерела енергії, і не тільки, як це доказує приклад Англії, в країнах де вугілля та сила води мало приступні. Тому що кошти атомової електроенергії даються тільки приблизно оцінити, було б неправильно робити остаточні висновки для певних територій або обмежуватися при оцінці переходу на атомову промисловість тільки державами, поданими в нашій таблиці.

Наслідки переходу на атомове виробництво подвійні: поперше, виникають в народньому господарстві значні заощадження, подруге приходить такий господарський розвиток, який був б неможливий без атомової енергії чи атомових заводів.

Яке велике значення мають згадані заощадження, показує нам приклад США. 1942 р. американські електричні централі зужили 80 міл. тонн кам'янного вугілля (зужиття брунатного вугілля перечислено на вартість кам'яного).

При ціні однієї тонни вугілля 6 дол — вартість вугілля зужитого в електричних централях доходить 500 міл. дол. річно.

Але навіть при зарахованні коштів вугілля тих підприємств, що самі витворюють собі електричну енергію, загальні кошти запальних матеріялів в США виносять менше, чим 1% національного доходу. Навіть створення джерел енергії, яке взагалі нічого не коштувало б, не принесло б для народнього господарства значніших заощаджень.

Зате у країнах, де запальні матеріяли дорожчі, можна вже числитися з більшими заощадженями; з другого боку в інших краях народнє господарство не так дуже залежне від електричної енергії, як в США.

Порівняння між коштами продукції електроенергії і національним доходом не створить ще міри для всіх, а навіть не для найважніших, господарських наслідків подешевіння продукції струму. Здешевіння електричного струму має значення не так дуже в заощадженнях як в загальному розвитку господарського життя. Найкращий приклад цього бачимо на великих греблях і водних турбінах на Тенненсее. Інтенсивне використання водної енергії провадило справді до подешевіння струму: при оцінці господрського значення цілого того заводу береться під увагу не тільки ціну електричного струму, але також великий розвиток господарського життя цілого обшару над Тенненсее.

Здешевіння струму довело в США до збільшення його зужиття, щораз то нові сітки проводів покривали території, щораз більше громад, осель і домів впроваджувало електрифікацію, щораз більше нових електричних апаратів треба було будувати для домів і фірм, для електричного заводу відкривалися щораз то кращі можливості використання струму.

Творилися нові галузі промислу, які могли працювати дешевим струмом. Спершу була це промисловість виключно звязана з електричною енергією, але згодом розвивається цілий ряд інших галузей, а в загальному висліді була це велика господарська експасія, великий господарський поступ. Подібного розвитку подій можна сподіватися в інших державах; всюди, де брак джерел енергії господарський розвиток припиняється. І саме в тому лежить вартість атомового матеріялу, що він незалежний від географічного чинника (напр. вода) і не дорожчає через кошти транспорту, як вугілля. Він не тільки заступає одну форму енергії другою, дешевшою, але допомагає розвинути ціле господарське життя, побудоване на загальній електрифікації.

Зниження ціни струму різно впливає на промисловість. Чим більше даний край зіндустріялізований, тим більше відчувається потреба переходу до атомової промисловости, зокрема для масових споживачів струму. Деякі галузі великої промисловости можуть подвійно знизити свої загальні кошти. Поперше, вживання атомової електроенергії по їх фабриках, по друге через перенесення самих фабрик, при чому енергію можна було б доставляти до сирівців, замість сирівці до енергії, як було досі. В деяких випадках можна ці дві методи сполучити разом.

Дешевий струм і положення фабрик було б дуже важливе при переході на атомову енергію, передусім для таких галузей промисловости, які мають велике зужиття влектричної енергії та світла.

Сюди належать в першу чергу фобрики продукції алюмінія, сталі та хлору, а також гути, фабрики цементу, скла, порцеляни, целюльози і паперу.

Користі з атомової електричної енергії можна дуже добре зобразити на прикладі алюмінійового промислу. А то тому, що 20% ціни алюмінію припадає на кошти електричного струму: по зниженні його ціни знизилась би і ціна алюмінію. З тієї причини що продукція алюмінію потребує великої кількости електричної енергії, фабрики алюмінія будується тільки там, де дешевий струм. В США фабрики алюмінія будують на великих центрах водних турбін, де ціна струму не більша, як 0,2 центів. Можливо, що атомова електроенергія колись у майбутньому зможе конкурувати з тією низькою ціною, але це дуже сумнівне чи вдасться ці кошти ще більше знизити.

Інакше стоїть справа з важливими коштами транспорту бавкситу, потрібного для продукції алюмінію. Американські фабрики алюмінію, які є обєктом нашого прикладу спроваджують бавксит з Голляндської Гуяни. Бавксит транспортується морем до порту Мобіле в Алябама і там перетворюють його в глинку (глин). Для одержання одної тонни такої глинки потрібно 1.7 тонн бавкситу.

З Мобіле транспортують цю особливу глинку до фабрик недалеко дешевих джерел електричної енергії. Електричною дорогою витворюється з 2 тонн глинки 1 тонна алюмінія, який ціною обіймає всі кошти транспорту 3,4 тонни бавкситу з Гол-

ляндської Ґуяни до Мобіле і дві тонни глинки з Мобіле до фабрик алюмінію в різних сторонах США.

Транспорт сирівця до джерел енерґії грає в продукції алюмінію велику ролю. Коли б обернути дії цього процесу, і транспортувати електричну енерґію до сирівців, то продукція алюмінію значно подорожчала б, бо замість 3,4 тонни бавксиму, потрібно було б транспортувати ще 10 тонн вугілля, якого треба було б вжити для витворення електричного струму, потрібного для продукції 1 тонни алюмінію.

Атомова електрична енерґія могла б цілком змінити відношення сирівця до пального матеріялу. Один кілограм атомового матеріялу дає енерґію для продукції 250.000 кг. алюмінію; в нашому прикладі потрібно було б перевести тільки 0,5 кг. атомового матеріялу до копалень бавкситу, замість 500.000 кг. бавкситу до електричних централь.

Заощадження в такому випадку були б значні. Коли б був дешевий струм на місці в Мобіле, то кошта продукції алюмінію знизились би на 8%. вони впали б навіть на 14%, якщо можна було б витворювати дешевий струм в Голлянській Ґуяні і там концентрувати від початку до кінця цілу продукцію.

Справді це наше обчислення ще не оправдало б перенесення алюмінійового промислу, бо інші фактори мають також велике значіння як напр; потреба інших сирівців, ринок праці, кошти транспорту готових товарів і т. д. Це обчислення має тільки вирізнити ті фактори, які були би міродайні в розвитку алюмінійового промислу. Можливо, що атомові електричні централі знизили б ціну струму в Мобіле, і в Голлянській Ґуяні, і всюди на світі, і в той спосіб дали б початок для розвитку нових галузів промисловости. В той спосіб не тільки віджило б господарське життя в названих країнах, але низька ціна алюмінію збільшила б попит на нього і його вироби в усіх інших краях.

При обчисленні коштів і значення атомової енерґії загально принято, що це використання залежне буде тільки від господарських чинників. Однак надзвичайно велике воєнне значіння атомової бомби змушує цілий цей комплекс питань розважити і з позагосподарських сторін.

Незалежно від питання, чи дійде до міжнародньої контролі над атомовою зброєю, політичні мотиви покищо матимуть першенство перед чисто господарськими. В разі неуспіху в розв'язці міжнародньої контролі над атомовою енерґією почнеться спішне приготування атомової зброї. В таких умовинах продукція атомової електроенерґії не дійшла б взагалі до розвитку, або дійде тільки як побічний продукт атомової бомби. Тоді кошти були б залежні не від народньо-господарських чинників, а від військових потреб, а географічне положення атомових електричних цетраль диктоване було б не потребами енерґії, а інтересами державної безпеки.

І навпаки установлення міжнародньої контролі мало б дуже великий вплив на атомову промисловість. Можливо, що міжнародній договір обмежить, з причин безпеки, величину атомових батерій. В наслідок цього атомова електричність може бути дорожча, як у першому випадку, де не було обмеження величини.

В кінці можливим є ще й те, що чмсло і положення атомових електричних централь будуть тримати в тісних границях, щоб унеможливити їхнє ужиття для військових цілей.

Через те зменшилось би значення атомової енерґії для господарської експанзії для теренів, відтятих від джерел енерґії, а розвиток нових центрів промисловости був би запізнений. Будучність покаже, наскільки і яку користь може мати народнє господарство з атомових електричних централь, узалежнених від політичної гри світових сил.

З кооперативного життя

Виконуймо власні постанови.

З обіжника „Центрасоюзу" ч. 5. довідуємось, що не всі кооперативи виконують постанови кооперативних нарад і з'їздів, хоч представники тих кооперативів одноголосно, або великою більшістю голосів такі постанови схвалили. Це неґативний об'яв, і він не покинен мати місця серед кооперативних працівників, що керуються у своїй роботі ідейними засадами і засадами правопорядку. Всі постанови добровільно схвалені, треба добровільно і своєчасно виконувати.

І тому якось стає дивно, що багато кооперативів, не зважаючи на нагадування, ще не прислало до „Центросоюзу":

а) місячного списка товарів закуплених поза кооперативною гуртівнею, подаючи поодинокі товари закупити в кооперативній гуртіні — прислали свої „Самопоміч" з Авґсбурга виконала це завдання своєчасно.

б) місячних замовлень на товари, які хотіли б закупити в кооперативній гуртвні — прислали своєчасно лише два кооперативи;

в) місячних виказів своїх торгів та належний місячний внесок до „Центросоюзу".

Ще багато кооперативів не оформили себе як члени кооп. „Кос", що згідно з постановами з'їзду виконує ролю кооперативної гуртівні.

Не всі кооперативи сплачують своєчасно т. зв. „кількаденний кредит" у гуртівні, чим обмежують діяльність установи, позбавлюючи її плинної готівки.

Також не всі кооперативи досі розрахувались з „Об'єднанням Українських Кооператорів" за надіслані їм числа „Господарсько-Кооперативного Життя", хоч знають, що Об'єднання не розпоряджає якимись більшими фондами, щоб могло субвенційовати цей наш однокий господарсько-кооперативний журнал.

А вже зовсім не розуміємо деяких кооператорів, які ставляться до кооперативної преси, літератури й взагалі пропаганди кооперативно — господарських ідей якось холодно, стримано, байдуже, не хочемо казати-вороже. Забуваємо, що кооперація — це не лише торгівля і великі зиски, але, ще громадська відповідальна робота, що має в своїй основі великі суспільні ідеї і ті ідеї треба пізнавати та їх перестерігати.

Навчімся шанувати й виконувати власні постанови, коли хочемо, щоб і інші нас шанували і цінили.

Кооператор.

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА.

Виставка народнього мистецтва в Ганновері.

Від 9 до 20 листопада ц. р. була відкрита виставка народнього мистецтва в Ганновері, на якій зібрано експонати майже з усіх українських таборів у західній Німеччині.

Виставка задумана як мандрівна і пропаґандивна, її будуть перевозити до тих країн, в яких є наші переселенці, а в першу чергу до Лондону.

Закриття школи, хатнього господарства в Авґсбурзі.

20 жовтня ц. р. закінчила своє навчання 2-річна школа хатнього господарства (називали її теж „Господинська школа" прим. Ред.) в Авґсбурзі.

Ця школа була відкрита 15 грудня 1945 р. за старанням інж. Клявдії Довбні-Карташевської. Пізніще провід школи перебрала п. Іванна Качор і вела її вже аж до закінчення шкільного року 2-ої кляси. Це була одинока школа цього типу в американській зоні, що працювала за програмою повних два роки.

З 20-ти учениць, закінчило повний курс 15 і одержали кінцеві свідоцтва.

На закінчення науки влаштовано виставку праць цієї школи, на якій показано дуже гарні експонати з трикотажних, кравецьких, господарських і куховарських робіт, а зокрема вишивок.

Шкода, що ця школа не продовжує далі навчення. Культурно-освітній відділ і жіночі організації табору повинні подбати про відновлення цієї дуже потрібної для молодих наших жінок школи.

Віднова міжнародньої торгівлі

В квітні ц. р. розпочалася господарська конференція в Женеві з участю 18 держав, репрезентованих понад 500 делеґатами, яка кілька тижнів тому закінчила свої наради. Метою цих нарад було підготовити Міжнародню Торговельну Конференцію і виготовити Карту Міжнародньої Торгівлі, яка має бути основою для створення Міжнародньої Торговельної Організації (Інтернешил Трейд Організейшен, скорочено ІТО).

По довших нарадах (більш чим півроку) делеґати 18 держав, що репрезентували 65% світової торгівлі (СССР-не брав участи в цих нарадах і заборонив вислати своїх делеґатів усім своїм сателітам — прим. Ред.), одноголосно апробували законопроєкт Карти Міжнародньої Торгівлі. Цей законопроєкт відданий до остаточного схвалення на міжнародній конференції в Гавані на Кубі, що відбуватиметься в продовж цілої цьогорічної зими з участю 60 держав. Перед тим цей законопроєкт повинні уряди поодноких держав ратифікувати.

У законопроєкті говориться про рівний доступ усіх держав до ринків світового експорту, значне злагіднення мит і про рівноправність усіх членів Міжнародньої Торговельної Організації у торговельних справах. Якщо якась із держав порушить постанови Карти, то буде покарана торговельною відплатою, або буде виключена з Організації Міжнародньої Торговлі.

Окремий Міжнародній Суд буде арбітром у торговельних конфліктах, а Міжнародній Фонд рішатиме про господарську здібність членів виконувати свої зобов'язання.

СССР знову заявив, що не візьме участи в конференції в Гавані.

Цікаво, що Москва в кожній спробі наладнання господарської співпраці між поодинокими державами вбачає загрозу для своїх політичних позицій. І так, як СССР поборював і поборює плян Маршала, так само поборює всі спроби інших держав для віднови міжнародньої торгівлі.

Одначе світ вже пізнав і зрозумів політику СССР і тому на всі ці перепони не дуже звертає увагу, чого доказом може послужити факт, що на останній женевській конференції складено аж 123 торговельні угоди. Крім цього на женевській конференції вирішено, що кожна держава купує стільки, скільки продає, щоб утримати фінансову рівновагу і для полегшення торговельного обороту, „Бенелюкс" знову заініціював конференцію в Брюсселі в справі европейської митної унії, в якій бере участь 14 держав, які хочуть усунути всякі митні бар'єри.

Стоїмо на порозі віднови міжнародньої торгівлі, яка повинна спричинитися до відбудови всього економічного життя в поодиноких держава.

К-р.

Замість рецензії.

Видання кооп. »Українська Книга«

Кооператив „Українська Книга" заснований 1. І. 1946 р. в таборі „Сомме-Касерне" в Авґсбурзі видав досі кілька книжок, на які варто звернути увагу. І тому подаємо короткий перегляд його видань в хронологічному порядку їх появи.

1. **„Fairytales"**, збірник легких казочок англійською мовою, подані дир. А. Штефаном. Книжку зілюстрував 18 рисунками — А. Антонишин. Казки призначені для навчання в початкових клясах середніх шкіл і для самонавчання. Легкий зміст, а при тому спеціяльний методичний підхід автора казок, легко й скоро допомагають при навчанні англійської мови. Книжка має 32 сторінки й коштує 3 нм.

2. **„Schola Latine"** Панчука. Латинська читанка для середніх шкіл, стор. 96 з численними ілюстраціями і мапою — ціна 5-нм.

3. **„Ukraine, an atlas of its history and geography"** проф. Саскачевського університету Ґ. В. Сімпсона. У короткій формі подано на 48 стор. 20 мап, на яких наочно показано найважливіші періоди історії України, починаючи від найдавнійших часів аж до 1941 року, разом з короткою географією України. Кожна мапа пояснена здебільша коротким, але змістовним текстом. Книжка виначного американського професора — разом із своїм цікавим і цінним змістом — є одночасно дуже добрий підручник для навчання англійської мови у вищих клясах наших середніх шкіл на зразках власної історії і географії. Ціна книжки 5-нм.

4. **„Україна"** — Ґ. В. Сімпсона — це український переклад щойно згаданої книжки англ. мовою, виданої для тих, що не знають англ. мови. Ціна 4-нм.

5. **„Довідник з математики"** І. частина: Аритметика і алгебра — проф. П. Клименка. На 94 стор. в 48 розділах подано в легкій формі, в скороченні весь матеріял з аритметики та альгебри у формі математичних таблиць разом з поясненнями до таблиць. Довідник призначений для гімназії, матуральних курсів та різних фахових шкіл. Ціна 8-нм.

6. **„Практичні вправи з географії"**, з окремим додатком „Покажчик географічних назв" та методичні вказівки до зошита „Практичні вправи з геогр". І. Мар'єнка. У 22-х таблицях — великого формату — подано контурові карти і допоміжні таблиці, що мають допомогти учням середніх і фахових шкіл — за допомогою практичних вправ (вписування різних геог. назв і врисовування різних геог. явищ) — краще і легше вивчати географію. До зошита додано „Покажчик геогр. назв" і методичні вказівки, як користуватись контуровим зошитом. Згаданий зошит (44 стор.) і покажчик (44 стор.) — призначені для всіх клясів гімназії і фасових шкіл. Ціна обох книжок разом 10-нм.

7. **„Literary Reader"** упорядкував А. Штефан. Це збірник 10 цікавих оповідань найкращих англ. і американських письменників, та 15 поезій Шевченка в перекладі англійською мовою. Читанка має 96 стор., призначена вона для навчання англ. мови у старших клясах наших гімназій і фахових шкіл та до самонавчання. Ціна 8-нм.

8. **„Граматичні таблиці"** д-р Я. Рудницький, 32 стор. Коротко зібрані найважливіші зразки відміни з української граматики. Книжечку можна уживати як постійну таблицю або як підручну книжечку для навчання в народніх і початкових клясах середніх шкіл. Ціна 2,50-нм.

І. Ф.

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Silcherstr. 14. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Видає Видавнича Спілка „Наше Життя". — Лецінціят: П. Котович. Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Civil Affairs Division AG 383.7 GEC — AGO — 14 July 1947. Licensee P. Kotowycz.

Druck: Volksblatt Günzburg.

4101

Господарсько-Кооперативне Життя

ОРГАН „ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ"

РІЧНИК I.

(числа 1—6)

АВҐСБУРҐ-МЮНХЕН 1947.

Редагує Колеґія.

Голов. редактор: АНДРІЙ КАЧОР.

Виходить як місячний додаток до часопису „Наше Життя"

Authorized by EUCOM Hq. — Civil Affairs Division 14. July 1947 Autorization A.G. 383.7. GEC — AGO.
Druck: Volksblatt Günzburg.

ЗМІСТ

Ч. 1.

стор.

1. **Слово до читачів — редакційна стаття.** . . . 1
2. **Ю. Павликовський:** Під прапором конструктивної праці. . . . 2
3. **Андрій Качор:** Українська кооперація на еміґрації. . . . 4
4. **„Об'єднання Українських Кооператорів" до кооператорів.** . . . 5
5. **Василь Вереш-Сірменський:** 40-ліття педагочної, громадської і кооперативної праці проф. Бориса Мартоса. . . . 6
6. **Господарська хроніка.** . . . 7
7. **П. Х:** Українська кустарна й реміснича промисловість на еміґрації . . . 8
8. **М. Д. Лінкелн:** Споживчі кооперативи, державні уряди та світова торгівля. . . . 10
9. **Інж. В. Потішко:** Поселенські громади та колонізаційні кооперативи . . . 12
10. **Кооператор:** Пам'яті Степана Кузика. . . . 15
11. **І. Л. Замість рецензії про „Торгівлю і Промисл"** . . . 16

Ч. 2.

1. **А. Качор:** Змагання за господарську рівновагу в світі . . . 1
2. **Інж. Ю. Павликовський:** Перша бригада кооператорів (В останню дорогу — Степ. Кузика). 2
3. **Економіст:** Світовий банк (Централя господарської відбудови світу) . . . 4
4. **Кооператор:** Третій кооперативний з'їзд у Мюнхені . . . 5
5. **Кооперативна хроніка.** . . . 7
6. **Іван Фостаківський:** Організація і праця кооперативу „Лябор". . . . 8
7. **А. К-р:** Професійні спілки та їх завдання (з приводу з'їзду українських професійних спілок). . . . 11
8. **Др. Р. С.:** Соціяльні моменти в баварській конституції. . . . 12
9. **Інж. А. П.:** Життя і умови праці в Голляндії (загальні спостереження українського делегата з поїздки до Голляндії). . . . 13
10. **І. Л.:** Франція і ДП. . . . 15
11. Торговельні договори. . . . 16
12. Господарська хроніка. . . . 16

Ч. 3—4.

1. **Андрій Качор:** На порозі нового шкільного року (Кілька думок для обміркування). . . . 1
2. **Юліян Павликовський:** Кооперація і мир. (Кооператив — правна форма господарювання у майбутньому). . . . 2
3. **Л. Биковський:** Іван Опанасович Шовгенів (З приводу 25-ліття УГА). . . . 5
4. **Кооператор:** Загальні Збори Центросоюзу. . . . 6
5. Закінчення академічного року в УТГІ. . . . 8
6. **В. В.:** Два роки праці кооп. „Кос" у Мюнхені. . . . 10
7. **Б. Ніколе-перекл. П. Х.** Майбутні міжнародні господарські взаємини. . . . 11
8. **А. К-р.:** Боротьба за відбудову Европи (два пляни: Маршала і Молотова.) . . . 13
9. **І. Л.:** Міжнародній господарський огляд. . . . 15

Ч. 5.

1. **Андрій Качор:** Наші завдання на еміґрації. . . . 1
2. **Проф. Б. Мартос:** Українська державність і кооперація (спогади про 1917—18 р.р.). . . . 2
3. **Др. Карл Цвік:** Початок і розвій німецької кооперації. . . . 4
4. **І. Г.:** Дворіччя кооп. „Жіноча праця". . . . 7
5. **А. К-р.:** Рік праці українського табору в Міттенвальді. . . . 8
6. **О. Х-к.** Кооператор і кооперація. . . . 11
7. **Др. Р. С.** Дещо про професійній рух в США. . . . 12
8. **Росс Л. Гольман-перекл. П. Вигінний:** Хліборобство без землі. . . . 13
9. **Харичко:** Причини господарської кризи в Англії . . . 15
10. Господарська хроніка. . . . 15
11. **І. Л.** Міжнародний економічний огляд. . . . 16

Ч. 6.

1. **Юліян Павликовський:** 40-річчя молочарської кооперації . . . 1
2. **Андрій Палій:** Кооперативне молочарство на Західній Україні. . . . 3
3. Кооперація в Польщі. . . . 7
4. **А. К-р.** Українське молочарство в цифрах і світлині. . . . 8
5. **Андрій Качор:** Нарис історичного розвою молочарства. . . . 10
6. **Др. М. Фреїшин-Чировський:** Значення страхування для народнього господарства. . . . 11
7. **Сам Г. Шурр:** Атомова енергія народнє господарство. . . . 13
8. З кооперативного життя. . . . 15
9. Господарська хроніка. . . . 15
10. Віднова міжнародньої торгівлі. . . . 16
11. **І. Ф.:** Видання кооп. „Українська Книга". . . . 16

СВІТЛИНИ:

Ч. 1. стор.

1. Проф. Борис Мартос. 6
2. Фраґменти з виставки праць таборових майстерень в „Сомме-Касерне" в Авґсбурзі. . . 8—9

Ч. 2.

Світлини майстерень кооп. „Лябор". . . . . 8—9

Ч. 3—4.

1. Перший ректор УГА-проф. Іван Шовгенів. 6
2. Світлини з історії Української Господарської Академії і УТГІ . . . . . 8—9

Ч. 5.

Фраґменти з праць українського табору в Міттенвальді. . . . . 8—9

Ч. 6.

1. О. Остап Нижанковський — перший директор К.М.С. 4
2. Дім „Маслосоюзу" в Стрию 4
3. Перша фіра масла на експорт 5
4. Відпочинкова вілля „Маслосоюзу" 5
5. XIII. молочарський курс у Стрию 7
6. Нова дирекція „Маслосоюзу" по І. світ. війні. 8
7. Світлини з українського кооперативного молочарського руху в Західній Україні. . . . . 8—9

УКРАЇНСЬКИЙ
Ч. 2326
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

ОРГАН „ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ"
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. I (7). Авґсбурґ, січень 1948. Рік II.

БОГДАН ЛЕПКИЙ

Під ялинку

Горять свічки, синявий дим
Снується попід стелю, —
Думки твої біжать за ним
У батьківську оселю.

Спішаться, бо далеко їм,
Далеко, брате, дуже . . .
Прибігли . . . Боже! де наш дім? . .
Лише колядка тужить.

Лише колядка та сама,
І ті самі звичаї.
А люди? Люди де? Нема . . .
Де ділися? . . . Не знаю . . .

Колядка чайкою літа
Від Дунаю до Дону.
Коли ж прийде година та,
Що вернемо додому?

І де той дім, де наш хором
На тисовім помості?
Чи те, що предкам було сном,
Прийде до нас у гості?

Чи сядем, браття, по хатах,
Як ґазди, до вечері
Й відложимо журбу та жах,
Надії втворим двері?

Не даром пісня тисяч літ,
А може й більше тужить.
Далекий шлях, великий світ,
Не тратьмо віри, друже!

ЯР СЛАВУТИЧ

Новорічні думи

Морозна ніч. На видноколі,
Як щит поблискує зоря.
Немов з душі останні болі,
Зриваю лист календаря.

І затихають спраглі рани,
Мінливих дум проходить рій.
Що принесеш мені, незнаний,
В громи сповитий рік новий?

Чи від кривавої знемоги
Достойну смерть за рідний край?
Чи біг далекої дороги
В чужих земель чужий розмай?

Чи, може, знов над синім полем
Води нап'юся із Дніпра,
І за вербовим частоколом
Обнімуть мати і сестра?

Неси, що хочеш! Я зумію
Прийняти радість і удар.
Тож, як жевріючу надію,
Новий беру я календар.

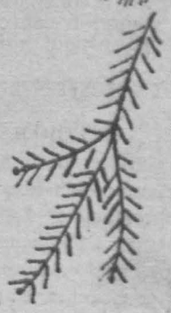

З Новим Роком!

З Різдвом Христовим і Новим Роком

І знов ми, українські кооператори — скитальники, засідаємо враз із своїми родинами, або й без них, лише в гурті своїх друзів і знайомих, за старим українським звичаєм до спільної свят-вечері на . . . чужій землі . . .

І знов линемо думками та будемо згадувати ті гарні часи, коли ми були вдома, на рідних землях, під рідною стріхою разом із своїми батьками засідали до трохи веселішої, як тут на чужині, свят-вечері з традиційним борщем з ушками, голубцями, узваром, пампушками, кутею . . .

І знов згадаємо часи, коли по містах і селах української землі, вільної колись від страху, терору і переслідування, гомоніла стара наша колядка:

„Бог Предвічний народився" . . .

а по церквах народ співав:

„Слава во вишніх Богу й на землі мир" . . . людям доброї волі" . . .

А тепер — там, на рідних землях — лютий ворог зруйнував наші родини, наші хати, наші церкви, заборонив співати колядки . . . Зруйнував мир на землі, а ми, як живі свідки тієї руїни, розбрелися по світі, щоб „людям доброї волі" пригадувати про новітнього Ірода, що повбивав наших батьків, сестер, братів дітей шукаючи ворогів свого царства, а нас прогнав своїм жорстоким режимом на бездольне блукання попід чужі тини.

Одначе ми, сідаючи до святої вечері, й тут, на чужині, віримо, що так як Свята Родина по смерті Ірода повернулася з чужого Єгипту до рідного Назарету, так і ми по смерті новітнього Ірода і розвалі його царства зможемо теж вернутися на рідні землі й заспівати:

„Нова радість стала" . . .

І з цією думкою привітаймо цьогорічне Різдво Христове

Христос Раждається

* *
*

А коли прийде Новий Рік і знову по традиції будемо собі бажати, щоб він був для нас кращий, як минулі роки, коли будемо собі бажати здоров'я, сили і витривалости, щоб витримати це лихоліття, яке навістило наш край, наш нарід і нас самих, то не забудьмо собі побажати, щоб серед нас, серед нашої української громади на рідних землях і тут на еміґрації запанувала братня любов і єдність у суспільно-громадській роботі.

Зокрема ми, українські кооператори, що завжди були прикладом конструктивної і солідарної праці, повинні в своїх серцях винести постанову, що в новому році доложимо всіх старань і заходів, щоб допомогти нашому громадянству тут на еміґрації віднайти і скріпити віру в себе і своє довкілля та спільно плече-в-плече стати всім, без огляду на партійно-групові, чи релігійні різниці, до творчої праці для добра нашої обездоленої Батьківщини.

Саме тепер, коли український нарід карається в жорстоких муках большевицького режиму, а мала частина, нас скитальників, сидить на ласці добродійних установ і чекає на дозвіл включитися в господарство будь-якої культурної демократичної країни, коли цілий світ, затамувавши дух, слідкує за розмовами передових політиків, що мають завести лад і правопорядок у післявоєнному світі, ми, українські скитальники, що хочемо бути сіллю землі нашого народу, його оборонцем на чужині й майбутніми будівничими нового життя на звільнених від ворога рідних землях, мусимо занехати всі партійно-групові чи релігійні суперечки, узброївшися в добру волю взаємної співпраці і разом, дружньо, завести в себе взірцевий громадський лад, громадську відповідальність за всі наші дії, підпорядковуючи свої особисті інтереси загальному добру нації.

Мусимо, як казав Т. Шевченко, „громадою обух сталить". А щоб громадою одностайно стати до будь-якої праці, треба нам, у нашому внутрішньому житті мир проголосити, замінюючи ненависть на любов, нетерпимість до чужих поглядів і думок на толеранцію і пошану, злість і зависть на доброту і співпрацю, підозріння і нетовариськість на довір'я й добросусідські взаємини, гордість і зарозумілість на самокритику, наукускромність і пошану авторитету батьків і старших, поверховість і всяку злобу на справедливу оцінку й знання, а лінивство на солідну працю. Тоді певно будуть інакше виглядати наші здобутки на полі науки, культури і літератури, економіки, техніки, а вкінці і на полі національної політики.

Своєю працею і поведінкою закріплюймо добуте довір'я чужого світу до нас, тямлючи, що так як сьогодні світ оцінює наші дрібні діла, так завтра, коли прийде слушний час, цей сам світ обдарує нас більшим довір'ям і поможе нам остільки, оскільки ми своїм довір'ям на це заслужили.

Свідомі тієї великої відповідальности перед нашими рідними на Батьківщині і перед своєю совістю, мусимо собі усвідомити, що від нашої праці, національної постави перед світом і організованої сили у великій мірі залежить чи

„Забудеться срамотня
Давняя година,
І оживе добра слава,
Слава України" . . .

Чи може, не дай Боже, прийдеться вічно „попід тинню, сиротами" блукати і „у наймах у сусідів" жити.

Мусимо вірити, що терпіти і нести великі жертви, але не вгнутися під тягарем долі може тільки великий нарід, а впасти тільки нікчемний.

Маючи це все на увазі, ми, українські кооператори, розпочинаємо цей Новий Рік на чужині з найкращими думками і замірами, бажаючи нашими дрібними ділами й добрим прикладом солідарности наблизити здійснення нашої великої мрії — повороту на рідні землі до самостійної української держави.

І це є наші спільні бажання з Новим Роком!

„ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ" І РЕДАКЦІЯ „ГОСП. КООПЕР. ЖИТТЯ".

Вся коляда ц. р. призначена на потреби рідної школи й науки — збірка на листи ЦПУЕ.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ

Найщиріші бажання ВП. Президентові інж. Ю. Павликовському, Центральному Представництву Української Еміґрації, Кооперативам, їх Надзірним Радам і Управам і всім членам кооперативів Американської, Англійської і Французької зон, Обласним Представництвам Української Еміґрації і всім іншим Українським Установам та товариствам, — ВЕСЕЛИХ СВЯТ і щасливого НОВОГО РОКУ — складає — **Дирекція „Центросоюзу".**

ЮЛІЯН ПАВЛИКОВСЬКИЙ.

Під тихий Вечір різдвяної ночі . . .

(Думки кооператора, присвячені кооперації і кооператорам з нагоди Різдва і Нового Року).

Вже четвертий раз приходиться нам зустрічати Містерію Богоріздва далеко від Рідної Землі . . . Таємний чар Свят-Вечора, що його розсівало зоряне українське небо і непорочна іскриста скатерть, що ніжно вкривала українську землю, чар, що його вичаровував скристалізований у традиції культурний побут рідного огнища української хати і української родини, що наповнював українську душу вірою у Предвічну Правду, яка оживе в тиху годину різдвяної ночі в наших серцях . . . Як спогад, що скріпить нас у нашому скитальчому житті вірою у перемогу правди, добра і краси . . .

Ідеалістичний світогляд українського кооператора і його глибока віра в те, що життя можна будувати тільки в змаганні до вічних вартостей — в змаганні до ідеалу — дозволить всім нам в погоді духа провести і на чужині, далеко від Рідної Землі, Свят-Вечір, Різдво і Новий Рік . . .

* *
*

В останнє засідали ми до святої вечері в колі своїх найближчих, на Рідній Землі в 1944 році . . .

* *
*

Рік 1944 — це пам'ятний рік для нас, кооператорів . . . рік, в якому західньо-українська кооперація переживала десятиліття жорстокого походу проти неї чужих володарів, яким переможно ставила свій опір . . .

Насилля над нашою кооперацією почалося в 1934 році. Тоді варшавський уряд, під тиском шовіністичної вже тоді проурядової партії, яка називала себе „безпартійним бльоком співпраці з урядом", диктаторським декретом з 9. XI. 1934. р., відкроїв Волинь, Холмщину Підляшшя, Полісся та Лемківщину від природнього зв'язку з Галичиною і від єдиного ідейного осередку західньо-української кооперації Р.С.У.К. у Львові. Українська національна кооперація на згаданих землях, ще до першої світової війни, впала жертвою нищівного походу польонізаторів. Недобитки її по цей бік так званої межі німецько-совітських інтересів у 1939 р. не становили — коли поминути частини Перемиського і Ярославського повіту — навіть 1/8 частини мережі з 1934. р. На німецькій окупаційній території було загально в 1939 році 161 кооперативів. Працею українського кооператора в роках 1939 — 1944 зорганізовано більше, ніж у 7 раз густішу мережу, у першій мірі хліборобських кооперативів (161:1152). Вони, ці нові кооперативи, розпоряжали власним капіталом в сумі понад 22 мільйони золотих, а обороти їх доходили в 1943 р. до 153 мільйонів золотих. Таким робом переросла західньо-українська кооперація на захід від Сяну під час II. світової війни, не враховуючи Галичини й Волині, осяги всієї західньо-української кооперації з 1934 р., тобто перед варшавським насиллям. Одначе не в матеріяльній ділянці лежала вага досягнень кооперації тих західніх окраїн, але в зорганізуванні власних сил народу для розбудови господарського і культурного життя тих занедбаних і загрожених українських земель. Кооперація скріпила їх віру у власні сили, віру, що будувала нове життя і обороняло його від зазіхання окупанта не тільки на матеріяльній ділянці життя українського народу. Народ розгинав щораз дужче спину раба . . .

Рік 1944 ділив нас п'ятьма роками від 20. XII. 1939, коли скасовано свободу розвитку національної української кооперації по той бік згаданої вже німецько совітської сфери інтересів. Тоді влучено українську кооперацію у систему радянських господарських організацій. Відбудову української кооперації у первісному виді переведено в Галичині до 31-го жовтня 1941 року. Одначе цим разом кооперація втратила цілу систему довоєнної кредитової кооперації з Центробанком у проводі. Її треба було будувати наново, від основ. Центробанк і 71 Українбанків — до організації райфайзенок не допущено — це блискучий осяг 1941-42 років. В системі кредитової кооперації наділеній довір'ям народу скупчилося на I. I. 44. понад 156 мільйонів золотих, з яких 10 мільйонів припадало на паї, 17 мільйонів на ощадностеві вклади і 129 мільйонів на біжучі рахунки.

Боротьбу за реактивування повної довоєнної кредитової мережі провадив Р.С.У.К. зі „Станицею Банкового Надзору" наполегливо аж до половини 1944 р., але безуспішно.

* *
*

Радянська реформа господарського життя в Галичині, злорадно використана німецькою окупаційною владою, принесла нам втрату цілої мережі промислових (виробничих) кооперативів, між ними таких поважних установ, як „Суспільний Промисел" у Львові (популярно знана „Луна") і „Будучність" (популярна „Калина") в Тернополі, не згадуючи вже про видавничі кооперативи з заслуженою видавничою Спілкою „Діло" у Львові, а далі про надійну столярську кооп. спілку „Арс" у Львові, ткальню „Текстиль" у Перемишлі та інші.

Врятувати вдалося нам з виробничого сектора тільки кооперативи „Труд" і „Українське Мистецтво" у Львові. Після 20 літ праці, повної заслуг для народнього мистецтва і культури української хати, „Українське мистецтво" обняло від січня 1942 року провідне місце серед кооперативів народнього мистецтва зах. України.

В 1944 році вступила „Народня Торгівля" як централя міської споживчої кооперації в 61 рік своєї праці. Від 1942 року зависла над цим видом кооперації чорна хмара. Споживча кооперація, яку нацистівський режим зліквідував у Німеччині, яку опанував для своїх цілей у Польщі (гл. доля „Сполем" у Варшаві), мала теж загинути і в Галичині. Дворічним зручним маневром врятовано існування цього виду кооперації з „Народньою Торгівлею" у проводі. Нас піддержало в тому міське самоврядування, яке признавало працю міського споживчого сектора кооперації за позитивну. Цей вид в 1943 році доставляє міському споживачеві товарів на суму поверх 134 млн. золотих. З того на „Народню Торгівлю" припадає 64, а на 103 міськоспоживчі кооперативи 70 млн. золотих. Репресії і загроза ліквідації міського споживчого виду кооперації, з боку льокальної влади, діяли впродовж цілої німецької окупації (напр. конфіскація товарів, між ними славної з витравних вин знаної пивниці „НТ", арешти працівників і начального директора та ін.).

* *
*

В 1944 році західньоукраїнське кооперативне молочарство стояло знову на порозі свого 40-ліття — відкриття першої української молочарні при читальні „Просвіта" в Завадові 1904 р.. Краєвий Союз Молочарський „Маслосоюз" відновив свою діяльність 1941 р., маючи 181 РМ. (з них припадало на Галичину по Сян 137 РМ., на Засяння — 27 РМ, а на Холмщину 17 РМ). Німецька влада підпорядкувала українське молочарство центральній хліборобській станиці, заснованій на основі закону Г.Г. з 20. 1. 1940 р., і безпосередній кермі дистриктових союзів молочного господарства.

Боротьба проти таких порядків, ведена з боку Української Кооперації, ще в старім ГГ, не дала позитивних наслідків. За те наступ центральної хліборобської станиці на галицьку хліборобську кооперацію, очолювану „Центросоюзом" і Краєвим Молочарським Союзом, вдалося успішно відбити вже у вересні 1941 року. Заплатив за це керманич дистриктової станиці втратою свого становища. Одначе це не означало припинення дальших наступів. Вони забрали нам топлярню масла, заборонили торгівлю сиром, виріб бриндзи, залишаючи нам продукцію масла і шляхетних сирів. Система са-

мостійних молочарських кооперативів з Маслосоюзом у проводі — при охороні Р.С.У.К. — дозволила нам розвивати молочарську працю під кутом охорони селянства, як продуцентів молока. В 1942 р. перероблено 147 млн. літ. молока. Замість вимаганої від І корови 500 л. молока в рік, осягнено тільки 170 літрів, а в 1943 р. при переробці 222 млн. літ. молока припадало 276 літрів від корови, тоді коли вимагали 800 літ. від корови в рік. Все те вимагало великої чуйности українських кооперативних молочарів, їх фахової централі „Маслосоюз" і РСУК, та відповідної тактики і методи праці з п'ятим ґарнітуром адміністраторів ҐҐ, яких заміри треба було уміло паралізувати.

Загальнозакупочна кооперація хліборобів готувалася зустрічати свою Централю „Центросоюз", Союз Кооперативних Союзів (їх було в тому році в системі ЦС — 65) з ювілеєм 20-річчя праці, розпочатої І липня 1924 р. Центросоюз — це господарська надбудова О.С.К. і П.С.К., які в свою чергу охоплювали своєю роботою поверх 3570 низових кооперативів для загального закупу і збуту. В той час Р.С.У.К. мав 4624 усіх членів, з якими провадив многогранну діяльність на користь союзних кооперативів і їх членів хліборобів, через що від початку німецької окупації був сіллю в оці для Центральної Хліборобської Станиці з осідком в Кракові.

Заходи українських кооператорів, після відбуття першого з'їзду кооперації в Кракові 6 лютого 1940 року в справі зорганізування господарської централі для українських кооперативів у старім ҐҐ стрінулися з рішучим спротивом Центральної Хліборобської Станиці, яка забажала лишити собі монополь на всю хліборобську продукцію і торгівлю тими продуктами. Використовуючи суперницьку гру між хліборобським і господарським відділом Уряду ҐҐ, вдалося кооператорам вже наприкінці 1940 року, за концесією господарського відділу, організувати Українську Господарську Акційну Спілку в Кракові (У.Г.А.С.). Акційний капітал 75% вплатили громадські установи в тому числі кооперативи 58%. Решта капіталу дав український приватний сектор. В 1943 році вже 98% акційного капіталу, завдяки вплаті „Народньої Торгівлі", було в руках кооперації.

Не диво отже, що відновлені в 1941 році у Львові „Центросоюз»» і „Маслосоюз" відразу були заатаковані Центральною Хліборобською Станицею, про що ми вже згадували. Наша вдала оборона і самостійне існування ЦС, не означала ще припинення атак на нього. Першою жертвою впала зразкова електрична модерна м'ясарня ЦС, яку віддано німцям. Падали жертвою інші промислові заклади ЦС в користь промислового сектора господарського уряду дистрикту, як наприклад, фабрика мила та свічок. Торговельну ділянку шахували приватні німецькі упривілейовані фірми, як наприклад „Ostafrikanische Handelsgesellschaft" або колоніяльно експлуаторська торговельна фірма „Hansa", чи городово-овочева фірма „Olaf Koerke", або торговельники тваринами, як наприклад фірма Оскар Шмальц, чи торговопромисловці яйцями і медом як „Полекс", а далі відома картопляна фірма „Кунц" і вкінці сама дистриктова станиця, що торгувала збіжжям і насінням. Керманич цієї останньої став комісарем ЦС, з правом контролі діяльности повітових і окружних союзів та підлеглих собі Крайстеленляйтерів, з яких тільки одиниці з повагою ставилися до потреб українського хлібороба і його організацій. Треба було великої рівноваги духа і послідовности, щоб за допомогою Кооперативної Ради (у якій на наше щастя, на провідних становищах стояли німецькі кооператори, уродженці Галичини і Волині) паралізувати нищівний похід захланности і зарозумілости представників німецької влади в господарському секторі. Українська кооперація вірно стояла на службі українському народу, охороняючи його і Край від експлуатації, часто експлуатації приватного німецького напливового елементу, або від надмірних тягарів, що їх накладала на країну німецька влада. Клясичним прикладом цієї оборони був уже 1941-1942 р. — перший рік збирання збіжевих контингентів. На Галичину накладено 416 тис. тонн зерна. Р.С.У.К., зібравши дані з терену, доказував, що максимальний контингент в цьому році не може перевищити 120 тис. тонн. Фактично доставлено тільки 112 тис. тонн, з них від селян менше 77 кг. з га, замість вимаганих 300 кг. Цікаво, що з того приводу не було репресій, бо дані РСУК спиралися на господарській дійсності, беручи, в оборону потреби родини хлібороба і його господарства. У другому році віддано замість вимаганих 350 кг з га тільки 89 кг. Подібно діялося і в наступні роки, коли вимагали з га середньо 460 кг, а після відповідних, часто ризикових, інтервенцій задовольлилися в 1942-43 р. — 239 кг. з га., а при найбільшому посиленню в 1943-1944 р. — 366 кг. збіжжя з га. На потреби хлібороба лишалося тоді поверх 9 центнерів з га. Збіжжева акція коштувала кооперацію від кожного метричного центнера комісової достави — монополь торгівлі збіжжям був у руках Центральної Хліборобської Станиці — пів золотого чистої страти. Ціною праці кооперації і її ефективних страт при комісії врятувала загальнозакупочна кооперація, з Центросоюзом і Повітовими Союзами у проводі, українське селянство від несподіваного насилля і безприкладного використовання в інших ділянках заготівлі сільсько-господарських продуктів, де працювали упривілейовані німецькі фірми, про які була згадка вище. Селянство розуміло вагу рідної української організації під час війни і належної її оцінювало та масово з нею співпрацювало.

Тактику і методи праці усталював РСУК за участю делеґатів господарських централь української кооперації і делеґатів союзних кооперативів на краєвих кооперативних з'їздах, починаючи програмовим з'їздом в Ярославі 13 і 14 липня 1944 року, а кінчаючи з'їздом з нагоди сорокліття праці РСУК.

КООПЕРАТОРИ! НЕ ЗАБУВАЙТЕ ДО ПРЕЛІМІНАРА БЮЖЕТУ НА 1948 р. ВСТАВИТИ НАЛЕЖНУ СУМУ НА ФОНД КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ!

Трудно нам, що були учасниками розбудови західньоукраїнської кооперації і безпосередньо несли на собі тягар праці і відповідальности за службу народові, робити висновки з її досягнень. Все ж таки хочемо згадати, що членство західньоукраїнської кооперації з 492 тисячі членів в 1934 році за п'ять літ праці зросло до 701 тис., а за 10 літ праці на І млн. 386 тис, членів — стан на 1. 1. 1944. В той час стан кооперативів, об'єднаних РСУК, зріс з 2941 у 1934 р. на 4624 кооперативів в 1944 р. За той час власні фонди кооперації зросли з 26 млн. до 100 міл. золотих. Під прапором кооперації об'єдналося наприкінці 1944 року вже не 450 тис., а понад 800 тис. самостійних селянських господарств. Торговельні обороти кооперативів, при твердих цінах, в 1943 році становили І мільярд 44 млн. золотих. Вся ця динаміка організаційного росту хіба найкраще говорить, як селянство оцінювало вагу кооперації в 1934-44 рр. В кооперації працювало в 1944 році 24194 особи, або в порівнянні з 1934 роком вдвоє більше, хоч праця зросла майже вдесятеро.

Сороклітній ювілей РСУК, який відсвятковано 4. XII. 1943, не вважаючи на зовнішню скромність, був всенароднім святом всіх західньоукраїнських земель, об'єднаних наново під його покровом.

РСУК, якому відомі були не тільки методи праці німецького окупанта в ҐҐ, але і його пляни щодо центральної і східньої України. (Напр. таємний розпорядок Ґерінга, як шефа німецького чотирилітнього господарського пляну з 27. 7. 1941 р. — мені доставлений українським перекладачем з німецької армії в серпні 1941 року — ті розпорядки Ґерінга і уряду Еріха Коха та пізніше стан міст, головно Києва — на основі статистики з 1. 10. 1942

р., зорієнтували нас цілковито, що і як нам діяти), а також методи праці центрального торговельного товариства „Ост" направляв всю працю так, щоб удержати кооперацію, як противагу тотальному режимові і як засіб безпосереднього зв'язку з народом, який треба було охороняти від окупанта і його прислужників. Народ зрозумів це зразу і хоронив себе під крилами кооперації. Доказ: масовий зріст членства союзних кооперативів і поширення кооперативної мережі на українських землях.

Західньоукраїнська кооперація була завжди на сторожі і не покидала навіть серед твердих законів війни своїх демократичних методів праці — боротьби. Вірна великій ідеї, вслухана в золотий гомін землі — виконала українська кооперація своє завдання, що диктував її обов'язок служби народові, цей природній обов'язок, що не очікує ні признання, ні догани . . .

Нехай цей спогад з недавнього минулого загріє наші серця в день Святого Вечора і Нового року, нехай освітить нам дорогу, по якій повинен іти український кооператор, член української громади також і на еміґрації . . .

Минуле — яко творцями були ми — вчило нас! Воно нас теж і зобов'язує тут на еміґрації!

* *
*

Не по своїй волі опинилися ми на еміґрації. Біля тисячі українських кооператорів є тепер серед 250-тисячної громади української еміґрації. З цією громадою, викиненою війною поза межі Батьківщини, поворот до якої у рідні пороги здержують режими, які топчуть непорушні природні права людини — святкуватимемо спільні дні Різдва Христового і Нового Року.

МІРИЛОМ КООПЕРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ Є ПОШИРЕННЯ КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ І ЛІТЕРАТУРИ.

Серед розмов про змагання конструктивної праці на чужині, певно прийде розмова і про кооперацію. Заговорім про неї об'єктивно, без зарозумілости, але і без почуття меншевартости.

Що ж вона — ця сучасна кооперативна організація української громади на еміґрації — уявляє собою? Які вигляди є перед нею? Як треба її досконалити?

Вся мережа українських кооперативів поза таборами і в таборах охоплює 33 одиниці. З них є покищо тІльки 3 правно оформлені. За даними ЦПУЕ, більших скупчень української еміґрації — понад 500 осіб українських еміґрантів — є 73. З них у таборах — 65, а в більших містах американської і французької зони — 8. Отже навіть половина більших таборів не спромоглася ще досьогодні зорганізувати у себе кооператив у формі, що їх зорганізували вже не 30, якби виходило з рахунку, а тільки 27 таборів. У деяких таборах — з причин льокальних незговорень — є по два кооперативи.

Такий стан вимагає організаційного упорядкування і доповнення ще такою кількістю кооперативів, яка вже існує. Треба булоб зорганізувати ще якихсь 10 кооперативів в американській зоні, коло 20 в брітанській і 5 у французькій. Французька зона не має зовсім ні одного кооперативу і стоїть чомусь осторонь українського кооперативного руху на еміґрації.

Діюча мережа кооперативів діє на території, яка скупчує 1/4 частину української еміґрації — отже коло 45 тисяч осіб. Усі діючі кооперативи виявляють стан членства трохи вищий, ніж 10 тисяч осіб. Беручи під увагу обмежений вік членства в кооперації, то маємо менше, ніж 75% еміґрантів членами кооперативів. При цьому не враховуємо сюди теренів, взагалі кооперацією не охоплених. Загальна кооперативізація нашого еміґрантського суспільства ще недостатня. Не думаємо ніколи категоріями таких кооператорів, які б бажали всіх об'єднати під прапором кооперації. Кооперація — це доборовільне об'єднання. Наші уваги торкаються недоліків нашої праці, зокрема в ділянці пропаґанди, або, що було б гірше, в ділянці суспільній, яку кооперація має здійснювати при допомозі господарської діяльности, спертої на християнській етиці і моралі.

Коли приймемо, що вся українська еміґрація у віці допустимім до членства в кооперації, начислює коло 130 тис. осіб, а з них тільки половина бажала б добровільно приступити під наші прапори, то перед кооперативними установами стоїть можливість більше ніж вшестеро збільшити кількість членів, приєднавши бодай 1/3 української еміґрації до ідеї, яка нам всім дорога. Сьогодні маємо тільки 1/18 частину української еміґрації, обєднану в наших рядах, а проте і такий невеличкий відсоток членів в таборових і позатаборових кооперативах відчувається вже в житті української еміґрації, зокрема коли взяти на увагу язву бездіяльности і язву спекуляції. Може не стоїть тут і там український кооператив, як громадська організація на висоті свого завдання, але хиби його можуть бути у дружній співпраці з ідейним проводом усунені. Одначе незаперечним фактом є те, що український кооператор вніс у еміґрантське життя — життя по своїй природі ненормальне — уморальнюючий чинник праці спертої на власних силах для потреб одиниць і потреб загалу. Суспільна опіка і українська культура вже відчувають і будуть ще більше відчувати поміч і опіку кооперації, вірної добрій традиції, винесеній з рідного краю, допомогу духовій праці нації в розбудові рідної культури.

Хоч як мініятурною є ще кооперативна організація на еміґрації, проте відограла вона вже там, де був ідейний провід, чималу ролю в поборюванні чорних цін спекулятивного ринку. Не один мільйон марок заощадила вже вона в бюджетах приватних господарств свого середовища попри помітне субвенціонування громадських, центральних і льокальних установ.

Не бажав би я тут, в годину Свят-Вечора, чи під Новий Рік, переглядати з вами, друзі кооператори, поки що відому мені тільки механіку цифр, середньо коло 2-х мільйонів місячних оборотів таборових спільнот праці. Йдуть студії над тим, який рід товарів і по якій ціні склалися на ці обороти. Чи в тій ланці праці кооперація виконує ролю впорядчика і реґулятора видатків українського еміґранта, чи стоїть вона на сторожі підсилювання фізичного здоров'я і потреб, зв'язних з культурою духа? Чи може не вдерлися в кооперацію злишні для еміґрантського життя витрати, далекі від потреб культурної людини, щоб „робити обороти". Студія ця дасть нам спромогу оцінити вартість осягнених оборотів з точки громадського погляду і покладе підстави під доцільне управильнення їх на майбутнє.

* *
*

В кінці бажав би я звернути вам дружню увагу на наставлення нашої національної кооперації на Батьківщині, коли вона приступала до праці під проводом. Краєвого Комітету Оргазацій Кооперативів що я зорґнізував його в 20-х рр. Ми всі були свідомі того, що український кооператив, якщо він має відограти ролю побудови нового економічно-суспільного життя на післявоєннім попелищі, не може бути хиткою організацією роздріблених змагань поодиноких кооператорів, які не знають ані своєї мети, ані свого призначення у спільній праці українського кооператизму, ані теж не знаходять відповіді на питання їх відношення до явищ і подій, що стоять поза кооперативним середовищем.

Вдумайтесь у ці думки, висловлені майже 30 років тому! Чи не знаходите багато живого і актуального для нас тепер при будові і порядкуванні кооперативного руху на еміґрації. Чи не знайдемо в собі сили — після хитань, що їх переживали ми в другому півріччі 1947 р. при спробах організування центрального господарського об'єднання української кооперації і її ідейного осередку — з новою вірою приступити до остаточного його зорганізування? Підстави ідеологічні під такий центр і його статут уже готові.

Пам'ятайте, що сила — це не тупа завзятість. Сила — це спокій і доброзичливість, рівновага духа і взагалі доброта. Людина сама собою є добра, але коли маємо на увазі її духовий розвиток, вона все ще істота не завершена! Духовий розвиток людини коріниться в будові життя на засадах любови. „Соловей кооперації»» професор Шарль Жід навчав кооператорів світу, що: „Тривало будувати можна тільки тоді, коли людиною кермує в її діях животворна любов." Кооперація — це ж вияв любови ближнього. Це творчий альтруїзм, що виявляє себе у солідарному змаганні . . .

* *
*

Свят-Вечір — це свято родинного тепла, свято любови. Нехай любов у кооперативній родині дозволить вам, друзі кооператори, спокійно і гідно відсвяткувати дні Христового Різдва і Нового Року. Нехай, любов, що єднала нас у ріднім Краю, допоможе звести нам усі творчі сили ідейних кооператорів, при дальшій розбудові і порядкуванні українського кооператизму на еміґрації в найближчому часі грядучого Нового Року. Будьмо і надалі подвижниками демократизації народнього господарства у солідарнім змаганні. Цим сплатимо наш довг ідеї і вшануємо пам'ять тих, які в часи війни поклали за неї свої голови . . .

З Різдвом Христовим і Новим Роком вітаю вас, кооператори, старим нашим привітом:

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

Д-р Степан БАРАН.

Земельні справи в Галичині

Упадок Галицько-Волинської держави в 1340 р. спричинив не лише утрату державної самостійности й національне поневолення українських земель Польщею та Литвою, але відбився відємно і в інших ділянках нашого життя, напр. у церковно-релігійних, а особливо у господарсько-соціяльних справах.

В другій половині XIУ стол. Польща збройно окуповала Галичину і Холмщину і зачала вводити у них свої порядки. Частину великих землевласників, якими були українські бояри, Польща вигубила фізично, а решта, по довшій боротьбі перейшла з православ'я на римо-католицтво і ополячилася. Це було й тому, що тільки римо-католицька шляхта в Польщі мала повні політичні і особисті права. Земля українських бояр на основі королівських надань дісталася в руки польської шляхти, що витискала рештки українського боярства, або його асимілювала. Вільний селянський стан скоро заникав, попадаючи в залежність від польських панів — зайдів, що масово осідали в Галичині і Холмщині, несучи зі собою щораз більше поневолення місцевого українського елементу не тільки у селах, але й в містах. Щоб збільшити експорт збіжжя Вислою через Ґданськ за кордон змінено давнішу екстенсивну систему сільського господарства на інтенсивну фільварочну. Ця зміна вимагала більшого числа робочих рук, і це потягло за собою велику зміну в правно-соціяльній структурі селян. Осебисто вільний стан дотеперішніх селян — хліборобів, власників землі, зникає доволі скоро. Впродовж XУI стол. заведено в Галичині і Холмщині кріпацтво. Зникає селянська власність, а самих селян — хліборобів вже як панських кріпаків, приковано до землі, забороняючи їм вихід із села, з під панської влади. Усі вони попали в особисте і господарсько-соціяльне поневолення панів-дідичів, які з правила були римокатолицької віри і польської національности. Такий стан тривав аж до упадку історичної Польщі, себто її розподілів з кінцем XУIII століття.

З прилученням Галичини до Австрії в 1772 р. доля селян кріпаків незначно поправилася в наслідок реформ, започаткованих Марією Тересою й Йосифом II. У 1783 р. знесено в Галичині кріпацтво і на його місце заведено панщину. Із скасуванням кріпацтва галицький селянин став особисто вільний і не був більше прикований до землі. Став він одночасно безтерміновим посідачем, але ще не власником свого земельного наділу, що переходив опісля і на його дітей. З того наділу пан-дідич не мав права самовільно усунути селянина-панщизняка, як що той виконував свої панщизняні обов'язки. Ті обовязки полягали на безплатній роботизні, пішій і тяглій на панському фільварку, яких число днів на рік було точно означене, залежно від величини ґрунту, що був у посіданні селянина. В заміну за те дідич мусів дати панщизнякові, безплатно будівельне та опалове дерево із свого лісу і вільне пасовисько для домашніх тварин панщизняка. Знесено теж судову юрисдикцію дідича над панщизняком.

Дідичі часто загарбували селянські грунти і прилучували їх до своїх фільварочних грунтів. В цей спосіб безпосередньо збільшували вони свою земельну власність, з якої виключно самі побирали користі і яку селяни мусіли безплатно обробляти. Це спинено придворним декретом цісаря ЙосифаII з 2. IУ 1787 р. про так званий рустикальний фонд, що переводив поділ землеволодіння на домініяльне (двірське) і рустикальне (селянське). На основі цього закону всі землі, які I. X. 1786 р. належали до селян, мали залишитися й на будуче в руках селян і їх не можна було прилучати до домініяльного запасу. А проте в р.р. 1787 до 1834 дідичі загарбали рустикального грунту у Східній Галичині понад один мільйон моргів (австрійський морг = 57 арів, 54 кв. метрів; 64 кв. дециметів). Нові правила про взаємини між двором і селом обмежили подекуди панщизняні роботи, які точно і докладно означено в так званих панщизняних інвентарях. Австрія перевела в Галичині в 1819 р. перший провізоричний земельний катастер. Він виказав велику пролетаризацію галицьких панщизняків, з яких пята частина (точно 19,5%) мала нижче двох моргів землі. Роздроблення селянських господарств ішло безупинно далі і земельний катастер з років 1847-1859 виказує вже 27,2% нижче двоморгових рустикальних посілостей.

Від скасування панщини в Австрії в 1848 р. селяни в Галичині стають власниками посіданої ними тоді землі. Дідичі дістали відшкодування з публічних фондів, при чому цісарський патент з 5. УII. 1853 р. переводив викуп або налагоджував лісові, пасовиськові й інші сервітути. Селянські сервітути на двірських лісах і пасовиськах викуплено почасти грішми (I,238,742 фльонів), почасти т. зв. еквівалентами, себто відступаючи громадам на власність 94,060 гектарів лісу й 67,018 га ріллі й пасовиськ у цілій Галичині. Крім цього викупу унормовано до 1890 р. сервітути на 942,520 га лісу і 2,352 га пасовищ, головно в гірських околицях. Сервітутові комісії при викупі чи унормуванні сервітутів дуже скривдили селян, відкинувши із зголошених 30,733 сервітутових справ 11,205, себто понад 36%, а в інших призначуючи не раз попросту сотикові відшкодування, або маленькі клаптики лісу чи пасовищ, які навіть у дуже дрібній мірі не заступали давніших користей. Свого часу, в роках 60-х до 80-х, мин. ст., регуляція колишніх панщизних земельних сервітутів себто користування селянами панських лісів і пасовищ, і звязані з нею процеси було найбільше життєвою справою галицьких селян, які змалював Іван Франко у двох своїх новелях-„Ліси і пасовиська" та „Сільські пленіпотенти". Коли зважити, що з днем призначення селян власникамин ними тоді посіданої землі в Галичині 1848 р., половина селя-

нських господарств була до пять гектарів, отже вже тоді несамовистарчальних, то ясно можна побачити цілковиту пролетаризацію галицьких селян, дуже наглядну в деяких повітах Покуття, що опісля було головною причиною радикалізації цієї частини краю, а дальше сельробівства і комуністичних впливів у тамошньому селі.

Національний характер великої земельної власности в Галичині був польський, в останніх роках допершої світової війни, із значною домішкою жидів, в яких руках, як власників або державців, знайшлося понад третина великої земельної власности і які найчастіше вели грабункове господарство. Політичний вирішний вплив у Галичині мала тоді польська шляхта, що політичні впливи в краю нещадно використовувала для себе, недопускаючи рівночасно скріплення українського селянства ні в господарській ні в політичній ділянках. Визиск дворами селян довів у 1902 р. до великого хлібороб-

ГРОМАДА ПО НИТЦІ — БІДНОМУ СОРОЧКА!

ського страйку в Східній Галичині, що його в загальному виграли селяни. Брак упромисловлення краю спинював відплив сільської бідноти в Галичині до міст і стримував велику нужду на селі. Вона впала в очі навіть деяким польським дослідникам економістам, як напр. першому піонірові нафтового промислу в Галичині, Станіславові Щепановському, що в 1878 р. написав голосну тоді студію „Нендза Ґаліції в цифрах", в якій виявив загрозливий зріст пролетаризації села та його постійне голодування. Постійна пролетаризація українського села в Галичині та його безнадійна нужда були причиною величезного розросту еміґрації вже від 80-х р.р. минулого століття, головно за океан в Америку до Сполучених Штатів на заробітки і поселенчу до Канади, а в 1895 р. і в 1896 р. нещасливу еміґрацію до Бразілії, яку теж описав Іван Франко у своїй поезії „Листи з Бразілії". Після хліборобського страйку з 1902 р. розвинулась велика заробіткова еміґрація до Німеччини. Галицька сільська біднота заробивши в Німеччині на дальшу дорогу до Америки, виїзджала масово до Сподучених Штатів і Канади, де найчастіше поселювалася на постійне. Цей відплив населення з Галицького села за океан в Америку — однак уже в менших розмірах — тривав і після першої світової війни приблизно до 1930 р. а далі вже і до Аргентіни —, до часу еміґраційних обмежень, або і цілковитого припинення еміґрації, як напр. до Канади.

Ліберальний в господарській ділянці капіталістичний устрій і відсутність відповідної для селян аґрарної і соціяльної політики австрійського уряду не спричинилося до господарського уздоровлення села. Ширилася лихва і піяцтво, піддержуване дідичами, з яких кожний мав у своєму селі горілочний монополь, що його узмисловлювала відома „свента карчма". Українське греко-католицьке духовенство під проводом митрополита Йосифа Сембратовича повело боротьбу проти поширеного піянства, закладаючи при церквах братства тверезости. За це за спонукою польської шляхти і на домагання цісаря Йосифа І митрополит Йосиф Сембратович був примушений зречися свого престолу і виїхати на постійне до Риму. Ця поважна акція дала поважний успіх і причинилася до морального оздоровлення українського села в Галичині. Вона була й початком просвітної організації, що її повело основане в 1868 р. товариство „Просвіта" у Львові при помочі своїх повітових філій і сільських читалень. І сам австрійський центральний уряд у Відні старався дещо спинити лихву і піянство в Галичині і Буковині, що руйнували села. Зробив він це виданням в 1877 р. двох спеціяльних законів — тільки для Галичини і Буковини — проти лихви, яку вели головно жидівські корчмарі, і проти піянства. В галицькій дійсності, де в селі панами становища були польські дідичі та їхні помічники жидівські корчмарі, оба згадані закони не дали більших сподіваних успіхів. І українська народня преса в Галичині допомагала в моральному піднесенні села та його національної свідомости, а в слід за тим почавши від 90-х р.р. мнл. стол. і до першої ширшої економічної організації на кооперативних основах. Та те все, очевидно, не розвязувало ще пекучого земельного питання й не заспокоювало щораз більше зростаючого, земельного голоду в українських селян. Щораз більше зростав відсоток малоземельних нежиттєздатних сільських господарів, а число карловатих, до двох гектаровних, господарств у Галичині з початком XX. стол. творило вже майже половину всіх господарств.

Аґрарні справи, себто земельний устрій і аґрікультура належали до компетенції галицького сойму, у якому польські дідичі мали величезну більшість. Вони й не журилися зовсім про переведення далекосяглої земельної реформи, а галицький закон про рентові оселі з неподільністю селянського господарства у рентових оселях, у ніякій мірі. не розвязав земельної проблеми. Зрештою мав він на меті польські національно-політичні інтереси. Краєві законн про меліорацію і комасацію, самі про себе, — безсумнівно, корисні, торкалися поліпшення аґрікультури і господарства, а не кориснішого розподілу земельної власности. Розмірно невеликі грошові суми, призначені з краєвого бюджету на міліораційні і комасаційні цілі, далеко не вистарчали на переведення у ширших розмірах і цієї праці, яку проводив Краєвий Виділ у Львові при помочі свого комасаційного і меліораційного бюра. Зорганізоване при Краєвому Виділі бюро патронату кас Райфайзена причинилося вправді до оздоровлення сільського-господарського кредиту для дрібних селян і пожвавлення сільсько-господарської кредитової кооперації, але і воно тільки дуже незначно і посередньо впливало на поліпшення земельного розподілу видачею тимчасового дрібного кредиту на купівлю землі селянами при добровільній парцеляції великої земельної — власности. Реґуляція гірських потоків у Галичині, які щорічно спричиняли великі і великі шкоди в хліборобстві, особливо на Підгірю, належала до міністерства хліборобства у Відні. В Галичині вело її окреме бюро забудовань гірських потоків у Самборі, але свою працю зосередило воно головно в західній-польській Галичині, подібно як і агротехнічні бюра Краєвого Виділу. Ті всі роботи, в загальному, були скромних розмірів і як сказано, не торкалися суті земельної реформи. Галицький сойм про неї поважно й не думав.

Що більше сам австрійський цивільний кодекс давав нагоду лихварям і спекулянтам, що ними на селі були як правило коршмарі, до руїни дрібних селян. Цивільний кодекс і закон про грунтові кошти допускали власність на землю в ідеальних невиділених частинах та їх купівлю — продаж, як теж право ідеального співаласника і знесення співвласности через примусову продаж на ліцитації і поділу готівки. Лихварі і спекулянти, використовуючи темноту селян і родинні непорозуміння, скуповували від них за безцін дрібненькі ідеальні частини і пускали не раз на ліцитацію ціле господарство, теж за безцін, або загрозою ліцітації вимушували відкуп за значну суму. Український соймовий посол д-р Теофіль Окуневський, який із своєї адвокатської практики знав добре про ті жидівські махінації, поставив у галицькому соймі внесок на заборону торгівлі ідеальними частинами селянських господарств. Польська більшість у соймі, себто дідичі, відкинули цей внесок. Зробили вони це, очевидно, тому, щоб через дальшу пролетаризацію села задержати для себе вільний контигент дешевого робітника.

(Закінчення буде).

†

26 грудня 1947 р. в таборі „Орлик" у Берхтенсґадені померла у 72 році життя

КАТРЯ ГРИНЕВИЧЕВА

відома українська письменниця і суспільно-громадська діячка.

Похорон відбувся 29. XII. 1947 р.

Проф. Михайло Грушевський, голова Української Центральної Ради.

. . . „Од нині самі будемо творити наше життя" . . . слова I Універсалу, проголошеного 10 (ст. ст.) червня 1917 р.

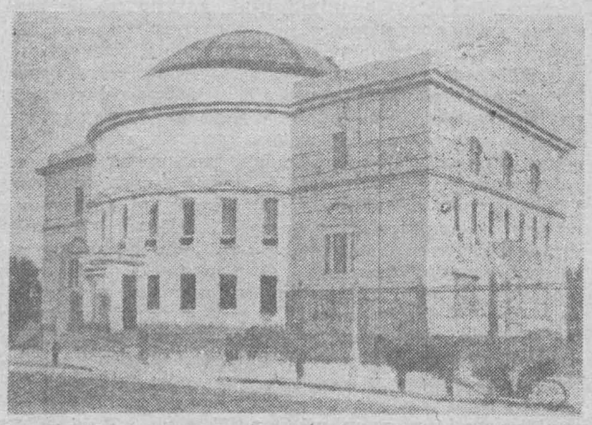

Будинок, в якому засідала Українська Центральна Рада в р.р. 1917-18.

. . . „Прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада в згоді з національними меншостями України, підготовлятиме проєкти законів про автономний устрій України" . . . слова II Універсалу, проголошеного 3 (ст. ст.) липня 1917 р.

IV Універсал Української

(22. 1. 1918 -

„НАРОДЕ УКРАЇНИ!

Твоєю силою, волею, словом, стала на землі Українській Вільна Українська Народня Республіка. Справдилась колишня давня мрія батьків Твоїх, борців за вольності і права трудящих.

Але в тяжку годину відродилась воля України. Чотири роки лютої війни знесилили наш край і людність. Фабрики не виробляють товарів, заводи спиняються, залізниці розхитані, гроші в ціні падають, хліба зменшилося — наступає голод. По краю розплодилися юрби грабіжників і злодіїв, особливо, коли посунуло з фронту (російське) військо, зчинивши криваву різню, заколот і руїну на нашій землі.

Через все це не могли відбутися вибори до Українських Установчих Зборів в приписаний нашим попереднім Універсалом час, і ці збори, призначені на нинішній день, не могли відбутись, щоб прийняти з наших рук нашу тимчасову найвищу революційну владу над Україною, установити лад в Народній Республиці нашій і зорганізувати нове Правительство.

А тим часом Петроградське Правительство Народніх Комісарів, щоб повернути під свою власть вільну Українську Республіку, оповістило війну Україні і насилає на наші землі свої війська — красногвардейців, большевиків, які грабують хліб наших селян і без всякої платні вивозять його в Росію, не жаліючи навіть зерна, наготовленого на засів; вбивають неповинних людей і сіють скрізь безладдя, злодіяцтво, безчинство.

Ми, Українська Центральна Рада, зробили, все, щоб не допустити до цієї братовбивчої війни двох сусідніх народів, але Петроградське Правительство не пішло нам на зустріч і веде далі криваву боротьбу з нашим народом і Республікою. Крім того, те саме Петроградське Правительство Народніх Комісарів починає затягати мир і кличе на нову війну, називаючи її ще до того „священною". Знов поллється кров, знов нещасний трудовий народ повинен класти своє життя.

Ми, Українська Центральна Рада ,обрана з'їздами селян, робітників і салдатів України, на те пристати ніяк не можемо, ніяких війн піддержувати не будемо, бо Український Народ хоче миру, і мир демократичний повинен бути якнайшвидше.

Але для того, щоб ні Російське Правительство, ні яке інше не ставали Україні на перешкоді уста-

Кияни приглядаються до військової паради на Софійській площі.

Центральної Ради

22. 1. 1948)

новити той бажаний мир, для того, щоб вести свій Край до ладу, до творчої роботи, до скріплення революції та волі нашої, ми, Українська Центральна Рада, сповіщаємо всіх громадян України:

Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверинною Державою Українського Народу.

Зо всіма сусідніми державами, як-то: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною та іншими ми хочемо жити в згоді та приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя самостійної Української Республіки. Власть у ній буде належати тільки Народові України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представниця робочого народу — селян, робітників і салдатів, та наш виконавчий орґан, який однині матиме назву Ради Народніх Міністрів.

Насамперед приписуємо Правительству Республіки Нашої, Раді Народніх Міністрів, від цього дня вести розпочаті вже нею переговори про мир з Центральними Державами цілком самостійно і довести їх до кінця, не зважаючи ні на які перешкоди з боку яких-небудь частин бувшої Російської Імперії, і встановити мир, щоб наш Край розпочав своє (господарське) життя в спокою і згоді.

До так званих большевиків та інших напасників, що нищать та руйнують наш край, приписуємо Правительству Української Народньої Республіки твердо і рішуче взятись до боротьби з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо, на жалуючи життя, боронити добробут і свободу (нашого народу). Наша Українська Народня Держава повинна бути вичищена від насланих з Пентрограду насильників, які топчуть права Української Республіки.

Незмірно тяжка війна, розпочата буржуазними правительствами, тяжко змучила наш народ, знищила наш Край, розбила господарство. Тепер тому мусить бути кінець.

Одночасно з тим, як армія буде демобілізуватись, приписуємо одпускати (додому) (де-яких) салдатів, а після затвердження мирових договорів — розпустити армію зовсім; потім, замісць постійної армії, завести народню міліцію, щоб військо наше служило обороні робочого народу, а не бажанням пануючих верств.

Поруйновані війною і демобілізацією місцевості мають бути відновлені за поміччю і заходом нашого державного скарбу.

Софійська площа (зліва пам'ятник гетьмана Б. Хмельницького, а зправа катедра св. Софії).

. . . „Від нині Україна стає Українською Народньою Республікою" . . . слова III Універсалу, проголошеного 7 (ст. ст.) листопаду 1917 р.

Фраґмент дефіляди українських військ на Софійській площі.

„Я ЗНИЩИВ ЧАС, А ТЕПЕР ЧАС НИЩИТЬ МЕНЕ".

(ШЕКСПІР).

Остання спроба відновити українську державність (гол. отаман С. Петлюра відбирає рапорт від пол. ґен. Ридза-Сміґлого на київськім двірці в травні 1920 р.).

Коли вояки наші повернуться додому, народні ради — волосні і повітові — та городські думи мають бути перевибрані в час, який буде приписано, щоб і вояки наші мали в них голос. А тимчасом, аби встановити на місцях таку власть, до якої мали б довір'я і яка б опіралась на всі революційно — демократичні верстви народу, Правительство повинно закликати до співробітництва (з орґанами місцевого самоврядування) ради селянських, робітничих і салдатських депутатів, вибраних з місцевої людности.

В справі земельній комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради вже виробила закон про передачу землі трудовому народові без викупу, прийнявши за основу скасування власности і соціялізацію землі, згідно з нашою постановою ва восьмій сесії. Закон цей буде розглянено за кілька день в повній Центральній Раді. Рада Народніх Міністрів вживе всіх заходів, щоб передача землі в руки трудящих через земельні комітети неодмінно відбулась ще до початку весняних робіт.

Ліси, і всі підземні багатства, як добро українського трудящого народу, переходить в порядкування Української Народньої Республіки.

Війна забрала також на себе всі трудові робочі сили нашої Країни. Більшість заводів, фабрик і майстерень виробляли тільки те, що було потрібно для війни, і народ зостався зовсім без товарів. Тепер війні кінець. Отже приписуємо Раді Народніх Міністрів негайно приступити до переведення всіх заводів і фабрик на мирний стан, на вироблення продуктів, потрібних насамперед трудящим масам.

Та сама війна наплодила сотні тисяч безробітних, а також інвалідів. В самостійній Народній Республіці України не повинен терпіти ні один трудящий чоловік. Правительство Республіки має підняти промисловість Держави, має розпочати творчу роботу у всіх галузях, де всі безробітні могли б найти працю і прикласти свою силу, і вжити всіх заходів до забезпечення скалічених та потерпівших від війни.

За старого ладу торгівці та різні посередники наживали з бідних пригноблених кляс величезні капітали. Однині Українська Народня Республіка бере в свої руки найважніщі галузі торгівлі і весь дохід з неї поверне на користь народу. За товарами, які будуть привозитись з-за кордону і вивозитись за кордон, буде доглядати сама Держава наша, щоб не було такої дорожнечі, яку терплять найбідніші кляси через спекулянтів. Для виконання цього приписуємо Правительству виробити і представити на затвердження закон про це, а також про монополію заліза, шкури, тютюну й инших продуктів та товарів, з яких найбільше бралося прибутків з робочих кляс на користь нетрудящихся (кляс).

Так само приписуємо встановити державно-народній контроль над всіма банками, які кредитами та позиками нетрудовим клясам допомогали визискувати трудові кляси. Однині позичкова поміч банків має даватися головним чином на піддержку трудового населення та розвиток народнього господарства Української Народньої Республіки, а не на спекуляцію та різні банкові експльоатації й визиск.

На грунті безладдя неспокою в житті та недостачі продуктів росте невдоволення серед де-якої частини людности. Тим невдоволенням користуються різні темні сили і підбивають невідомих людей до старих порядків. Ці темні (контреволюційні) сили хочуть знову повернути всі вільні народи під єдине царське ярмо Росії. Рада Народніх Міністрів повинна рішуче боротися в усіма контрреволюційними силами. А всякого, хто кликатиме до повстання проти самостійної Української Народньої Республіки, до повороту старого ладу — карати, як за державну зраду.

Всі демократичні свободи, проголошені Третім Універсалом Української Центральної Ради, потверджується і окремо проголошується: в самостійній Українській Народній Республиці всі нації користуються правом національно-персональної автономії, признаним за ними законом 9. січня.

Все, чого з вичесленого в цім Універсалі не встигнемо зробити ми, Українська Центральна Рада, в найближчих тижнях, те довершать, справлять і до останнього порядку приведуть Українські Установчі Збори.

Ми наказуємо всім громадянам нашим провадити вибори до них як найпильніше; вжити всіх заходів, щоб підрахунок голосів закінчено як найскоріще, щоб за кілька тижнів ці наші Установчі Збори — найвищий господарь і впорядчик Землі нашої — закріпили свободу, лад і добробут конституцією незалежної Української Народньої Республіки — на добро всього трудящого народу — тепер і на будуччину.

Цьому найвищому нашому органові належить рішити про федеративний звязок з народніми республиками бувшої російської держави.

До того ж часу всіх громадян самостійної Української Народньої Республіки кличемо непохитно стати на сторожі добутої волі та прав нашого народу і всіма силами боронити свою волю від ворогів селянсько-робітничої самостійної Української Республіки.

Українська Центральна Рада.

У Київі, 9. (22) січня 1918 року"

ДИТЯЧЕ КООП. СВЯТО В ДІЛЛІНҐЕНІ

26 жовтня м. р. заходами кооп. „Самопоміч" в Діллінґені відбулося дитяче кооперативне свято, з метою пропаґанди кооперативної ідеї серед шкільної молоді.

Програма свята була так побудована, щоб кожна дитина могла хоч загально запізнастися з осягами української кооперації в краю, а саме: про працю українських молочарень і „Маслосоюзу", про низові сільські кооперативи і „Центросоюз", про „Народню торгівлю", кредитові кооперативи і „Центробанк" та про українську кооперативну промисловість. Крім цього ініціятори хотіли познайомити дітей з працею місцевого таборового кооперативу та показати різницю між приватиним та суспільно-кооперативним підприємством.

Завдання не легке. Але зроблено хоч першу спробу. Свято зробило на дітей добре враження, що було замітне з настрою і розмов дітей.

Кожна дитина мала на святі якесь заняття і знаходила для себе якесь зацікавлення. Одні при фантовій льотерії вигравали книжечки з образками, кольорові олівці, ляльки, візочки, авта, та різні цяцьки. Інші на „колесі щастя" їхали до: Києва, Львова, Харкова, Ужгороду, Луцька, Чернівець, Яворова і . . . вигравали шоколядки. Деякі знов же ловили рибку в . . . „бочці щастя" і замість рибки витягали різні ласощі, тістечка, яблука, зшитки або забавки. Радощам не було кінця, бо за кожним разом дитина все щось вигравала. Льоси всі повні. На святі приграваля дута оркестра. На сцені знову пересувалися діточки, які представляли наш колишній рідний кооперативний промисел: „Калина" у свойому строю, яка захочує наших курців, батьків дітей, до курення лише з паперців „Калина" кажучи: „Тоді буде ваш тютюн, який ви цього літа на свойому городі виплекали — смачна рослина, коли будете курити лиш із паперців „Калина". Цикорія „Луна" твердить, що „бонен кафе" буде лиш тоді смачна, коли до нього додати трішки „Пражінь" й цикорії „Луна" — Добрий хліб дає нам ІРО, кричить малий пекар на голос, але ще смачніший випікав для нас у Львові наш „Золотий Колос". „Я зовусь Микола, ще не вчусь у школі, але біля тата вчуся рахувати, бо в Центробанку хочу працювати . . .

На закінчення свята роздано дітям подарунки Американського Червоного Хреста від американських дітей, після чого діти на сцені спільно віддеклямували віршик, що кінчився словами:

. . . Щоб наш милий Край
Сильний був і щасливий,
Опертись мусить, знай,
На кооперативі.
Як сталеві звена
Дають міцний ланцюг —
Так злучить нас в одно
Кооперації дух.

Кооператор.

Кооперація в Канаді

У канадійському календарі „Нового Шляху" за 1947 рік, находимо дуже цікаву статтю інж. В. Топольницького п.з. „Кооперація в Манітобі і українці".

З цієї статті бачимо, що кооперація в господарському житті Канади відограє поважну ролю, охоплюючи з року на рік щораз то нові галузі економічного життя. Для нас українців — скитальців, а зокрема кооператорів, дуже приємно почути, що й українська канадійська еміґрація починає вже самостійно організовувати своє господарське життя на кооперативних засадах і що перші спроби дали гарні успіхи.

Цю інтересну статтю хочемо коротко зреферувати нашим читачам — кооператорам, з яких може декому пощастить виїхати до Канади і там послужити українській громаді своїм знанням, досвідом і працею до закріплення цієї важливої ланки національно-економічної роботи.

* * *

Кооперативні товариства займають в господарському життю Канади видне місце, головно в збуті рільничих продуктів і при закупі господарських машин. Ще до недавна кооперація в Канаді була дуже мало поширена — останньо понад 5.000 кооперативів обслуговують приблизно один мільйон населення, тобто 8% усього населення Канади.

Найбільші і найкраще зорганізовані кооперативи — це Пшеничні Пули, Живих Тварин і овочеві кооперативи. Крім цього існують тисячі малих кооперативів по містах і фармерських округах місцевого значення, що займаються продажею споживчих товарів, одежі, домашньої обтановки і т.п.

В якому розмірі беруть кооперативи участь в господарському житті країни, показують нижчеподані урядові цифри. За господарський рік, що закінчився 31 липня 1944 р. продали кооперативи:

Збіжжя на суму	264,000.000 дол.
Живих тварин на суму	82,000.000 дол.
Молочарських продуктів на суму	52,500.000 дол.
Овочів і городовини на суму . .	21,000.000 дол.
Дробу (птиці) на суму	15,000.000 дол.
Разом	434,500.000 дол.

В тому ж часі закупили кооперативи для фармерів самої паші і штучних погноїв на суму 25 міл. дол. Загальний оборот кооперативів у Канаді в згаданому році становив 525 міл. долярів. Одначе не всі кооперативи подають на час свої звіти; в урядовій статистиці охоплено звітом 1792 кооп., які об'єднували 690.967 членів.

Крім названих кооперативів, ще один рід кооперативних організацій сильно поширися в останніх роках — це щадничо—кредитові спілки. З кінцем 1944 року було в Канаді 2.006 таких спілок, які виказували 474.841 членів. Майно цих спілок виносило 106,832.636 дол. За 1944 рік видали вони членам 36,109,929 дол. позичок.

Всі кооперативи зорганізовані в кожній провінції в Союзи. Провінціяльні союзи об'єднані в домініяльні осередки, а саме: Кооперативний Союз Канади і Краєвий Союз Кредитових Спілок.

КООПЕРАЦІЯ В МАНІТОБІ.

Манітоба — це провінція, в якій живе найбільше українців. На тлі загального стану кооперації в Канаді, можемо краще тепер виробити собі образ, про ролю усієї кооперації в Манітобі, а далі і про силу української кооперації в цій провінції.

Розріст кооперації в провінції Манітоба припадає на роки 1932-39, тобто на час великої господарської кризи в Канаді. В тому часі ціни на хліборобські продукти дуже знизились. Фармери не мали ринків збуту на свої продукти. І саме ця криза дала поштовх до організації кооперативної самопомочі.

ПРОДУКЦІЙНІ КООПЕРАТИВИ

Перші і найчисленіші були продукційні кооперативи. Майже в кожній важнішій хліборобській ділянці фармери орґанізували кооперативні спілки. Найбільша з них — це Манітобський збіжжевий Пул (елеватор), який, крім централі у Вінніпеґу, має 180 філій на провінції. Через цей Пул переходить 36.5% збіжжя всієї провінції.

Важне місце займає тут теж молочарська кооперація. Манітобська кооп. молочарня започаткувала свою діяльність ще 1921 р. У червні 1944 р. вона мала 15.000 членів та сім філій в місцевостях: Вінніпеґ, Ґленела, Давфин, Еріксон, Мініота, Елкгорн і Брендон. У двох місцевостях — Брендон і Давфин — має холодільні. Крім цього існує ще 5 інших кооп. молочарень на провінції.

Манітобське кооп. Т-во для збуту дробу (птиці) мало в 1944. р. торгів, 2,5 міл. дол., а кооп. Продуцентів Меду вторгувала 534.409 дол. Гарно розвиваються також кооперативи для збуту худоби, яєць, городини і ін. сіл.-госп. продуктів — усіх є 18 кооперативів.

СПОЖИВЧІ КООЕРАТИВИ.

І червня 1944 р. нараховували в Манітобі 132 споживчі товариства — це здебільша крамниці споживчих товарів і ґазолінові стації. Крім того в Манітобі є 4 опалових кооперативів — усі в Вінніпеґу, одна книгарня, одна пекарня та 9 філій Канадійського кооперативу фармерських машин, який щойно недавно зорганізовано в Канаді.

КРЕДИТОВІ СПІЛКИ.

Закон про кредитові спілки в провінції Манітоба вийшов щойно І вересня 1937 р. Першу кредитову спілку зорганізували тут французи це перед появою закону. З кінцем 1945 р. було в Манітобі 105 кред. спілок, в тому 33 французьких і лише 5 українських. Майно усіх цих спілок становило 1,419.972 дол., членів вони мали 16.616, а позичок уділили на загальну суму 1,303,575 дол.

Зіставляючи усі види кооперативів у Манітобі, одержимо таку циферну картину:

Споживчих кооп.	132;	членів	34.000
Виробничих кооп.	232;	членів	98.000
Різних кооп.	29;	членів	3.500
Кредитових кооп.	111;	членів	16.700
Разом	504;	Разом	152.200

Тому, що часто одні й ті ж особи є членами двох і більше кооперативів треба рахувати, що лише одна третя осіб з поданого числа є членами кооперативних товариств.

Обороти всіх цих кооператив становили близько 100 міл. дол.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСЕРЕДКИ.

Важну ролю в поширенні кооперації сповняє Манітобський Союз Рільництва й Кооперації „Manitoba Federation of Agriculture and Co-operation" в скороченні і M.F.A.C.). В цьому Союзі об'єднано властиво дві організації, а саме Союз Рільництва, який проте є домініяльною організацією фармерів і Кооп. Союз Манітоби. Таке об'єднання є лише в Манітобі, в других провінціях ці дві організації виступають окремо.

Кредитові Спілки мають свій Кредитовий Союз, який репрезентує в М.С.Р.К. кредитові спілки. Крім того кредитові спілки мають свій центральний банк „Manitoba Central Credit Union Society Limited" де складають свої гроші, свої ощадності, або в разі потреби позичають гроші для обороту.

Усі центральні союзи мають свій осідок у Вінніпеґу.

УКРАЇНЦІ В КООПЕРАЦІЇ МАНІТОБИ.

Кооперативний рух між українцями в Манітобі, як взагалі в цілій Канаді, започаткований від 1930 р. Якщо були якісь кооперативи і раніше, то це були хіба кооперативи по назві, а не по суті — це були перші спроби, шукання доріг, але із-за браку ясної мети та кооперативного духу вони всі заниділи. Брак було провідних одиниць які хотіли б себе посвятити цій ділянці. Щойно в останніх роках бачимо в тому напрямі зміну. Українці стараються надолужити втрачений час та дорівняти й на цьому полі своїм сусідам — анґлійцям і французам.

Осередком усього українського життя у Канаді є Вінніпеґ; самозрозуміло, що тут є також осередок українського кооперативного руху. Існує тут сім

кооперативів, в тому 2 кред. спілки; об'єднують вони біля 1.600 членів. Це вже доволі сильна орґанізація, одначе ще громадсько мало вироблена й тому поки що не відограє такої ролі, яку повинна відограти. Треба однак сподіватися, що скоро кооперативний рух себе і серед українців скристалізує і покаже свою економічну і громадську силу та організованність.

А тепер розгляньмо хоч побіжно діяльність і стан українських кооперативів у Вінніпеґу.

УКРАЇНСВКИЙ КООПЕРАТИВ „КАЛИНА".

Цей кооператив зорганізували переважно члени Української Стрілецької Громади з метою спроваджувати видання „Червоної Калини" зі Львова. Перші збори відбулись І липня 1930 р., на яких обрано тимчасовий Комітет (В. Топольницький, С. Цибульський, і П. Шульга), який виконав усі підготовчі праці і з днем 25 серпня кооп. розпочав свою діяльність.

Діяльність „Калини" продовж перших 3 років була незначна, бо до кінця 1932 р. призбирала всього 361.50 дол. пайового капіталу і приєднано лише 29 членів. Щойно від 1933 р. праця в кооперативі оживає, головно коли попри торгівлю книжками впроваджено ще продажу муз. інструментів, шкільних приборів, мистецьких виробів, корабельних карт і т.п.

Матеріяльні осяги „Калини" за 16 літ невеликі, бо торги за цілий час виносять всього 90.840 дол. (не враховуючи оборотів з продажу корабельних карт), але заслуга кооп. велика в тому, що вона дала українському громадянству в Канаді добру українську книжку, була носієм кооп. ідеї і посередником між краєм і еміґрацією в Канаді, вдержуючи зв'язки майже з усіма культурними і кооперативними українськими установами в краю (захід. Україною).

З кінцем 1945 р. „Калина" мала 284 членів і 5.596 дол. майна. У серпні 1946 року набула власний дім за 19.250 дол. з того часу „Калина" вступила в новий період розвою, ведучи перед серед українських кооперативів Вінніпеґу.

НОРТ — ВІННІПЕҐ КООПЕРАТИВ.

Цей кооператив розпочав свою діяльність 12 листопаду 1932 р. 10 літній ювілей відсвяткував 7 листопаду 1942 р. Цей кооператив доставляє своїм членам опал, будівельні матеріяли, фарби до малювання будинків, а в останньому часі започаткував продажу ґазоліни.

Пай спершу виносив 25 дол., але 1943 р. знижено на 5 дол., що причинилося до зросту членства. На останніх загальних зборах 17. 6. 1946 р. звітовано, що кооператив об'єднував 586 членів. Річні обороти виносили 158.966.18 дол., а майно становило 82.772 дол. За час свого існування кооператив виплатив своїм членам товарових зворотів на суму 10.559.44 дол. У кооперативі працює 5 робітників — управителем є п. М. Бреліс. Цей наш кооператив — це один з найліпших. У 1939 році вирятував від упадку „Вестерн кооперативу", в 1940 р. був помічним при лікідації опалового кооперативу в Еллівуд, а пізніше ініціював заснування кред. спілки і кооп. пекарні.

Цей кооператив займає в українськім життю Вінніпеґу видне місце.

„НАРОДНЯ КООПЕРАТИВА"

Це вже молодший кооператив, заснований в 1937 р.. Зачав працю з пайовим капіталом 500 доларів, а 1945 р. на паях було вже 6.688.78 дол. Торги переступили 60.000 дол. річно. Членів 227.

Управителем кооперативу довший час був п. П. Матвійчина — тепер п. Ф. Бощак.

У кооперативі працює 5 робітників.

КООПЕРАТИВ ВЕСТЕРН.

Не маючи праці 5 робітників зорганіувало невеличку робітню рукавиць. Було це весною 1937 р. Рік пізніше робітню цю перемінено на кооператив — з 300 членами (5 дол. пай). Спершу кооператив переходив кризу, але за допомогою кооп. Норт-Вінніпеґ переведено санацію і останньо кооператив дуже добре розвивається.

Стан кооперативу за 1945 р. був такий: членів — 361:, пайовий капітал — 4.420 дол., річні торги 55.151.97 дол.; власні фонди — 25.911.07 дол. — в тому власний двоповерховий будинок вартости 14.000 дол. У кооперативі працює 15 робітників, яким за рік виплачено 12.519 дол. Балянсова надвишка кооперативу за рік виносила 2.416 дол.

Кооператив на ринку вже виробив собі добру марку, чим запевнив собі дальше існування і розвиток.

КООПЕРАТИВНА ПЕКАРНЯ.

Кооперативна пекарня — це спершу відділ кооп. Норт Вінніпеґ; 1945 р. відкуплею пекарню з будинком від приватньої фірми за суму 4.500 дол. Випік хліба досягає 2.000 боханків. Працює постійно, крім управителя 10 осіб. Від І травня 1946 р. кооп пекарня стала самостійним кооп. підприємством.

КРЕДИТОВА СПІЛКА „КАРПАТІЯ".

Кооп. засновано 16 лютня 1940 р. з ініціятиви членів кооп. „Калина". З кінцем року „Карпатія" мала 99 членів і 3.950 дол. майна (починала із сумою 92.5 дол.).

Першого року видано 53 позики на суму 3.630.50 дол. та виплачено членам 5% дивіденди.

„Карпатія" дуже гарно почала розвивати свою діяльність завдяки впертій праці свого управителя п. Пилипа Семаки, що за 7 літ праці виробився на доброго фахівця банкира. Крім цього дирекція відбуває правильно свої засідання і всі справи вирішує в дусі кооперативних засад.

Під кінець 1946 р. „Карпатія" об'єднувала 535 членів, маючи 77.470 дол. майна. За час свого існування видала 565 позичок, на суму 196.155 дол. Середня ощадність на одного члена припадає 137.5 дол. Кожного року виплачувано членам 4—5% дивіденди, а 2% від вкладів. В останніх двох роках виплачувано також звороти на відсоток від позичок.

„Карпатія" — це гордість українців Вінніпеґу — це перший український кооперативний банк у Канаді.

КРЕДИТОВА СПІЛКА ПІВНІЧНОГО ВІННІПЕҐУ.

Це ще молода спілка — діє від червня 1943 року. Майно цього кооперативу з кінцем 1945 р. становило всього 1.463 дол. — членів 50. Одначе люди, що взялися за це діло є запорукою розвою і цієї другої кредитової спілки.

А тепер ще кілька слів про кооперативи, розкинені на провінції.

УКРАЇНСЬКЕ КООП. ОБ'ЄДНАННЯ В СТ. БОНИФАС.

„Українське кооперативне об'єднання" в ст. Бонифас — це кооператив, що доставляє своїм членам всякого рода дрова, вутілля, сіно, солому, корм для худоби та інше. Кооператив розпочав свою діяльність 1937 р. Спершу з дуже скромних оборотів, а вже 1945 р. торги кооперативу становили 33.173 дол. Власні фонди ще невеликі — 1.343 дол. Членів 114. Кооператив цей виконує свої обов'язки дуже солідно, по кооперативному.

КООПЕРАТИВНА МОЛОЧАРНЯ.

У містечку Вайта — це чисто українське містечко у південній Манітобі — 1939 р. українські фармери відкупили від приватної фірми будинок і ціле молочарське улаштування за 7.000 дол. і зорганізували кооперативну молочарню.

Кооп. молочарня об'єднує коло 450 членів. Власні фонди кооп. виносять 10.598 дол. Майно кооп. — власний будинок, модерні машини — становить 21.011 дол. Торги за 1945 р. виносили 125.691 дол. Балянсова надвишка виносила 2.528 дол., з неї 1.574 дол. виплачено членам як зворот від виплат за молоко.

Управа кооп. складається з 7 членів. Технічним управителем є п. Є. Кулачковський, молодий і енерґійний чоловік з торговельною освітою. Для доставки молока і сметани має молочарня 4 авто-грузовики. Річна продукція масла 400.000 фунтів. Маслянку одержують члени беплатно . . .

Це одинока українська кооп. молочарня. Можливости на організацію більше кооп. молочарень є, але брак покищо фахівців — кооператорів.

ІНШІ КООПЕРАТИВИ.

В 1945 р. зорганізовано Кредитову Спілку в Поплярфілд. — 80 миль на північ від Вінніпеґу. Кооператив має 47 членів і 3.610 дол. власного майна. Душею кооперативу є п. Михайло Фірман.

У Фішер Бренч існує український фармерський кооператив, заснований ще 1928 р. Торги його доходять до 70.000 дол. річно. Членів поверх сто.

У Фішер Бренч маємо ще й кредитовий кооператив заснований 1945. р.

Крім цього в містачку Сенді Лейк і місцевости Брайтетон існують споживчі кооперативи. У Брод Велей маємо фармерський кооператив, але про згадані кооперативи не маємо ближчих данних.

Дуже гарно поставлена кредитова спілка в містечку Сифтон — це околиця заселена українцями, має аж 5 церков і монастир. Цікаво, що українці цієї місцевости майже всі займаються домашньою промисловістю, яку фінансує кредитова спілка. Найбільшу ролю в промисловости відограв старий коваль Іван Весоловський — він фабрикує машинові куделі до прядіння вовни та машинові ткальні, які збуває в цілій Канаді, США а навіть в Европі.

Є ще багато інших кооперативів по різних місцевостях Канади, в яких українці займають як члени визначне місце.

Загально треба сказати, що в Канаді живе коло 500.000 українців, а в самій Манітобі 92.546 (12.6% усього населення цієї провінції) і можливості господарсько-кооперативної праці досить великі, лише брак відповідних господарських провідників — організаторів і керманичів, які оформили би цю працю і дали їй певний напрямок.

Таких людей шукає провід української еміґрації в Канаді, а таких людей може дати нова европейська еміґрація, лише треба допомогти їй туди переїхати.

А. К-р.

ПЕРЕСЕЛЕНСЬКІ СПРАВИ

НАРАДИ КООПЕРАТИВНИХ ПЕРЕСЕЛЕНСЬКИХ ГРОМАД у МЮНХЕНІ

Центральна Переселенська Управа скликала на день 23 грудня 1947 р. нараду представників організованих українських переселенських громад і груп американської зони для обговорення організаційних справ.

Нарада відбулась в Мюнхені в домівці кооп. „Кос".

Доклад про стан переселенської акції виголосив член управи інж. Залізняк. Доповідь була більш загально інформативного характеру; не порушувала зовсім основних проблем орґанізації переселенських громад. Вона мала за завдання — як пізніше вияснено — започаткувати обмін думок між низовими клітинами про успіхи й недоліки своєї праці на місцях. Для цього вона була вистачаюча. Одначе бракувало другої основної доповіді про дійсний стан побудови організації українських кооперативних переселенських громад, про спостережені Централею хиби в низових клітинах і намічення напрямних для дальшої праці. І це було великою хибою З'зду. Цієї прогалини не виповнив теж своєю доповіддно член ГУПР-и інж. Потішко, який повторяв старі відомі речі, що зовсім слушно підмічено відтак у дискусії, не з'ясовуючи самої мети з'їзду та не даючи ніяких рецепт для скоординування і оформлення цієї важливої ділянки праці через ГУПР або ЦПУЕ.

Також звіти з місць не були основні, лише дуже загальні, роблені наче „на коліні", не диво, що поставлена одним з делегатів пропозиція на припинення таких звітів, була прийнята майже одноголосно, а з'їзд далі не мав над чим радити.

Цю обставину використав для автопопуляризації своєї роботи, яка часто йшла врозріз з роботою ГУПР, п. Вислоцький, забираючи своєю балаканиною майже половину часу призначеного на з'їзд. Треба одначе об'єктивно сказати, що п. Вислоцький сказав деякі речі, які ми повинні були почути від Управи чи ГУПР, зокрема інформанцію про Параґвай, про приїзд до Европи параґвайського міністра, про законні можливості поселення в Параґваю та других краях південної Америки. Вкінці вказав на основну хибу Центральної Переселенської Управи і ГУПР, а саме, що досі забагато говорилось, багато плянується, але замало нав'язано зв'язків з представниками поодиноких держав чи різних міжнародніх організацій і що найважніше не маємо людей в ГУПР чи Управі, щоб вивчали поодинокі краї і були свого роду фаховими знавцями вивчених країв і зв'язковими з тими краями. Цей заміт слушний і його треба усунути, а це значно посуне роботу нашої переселенської централі вперед.

ГУПР і Центральна Переселенська Управа, яка від останнього пленуму здекомплетована, переживають кризу. Треба якнайскорше скликати новий пленум ГУПР, на якому треба вибрати нову Президію і нову Центральну Переселенську Управу, а зокрема треба вже раз остаточно вирішити реальні напрямні праці для переселенської акції взагалі, а для кооперативних і некооперативних переселенських громад зокрема.

Це треба зробити якнайскорше ще й тому, що мабуть 1948 рік буде призначений на масове переселення всіх скитальців з Німеччини до інших країв і нам треба мати готові свої побажання до поодиноких держав і сильний центр, щоб стежив за цією важливою акцією та своєчасно помагав нашому громадянству переселитись на догідних умовах у чужі краї або інтервенював там, де будуть робити нам кривду.

На нараді був приявний др. Р. Глинка, нововибраний референт переселенських справ при ЦПУЕ, який, як зачуваємо, має очолювати нову Центральну Переселенську Управу та перевести деяку реорганізацію праці в цій, на сьогодні найважливіщій, для українців — скитальців, організації.

У своїм кінцевім слові, при закритті нарад, др. Глинка заявив, що він бажав би в своїй роботі перейти від теоретичних міркувань до практичної роботи, зокрема хотів би використати кожну нагоду для переселення українців з Німеччини до других країв, якщо лише умови будуть прийнятні, не чекаючи на якесь масове переселення до одного краю. При тому др. Глинка просить українське громадянство допомогти йому організованою поставою в цій важливій роботі, щоб вкінці перестали деякі чинники жирувати на нас і щоб нас почали справді, не лише теоретично, трактувати як підмет, а не як предмет і не торгували нами, нашою силою, не рахували наших літ і не важили наших м'язів, а дали нам усім можливість працювати в нових краях для спільного добра даного краю і нас, по змозі наших сил і знання.

Сподіваємось, що вкінці „криза" в ГУПР та Центральній Переселенській Управі закінчиться і почнеться нормальна плянова праця. Про нові пляни і успіхи цієї праці хочемо постійно інформувати наших читачів на сторінках Г.К.Ж., відкриваючи для переселенських справ окрему сторінку, а як треба буде, то й більше місця присвятимо для цієї важливої ділянки.

А. К-р.

Для П. Т. Передплатників, сталих читачів і кооперативів, що комплетують наш журнал у річники, висилаємо з тим числом головну сторінку і виказ змісту за 1946 рік — Адмін. Г.К.Ж.

Справлення похибки

У статті **„Значення страхування для народнього господарства" (Г.К.Ж. Ч. 6)** стор 11. рядок 9 з долини замість „хоч воно частинно її невтралізує має бути: „хоч воно небезпеку ризика тільки частинно невтралізує".

ВАЛЮТОВА РЕФОРМА в СССР і в АВСТРІЇ

14 грудня м. р. зовсім несподівано появився декрет совітського уряду, підписаний Сталіном, як прем'єр-міністром і Ждановим, як секретарем ЦК КП (б), про грошову реформу в СССР. Рівночасно знесено карткову систему на харчові продукти і промислові товари. На основі цього декрету з днем 16 грудня м. р. пускається в обіг новий випуск рубля та вводиться відкриту вільну торгівлю по усталених державних цінах.

Грошова реформа в СССР є замітна тим, що вона позірно переводиться в той самий спосіб як і в капіталістичних державах, хоч має приховану мету, а саме: ограбити до решти своїх і так вже ограблених громадян, які за останній час дещо призбирали гроша, якого в обороті було коло 11 разів більше, чим нормально до господарського обороту було потрібно. Як знаємо, в СССР вся промисловість працювала виключно для військових цілей; уряд СССР останню війну фінансував дуже просто — друкував усе нові банкноти, або звичайні паперові гроші і ними платив широким масам своїх громадян за працю. Позірно зросли заробітки і суспільний дохід совітських робітників. Одначе за цей збільшений заробіток чи взагалі дохід совітський громадянин не міг нічого купити, бо товарів широкого щоденного вжитку, не говоримо про люксусові товари, на ринку майже не було. Робітник хоч не хоч, мусів ці гроші, яких заробляв більше, або видавати на чорному ринку, де товари були в десятеро дорожчі від його „збільшених" заробітків, або примусово щадити і чекати на кращу товарову коньюнктуру по війні. І саме тепер, коли совітський робітник очікував на цю коньюнктуру, на збільшену продукцію товарів щоденного вжитку, щоби зреалізувати свої ощадності на товари, з'являється декрет про грошову реформу, якою Совітський Союз дуже делікатно каже своїм громадянам заплатити, поза нормальними податками і нормальними обов'язками, кошти останньої війни, не даючи їм нічого в заміну крім . . . нових паперових грошей, але вдесятеро менше і поширеного чорного ринку в леґальній вільній торгівлі.

Увесь запас готівки, що знаходиться в руках приватних людей і установ, за винятком розмінної монети, підлягає виміні на нові гроші у відношенні 10:1. Виміну грошей переводили державні банки від 16-го до 22-го ґрудня, а у віддалених районах до 29-го грудня 1947. р. Після цього речинця старі рублі втратили свою вартість.

Переоцінка ощадностевих вкладів по банках була проведена за таким ключем:

1. вклади до 3.000 рублів були виміняні у відношенні 1:1;

2. вклади до 10.000 рублів: 3.000 задержувало свою повну вартість, а решта була виміняна у відношенні 3:2;

3. при вкладах понад 10.000; 3.000 задержувало повну вартість, 3.000—10.000 вартість 3:2 і понад 10.000 — вартість 2:1.

Гроші колгоспів і кооперативів на розрахункових контах і поточних рахунках були переціненi у відношенні 5:4. Усі державні позики до 1947. р. перераховані у відношенні 3:1. Всі грошові зобов'язання СССР до інших держав, всі податки і зобов'язання громадян до Совєтського Союзу мають бути реалізовані за старим курсом.

Платні робітників і службовиків і всі інші заробітні додатки не підпадають цій реформі.

На місці подвійних цін на товари у вільному продажу міністерство торгівлі ввело такі ціни: хліб і мука на 12% дешевше від дотеперішніх пайкових цін; крупа, макарони і пиво — обнижено ціну на 10%; цукор, конд. вироби, м'ясо, риба, масло, сіль і картопля задержують дотеперішні пайкові ціни; на яйця, молоко, чай і овочі будуть уведені нові ціни, взуття і тканини — 2—3 рази нижчі ціни; тютюнові вироби, сірники, горілка і вино — дотеперішні ціни.

Як бачимо СССР захворів на чисто капіталістичну недугу, починаючи від впровадження старшинських ступнів у армії, золотих погонів, маршалківських і міністеріяльних титулів і капіталістичною грошовою реформою кінчаючи. Різниця лише в тому, що в капіталістичних державах за формою є ще зміст закону і правопорядок, а в СССР лише терор і жахливе грабування своїх громадян.

Щукаючи чисто господарських мотивів цієї грошової реформи, бачимо, що найважнішою причиною є піднесення вартости рубля в міжнародньому обороті, який в останньому часі дуже понизився і . . . паралізувати реалізацію господарської відбудови Европи за пляном Маршала.

*

Австрія, яка по останній війні проголосила свою незалежність не може теж наладнати свого господарського життя, бо СССР веде супроти неї таку політику, яка дуже нагадує політику СССР в Німеччині. Коротко, Австрія теоретично визнана за самостійну державу, але . . . в совітській окупаційній частині маємо другу Австрію, кермовану Москвою. Уряд Австрії робить одне, а СССР через своїх представників друге. Всі заходи США і Англії полегшити долю Австрії, скласти з нею мирові договори розбиваються об вето Молотова.

Не диво, що серед таких умовин Австрія не може наладнати своїх фінансових справ і впродовж двох років мусить переводити вже другу грошову реформу. Першу грошову реформу переведено 20 грудня 1945 р., впроваджуючи на місце німецької марки австрійський шилінґ, вимінюючи німецькі марки по курсі 3 РМ — І шилінґ. Другу грошову реформу переведено 15 грудня 1947 р. Австрійський уряд знов передбачив девальвацію австрійського шилінґа на 1/3 його вартости і зменшення грошового обігу з 27 мільярдів до 9,5 мільярда шилінґів. Цій девальвації підлягали всі знаки австрійського банку і союзних військових урядів, а розмінні знаки в 1,2, і 5 шилінґів та 50 грошів і нижче обмінювались на нові. З девальвації виключено 150 шилінґів на одну особу.

США, Анґлія і Франція поставились прихильно до грошової реформи в Австрії, добачаючи у ній один із засобів оздоровлення австрійського господарства. Зате зовсім іншої думки є представник СССР ґенерал Шельтов — він і совітський банк висловилися проти грошової реформи. домагаючись виключити від цієї реформи совітський банк, який має в свому посіданні 2 мільярди шилінґів. Крім того про девальвацію населення довідалось скорше, як повинно було довідатися, а на чорному ринку появились нові гроші ще перед їх офіційним випуском державним банком, що викликало серед населення велику паніку.

СССР робить всі заходи, щоб вибороти собі автономію і паралізувати всі спроби уряду в справі оздоровлення австрійського господарства при допомозі західніх держав. СССР домагається далі видачі усього т. зв. німецького майна вартістю 750 міл. долярів, 300 фабрик, 2/3 кораблів на Дунаю, 250 тис. гектарів землі, автостради, частини залізниць і т. д., одним словом СССР хоче зробити з Австрії цілковитого жебрака, або . . . свого васаля.

Розуміється, що в таких умовах і ця друга грошова реформа в Австрії не дала бажаних наслідків, навпаки ця реформа принесла Австрії більше втрати чим користи.

Економіст.

†

Отсим ділимося з українським громадянством сумною вісткою, що дня 28. XII. 1947 р. в Кавфбойрені помер у 52 р. життя

бл. п. ЯРОСЛАВ РУБЧАК

колишній Директор Повітового Союзу Кооператив у Калуші, член кооперативи „Праця" в Кавфбойрені, основник „Об'єднання Українських Кооператорів" і член інших українських культурно — освітніх установ.

Похорон відбувся 31 грудня 1947 р. на місцевий цвинтар.

Покійний залишив дружину і сина. В.Й.П.

„Об'єднання Українських Кооператорів", Центросоюз" і кооп. „Кос".

Жертви останньої війни

„Брітанська Енциклопедія" подає, що в останній війні згинуло понад 15 мільйонів людей, з того половина втрат припадає на СССР, а саме:

СССР —	7,500.000
Німеччина	2,800.000
Китай	2,200.000
Японія	1,200.000
Бріт. держави	452.000
Англія	305.770
Італія	300.000
США.	295.904
Франція	200.000

Про інші держави не згадано.

При цій нагоді хочемо ще згадати про жертви жидівського народу в останній війні. На основі жидівської статистики, поданої на останньому сіоністичному Конґресі, що відбувся, м. р. в Карльсбаді, виходить, що німецький націоналізм знищив упродовж війни в Европі 5,860.000 жидів, з того припадає на краї:

Польща	2,800.000
СССР	1,700.000
Румунія	425.000
Чехо-Словаччина	260.000
Угорщина	200.000
Німеччина	170.000
Норвегія, Греція і Юґославія	120.000
Франція	30.000
Голляндія	60.000
Бельгія	40.000
Австрія	40.000
Італія	15.000
Разом	5,860.000

Недавно з'явилася у Німеччині книжка відомого жидівського історика д-ра Филипа Фрідмана п.з. „Знищення польських жидів" — польською мовою — в якій автор ґрунтовно, на основі джерельних матеріялів, описує всі стахіття жорстокого винищування жидів гітлерівським режимом.

Він твердить, що на 1. 9. 1939 р. було в Польщі 3,340.000 жидів. 77% жидів мешкало в містах, а лише 23% по селах. До війни жиди були розпорошені майже в 1000 місцевостях, а за німецької окупації їх сконцентровано в 54 місцевостях, по т. зв. „ґеттах". Набільші ґетта були у Варшаві, Лодзі, Львові, Кракові . . . Жидів і циган вилучено з-під державної охорони права, впроваджуючи для них окремі відзнаки. Їх можна було вбивати безкарно. Жидам заборонили користуватися будь-якими засобами комунікації. Для ліквідації жидів німецький уряд створив відділ під проводом Адольфа Айхмана. Етапи ліквідації жидів були різні, а саме: починалося від т. зв. „малого терору" і „холодних погромів", а закінчилося „масовою ліквідацією".

На 15 червня 1945 р. на території кол. Польщі залишилося не більше як 50.000 жидів, або 3% з передвоєнного стану. Фрідман подає, що в Европі згинуло 5,787.000 жидів, з того понад 3 міл. — це польські жиди.

Посмертна згадка

ЯРОСЛАВ РУБЧАК

28 грудня 1948 р. в баварському містечку Кавфбойрені помер видатний західньо-український кооперативний діяч ЯРОСЛАВ РУБЧАК.

Покійний народився 25 липня 1895 р. в Калуші (Галичина). Ґімназію закінчив в Перемишлі.

Брав участь у першій світовій війні як запасний старшина, а пізніше був учасником наших визвольних змагань 1918-20 р.р., за що відтак потрапив до табору інтернованих у Тухолі.

По звільненню з табору береться негайно до громадсько-кооперативної праці, якій присвячує дальше ціле своє життя (понад 25 років). Ввесь час працює в рідному містечку Калуші та по селах калуського повіту, стаючи рушієм усього кооперативного руху у тому районі. Як солідний, совісний, чесний і дуже працьовитий, скоро здобуває собі загальне довір'я серед українського громадянства.

1924. р. організує Повітовий Союз Кооператив у Калуші й стає його начальним директором; на цьому пості виконував свої обовязки аж до виїзду на еміґрацію. П.С.К. під його умілим проводом розвинувся в дуже сильну господарську установу.

З його ініціятиви засновано в Калуші „Районову Молочарню", де він був членом Надзірної ради. Під його проводом побудовано зразковий великий кооперативний дім у Калуші та розбудовано маґазини Союзу.

Неменші заслуги положив Покійний для орґанізації „Українбанку" в Калуші, де теж був членом Надзірної Ради. Крім того був членом Надз. Ради „Центросоюзу" у Львові та активним працівником таких місцевих установ як: філія „Просвіти", „Рідна Школа", „Сільський Господар" та інші. Як добрий рецитатор-декляматор радо брав участь у різних аматорських театральних виставах.

Переживши першу окупацію захід-укр. земель большевиками, вдруге вже не хотів залишатись вдома — волів еміґрувати.

Тут, на чужині теж продовжує громадську роботу, між іншим зорганізував кооператив „Праця" в Кавфбойрені, який вів до останніх днів свого життя. Відійшов від нас зовсім ненадійно, в розквіті віку, залишаючи дружину й малолітнього сина.

Похорон відбувся 31 грудня 1947 р. на місцевий цвинтар.

Нехай чужа земля буде йому легкою. А ця згадка нехай буде замісць грудки рідної землі на могилу від

Друзів Покійного.

МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОГЛЯД

В міжнародньому господарському житті місяць грудень приніс декілька важливих подій; від яких у великій мірі залежатиме і дальший уклад господарських взаємин між европейськими державами.

До цих подій в першу чергу треба зачислити рекордне збільшення видобування вугілля в Англії, закінчення довгої низки страйків у Франції, що руйнували її господарське життя, провал Конференції міністрів 4-х великодержав у Лондоні, активний підхід до реалізації пляну Маршала та ін.

На території СССР проведено грошову реформу та проголошено скасування карткової системи на товари першої потреби.

ФРАНЦІЯ.

З сучасної господарської кризи Франція проектує вийти при допомозі пляну Монне — чотирилітки відбудови французького народнього господарства. Плян Монне охоплює роки 1947—1950 і кладе особливий натиск на розбудову шости основних галузів французької промисловости: продукції вугілля, сталі, цементу, електричної енерґії, сільсько-господарських машин і засобів комунікації.

Плян Монне має на меті збільшити продукцію французької промисловости, пожвавити та поширити зовнішню торгівлю Франції, піднести продуктивність праці французького робітника та притягнути до праці ціле працездатне населення.

У своїх остаточних наслідках плян Монне мав би принести піднесення життьового стандарту та поліпшити соціяльні взаємовідносини у Франці.

Плян Монне передбачає передусім значно збільшити видобування вугілля, що в 1938 році становило 48 міл. тонн річно, а в 1950 році становитиме 65 міл. тонн.

Особливий натиск плянується покласти й на продукцію сільсько — господарських машин. Плян

Монне стремить до того, щоб у 1950 році Франція могла випродукувати 16.000 різного роду сільськогосподарських машин і до 40.000 тракторів у той час, як в 1938 році продукція їх становила заледве 2.700 штук.

Продукція електричної енергії за пляном Монне має бути збільшена більше як на 50%, тепер вона становить 25 мільярдів кіловатгодин, в 1950 році становитиме 37 мільярдів кіловат-годин.

Загальний кошт інвестицій, що їх передбачає плян Монне, становитиме 2225 мільярдів франків.

Переведення в життя пляну Монне вимагатиме від французького населення багато зусиль і праці. Згідно з недавно оголошеним справозданням господарської комісії під проводом Монне, Франція в 1948 році матиме продукцію на 365 мільярдів франків меншу від попиту на промислові товари. Дефіцит торговельного балянсу Франції, в 1948 році становитиме 259 мільярдів франків і становитиме суму більшу ніж передбачена американська фінансова допомога для Франції пляном Маршала.

США і СССР.

„Wirtschaftsrevue" містить справоздання власного кореспондента про повоєнний стан совєтської промисловости. В західній частині СССР знищено війною 31850 підприємств, в яких працювало 4 мільйони робітників. У вугільній промисловості знищено 1135 вугільних шахт з річною продукцією 100 міл. тонн. Знищення в Кривому Розі коштують 25 міл. тонн залізної руди річно. Нафтові джерела Майкопу і Грозного теж сильно пошкодженні. На Україні знищено 61 електроцентраль, включаючи сюди і Дніпрельстан. Загалом беручи, СССР втратив дві третини свого заліза і мангану, шосту час тину нафтової ропи, 3/5 продукції сталі, 400.000 залізничних вагонів, 60% сільськогосподарських матеріялів тощо.

У зв'язку з тим підкреслюється той факт, що СССР на довший час змушений сконцентрувати свою увагу навколо своєї власної відбудови і на довший час на світовому торговельному ринкові не буде поважним конкурентом для США.

Цікаве порівнання продукції США в 1945 році, тобто в момент її дальшого теперішнього розвитку, з продукцією СССР в 1950 році, себто в момент закінчення сучасної совєтської п'ятилітки з її широко накресленими плянами розбудови.

	США 1945 рік.	СССР 1950 рік.
	В мільйонах тонн:	
Вугілля	636	250
Залізна сировина	53	19,5
Сталь	30	25,4
Нафтова ропа	231	35,4
Електр. струм в міл. кв.	222.000	82.000
Паровози (в одиницях)	2.845	2.270
Авта особові (в тис.)	3.744	66
Авта тягарові (в тис.)	1.094	428
Трактори (в тис.)	359	112
М'ясо	12,7	1,3
Борошно	11,6	19,0
Цукор	1,6	2,4
Масло	0,85	0,275

Цифри ці говорять самі за себе.

США.

Міністерство торговлі США недавно оголосило рапорт, в якому зазначило, що 1948 рік має принести значне збільшення продукції в багатьох галузях американської промисловости. До цього великою мірою має спричинитися й реалізація програми допомоги Европі.

Між иншим має бути значно збільшена продукція сільсько-господарських машин в зв'язку з браком робітничих рук в сільському господарстві. Продукція особових автомобілів має зрости до 5 мільйонів, а тягарових до І мільйона річно.

Міністерство Торговлі повідомило також, що експорт американського вугілля в січні 1948 року досягне 3,5 міл. тонн. З цієї кількости 1,24 міл. тонн одержить Франція.

ЯПОНІЯ.

Японський парлямент ухвалив, що від І квітня 1948 року вугільна промисловість Японії переходить під контролю держави.

ВИДОБУВАННЯ ВУГІЛЛЯ В ЕВРОПІ.

Справа видобування вугілля, цього хліба промисловости, в зв'язку з господарською відбудовою Европи максимальною мірою скупчує увагу керівничих чинників більшости держав.

Вугільний комітет при Европейській Господарській Комісії в Женеві опрацював наступні дані розвитку видобування вугілля в поодиноких державах в 1946-51 роках (в міл. тонн):

	1935/38	1947 р.	1951 р.
Великобрітанія	233	199	249
Франція	46	50	63
Польща	61	56	80
Німеччина	136	85	138
Інші европ. країни	67	75	97

В цих даних продукцію вугілля в Сілезії долучено до Польщі. Щождо видобування вугілля в СССР, то для 1935/38 років річну пересічну облічено на 127 міл. тонн.

Сучасна совітська політика плянує в 1950 році досягти 250 міл. тонн вугілля річно, що булоб подвоєнням норм передвоєнного видобування.

ТОВЩІВ (ЖИРІВ) БРАКУВАТИМЕ.

Спеціяльна комісія, що студіювала в поодиноких державах сучасні можливості продукції жирів, недавно склала своє справоздання в Світовій Раді Харчування. Із справоздання видно, що в сучасній мент існують слабі надії на поліпшення становища в цій ділянці.

Збільшення кількісного стану худоби залежить від площі засіву кормових трав. Ця остання не виявляє одначе помітного збільшення. В Голляндії і Данії в цьому році збір сіна на 20% нижчий, ніж у минулому році. Подібне становище помічається і в багатьох інших державах. Такі держави, як Голляндія, Швеція, Фінляндія, Ірляндія, що до війни вивозили значні кількості молочних продуктів, тепер мають дуже слабі експортні надвишки.

І. Л.

Українська Економічна Висока Школа в Мюнхені оголошує запис слухачів на І. ІІ. ІІІ. ІУ. У. УІ. семестр. Дійсними слухачами можуть бути лише особи з закінченою середньою освітою (матурою). На ІІ. ІІІ. ІУ. У. і УІ. семестр треба подати крім матурального свідоцтва ще й докази про закінчення відповідних семестрів в інших рівнорядних високих школах.

Записне становить 10.- нім. марок, за навчання 200.- нім. марок за семестр. Прохання про запис на цей чи інший семестр треба подати на адресу ректорату Української Економічної Високої Школи, Мюнхен 8., флюрштрассе ч. 1. І. поверх.

Виклади почнуться дня 2. лютого 1948 р.

Канцелярія Української Економічної Високої Школи.

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Silcherstr. 14. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Виходить як місячний додаток до часопису „Наше Життя" Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Hq. — Civil Affairs Division 14. July 1947 Autorization A.G. 383.7. GEC — AGO. Druck: Volksblatt Günzburg.

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. 2408
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

ОРГАН „ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ"
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 2 (8) Авґсбурґ, лютий 1948. Рік II.

Кооперація в ідеї і практиці

„На початку було Слово . . . Воно було у Бога споконвіку . . . І Слово тілом стало і поміж нами вітало" . . . каже святий євангелист Іван.

Наперед усе мусить бути ідея, а щойно пізніше приходить реалізація ідеї: чин. Так було і з кооперацією.

Сама ідея кооперації, ідея співжиття і співпраці в широкому розумінні така стара, як старим є людство. Її зустрічаємо на всіх ступенях розвою людини, у всіх рас і всіх народів. Ця ідея співжиття і співпраці лягла теж в основу модерної кооперації.

Вже на найнижчому ступені свого розвитку людина жила і розвивалася тільки в громаді, в товаристві інших людей. Досі не вдалося дослідникам і соціологам знайти в історії людства час і місце, коли людина жила одинцем. Від початку свого існуваня людина жила завжди родиною, пізніше родини становлять рід, плем'я і вкінці доходимо до сучасної держави. Людина разом з іншими, тобто громадою, об'єднано борониться від дикого звіря, разом полює на звіря, спільно виробляє перші знаряддя, разом споживає здобуту поживу, спільно родиною або родом, обробляє землю, спершу палицею, а згодом мотикою, разом нападає на інші племена, або борониться від нападу. Бо людина, як каже Аристотель, є вже з природи суспільна істота і сама жити не може.

Об'єднання кровні — родина і рід — з господарських і обороних мотивів лучаться в племена і громади та дають початок новій спільноті-містові, що за старих часів було рівнозначне державі (порівняймо старі грецькі міста-держави — прим. А. К.).

У місті, попри родинні об'єднання, бачимо згодом вже й об'єднання праці — різні братства, ґільдії, цехи. Це вже дальший етап розвитку ідеї співпраці і самодопомоги. Завданням цих об'єднань було допомагати собі „радою і ділом" у торговельних справах, боронити себе від самоволі лицарства і спільно підносити якість продукції та пильнувати справедливого розподілу харчів у роки кризи, вкінці допомагати своїм членам під час нещастя, хвороби і на випадок смерти.

Організація ґільдій, цехів і братств була спершу наскрізь демократична, члени вважали себе за братів і собі взаємно допомагали. Вступ до них був вільний. Щойно згодом прийшов розклад, і членство в тих установах стало родинним привілеєм, але це й був кінець тих установ.

Сільська громада, головно в часах плугової культури (а відомо що так як палиця і мотика об'єднувала людей, так плуг відтак індивідуалізував — прим. А. К.) не зуміла витворити, поза родиною сильного оборонного об'єднання і тому дуже скоро попадає в залежність панів і лицарів і перемінюється в невільників, кріпаків, панщизняних хлопів.

Нова господарська форма — капіталізм, що народився на руїнах цехового устрою, з яким провадить боротьбу впродовж трьох століть, нищив усякі вузли органічного об'єднання і взаємозалежности. Під його тиском розірвався ланцюг, що в'язав одиницю з громадою. Проголошено культ індивідуальної свободи, війну цехам і торговельним ґільдіям.

За мурами міста творяться мануфактури, які починають конкурувати ремісників, а індивідуальний купець починає розширювати торгівлю довільно по цілому краю.

Доходить до того, що в ім'я лібералізму, в ім'я одиниці при кінці XVIII стол. поодинокі держави забороняють громадянам творити якінебудь об'єднання. Таку ухвалу переводить парлямент Англії, революційний конвент Франції та інші держави.

В Бельґії 1791 р. проголошено, що громадяне одного і того самого стану — робітники й товариші по фаху — не можуть збиратися разом і вибирати з поміж себе провідника, секретаря, чи старших, не можуть провадити книг, виносити якихнебудь постанов, укладати правильники в справі зв. спільних інтересів.

Навіть славетна французька декларація про права людини проголошена французькою революцією, що голосила свободу, братерство, приватну власність, право опору проти утиску, нічого не говорить про право творити об'єднання людей . . . В ім'я індивідуальної свободи не можна було об'єднюватись в обороні власних інтересів, в обороні своїх родин, дітей перед жахливим визиском „індивідуальним" фабрикантом — капіталістом.

Одначе ідея співжиття і співпраці, ідея об'єднання сил людини для оборони своїх природних прав показалася сильнішою від усіх штучних доктрин і законів. Словом засада ліберальної школи економістів: „laisser faire, laisser passer" не витримала критики життя і мусіла поступити перед новими ідеями, серед яких у XIX стол. народжується і модерна кооперативна ідея. На місце господарського індивідуалізму, що часто провадив до безпланвости, анархії і жахливого визиску людини людиною, кооперація проголошує засаду любови ближнього, засаду співпраці, самодопомоги і справедливого розподілу господарських дібр.

На ново відроджуються старі суспільні засади, але вже в новій формі, у формі свідомої мети, яка об'єднює щораз то ширші круги суспільства. А мета ця — звільнити людину від тиранії припадку, від матеріялістичних сил, які розрослися до небувалих розмірів у добі лібералізму та привернути людині її особовість і утрачену людську гідність.

Кооперація — це не тільки об'єднання праці, труду, як дехто хоче розуміти (що бачимо із самого значення лат. слова „кооперація", спільна дія, потреба, операція, а не тільки сама праця — лат. лябор) і тому не можна до кооперативного руху підходити як до механічного об'єднання, до механічної співпраці із матеріяльних понук. Кооперація має ясну й свідому мету і має вже вироблені свої засади — шляхи, при помочі яких цю мету можна осягнути. Засади ці майже в цілому світі однакові і нам не треба „видумувати пороху", як дехто хоче, але треба ці засади пізнати, зрозуміти та їх придержуватися в практичній роботі. І так як основною метою капіталістичних об'єднань є при помочі якнайменших зусиль осягнути якнайбільший зиск, метою кооперативного об'єднання є якнайкраще задоволити ті потреби своїх членів, для яких даний кооператив зорганізовано.

Кооперація має ушляхетнювати своїх членів, розвивати в них почуття спільноти, почуття повновартісної людини, при тому одначе не сміє забувати і про справедливе задоволення їх господарських потреб. Кооперація має брати під увагу цілого чоловіка, а не лише матеріяльні, чи лише духові потреби, але задовольняти одні й другі.

Кооперація — це не крамниця — каже проф. К. Жід — це зірка, до якої звернені очі мільйонів людей.!

А проф. Маршаль замічає, що „кооперація з-поміж усіх інших рухів вирізняється тим, що вона є солідним і розумним підприємством і одночасно сильною навертаючою вірою" . . . Ці слова треба особливо затямити деяким нашим молодим кооператорам на еміґрації.

Інший кооператор каже, що „люди які морально і духово стоять низько, не в силі двигнути кооперативного руху до належних висот".

Сила коперативного руху і його великі успіхи криються в тій ідеї, під впливом якої, як каже великий польський кооператор С. Войцеховський „розтоплюються зматеріялізовані форми дотеперішнього життя: крамниці перетворюються в комори об'єднаних родин споживачів, банки в братні каси ощадности і позичок, купці уступають перед об'єднанням хліборобів і ремісників, промисловість переходить в руки споживачів і продуцентів, продукція узгіднюється із споживанням, товар з предмету виміни для зиску стає предметом ужитку, відповідаючи потребі — все перетворюється в ім'я потреб людей, усуваючи економічні, політичні і етичні складники капіталізму".

Одначе на дорозі розвитку кооперації часто стають старі матеріялістичні звички і призвичаєння, які понижують гідність людини: роблять з нас лише сліпих слуг матерії. „Часто в перші дні слабости — каже К. Фай — є більше кооперативного духу, ніж в пізніші дні сили. При поширенні кооперації в різних краях, часто видається, що в імпонуючих рядах цифр і осягів гине ідеал кооперації" . . .

І в нашій практичній кооперативній роботі, зокрема тут на еміґрації, захоплені матеріяльними успіхами ми часто забуваємо про кооперативні ідеї, про старі випробувані рочдельські засади, про те, що „кооператив — це не лише крамниця", але кузня нового господарського ладу, спертого на справедливім розподілі дібр і на взаємодопомозі.

Одначе знаємо, що кожну ідею переводять в життя люди і від тих людей залежить, як в практиці ця ідея буде виглядати. До реалізації кооперативних ідей треба людей морально чистих, високої культури, ідейних, видержливих, які уміли б послідовно і вперто працювати для цієї ідеї. Таких людей мала українська кооперація в краю і тому була своєю ідейністю зразком майже для всіх народів світу. На еміґрації цієї ідейності і кооперативного завзяття бачимо менше. Декого опанувала зневіра, а це погана ознака, з цього нам треба вилікуватись. Коли хочемо, щоб наша кооперація не затратила тут на еміґрації свого кооперативного обличчя, то мусимо до управ і надзірних рад наших кооперативів вибирати людей сильних характером, ідейних кооператорів, що не лише на словах (і то дуже поверховно — прим. Ред.) але ділом, своєю працею, своїми вчинками в щоденнім житті ці ідеї перестерігають, їх пропаґують і практично реалізують.

Провід кооперативів повинен бути в руках людей, які не лише шукають матеріяльного інтересу в кооперації, але які зуміють пов'язати матеріяльні та духово-моральні інтереси членів і разом їх розвивати. Бо коли кооператив буде лише дбати про матеріяльні користі то загрожує небезпека його зматеріялізування, звиродніння і переміни на звичайне капіталістичне підприємство, в іншому випадку буде застій або занепад.

Коли в кооперативі нема ідеї — це механічна спілка людей, яких ніщо з собою не в'яже, крім евентуального інтересу: коли ж усунемо матеріяльну базу, і залишимо саму ідею кооператив заміниться в культурно-просвітнє, наукове чи якесь філянтропійне товариство.

Щойно тоді, як переведемо синтезу цих обох, здавалось би цілком протилежних чинників, матерії та ідеї і коли зуміємо всебічно розбудувати матеріяльну базу і здобуті матеріяльні засоби поставити на службу кооперативній ідеї, на службу народові, тоді тільки матимемо справжній кооператив і будемо відчувати задоволення із своєї праці.

Маючи це на увазі стараймося в нанало нашої практичної роботи поставити ідею, так як колись ми це робили дома на українських землях, щоб і надалі кооперація навіть у невідрадних еміґрантських умовах, була цією зіркою, в яку вдивлятиметься вся наша еміґрація, як на приклад суспільно — громадської роботи .

Андрій Качор.

МГР. СКОЧИЛЯС ІВАН.

На сторожі господарського розвитку

За нами вже третій рік еміґраційного життя. Ми входимо саме у 30-літню річницю заснування Центрального Українського Кооперативного Комітету в Києві та в 45-ліття праці ідейного Центру Західньоукраїської Кооперації РСУК у Львові.

І виринає перед нами спогад минулого, спогад про змагання й досягнення в праці української кооперації, українського кооператора. Цю велику працю, що її виконала кооперація для добра й економічного розвитку нашого народу не можна висвітлити чи проаналізувати в коротких часописних статтях. Коротко скажемо, що український кооператор так в дні великого нашого відродження — в 1918-тих роках на Центральних Землях, як і після війни на Західньоукраїнських Землях, а навіть під час останньої воєнної завірюхи серед тотального режиму, розбудовував господарське життя рідного народу, починаючи часто з нічого. Він, об'єднавши власні сили народу, спрямовував його до Добра і Краси. У своїй праці він синтезував матеріяльне з духовим, вважаючи це перше, як засіб до цілі. Він, завжди ідеалістично наставлений, стояв сміливо й гордо на своїм пості. Він був на сторожі господарського розвитку свого народу, на сторожі економічних інтересів своєї нації. Позбавлений рідної землі український кооператор з частиною свого народу опинився на еміґрації. І тут він виявив себе творчо. Вже вліті 1945 група ук-

раїнських кооператорів, згуртована при Комітеті у Мюнхені, опрацьовує плян організації ремесла, промислу та торгівлі серед нашої еміґрації. Згодом робить вона успішні заходи для зорганізування кооперативів. Таким чином повстали позатаборові кооперативи в Мюнхені, згодом оформлені, як правні особи, що дали багатьом людям варстати праці, правне оформлення та задовольнили торговельні потреби нашої еміґрації. Крім того українські кооператори по таборах, де було більше скупчення українців, організують виробничі та торговельні кооперативи. Цим способом створено низку низових таборових кооперативів.

Всю цю позитивну працю перевів кооператор успішно, бо він наставлений на духове і вічне, а творення цінностей матеріяльних і часових — не ціль його праці, а лише засіб до цілі. Економічна міць — господарське відродження украї-

МІРИЛОМ КООПЕРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ Є ПОШИРЕННЯ КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ І ЛІТЕРАТУРИ.

нської нації — це засіб до цілі — до повного відродження народу як суверена. Лише під цим аспектом український кооператор проводив і проводить свою працю. Розуміється, що позбавлений території український народ не стане на еміґрації сувереном, але кооператор своєю працею хоче причинитися до збереження народу, як субстанції, щоб цим способом зберегти всі духові скарби, зв'язані з цією субстанцією. З ідейним підходом до праці та практичним застосуванням її до нових обставин український кооператор почав новий етап будівництва української кооперації на чужині. Знаючи, що суспільство, позбавлене території, може животіти лиш цими економічними фондами, що зараз посідає, іншими словами, — нічого не продукуючи, фінансова спроможність щораз більше буде зменшуватися, а загальне зубожіння зростати — кооператор починає своєю працею запобігати цьому лихові. Вже тепер наша фінансова спроможність менша, як була в 1945 чи 1946 році. Цієї важливої життєвої проблеми не порушувала наша преса, ані не зупинялася над тим, як зорганізувати наше життя, щоб гроші не відпливали з нашого середовища. Крім того, не всі зможемо виїхати з Німеччини, треба подбати про якісь варстати праці для тих, що залишаться. Дуже мало українців працює в чужих фірмах, — тому дуже мало грошей припливає у наше середовище. Все наше еміґраційне життя, як організованої громади, фінансуємо ми самі, фінансує наша економічна спроможність. Український кооператор зрозумів цю важливу життєву проблему. Він знову став на сторожі економічних потреб нашої громади. Він у таборах і поза таборами творить виробничі варстати, щоб цим способом затамувати відплив грошей з українського середовища, а цим самим припинити процес зубожіння. Крім того варстати ці перекваліфіковують та вишколють українця ремісника-фахівця, дають пристановище багатьом людям що хочуть чесно працювати. Створенням торговельних станиць кооператор старається не лише задовольнити потреби українського покупця, але й спаралізувати т. зв. чорний ринок та визиск спекулянтів, що дбають про особистий зиск. Українському кооператорові відомі вже, часи, коли кооперація впливала і навіть реґулювала ринкові ціни. Торговельна кооперація на еміґрації крім цього сповнила ще одно велике завдання. Вона значними сумами фінансувала наші культурно-освітні, шкільні та самодопомогові установи. Український кооператор подбав і про це, щоб створені ним установи не були зв'язані лише з таборами і їх долею. Він подбав про залеґалізування кооперативів, щоб вони мали правну особовість на основі місцевих законів. Цим способом створив він українські установи на европейському ґрунті, стверджуючи велику живучість і творчу силу української нації. Крім економічних установ, український кооператор творить на чужині Об'єднання Українських Кооператорів, як свою професійну організацію. Серед ненормальних еміґраційних обставин, щоб бодай частинно заповнити різні ділянки своєї ідейної праці, український кооператор творить навіть власну кооперативну пресу. Все це разом — це окремий етап праці українського коператора на чужині. Ми відійдемо, але факт залишиться, що бездержавна еміґрація, її коператори власними силами живучої української нації створили правно оформлені кооперативи — створили український кооператизм на чужині, визнаний чужинцями.

Праця українського кооператора є багатогранна. Він, ідейний реаліст, вивчає і творить організацію відступу та робить приготування до переходу на нові оборонні позиції. Він організує переселенські кооперативи. Вже тепер доходять до нас вістки, що український коператор, який недавно опинився в Бразілії, організує там успішно молочарські кооперативи.

Ця коротка згадка про працю коператора на чужині нехай в 1948 році викличе у нас цю віру, що відзначала і відзначає у нашій дотеперішній праці для народу чистість думки та почуття певности в перемогу.

Віриться, що український коператор, вірний ідеалам і провідним думкам своїх попередників, зокрема в пошані до 30-ліття заснування Центрального Українського Комітету у Києві та до ідейної 45-літньої праці Центрального Об'єднання Західньоукраїнської кооперації РСУК у Львові, буде і в 1948 році стояти на сторожі економічного життя своєї нації, працюючи з народом і для народу. Він своєю ідейною працею, солідним змаганням власних сил еміґрації розбудовуватиме економічне життя, щоб захищати господарські інтереси українця-еміґранта. Перед українським кооператором стоїть ще одна відповідальна праця.

Всю цю кооперативну будову на еміґрації треба завершити збудуванням своєї коперативної централі та відповідно її залеґалізувати. Волею українських кооператорів у червні 1946 р. створено Центро-Союз, який досі ще вповні правно не оформлений та організаційно не завершений. Від ідейного підходу, від зрозуміння ваги справи, від творчої позитивної постави, від єдности думки українських кооператорів залежить скоре завершення організації цієї кооперативної централі. Ми віримо, що і тут український кооператор виявить свою творчу зрілість. Закінчуємо цю статтю словами автора книжки. „Будівництво, мета і праця кооперації на Великий Україні", Юліян Павликовський (Львів 1920):

> „Кооперація тільки тоді може зайняти у народньому житті відповідне місце, якщо вона являтиме собою один суцільний організм, частини якого доцільно використовуються, виконуючи приділену їм роботу у тісному контакті з другими і при повній їх товариській допомозі. Разом з цим всі кооперативні організації повинні бути об'єднані спільною думкою і спільною метою".

Віриться, що спільна думка і спільна мета відзначатиме кооператорів, а свою працю проводитимуть кооператори під гаслом:

„В об'єднанні власних сил — до ДОБРА І КРАСИ!"

КООПЕРАТОРИ! НЕ ЗАБУВАЙТЕ ДО ПРЕЛІМІНАРА БЮЖЕТУ НА 1948 р. ВСТАВИТИ НАЛЕЖНУ СУМУ НА ФОНД КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ!

Справлення помилок.

В ч. 1 (7). „Г.К.Ж." прохаємо справити: I). У статті Ю. Павликовського „Під тихий вечір різдвяної ночі" стор. 4, друга шпальта, 36 рядок згори замість „1944 року" має бути „1940 року", 2) У статті д-ра С. Барана „Земельні справи в Галичині стор. 7, перша шпальта, 20 рядок знизу замість „цісара Йосифа I.", має бути „цісара Франц Йосифа I." . . .

За ці помилки прохаємо вибачення у Ш. Авторів.

РЕДАКЦІЯ.

70-ліття д-ра СТЕПАНА БАРАНА

31. 1. 1948 р. громадянство Міттенвальду, а з ним і вся українська еміґрація, складали подяку, признання і поклін сеньйорові наших громадсько-політичних діячів і журналістів, д-рові Степанові Баранові, який кілька днів перед тим розпочав своє сімдесятліття.

Як син чорнозему, пробивався наш Ювілят важко через життя. По скінчені академічної гімназії у Львові студіював право у львівському університеті, де й осягнув докторат правничих наук. Та цього було Ювілятові замало, і він записався ще й на філософічний факультет, що його, після студій у Львові, Берліні і Відні, закінчив у тому ж місті. Склавши адвокатський іспит, відбував адвокатську практику в різних містах, поки в 1914 р. не відкрив власної канцелярії, яку вів з незначними перервами до літа 1944 р.

Та крім адвокатської практики, що винесла його на чоло народніх оборонців, зокрема ж оборонців у політичних процесах, Ювілят уже від студентських часів займався дуже живо громадською і політичною працею, маючи завжди на оці освідомлення, економічне піднесення і вкінці державне визволення й об'єднання українського народу. Як народній трибун він промовляв на сотнях віч та зібрань, як національний висланник, пропаґандист вів державницько-визвольну акцію на закордонному терені, як умандатований представник народу вніс сотні інтерпеляцій і виголосив десятки промов на пленумі та в комісіях варшавського сойму, протестуючи проти поневолення рідного народу.

Але поза тим Ювілят знаходив ще час, щоб послужити рідній справі пером. І вже повних 46 літ він забирає слово в усіх пекучих актуальних справах нашого життя на сторінках преси та в окремих публікаціях, дбаючи про піднесення українського народу на вищий рівень та про підготування й наближення його до національного й соціяльного визволення.

Таким чином наш Ювілят, що відзначається великою скромністю незвичайною працьовістю, величезним знанням і просто феноменальною пам'яттю, віддав своєю працею безцінні прислуги рідній справі.

Редакція „Г.К.Ж.", бажає Шановному Ювілятові прожити ще багато літ у доброму здоров'ї і дочекатися здійснення тих ідеалів і змагань, що для них він стільки потрудився.

* * *

Ювілей з приводу 70-ліття д-ра Степана Барана в Міттенвальді пройшов дуже гідно й достойно. У великій залі місцевого театру зібралася 31. 1. вся інтеліґенція табору і багато селян та робітників. У перших рядах засіли визначні гості, що залишилися спеціяльно на свято після сесії Гол. Переселенської Ради, під пороводом голови ЦПУЕ п. Василя Мудрого.

До Ювілята звернувся з довшим поетичним, гарно обдуманим словом інспектор Дмитро Квасниця, голова Ювілейного Комітету. Основний, цікаво опрацьований реферат про громадську-політичну і наукову, публіцистичну діяльність д-ра Ст. Барана виголосив ред. д-р Іван Німчук. Обидві доповіді прийняли зібрані гарячими оплесками, і ті доповіді повинні б обов'язково з'явитися друком.

Після того виголосили привітання: голова ЦПУЕ п. В. Мудрий, адв. др Лев Ганкевич від ОПУЕ-Мюнхен і адв. др Володимир Загайкевич від українських адвокатів. Далі прочитано численні привітання (листи і телеграми — понад 100), між ними від апостольського візитатора о. Вояковського, проф. Ісаака Мазепи, проф. Л. Білецького, поодиноких референтів ЦПУЕ, від українських загальних представників в англійській і французькій смугах, від ОПУЕ-Мюнхен, від СУЖ-у та його філій, від централі УНДС, від редакцій українських часописів та журналів, від усіх таборових установ та організацій у Міттенвальді і від численних громадян, приятелів і знайомих Ювілята.

На закінчення промовив ще адвокат ред. Петро Рогатинський іменем таборового громадянства, після чого забрав слово сам Ювілят, що в своїй промові розповів про свою працю, яка мала завжди одну мету: добро української справи, і закінчив глибокою вірою в недалеке здійснення всіх наших надій та в поворот у вільну незалежну Україну. Вечір закінчився многоліттям, що його відспівала вся заля.

Увечорі відбувся скромний комерс при участі 20 осіб, членів таборового проводу, Ювілейного Комітету і кількох найближчих Приятелів Ювілята.

Др. СТЕПАН БАРАН

Земельні справи в Галичині

(Закінчення)

II.

Але і самі польські дідичі в Галичині не зуміли пристосуватися до нового капіталістичного грошового господарства, що настало в Галичині незабаром по скасуванні панщини. Не уміли господарити і щораз більше попадали в борги. Велика земельна власність почала загалом зменшуватися через парцеляцію, і в самій Східній Галичині втратила вона через неї в 1852-1912 р.р. 275,081 га. Відсоток землі великої зем. власности до загалу площі землі був такий:

Роки:	%%	га
1852-60	44.2	2,461,263
1889	42.1	2,328,287
1902	40.3	2,229,469
1912	37.8	2,089,853

Велика земельна власність мала надмірні борги, тимто вона через продаж частини землі в селянські руки бажала рятуватися від повного загину. До першої світової війни не було в Галичині обмежень в обороті землею і цю справу полишено самим заінтересованим. Алеж національно політичний чинник грав і тут вирішальну ролю, й українські селяни за 1852-1912 р.р. змогли придбати при парцеляції двірських обшарів у Східній Галичині всього коло 38.000 га. Решта, 237.000 га, опинилася в руках польських селян, здебільша колоністів із Західньої Галичини, на що вказує приплив до Сх. Галичини в 1880-1910 р.р. 318,589 поляків.

Під час першої світової війни цісарський розпорядок із 9. VIII. 1915 р. обмежив оборот селянською землею, що мала тоді значну заборгованість, з наміром зберегти цю землю перед переходом у руки лихварів та спекулянтів. Оборотом землі мали кермувати земельні комісії при повітових судах, і вони давали дозвіл на купівлю землі, якої спекулянт-нехлібороб не міг набути. Проте торгівлі селянською землею під час війни майже не було, а парцеляція більшої земельної власности зовсім припинилася. Війна, а зокремо російська окупація, дуже поруйнувала панські фільварки, з яких власники або державці здебільша повтікали на захід. Ще в серпні 1914 р. видано ціс. розпорядок про т. зв. жнивні комісії по селах, що мали дбати про загосподарювання посівної площі місцевими робітниками, навіть під примусом. Весною 1918 р. довело це в деяких повітах, головно, в Равщині, до масового спротиву селян проти примусових робіт на панських ланах. Це причинило знову масове арештування опірних і масові процеси проти них перед краєвим карним судом у Львові та їх засуди.

З днем І листопада 1918 р. державна влада в Сх. Галичині перейшла в руки органів Західньо-Української Народньої Республіки. Законодавчу владу виконувала Національна Рада, зразу у Львові, опісля в Станиславові. В уряді, що звався Державним Секретаріятом, утворено для хліборобства і земельних реформ окремий державний секретаріят (міністерство) земельних справ, і цей пост обняв я. Австрійський цивільний кодекс, закон про ґрунтові книги і інші австрійські закони та розпорядки з ділянки хліборобства і землеволодіння тимчасово залишилися у правній силі. Уряд ЗУНР, не зважаючи на війну, готував далеко йдучу земельну реформу при збереженні засад приватної селянської власности. Загосподарюванням великої земельної власности мали займатися окремі земельні комісії по громадах, щоб забезпечити оброблення землі та прохарчування міст і армії. Звичайно половину збору з дідичівської землі селяни задержували для себе на власність, другу одержувала комісія як власність держави, оскільки не господарював сам власник. Національна Рада в Станиславові ухвалила 14 квітня 1919 р. короткий рамовий закон, що означував основи земельної реформи. Докладні виконавчі закони і розпорядки мали вийти після закінчення війни. Згаданим рамовим законом ухвалено вивласнення великої земельної власности. Ліси мали перейти на власність держави. Земельна площа (рілля, сіножаті і пасовища) творили земельний фонд ЗУНР, з якого малоземельні і безземельні селяни мали одержати на власність окремі наділи. На виразне домагання самих селян, членів Національної Ради і селян у краю, задержано принцип приватної власности, бо вони всі були рішуче проти націоналізації чи соціялізації землі, як це старалася перевести Центральна Рада в Києві і як це робили у себе Совєти. Наміром згаданого закону з 14. IУ. 1919. р. про земельну реформу було створення середніх самовистачальних і життєздатних сільських господарств на засадах права власности на землю наділених нею господарів, при повній ліквідації великої земельної власности. На терені ЗУНР за цілий час української влади панував повний правопорядок, і його старалися задержати і при переведенні земельної реформи. Та цієї земельної реформи не встигли вже перевести в життя. Якраз місяць пізніше польська армія ген. Галлера розпочала наступ на Східню Галичину, і Українська Галицька Армія по геройській обороні рідної землі в половині липня 1919 р. перейшла за Збруч і вся Східня Галичина опинилася в польській окупації, що тривала аж до вересня 1939 р.

Польська влада оборот землею взяла під свою контролю. Розпорядком ради міністрів з 1. IX. 1919 р. унормовано оборот т. зв. табулярною, себто дідичівською земельною власністю. Поставлено там вимогу, щоб купівлю і найменшого шматка дідичівської землі затверджували відповідні польські державні установи. З цією метою зліквідовано в Галичині в 1920 р. повітові комісії для обороту землею, у яких були передставники українського товариства „Сільський Господар". Створено головний земельний уряд (пізніше перемінений в міністерство земельних реформ) та окружні і повітові земельні уряди, які скасовано І. І. 1934 р., передаючи їх компетенції політичній владі. Це мало таку політично-національну тенденцію, щоб не допустити до переходу дідичівської землі в непольські руки. Так воно й було в часи найбільшої парцеляційної гарячки в роках 1920-1923, яка пізніше заламалася майже зовсім з причини господарської скрути. На основі таємного розпорядку головного земельного уряду в Галичині українці могли набувати тільки 5% парцельованої дідичівської землі. Це ствердив під присягою, на мій окремий запит як оборонця з уряду, пов. зем. комісар Волошинський з Тернополя на розправі перед судом присяжних у Тернополі у вересні 1923. р. в процесі проти свого попередника в уряді, Яка Пікурського, обвинуваченого за зловживання на посаді пов. земельного комісара в Тернополі, і цей факт оголошено тоді в передовій статті львівського „Діла" п. н. „Тільки 5% . . ."

Польський сейм, у якому українських послів тоді не було, ухвалив 15. УІІ. 1920 р. земельний закон, який першенство купівлі дідичівської землі признавав фільварковій службі, безземельним і малоземельним, що втратили працю через парцеляцію, та власникам карликуватих господарств, що межують із парцельованим фільварком. Для переведення в життя цього земельного закону оголошено в Польщі докладний закон із 28. XII. 1925 р. про переведення земельної реформи. Цей закон діяв до вибуху другої світової війни, стосуючи у практиці широкі обмеження в набуванні землі українськими селянами, що тільки рідко і з тяжким трудом могли набути дещо землі з парцеляції. Дня 17. XII. 1920 р. видано в Польщі, попри згаданий земельний закон з 15. УІІ. 1920 р., окремий закон про військову колонізацію східніх земель, до яких належали Волинь і Полісся. До Галичини він не стосувався. На основі цього закону перевели там військову колонізацію поляками-військовиками українських, білоруських і литовських земель. Колоністи одержували безплатні наділи навіть у таких околицях, де місцеве селянське населення сильно спролетаризовано. По день І. І. 1923 р. на польську військову колонізацію видано там кругло 367,000 га землі. Пізніше ця акція майже припинилась. За обчисленнями інж. Юл. Павликовського до І. І. 1923 р. (час найбільшого розмаху колонізації в Польщі) сколонізовано у Східній Галичині коло 200,000 га між напливове польське населення. Під військову колонізацію на Волині занято тоді 112,000 га, на Поліссі 133,000 га, разом на українських землях 445,000 га.

Щорічний контингент, призначений під парцеляцію і колонізацію в Польщі, визначено на 200.000 га. Визначувала його рада міністрів, оголошуючи щорічно список парцельованих маєтків. Парцеляцію вели з уповноваження міністра хліборобства і зем. реформ або самі власники, або, частіше, уповноважені до цього окремі установи, звичайно польські банки. Українське парцеляційне товариство „Земля" у Львові не одержало концесії на ведення парцеляцій, і його зліквідовано. Кожний набуток землі при парцеляції мусів мати затвердження окружного земельного уряду (від І. І. 1934 воєвідського уряду). Коли до кінця календарного року приватна парцеляція не вичерпала річного контингенту, тоді міністер хліборобства і земельних реформ, у січні найближчого року списував ті маєтки, які слід було примусово викупити. До цього примусового викупу доходило щойно тоді, коли заінтересований не розпарцелював списаного маєтку до І січня того календарного року, в якому призначено його маєток на примусовий викуп. Тоді держава брала маєток на власність, а власникові давала відшкодовання за рішенням міністра скарбу: або в паперах 5% земельної ренти в урядовому курсі, але не нижчому, ніж 70 за 100, або половину готівкою, а другу в листах згаданої земельної ренти за їх номінальною вартістю, при чому тримало листи п'ять років у державному депозиті.

В Польщі розпочато парцеляцію ще в 1919 р. розпарцелюванням 11.800 га.

В 1920 р.	розпарцельовано		54,300	га
1921	„	„	180,400	„
1922	„	„	254,200	„
1923	„	„	201,700	„
1924	„	„	118,300	„
1925	„	„	128,300	„
1926	„	„	209,800	„
1927	„	„	245,100	„
1928	„	„	227,600	„
1929	„	„	164,500	„
1930	„	„	130,800	„

разом до початку господарської кризи в 1930 р. розпарцельовано в р.р. 1919 до 1930 включно 1,926,800 га.

1931 р.	розпарцельовано		105,300	га
1932	„	„	74,100	„
1933	„	„	83,500	„
1934	„	„	56,500	„
1935	„	„	79,800	„
1936	„	„	96,500	„
1937	„	„	113,100	„
1938	„	„	119,200	„

Разом від 1931 року до 1938 р. включно 728,000 га.

Разом від 1919 р. по кінець 1938 р. розпарцельовано в цілій Польщі 2,654,800 га великої земельної власности, з того до кінця 1937 р. 2,535,600 га, з цієї останньої цифри окремо в південних воєвідствах (давніша Галичина) 382,600 га, а у східніх 977,800 га. Це цифри офіційної польської статистики, взяті з Малого Статистичного Річника за 1939 р. Вони наочно ілюструють напрямну польської аґрарної політики в парцеляційній ділянці, що була звернена в першу чергу на південно-східні і східні, отже непольські землі, які сьогодні до теперішньої Польщі вже не належать. Наведені цифри ілюструють теж хитання парцеляційного темпа в залежності від кожнорічної господарської ситуації. В р.р. 1927 до 1930 попало дещо більше землі і в українські, руки, як теж і пізніше, бо так строго не стосовано згаданої вище норми 5%. За те більше землі попало в руки українських селян від польських колоністів, що заборгувавшися, продавали землю місцевим українським селянам. На таку трансакцію не треба було вже дозволу влади, за виїмком пограничних повітів, у яких на купівлю кожної нерухомости, навіть у містах, треба було дозволу влади на основі закону з 1938 р. про охорону границь.

Земельна реформа на українських землях у Польщі не поліпшила тут зовсім земельних відносин, серед яких треба було залишити колонізаційну парцеляцію, а вести виключно сусідську. Вона не спинила голоду землі і не поправила долі місцевого українського селянського населення. Воно залишилося й надалі у своїй масі спролетаризоване, або зовсім безземельне, або на своїх дрібних до 5 га землі (близько 80% загалу всіх господарств) — цілком нежиттєздатне.

Окупація Галичини совєтськими військами у вересні 1939 р. і прилучення її до СССР принесла з собою основні зміни в земельній політиці. Велику земельну власність, за яку в Польщі вважали господарства понад 50 га, як теж всі церковні й манастирські землі, знаціоналізовано. Знаціоналізовано й більші селянські господарства. В ділянці земельної власности і господарства введено совєтську систему і пороблено заходи для організації радгоспів і колгоспів, а в деяких селах вже і створено колгоспи, а з ними уведено і новочасне кріпацтво. Родини колоністів, що прийшли по 1919 році, вивезено за Урал. Очевидно, совєтська система ніяк не могла найти прихильного відгомону серед нашого селянства в Галичині, як не знайшла його перед тим і за Збручем. Велику земельну власність, що в 1939 р. мала в своїх руках ще коло одної третини всієї орної площі в Галичині, відразу зліквідовано. Німецьких колоністів ще з давніх австрійських часів Гітлер забрав до Німеччини. На землях вивезених польських колоністів, а теж і згаданих німецьких, совєтська влада поселила тимчасово лемків, що добровільно репатріювалися, або дала в тимчасове користування місцевим селянам.

Літом 1941 року Галичину зайняли німці. Вони залишили знаціоналізовання великої земельної власности, церковної та манастирської землі, яку вважали за німецьку державну власність. На фільварках уведено примусове оброблювання землі місцевим населенням. Селянської дрібної власности ще не зачіпали, але ввели заборону обороту землею, а на селян наложили величезні контингенти в доставі земельних продуктів і всякі інші податки. При цьому дуже нелюдяно, чи так прямо по-варварськи, поводилися із селянами, вважаючи Галичину за підбиту колонію . . . Уведено найстрогішу поліційну систему з наміром і фізичного винищення українського народу, не кажучи вже про плянове руйнування господарства. Масово вивезено наше селянське населення з Галичини — як із інших українських окупованих земель — на примусові невільничі роботи в Німеччині. Ця нещадна німецька політика спричинила активний спротив української селянської маси в Галичині, що виявився в організації повстанчих відділів проти німецьких окупантів, як перед тим і опісля проти совєтських.

Літом 1944 р. Галичина опинилася знову в совєтських руках, і від того часу совєтська окупація триває там і досі, винищуючи нещадно українське населення. Крім національно-політичного і економічно-соціяльного закріпощення, уведено тепер і релігійні переслідування насильним скасуванням церковної унії і введенням московського православія. На великі розміри переводиться тепер совєтізація і в земельній ділянці, і наші селяни тратять і ті дрібні земельні наділи, що їх мали досі, і перемінюються, звісно, недобровільно, в совєтських рабів.

Кінець.

А. ЛЯВЕРНЬ.

Великі кооп. підприємства в Бельґії, Франції і Анґлії

Містимо скорочений переклад статті французького кооператора А. Ляверня, про великі кооперативні підприємства, які проф. Б. Ляверн, учень проф. Шарля Жіда, називає „кооперативні режі", або т. зв. публічні кооперативи. Ці публічні кооперативи мали б охопити всі галузі великої промисловости та кредит, замінюючи занепадаючий капіталістичний лад. Одначе, щоб цю ідею зреалізувати, треба, щоб до цієї „кооперативної ідеї" прилучився капітал і то капітал у державній формі. На заснування публічного кооперативу потрібний публічний акт, а не проста згода його членів. Членами „кооп. режі" можуть бути лише правні особи, як: держава, міські, повітові, кооперативні та інші державні установи. Форма тих публічних кооперативів — це акційна спілка, яка має право випускати власні акції і яка дуже наближається до капіталістичного підприємства. Докладніше про цей вид кооперативів див. Книжка інж. Піснячевського „Від капіталізму до кооператизму" Париж 1945. Статтю цю містимо порядком інформації — **Редакція.**

„Revue economique at sociale" („Господарський і суспільний огляд"), що виходить в Альжірі подає змістовну статю на подану тему. Ця стаття подає цікаві відомості, які можуть дуже стати в пригоді українським кооператорам, що готуються до діяльности на Батьківщині.

* * *

Досить відомий соціолог, Клаудіо Жане пятдесят років тому сказав, що „споживчі кооперативи являють собою єдину суспільну спробу, яка вдалася в XIX столітті". З далеко більшою рацією ми можемо сказати те саме про великі кооперативні підприємства. Останні народилися в 1860 й 1884 р.р. й тепер існують в кількості більше сотні у світі. Вони замітні тим, що жодне з тих сотень підприємств, а також великих товариств, що відповідають цьому оригінальному типові, не зазнало банкрутства або невдачі. Яка організація на протязі трьох четвертин століття зазнала такого визначного успіху?

Всупереч деяким економічним схемам, які ніколи в дійсности не закорінились і є лише відбитком фантастичної уяви, великі кооперативні підприємства, хоч їх не визнає дехто за кооперативні, мають вже довге й славне минуле.

Тому що через дивну неувагу велике кооперативне підприємство ще мало відоме загалові, корисно зробити огляд досягнень найголовніших великих кооперативних підприємств, що тепер існують у світі, зокрема у Бельґії, де повстало перше з них, далі в Англії, де в 1902 році вони набули визначного розвитку, й у Франції, де вони лише починають свою діяльність.

I. ВЕЛИКІ БЕЛЬҐІЙСЬКІ КООПЕРАТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА.

Ми не маємо пожливости описувати тут обставини, при яких створилися великі бельґійські кооперативні підприємства, ані давати подробиці їхніх блискучих досягнень. Ми обмежимось найзагальнішими відомостями.

1. Першою за часом повстання з бельґійських великих кооперативних установ є **„Комунальний кредит Бельґії".** Він виник 1860 року. Ця інституція, що має членами державу, провінції й майже всі громади королівства, має на меті приймати вклади на найкращих умовах шляхом облігацій, випущених для загальної підписки, й давати громадам позики по собівартості з набутих таким чином фондів. Це товариство дає позики на відсотки нижчі ніж приватні банки і тому дуже розвинулося за останній час. З часу свого заснування до кінця грудня 1939 року воно випустило на 9.094 мільони франків облігацій. Ці фонди воно позичило на довгі терміни майже всім бельґійським громадам. Майно товариства, яке належало амортизувати наприкінці 1939 року досягало 7.532 мільйони. Капітал і запасні фонди товарства становили в кінці 1939 року 349 мільйонів франків.

2. **„Національне товариство міжсільських залізниць"** — постало, як велике кооперативне підприємство в 1884 році. Воно збудувало 5.314 кільометрів залізничних шляхів на загальну суму 880 мільйонів франків і експлуатує їх якнайкраще в інтересі провінцій і громад, що є його акціонерами. Товариство, розквітле перед 1914 роком, пройшло через тяжку добу, бо після війни рейки і рухомий матеріял були в лихому стані. Але підприємство спромоглося поволі побороти всі тимчасові труднощі без допомоги держави.

Воно знову фінансово урівноважилось через суворі самообмеження. Воно зібрало до каси в 1936 році 246 мільйонів річних доходів, тоді як витрати досягли 240 міл.

Основний капітал товариства за арт. 5 статуту „дорівнює сумі первісних витрат будови шляхів й евентуально їх експлуатаційного матеріялу". На основі дуже розумної ідеї „капітал поділений на стільки серій акцій, скільки є експлоатованих ліній". Капітал, призначений на будування кожної нової лінії, дістає осібний дивідент, що набирається з пізніших доходів даної залізничої лінії. Національне товариство в дійсності поділяється на велике число самостійних підприємств, які беруть участь своїм власним акційним капіталом у витратах на будівництво, зберігаючи власні доходи, й дістають прибуток або втрату в залежності від обставин. Кожна з цих клітин, сукупність яких складає Національне Товариство, пов'язана з іншими лише уділом, який вона несе у загальних витратах товариства й спільним запасним фондом, звідки черпають кошти на покриття евентуальних дефіцитних ліній.

Товариство вірне кооперативній засаді „відкритих дверей". В 1912 році підписаний капітал дорівнював 350 мільйонам. В 1936 році він досяг 969 міл. На початку 1912 р. лінії, відкриті для загалу, мали 3.981 кілометрів довжини. В кінці грудня 1936 р. лінії в експлуатації мали вже загальну довжину 5.815 кілометрів. Таким чином сітка міжсільських залізниць в Бельгії більша за залізниці загального інтересу (4.722 кілом.).

Найвизначнішою рисою кооперативного залізничого підприємства для села є система, яку воно запровадило для покриття підписаних акцій. Ця система, на нашу думку, такого роду, що може зробити розмноження великих кооперативних підприємств дуже швидким і зручним у Франції, як і в інших державах, коли б того захотіла публічна влада.

Бельґійський законодавець мав прекрасну думку дозволити акційним товариствам (за виключенням приватних акціонерів) покривати їх акції звичайними річними внесками із зиску розрахованими так, щоб дорівнювали процентам і сумі акції за 90 років (арт. 6 статуту). У виді того товариство не дістає зараз жадного капіталу від своїх акціонерів, потрібний капітал позичає в міру потреби, або збирає через публічний випуск облігацій на суму, рівну кількости підписаних акцій. (Акціонер зводиться до ролі ручителя — прим. Ред.) Акціонер не мусить вносити навіть щорічні внески, як тільки обовязковий капітал покритий.

Це треба розуміти так, що як прибутки товариства є достатні, на покриття річних внесків усіх акціонерів, то товариство ділить суму прибутків на кількість акцій й приписує кожному акціонерові його річний внесок з цього доходу, збільшуючи одночасно основний капітал.

Отже приходить до того, що в товаристві, яке покриває річні внески з доходів, підписка на акції є для громади — акціонера бланковою операцією, яка не вимагає будь коли витрати фондів, як що доходи лінії задовільні.

Коротко: громади, провінції й белґійська держава, які є акціонерами товариства, не вносячи капіталу, одержують, як підприємці, що ризикують (дають поруку — прим. Ред.), певну частину чистого прибутку від експлуатації залізничної лінії. Для кожної окремої лінії ведеться спеціяльний рахунок, в якому записуються витрати на первісне устаткування й експлуатацію.

Як бачимо, на рухливих залізничних лініях, які дають добрий прибуток, акціонери нічого не потребують давати, щоб їх побудувати, навпаки користають щороку, як акціонери з доходу (зовсім капіталістична признака — прим. Ред.).

У випадку, коли дохід лінії слабий і коли її прибуток від експлуатації не дозволяє віддати акціонерові еквівалент суми, яку він повинен заплатити як внесок, то тоді само собою, вимагають від акціонера заплати цього внеску. Це єдиний випадок, коли Національне Товариство прохає внесок у своїх акціонерів.

Зрештою оргінальний фінансовий засіб, запроваджений 1884 року, виглядає так:

а) Акціонери не вносять жодного капіталу. Кожний з них несе лише, якщо, треба, тягар дефіциту власної лінії до висоти щорічного внеску, який він винен товариству;

б) Товариство позичає всі фонди, потрібні для будування ліній;

в) По урухомленні лінії починає наперед вираховувати на чистий прибуток щорічний внесок, який повинен вистачити на заплачення відсотків власникам облігацій і на евентуальне погашення облігацій, ними підписаних;

г) Коли лінія залишає, після сплачення відсотків, ще чистий прибуток, тоді він іде на різні призначення. Звичайно $^3/_8$ віддається як чистий дивідент акціонерам, хоч ці не внесли жодного капіталу а $^5/_8$ вноситься до запасного фонду й до провізійного фонду, призначених для компенсації можливих витрат й поширень чи покращань лінії.

д) Якщо фінансові наслідки несприятливі, товариство розподіляє прибуток брутто (надвишку прибутків над поточними витратами) між акціонерами лінії і прохає останніх внести йому різницю між приписаним щорічним внеском і сумою, яку щойно їм видали. Якщо буває дефіцит з експлуатації, акціонери сплачують щорічний внесок повністю, щоб покрити кошти облігацій, випущених за їх кошт товариством. Товариство само несе тягар невистачальности доходів щодо поточних витрат експлуатації, маючи можливість черпати з резервного й провізійного фонду, накопичених з прибутків лінії.

Якщо взяти на увагу становище, в якому перебувають держава й особи публічного права й відсутність у них будь яких значних капіталів до розпорядимости, то цей спосіб виглядає як дійсний шедевр винахідливости. Цей „винахід" зробить більше для поширення великих кооперативних підприємств, ніж найкращі промови в парляменті.

(Закінчення буде).

„НЕМА ДНЯ, ЩО НЕ ДАВАВ БИ НАГОДИ ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДОБРОГО І ЩОСЬ, ЧОГО НІКОЛИ НЕ МОЖНА БУЛО ЗРОБИТИ ДОТЕПЕР І ЧОГО В МАЙБУТНЬОМУ ВЖЕ НЕ МОЖНА БУДЕ ЗРОБИТИ". **(БУРЛЯЙҐ.).**

Будинок в якому розпочалися переговори в Берестю Литовському 1917 р .

Підписання умови про припинення війни між центральними державами і Росією 15. XII. 1917 р.

Берестейський

(9. 2. 1918 —

МИРОВИЙ ДОГОВІР МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНЬОЮ РЕСПУБЛІКОЮ І ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ.

В лютому ц. р. минає 30 років від заключення Берестейського мира між Українською Народньою Республікою і центральними державами. Це був перший міжнародний виступ молодої української держави. Відзначуючи 30-ліття цього факту містимо головні пунти цього договору і кілька оригінальних світлин з того часу. Світлини беремо з німецької книжки Theodora Kröger-a - „Brest-Litowsk", Beginn und Folgen des bolschewistischen Weltbetrugs, виданої при кінці 1937 р. в Берліні.

* * *

Головні пункти цього договору були такі:

I. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина з одного боку і Українська Народня Республіка з другого боку заявляють, що воєнний стан між ними скінчився.

Заключаючи договір сторони ухвалили надалі жити з собою в мирі і приязні.

II. I) Між Австро-Угорщиною з одного боку й Українською Народньою Республікою з другого боку, як далеко ці держави межують між собою, лишаються ті межі, які були перед війною між Австро-Угорщиною і Росією. 2) Далі на північ іде границя Української Народньої Республіки, починаючи від Тарнограду, в загальних рисах по лінії Білограй — Щебрешин — Красностав — Пугачів — Радин — Межиріччє — Сарнаки — Мельник — Високо-Литовське — Камінець-Литовський — Пружани — Вигоновське озеро. В подробицях цю границю зазначить мішана комісія, беручи під увагу етноґрафічні відносини і жадання населення. 3) На випадок, коли б Українська Народня Республіка мусіла мати спільну межу з якоюсь іншою з чотирьох союзних держав, застерігаються особливі умови.

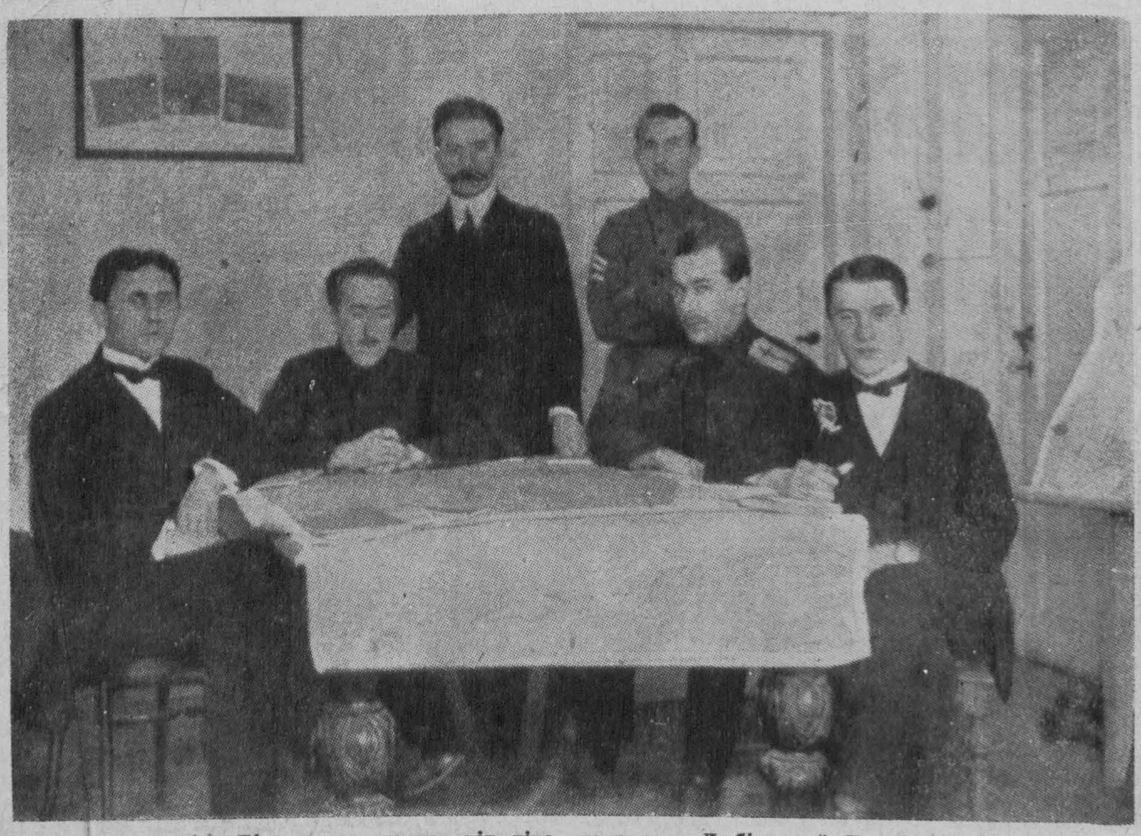

Українська делеґація. Біля стола сидять від ліва до права: Любінський, Голубович, Лисенко і голова делеґації Севрюк.

мир 1918 р.

9. 2. 1948)

III. Звільнення окупованих територій почнеться негайно після ратифікації мирового договору. Спосіб переведення звільнення та передачі звільнених країв означать уповноважені заінтересованих сторін.

IУ. Дипломатичні і консулярні відносини між сторонами, що заключають договір, відновляться негайно по ратифікації мирового догору. Щодо найдальше йдучого допущення консулів, з обох боків застережено особливі умови.

У. Заключаючі договір сторони відмовляються обопільно від заплати коштів війни, себто від державних видатків на ведення війни, а також від покриття військових операцій, включаючи сюди всі переведені у ворожій державі реквізиції.

УІ. Воєнних полонених буде одпущено з обох боків додому, оскільки вони не захочуть дістати дозволу лишитися в чужій державі або податися до якоїсь іншої держави. Полагодження зв'язаних з цим питань відбувається шляхом окремих договорів, зазначених в УІІІ статті.

УІІ. В цій довгій і докладній статті унормовано будучі господарські відносини між чотирма союзними державами й Українською Народньою Республікою, на таких основах: на час до 31 липня 1918, обов'язуються сторони, що заключають договір, постачати обопільно надвишки хліборобських і промислових продуктів. Скількість товарів і їх ціни установлює комісія, яка сходиться зараз же по заключенню миру. Обмін товарами відбуватиметься почасти через державні централі або стоячі під доглядом держави органи, а почасти шляхом вільної торгівлі. До заключення остаточного торговельного договору, а у всякім разі по упливі 6 місяців після заключення загального миру, обопільні торговельні зносини управильнить провізорична умова, яку можна виповісти протягом 6 місяців від 30 червня 1919. Ця провізорична умова нормує обопільні договорні мита, які мали силу до вибуху війни

„Мир і свобода в Совєтській Росії"
(Карикатура з 1918 р.)

„ДЕ ЗГОДИ НЕМАЄ — ТАМ ДОБРА НЕ БУВАЄ!"

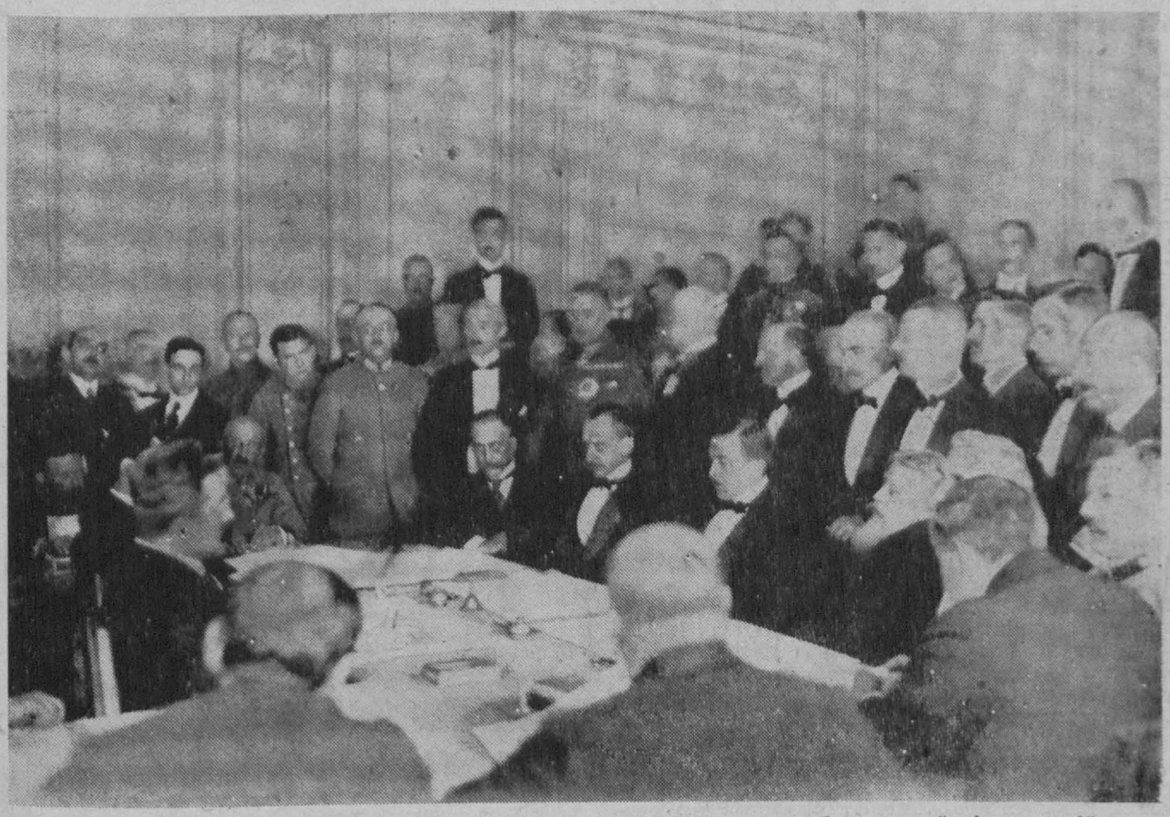

Центральні держави підписують мир з Україною 9 лютого 1918 р. — це був перший міжнародній виступ Української Народньої Республіки.

Троцький прибуває до Берестя, щоб не допустити до підписання миру з Україною.

в торговельному обороті між Австро-Угорщиною та Росією, також для зносин між Австро-Угорщиною та Україною. В ній є також всі важніші точки старого торговельного договору з Росією, оскільки вони мають відношення до України. Поза тим забезпечено вільний перевіз до Азії, а особливо до Персії, який раніше замикала Росія. Нарешті, було умовлено, що „в господарських зносинах між краями обох держав, охоплених митовим договором, Австро-Угорщина з одного боку, а Україна з другого боку, не буде Україна жадати полегкостей, які робить Австро-Угорщина Німеччині або якій іншій країні, зв'язаній з нею митовим союзом, що межує з Австро-Угорщиною безпосередньо, або через якусь іншу, зв'язану митовим договором з нею або з Німеччиною країною." Такі ж постанови є важними і навпаки — для України.

УIIII. Унормовання публічних і приватно правних відносин, виміна полонених та цівільних інтернованих, справа амнестії, а також справа захоплених противником торговельних кораблів — все те усталиться в окремих договорах з Українською Народньою Республікою, які творять значну частину теперішнього мирового договору й, оскільки це можливе, одночасно з ним вступлять в силу.

IX. Умови, заключені цим мировим договором, творять одну неподільну цілість.

Договір складено в німецькій, мадярській, болгарській, турецькій й українській мовах і підписано 9 лютого 1918 р.

Роля господарства України в СССР

НА ТЛІ ОСТАННЬОГО П'ЯТИРІЧНОГО ПЛЯНУ

Вступ.

Усі пятирічні господарські пляни СССР, починаючи від першого в 1928-32 рр., і кінчаючи останнім, стоять завжди в центрі уваги керуючих совєтських державних чинників. Вони при допомозі п'ятирічок, пляново, наче по щаблях, намагаються підтягати народнє господарство СССР на вищий ступінь розвою, зміняючи поволі обличчя краю з аґрарного на більш промисловий, поминаючи тут засоби за допомогою яких цю мету осягається.

Переглядаючи осяги п'ятирічних плянів ми бачимо, що Сов. Союз послідовно йде до своєї мети, а саме: він хоче за всяку ціну догнати а то й випередити в господарському розвитку інші держави Европи, і навіть США. А п'ятилітні пляни — це ті граничні стовпи які вимірюють досягнення поодиноких періодів. У п'ятилітніх плянах знаходимо не лише відбитку господарського життя, але всі тенденції та проєкти, які керують цілою політикою СССР. Напр., в останній п'ятилітці дуже яскраво помічається тенденція пересунути питому вагу промисловости з України до центральних районів Росії і там розбудувати нові осередки промисловости коштом інших совєтських республік, в тому й УССР.

Точно проаналізувати цю проблему досить важко, бо Сов. Союз дуже скупий на статистичні матеріяли про поодинокі республіки, а подає всі цифри здебільшого про цілий СССР, бо цим способом легше завуалювати свої справжні наміри та дійсний стан. Одначе і з тих скупих матеріялів, які можна було схопити з совєтської, української та німецької преси про останню п'ятилітку в СССР і з основних праць про економіку України взагалі, можна все ж таки поробити деякі порівняння і деякі висновки.

Відразу на вступі треба зазначити, що українська національна територія протягом кількох століть поділена між різними державами, підпадала під різні господарські й політичні впливи, це позначилося на розвитку народнього господарства поодиноких українських провінцій. Констатуємо, що всі держави, між якими була поділена українська національна територія (до першої світової війни — Росія і Австрія, пізніше — СССР, Польща, Румунія і Чехо-Словаччина, а тепер СССР і його сателіти) мали одно спільне, а саме: мета та завдання їх економічної політики визначалися відповідно до потреб і інтересів головного державного масиву, до вимог політичних і економічних осередків тих держав, які лежали поза межами української території, а ніколи не визначалися потребами і інтересами українського населення. Навіть і тоді, коли держава різними заходами впливала в такій чи іншій мірі на розвиток народнього господарства, то вона мала в тому свій особистий інтерес, а не господарські потреби українських земель.

Коротко економічна політика поодиноких держав у відношенні до українських земель була більше або менше колоніяльнаго характеру, залежно від міжнародньої чи внутрішньої коньюнктури і нашої постави.

Найінтенсивнішу колоніяльно-експлуататорську економічну політику на Україні вів і веде СССР, що видно з пляну останньої п'ятирічки.

І саме метою цієї праці є хоч частинно виявити ці тенденції СССР, та показати цифровими прикладами з поодиноких галузів народ. господарства України, як Сов. Союз у своєму пляновому і реґульованому господарстві підпорядковує господарські інтереси українських земель інтересам цілого Совєтського Союзу, чи просто Москві, і таким способом деформує та спинює нормальний розвиток українського народнього господарства, або його немилосердно експлуатує.

Маючи це на увазі, хочемо коротко обговорити наперед загальні втрати, спричинені останньою війною, а щойно пізніше зупинитися над ролею господарства України в СССР на тлі останньої п'ятирічки. Наперед однак треба ознайомитися ще з основними завданнями самої п'ятилітки.

Завдення п'ятилітнього пляну.

Останню п'ятирічку в СССР затвердив Верховний Совєт 18. березня 1946 р.

Основне господарське й політичне завдання 5-тилітнього пляну для СССР на 1946-50 рр. є — як подають „Известия" ч. 75. з 28. 3. 1946 р. у статті „Величественный план роста индустриального могущества СССР" — відбудувати знищені війною області краю, відбудувати довоєнний стан промисловости й сільського господарства, при чому перевищити довоєнний рівень у значних розмірах.

Зокрема плян передбачає такі завдання:

1. Збільшити продукцію індустрії в порівнянні до довоєнного стану на півтора рази. В першу чергу забезпечити розвиток важкої промисловости і залізнодорожнього транспорту, без чого не можна скоро й успішно розбудувати народнє господарство СССР.

2. Добитися підйому сільського господарства, промисловости і виробництва товарів першої потреби для забезпечення матеріяльного добробуту народів Сов. Союзу і забезпечення потреб населення основними товарами.

3. Забезпечити дальше технічний поступ у всіх ділянках народнього господарства, як головну передумову для збільшення продукції і підвищення продуктивности праці.

4. Підвищити темп нагромаджування соціялістичного багатства через збільшення централіованого капіталовкладання в розбудову народнього господарства СССР . . .

5. Підготувати СССР до оборони, збільшуючи обороноздатність СССР і забезпечити військові сили найновішою воєнною технікою.

Знаючи напрямні п'ятилітнього пляну на рр. 1946-50, можемо приступити до обговорення намічеої теми.

II. Знищення народнього господарства України останньою війною.

Совєтський Союз виграв останню війну з Німеччиною коштом смерти десятків мільйонів населення і жахливого знишення народнього господарства СССР, і найбільше господарства України.

І хоч Сталін на виправдання своєї жорстокої політики 9 лютого 1946 р. сказав, що „переможців не судять", ми спробуємо коротко підсумувати всі ці втрати, коштом яких виграно цю війну. Це треба зробити ще й тому, що майже 3/4 усіх втрат — це втрати України, українського народнього господарства, яке далеко не в таких розмірах, як було нищено, відбудується тепер за новим п'ятилітнім пляном.

Втрати, яких зазнав Сов. Союз в наслідок війни, за совєтськими джерелами становлять астрономічну суму, — 679 мільярдів. Треба вважати, що майже половина цих витрат тобто 339,5 мільярдів припадає на українські землі, які знищено так само тотально, як і тотальною була війна.

В останній війні, яка здебільша розгравалася на українській території, знищено всі вихідні й основні пункти народнього господарства України, тоді коли на території корінної Росії воєнні дії охоплювали невелику частину території і не могли спричинити таких великих втрат як на Україні. Напр. чужинець-обсерватор Edgar Snow у статті „Знищення і відбудова України" („Zerstörung und Aufbau in der Ukraine" — „Neue Auslese" Ч. 5. 1947) пише: „Україна, найбагатша республіка Сов. Союзу, від Карпат аж до Дінця і Дону, мала в порівнянні до інших країв найбільше втрат. Її міста і господарство, її промисловість і її культура були зовсім знищені. Вона втратила більше чим 10 міл. людей, крім тих, що були покликані до армії".

Коли до того додати, що жертви совєтської армії становлять половину втрат усіх держав, тобто, як подає „Брітанська Енциклопедія" 7,5 міл. осіб (жертви німецької армії за тими самими джерелами становлять 2,8 міл. вояків) то з того треба найменше 1/3 втрат тобто 2,5 міл. приписати на українське населення. Отже Україна разом заплатила за останню війну життям 12,5 міл. людей, які впали за чужі ідеї, за чужі інтереси. Господарські втрати такі великі, що охопити їх точними цифами просто неможливо. Але й з тих цифр, які подаються офіційно совєтськими та іншими чинниками, можна виробити собі образ спустошення українських земель, яке проведено здебільша пляново, за наказом Сталіна, що 3 липня 1941 р. проголосив політику „спаленої землі". Згідно з цим наказом червона армія відступаючи перед німцями палила й нищила не тільки всі харчі, але й всі важливіші господарські та культурні об'єкти.

Згідно з цим наказом, у серпні 1941 р. червона армія знищила славнозвісний трофей НЕП-у і першої п'ятилітки на Україні — Дніпрельстан. Тоді теж вивезено дуже багато машин з України на схід де засновано нові фабрики в Сибірі та в середній Азії. Машини ці вже ніколи не вернуться на Україну.

А решта господарських і культурних надбань, яких не встигли знищити чи забрати большевики, знищили або забрали пізніше німці, відступаючи з України.

Лише з самого Києва, як пише Edgar Snow, вивезли тоді коло 250.000 тягарових авт усякого добра: подібно діялось і в інших містах. А чого не вдалося вивести, те знищили.

За інформаціями керівника „Госпляну" — подає згаданий автор далі — в самих лише містах України знищено понад 2 міл. кв.м. житлової площі, не враховуючи сюди сіл, де були теж великі спустошення Напр. в самій полтавській області знищено коло 100.000 селянських будинків з усіх 362.000, тобто 27%, в області Камінця Подільського 562 сіл зрівняно з землею, і так було майже в кожній частині української землі. Загально знищено в СССР 1.710 міст і 70.000 сіл і осель — (разом знищено, зовсім або частинно, 6 міл. будинків), які треба було відбудувати. З того треба рахувати коло 60-75% на втрати українських міст і сіл. Понад 25 міл. людей залишилося без даху над головою, не враховуючи сюди грабунків і знищення приватного рухомого майна.

Не менші втрати і в промисловості.

Загально в захід. частині СССР знищено 31.850 промислових підприємств, у яких працювало коло 4 міл. робітників. Зокрема знищено 1135 вугляних шахт, (Дані за „Die Wirtschaft" ч. 4. за 1947 р. стаття: „Im zweiten Planjahr") зних більшість в Донецькому басейні, в яких працювало 337.000 робітників, що видобували понад 100 міл. тонн вугілля річно. Далі знищено понад 3.000 нафтових шибів в Майкопі, Грозному і на Підкарпатті, які давали до 5 міл. тонн нафтової ропи в рік.

Крім цього зруйновано 61 великих електроцентраль (включаючи сюди і Дніпрельстан) та багато малих електростанцій, які разом продукували до 5 міл. кіловатів струму, при тому знищено понад 12.000 будинків і біля 10.000 км. електричних проводів, а 14.000 парових котлів, 1.400 турбін і 11.000 електричних генераторів вивезено до Німеччини.

Частинно або цілком знишено 37 фабрик заліза більшість з них на Кривому розі і Керченському острові — в яких продуковано 11 міл. тонн заліза, 10 міл. тонн сталі та 8 міл. тонн т. зв. вальцьованого заліза в рік. При тому знишено 62 високих печей 213 мартенівських печей, 48 вальцівень і 4.740 коксових печей (річна продукція 19 міл. тонн коксу), знищено теж 29 фабрик вогнетревалих виробів і 18 родовищ залізної руди — ці останні давали понад 20 міл. тонн продукції.

749 фабрик будови машин, що давали працю для 919.000 робітників, зруйнували німці при відступі. В цей час зроблено непридатними до вжитку 26 головних залізничих ліній, а 8 ліній легко ушкоджено. При тім знищено 65.000 км. залізничих рейок, пів міл. км. залізничих телефонних проводів, 13.000 залізничих мостів (загальної довжини до 300 км.), 4.100 стацій, 1200 водяних поми для льокомотивів, 1600 водяних веж і 3.200 гидрантів. Крім цього знищено 317 депо для паровозів, 129 варстатів для направи паротягів і вагонів та інші важливі залізничі заводи. Крім того зовсім знищено або ушкоджено 15.800 паротягів і електротягів і 428.000 вагонів.

Француз Пьєрр Кот (Pierre Cot), оцінює всі матеріяльні втрати України на 50 мільярдів долярів, а всі втрати СССР на 350 мільярдів, одначе треба рахувати, що втрати України дещо вищі і вони становитимуть якщо не половину то найменше 1/3 усіх втрат СССР.

Знаючи загальні втрати України, можемо їх порівняти з цифрами ост. п'ятилітнього пляну, та з цифрами довоєнними і на основі цього поробити висновки про ролю народнього господарства України в економіці цілого СССР.

Крім цього, знаючи оцінку втрат совєтськими і чужими знавцями можна відразу оцінити, чи намічений п'ятилітній плян досягне своєї мети, чи ні. Як вже знаємо, совєти всі свої втрати оцінюють на 679 мільярдів рублів. а на переведення цілого п'ятилітнього пляну призначено 250 мільярдів рублів, тобто всього 36,8% оцінених втрат. Додаймо до того, що частину капіталу, потрібного на відбудову, заступлять примусовою працею робітника, чи взагалі громадян, то все ж таки перспективи на 100% — ву відбудову народ. господ. СССР до довоєнного стану малореальні і треба заздалегідь припускати, що намічені пляном роботи через обмеженість капіталового вкладу, не будуть виконані.

(Продовження буде)

Четвертий пленум Г.У.П. Ради

29 і 30 січня ц. р. в таборі Єгер-Касерне у Міттенвальді відбувся четвертий пленум Головної Української Переселенської Ради (ГУПР).

На наради приїхало 55 умандатованих представників і 53 гостей.

Наради відкрив короткою промовою проф. М. Розгін. До Президії Зборів обрано: проф. М. Ветухова, проф. Б. Мартоса, інсп. М. Мельничука, інж. В. Потішка і ред. В. Кривуцького. Окремо обрано почесну президію.

По вступних привітаннях і виборі мандатної і верифікаційної комісії комендант табору в Міттенвальді мгр. Дужий привітав делеґатів з'їзду від громадян табору, бажаючи успіхів в нарадах.

Звіти.

Проф. М. Розгін, як голова Президії ГУПРади, склав звіт про працю Президії за час від 13. 6. 1947 р. до 29 січня 1948 р. Зі звіту виходить, що акція переселення йде ще дуже мляво через політичні причини, головно тому, що СССР робить всі можливі перешкоди у вирішенні цієї проблеми в міжнародньому аспекті, а тому й в колах ІРО та інших заінтересованих чинників ще ставляться до цієї акції стримано. Зате в наших колах акція переселення знайшла належну оцінку й стала центральною проблемою. Над нею працює тепер не тільки ГУПР, але й ЦПУЕ та всі закордонні українські комітети, зокрема З'єднаний Український Американський Допомоговий Комітет (ЗУАДК), Канадійський і Арґентінський Комітети, з ініціятиви яких відбулася перша українська Панамериканська Конференція, що дуже багато уваги присвятила між іншим справі нашого переселення.

У самій Президії ГУПРади були деякі пересональні розходження, які до певної міри утруднювали працю. В наслідок цих розбіжностей деякі члени Президії і два члени Центральної Переселенської Управи відійшли, а на їх місце важко було підшукати інших людей до праці. В управі залишився лише один член, який робив, що міг, щоб намічені попереднім пленумом роботи хоч частинно виконати. Йому допомагали службовці та деякі члени Президії. Президія за цей час відбула 8 засідань, на яких, розглянули коло 80 різних питань.

Обговорюючи питання переселення, проф. Розгін ділить його на два роди: індивідуальне і групове. Покища відбувається переселення індивідуальне — це набір на працю і виїзди на афідавіти. Є ще коло 3.000 осіб з афідавітами, які чомусь не можуть виїхати. Цим справам дуже багато часу присвячують голова ЦПУЕ п. В. Мудрий і заступник ЗУАДК др. Смук.

По звіті Президії інж. А. Палій передає привіт для Пленуму від д-ра Смука від імени ЗУАДК-у виправдуючи його наприсутність виїздом до Відня, заявляючи, що ЗУАДК бажає допомогти всім українським скитальникам виїхати впродовж 1948 р. з Німеччини У своїй роботі др. Р. Смук буде опиратися на ЦПУЕ і ГУПРаду і просить підтримати його в цій важливій роботі, зокрема в доборі людей, яких потребує до співпраці.

Голова зборів дякує інж. Палієві за привітання і просить передати привітання д-рові Смукові від Пленуму.

На пропозицію проф. Б. Мартоса ухвалено переслати окрему подяку від четвертого пленуму усім українським закордонним комітетам, які допомагають нам у нашій переселенській праці, а також д-рові А. Глинці, о. д-рові Кушніреві, д-рові Р. Смукові, сотн. Панчукові, п. Яремовичу, о. Кузеву, о. Стахові та іншим громадянам США і Канади, що не жаліють праці й труду, щоб нам допомогти виїхати з Німеччини.

Після цього інж. Гр. Залізняк складає звіт за Центральну Переселенську Управу.

Результат роботи слабший, як повинен бути. Причини: відхід голови ГУПР і двох членів управи. Найбільше заходів уживано до того, щоб нав'язати тісний контакт з ІРО. На жаль, це нам не вдалося, бо ІРО не хоче нас визнати, нас уникає, з нами не рахується, нам не довіряє. Того не хоче зрозуміти і головна Управа ІРО в Женеві, що теж з невідомих причин відволікає здійснення своєї постанови про запрошення ДП і втікачів до співпраці.

Організаційний і рахунковий звіт доповідач ілюструє цілою низкою цифр, які вказують на слабе зацікавлення загалу громадянства переселенським фондом і переселенськими справами. Є табори, де ледве 6% мешканців приєднано до переселенського фонду, є теж табори, що зуміли об'єднати 95% мешканців. Найкраще поставлена справа в Авґсбурзі і Новому Ульмі.

Далі доповідач обговорює зв'язки з поодинокими країнами, а саме з Англією, Францією, Арґентіною, Параґваєм, Бразілією, США, Канадою та ін. Найкраще покищо наладнана співпраця з США і Канадою. В державах Південної Америки в останній час помічається зміна відношення до нас поодиноких урядів на гірше. Багато шкодять нам різні „бездержавники", що часто підшиваються під добре ім'я українців, а потім нас компромітують. Тому при висиланні людей головно групами, треба бути дуже уважним.

На закінчення свого звіту інж. Залізняк подає до відома, що незабаром досить багато скитальників виїде до Арґентіни. Переселенські організації, разом із д-ром Р. Смуком вживають відповідних заходів, щоб прискорити це переселення. Аргент. Комітет робить для нас дуже багато, і йому належить за це окрема подяка.

Після цього інж. Трачук відчитав звіт від імени Контрольної Комісії. З цього звіту довідались ми, що не всі ще табори зорганізували в себе переселенські управи і що ледве 10% громадян охоплено переселенським фондом. Через брак фондів неможливо було розгорнути працю так, як цього вимагають потреби.

На закінчення доповідач пропонує: схвалити роботу управи і висловити їй подяку за дотеперішню працю.

Дискусія над звітами.

Дискусію започаткував проф. Андрієвський. Він порушив дуже болючу проблему, а саме проблему переселення інвалідів і старших, не здібних до фізичної праці, яких ні одна держава не хоче прийняти. При тій нагоді запитує голову ЦПУЕ, що сталося з меморіялом, що його виготував у цій справі д-р. Загайкевич до комісії суспільної опіки при ОН, на руки пані Рузвелт. Суть меморіялу: просити ОН винести постанову, щоб держави, які беруть людей на працю, брали теж й якийсь %% нездатних до праці.

В цій справі забрав слово ще др Загайкевич, підкреслюючи, що на основі аналогій в міжнародньому праві, ми маємо право жадати від ОН, згідно з постановами Атлантійської Хартії, відшкодування, бо ми в наслідок війни втратили кількадесятилітній дорібок і опинилися тут на чужині без ніякого матеріяльного забезпечення. І тому суспільна опіка при ОН, яку очолює п. Рузвелт, обов'язана це питання розглянути і вирішити. Майже всі наші інваліди і старші громадяни мали різне соціяльне забезпечення, яке в наслідок війни втратили. І тому ми не жадаємо милостині, але належної розв'язки соціяльного питання міжнародного характеру.

Цей меморіял, як пізніше вияснено, розглядає Правний Відділ ЦПУЕ і вишле на згадану адресу.

Др Заваликут подає цікаву методу переселенської праці в таборі Ельванґен, звідки досі виїхало найбільше людей до різних країн, а саме: до США 30 осіб, Канади 155, Англії 427, Франції 197, Бельгії 101, Голляндії 2, Бразілії 172, Венецуелі 48, Австралії 8 — разом 1140 осіб.

Нам треба переселенську акцію, — говорить др Заваликут, — пов'язати тісно з роботою д-ра Р Смука, поставити по всіх переходових таборах і бюрах ІРО своїх людей із знанням англійської, французької і німецької мов, а тоді наслідки переселення будуть напевно кращі. Дотеперішня

праця ГУПРади і управи, не вважаючи на їх добру волю, задовольнити не може. Для роботи треба зібрати відповідні фонди, і тут слово вже за громадянством.

Ред. Кривуцький додає, що не всі наші люди, що працюють в ІРО є на своєму місці. Нам треба посилати туди людей чесних і добрих українських громадян, бо це дуже відповідальна робота. Було б добре, щоб голова переселенської таборової управи був одночасно переселенським рефентом при місцевому ІРО. Далі обговорює справу інвалідів, старших непрацездатних інтеліґентів, яких пропонує розмістити по гуманітарних домах.

Проф. Б. Мартос тієї думки, що всіх непрацездатиних повинні забрати з собою ті члени рідні, хочби й далекої, що виїжджають на контрактові чи інші роботи; ще краще цю проблему можна розв'язати при груповому переселенні з метою колонізації, тобто при переселенні з метою придбання землі й самостійного господарювання. Такі можливості є, лише треба їх використати.

Багато справ вияснив голова ЦПУЕ п. В. Мудрий. До США в 1946 і 1947 р. було важко виїхати українцям, бо приписані контиґенти для наших земель не дуже великі і вони були виповнювані здебільша чужими національностями, особливо жидами, що мають право з тих контиґентів користуватися. Тепер справа для нас трохи покращала.

Переселення до різних країн так довго не набере на силі, доки ІРО не уконстантується - досі працює лише т. зв. Підготовча Комісія — і не поробить окремих договорів з поодинокими державами. Покищо такий договір зроблено лише з Францією. УНРРА мала такий договір з Бельґією і Голляндією.

До Канада можуть їхати тільки члени родини або на контрактові роботи. Великий відсоток наших людей відпадає при оглядинах, бо стан здоров'я нашої еміґрації сильно погіршився, відсоток туберкульозно хворих більшає головно серед дітей і старих (харчі, які тепер одержують діти й старі від ІРО не відповідають вимогам нормального прохарчування — прим. Ред.).

Стан здоров'я є тепер перешкодою у виїзді до США. Американські комісії відкидають при перегляді навіть тих, що були хворі 5 літ тому і мають ще якінебудь сліди хвороби. Справа значно поправиться, коли США схвалять закон про допушення більшої кількости еміґрантів, бо за США підуть інші держави. Це повинно статися ще ц. р.

Вкінці інформує, що українське лондонське Бюро переноситься на англійську зону Німеччини; очолювати його буде п. Яремович. В Лондоні залишиться сотн. Панчук, який буде вести справи „Союзу Укр. Брітанії". Про можливості переселення до Франції висловлюється п. В. Мудрий позитивно і вважає, що Франція побіч Англії, — це ті европейські країни, де повинно осісти наших людей найбільше. Акції до Параґваю ІРО не підтримує.

Інж. Потішко: Нам треба добитись того, щоб еміґраційні квоти були признані для українців як таких, а не за державними приналежностями. Пропонує відновити видавання переселенського органу.

Др. Ж-й критикує нужденне приміщення нашої переселенської централі й вказує на несприятливі умови, серед яких ведеться ця важлива, але належно ще не оцінена, робота.

Темпо, й осяги праці Центр. Перес. Управи нас не можуть задовольнити. Він радить не теоретизувати про масове переселення, але негайно братися до серйозної допомоги в індивідуальному переселенні. Ми своїми нереальними підходами часто відкидаємо можливість виїзду туди, де нас хочуть, бо хочемо їхати туди, де нас не хочуть. Нас, напр., хоче прийняти Франція, яка навіть змодифікувала натуралізаційний закон, а ми чомусь з рішенням відтягаємо. Багато говорять у нас про Південну Америку, одначе смію твердити, що там господ. умови не надто для нас догідні й що найважливіше держави Південної Америки до приняття іміґрації не підготовані. Чи ми знаємо, що наші люди будуть там робити, які пляни мають ці держави, щодо европейської еміґрації? Це питання, на які треба відповісти ще перед виїздом з Европи. Тільки Венецуеля радо приймає европ. іміґрацію і має в цій справі свій плян — інші держави, щойно починають працювати над цією проблемою. Цілком інакше справа з виїздом до США і Канади. Там людина відразу може знайти собі належну працю, але . . . покищо туди без афідавітів не пускають. Далі подає дуже цікаві цифрові порівняння про рух еміґрації і іміґрації в Канаді та асиміляційні впливи на поодинокі національні групи. Найвищий відсоток асиміляції бачимо в слов'янських групах.

В кінці др Ж-й звертає увагу на нащу дуже слабу пропаґанду в українській і чужій пресі про наше становище, наше вміння і про користі, які може мати держава, приймаючи нас до себе. Не використовуємо цієї могутньої сили, якою є реклама і пропаганда. Треба видавати відповідно редаґовані бюлетені чужими мовами і висвітлювати справи так, щоб чужий світ нас пізнав і нами трохи ближче зацікавився. Не краще справа стоїть з персональними зв'язками з чужим світом і навіть з ІРО. Це пекучі справи, які не можна відкладати, бо від них залежить успіх усієї переселенської акції.

Проф. Б. Мартос виправдує малі успіхи праці нашої переселенської централі різними зовнішніми й внутрішніми причинами та збиває деякі арґументи д-ра Ж-кого щодо південних держав Америки.

Проф. Ветухов визнає, що в нашій роботі є багато недоліків, але це не з вини чужої, але таки з нашої власної вини. Кожна нація веде свою політику, й ми мусимо так її вести так, як цього вимагають наші інтереси. Одно безспірне, що нам усім треба якнайскоріше виїхати з Німеччини. Допоможім усім тим установам, що в тому напрямі працюють. Він порушує ще раз проблему наших інтелектуалістів і радить цю проблему ставити цілком окремо. Питання це вже представлено в ІРО, але не одержано на нього ще відповіді.

По закінченні дискусії одноголосно затверджено звіт Президії і управи, і на цьому закінчилися наради першого дня.

Плян праці і бюджет.

Наради другого дня почалися доповіддю д-ра Р. Глинки про плян праці Центральної Переселенської Управи на 1948 рік.

Головні засади пляну праці:

1. Дбати про переселення компактною масою, але вважати на дійсність і наші спроможності.
2. Відмежуватися від теоретизування — наскрізь практичний підхід у роботі.
3. Притягнути до співпраці широкі кола громадянства.
4. Співпраця з іншими національними групами.
5. Тісна співпраця з д-ром Смуком (ЗУАДК).
6. Самостійне нав'язування контакту з урядами держав і фірмами.

Праця Центральної Переселенської Управи повинна йти в двох напрямках: внутрішньо їорганізації і зовнішніх зв'язків. У внутрішній праці треба закріпити організаційні зв'язки поміж централею і поодинокими клітинами в поодиноких зонах Німеччини і Австрії. Окрему увагу присвятити інформативно-видавничій справі. Дуже ґрунтовно обговорює можливості зовнішніх зв'язків за допомогою ЦПУЕ, наших закордонних комітетів та інших національних груп. Окремо апелює др Глинка до української преси, щоб вона більше спопуляризувала переселенську роботу, яка досі не має належного зрозуміння.

Після пляну зреферував теж др Глинка бюджет Центр. Перес. Управи на 1948 рік. Намічений бюджет у загальній сумі 287.500 нм. — це ті фінансові рамки, в які треба вкласти всю роботу Переселенської Централі. Майже 50% прибутків передбачається одержати у формі дотацій від української кооперації, а решту 50% мали б дати члени переселенського фонду.

Бюджет вимагав деяких корективів, які частинно внесено під час дискусії, а частинно передано до вирішення Президії.

Дискусію над пляном праці розпочав голова СУЖ д-р Степан Баран, заторкуючи питання преси та інформації. Він визнав, що деякі зауваження в

бік переси слушні, але ці нездорові відносини існують тому, що наші внутрішні політичні справи ми не зуміли досі як слід наладнати. Широко обговорює він проблему еміґрації і наших зв'язків із закордоном. Пропонує видавати окремий переселенський журнал у формі книжки, крім щотижневого інформативного бюлетеню. У всіх переходових таборах треба мати своїх представників для інформації і інтервенції.

Голова ЦПУЕ п. В. Мудрий подає цілу низку цікавих інформацій про співпрацю з ІРО про новий скринінґ тощо. Підтверджує, що в Арґентіні та інших півд. державах Америки покищо нема еміґраційного закону ані окремого пляну, що мала б робити ця нова іміґрація.

Треба рахувати на можливість праці по великих сіл.-госп. лятифундіях. Фахівці знайдуть працю скоро в промисловості й тому він радить нашій еміґрації, поки ще час вчитися мов і практичних фахів, бо це основна передумова успішної еміґрації. Співпрацю Центр. Перес. Управи з ЗУАДК вважає за дуже потрібну.

Голова Сел. Спілки п. Сенько звертає увагу на потребу фахового вишколу селян в напрямі підготовки їх до нових теренів і нових можливостей праці в сільському господарстві. Курси треба улаштовувати про вирощування тропічних чи субтропічних с. г. рослин, чого в нас не робиться. Зацікавитися більше вискринінґуваними людьми що живуть приватно. позбавлені опіки ІРО.

Ред. Качор: плян праці опрацьований добре, але чи буде він виконаний; на попередніх пленумах теж були зачитані широкі пляни, однак відсотково мало їх пізніше зреалізовано. Краще намічувати менше, але в цілості виконати. Далі спростовує статистичні дані про фахову інтеліґенцію, якої враз із студентами нараховують усього 5158 осіб. Це не вірно, бо укр. інтеліґенції на еміґрації багато більше. Побажання до преси слушні, але інформативний відділ ГУПРади мусить також більше працювати і більше інформувати. Досі не видано ні однієї інформативної брошури про господ. можливості в різних країнах. Бюджет не передбачає ніякої суми на пресову пропаґанду і на інші видання; Ред. Качор домагається поправок у бюджеті. Вкінці просить вияснити і поставити на порядок дня справу зміни статуту.

Др. Ж-й говорить про еміґрацію в різних країнах але мало про европейську і майже нічого про еміґрацію в Німеччині. А це окрема важлива проблема. Заробіткова еміґрація до різних европ. країн може мати для нас переходово велике значення. По таборах замало ведеться вишкільної роботи - це просто злочинне марнування часу. Забезпечення наших старших непрацездатних людей — це наш візитовий білет, який нас репрезентує і виправдує перед світом.

о. Глинський спростовує думку про те що церква займалася ніби переселеленською акцією. Церква лише допомагає, бо це її обов'язок допомагати своїм вірним.

о. Білецький (УАПЦ) зазначає, що в останній час різні допомогові акції з боку різних церков доводять до того, що деякі люди за афідавіт готові продати свою віру . . ., а це не здорове явище. Люди чекають на роботу ГУПР, який досі не виправдав покладених на нього надій.

Інж. Білінський кидає цілу низку цінних зауваг про курси і вишкіл молодих людей по таборах і про те, що не свідоцтва чи дипломи будуть рішати на чужині, але наше знання. І тому треба добре озброїтися цим знанням.

Др. Марунчак: Розв'язати питання пропаґандиці розв'язати питання нашої еміґрації. Прохання до преси: припинити вміщення деструктивного і лайливого матеріялу. Менше писати про терор, а більше робити так, щоб цього терору не було, якщо він десь в якійнебудь формі існує. Реклама і популяризація еміґрації, головно до Англії, дуже на часі.

Проф. Василенко говорить про становище українських учених і можливості їх переселення за океан. Це треба конче зробити, бо це наша репрезентація, наш мозок.

Ред. Кривуцький: Люди, які живуть приватно, головно вискринінгувані, здебільша дуже бідують; їм треба окремо допомагати у виїзді. Прохає ЦПУЕ розгорнути більше працю правного Відділу і подає схему праці для переселенських управ по таборах. У пресі замало акцентована національно-виховна робота, а це дуже важлива справа на еміґрації.

Дир. Бігун погоджується із заявою Марунчака щодо преси, але було б ще краще, коли б пресі не давалось приводу до виступів, які повинні бути розглянені в ЦПУЕ, або в судах. Зло родить зло, усунути його, і не буде нарікань на пресу. Перестаньмо ґлорифікувати деякі невідповідальні виступи чи наміри, і життя наше буде далеко краще виглядати . . .

Інсп. Мельничук: Кооперація завжди стояла і стоїть на службі народові. Коли буде праця в Переселеннях. Централі, ми радо їй поможемо навіть більше чим передбачає бюджет, але хочемо бачити працю. В Ашафенбурзі (Піонір-Касерне) кооператив перебрав усі таборові майстерні під свою опіку. Це повинно статися і в інших таборах, для координації праці і для підготови тих варстатів для тих, що схочуть залишитись у Німеччині.

П. Коханівський: Нас не врятують половинчасті заходи. Нам треба до переселенського фонду приєднати не 10%, але 100% нашої еміґрації, тоді ми можемо розраховувати на успіхи нашої праці. Ми мусимо їхати в світ, щоб його правдиво поінформувати про причини нашого скитання, про жорстокий режим комунізму.

На закінчення дискусії забрав ще раз слово голова ЦПУЕ п. В. Мудрий і подав додатково деякі важливі інформації та вказівки як себе вести на еміґрації, щоб не наражувати себе і цілої національної громади на неприємності. Ми за останній час дуже багато осягнули, хоч починали боротьбу від того, що мусіли змагатись за наше національне ім'я. До преси ставить прохання знати межу, не про все можна писати, а такою межею є національна совість.

На всі зауваження відповідає др Глинка.

Голова зборів робить підсумки дискусії, дає деякі відповіді й пояснення, і потім ставить плян праці і проект бюджету з деякими поправками на затвердження. Збори затверджують бюджет.

Нова Президія і Контрольна Комісія.

На пропозицію Комісії-Матки в складі 7 осіб, вибрано одноголосно Президію ГУПРади в такому складі:

голова — проф. М. Ветухов
заст гол. — інж. А. Мілянич
секр. — інж. С. Кротюк
члени: проф. Б. Мартос, п. І. Сенько, інж. І. Бандура і др. М. Марунчак.
заступники: проф. О. Моргун, п. В. Нагайський і доц. С. Бервіцький.
Контрольна Комісія: інсп. М. Мельничук, інж. Б. Ролуболко, проф. О. Корсунський, др. Б.Ж.-й, п. Я. Задерів і заступники п. Дзюбинський і Р. Барковський.

Відбулася ще коротка дискусія над зміною статуту, яку остаточно відложено до наступного пленуму ГУПР.

Потім резолюційна комісія запропонувала проект 14 резолюцій які принято одноголосно (резолюції вмістимо окремо). Перед тим збори висловили подяку за працю членові Президії інж. Потішкові й членові Управи інж. Гр. Залізнякові.

На закінчення голова зборів подякував присутнім за терпеливість і коректний перебіт нарад і коротким кінцевим словом закрив наради четвертого Пленуму ГУПРади.

Учасник.

РІЧНИЙ ЗВІТ ІРО

Гайдельберґ (НЦ). — В річному звіті ІРО повідомляється, що в 1947 р. американську і брітанську зону Німеччини залишили 176.918 ДП. З цього числа 74.291 (42%) повернулися на батківщину. З решти 33.271 прийняла до себе Брітанія, 22.705 — Бельгія 7.000 — Канада і 2.000 — Бразілія. 3.600 жидівських ДП виїхали до Палестини. 11.758 виїхало з американської зони до США. Під теперішню пору в англійсько-американській зоні перебуває 744.037 ДП, яких 517.374 живуть у таборах. В американській зоні перебуває в цілому 529.704, в англійській — 214.333 ДП.

Кооперація сама собі

Українська кооперація завжди значними сумами фінансувала наші культурно-освітні, шкільні, самодопомогові та інші громадсько-суспільні установи на Україні, і це саме робить тут на еміґрації Досить згадати, що за останні 11-місяців 1947 р. українська кооперація виплатила на громадські цілі 864.000 нім. марок. Коротко: українська кооперація, крім реалізації своїх кооперативних ідей, ще бере дуже часто на себе обов'язок фінансування праці у різних секторах нашого національного життя.

Одначе, допомагаючи другим, український кооператор часто забуває про свої потреби, як напр.,

„КООПЕРАТОР — ЦЕ ТОЙ, ЩО БЕРЕ АКТИВНУ УЧАСТЬ В КООПЕРАТИВНОМУ РУСІ І РЕАЛІЗУЄ КООПЕРАТИВНІ ІДЕЇ".

про допомогу вдовам і сиротам по кооператорах, забуває про хворих і старших, матеріяльно незабезпечених кооператорів, про стипендійний фонд для вишколу молодих адептів кооперації, про пресовий фонд кооперативної преси чи взагалі видавничий фонд кооперативної літератури та інші важливі власні потреби. З ініціятиви „Об'єднання Українських Кооператорів" створено при цьому ж „Об'єднанні" два фонди, а саме: „Пресовий фонд" і „Допомоговий фонд", але, на жаль, асигнування на ці фонди ще дуже мінімальні.

Нижче подаємо список кооперативів, які започаткували в 1947 р. збірку на вище названі потреби, і кличемо інших, щоб під гаслом „Кооперація сама собі"! не забули в найближчому часі вплатити якусь суму на згадані фонди.

На „Пресовий фонд" вплатили:

1.	Кооп. „Самопоміч", Авґсбурґ	500.— Нм.
2.	Кооп. Самопоміч", Мюнхен-Фрайман	1500.— Нм.
3.	Кооп. „Кос", Мюнхен	1000.— Нм.
4.	Кооп. „Самопоміч", Діллінґен	100.— Нм.
5.	Кооп. „Центросоюз", Мюнхен	5000.— Нм.
	Разом	8.100.— Нм.

На „Допомоговий фонд" вплатили:

1.	Об'єднання Укр. Кооператорів — Міттенвальд	100.— Нм.
2.	Кооп. „Самопоміч", Авґсбурґ	500.— Нм.
3.	Кооп. „Самопоміч", Мюнхен-Фрайман	1500.— Нм.
4.	Кооп. „Єдність", Міттенвальд	500.— Нм.
5.	Кооп. „Кос", Мюнхен	1000.— Нм.
6.	Кооп. „Самопоміч" Діллінґен	100.— Нм.
	Разом	3.700.— Нм.

Як бачимо із цього списку, всього кілька кооперативів виконало свій обовязок за 1947 рік, хоч фонди ці відкрито за ухвалою представників усіх кооперативів. Не забуваймо про власні потреби й власні постанови. Про чергові вплати будемо повідомляти на сторінках „Г.К.Ж.".

Управа
„Об'єднання Українських Кооператорів"

ЗА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ ДАТКІВ

Щоб упорядкувати розподіл датків від кооперативів на різні громадсько-суспільні цілі, як також частинне фінансування деяких установ, „Центросоюз" в своїм обіжнику ч. 6. доручив усім кооперативам при складанні балянсу за 1947 рік не виказувати високих балянсових надвижок, лише виділити ще перед зложенням балянсу якусь суму із надвишки і її бухгальтерійно перевести на окремі конта а саме: 40% на культурно-освітні цілі табору, 35% на суспільну опіку і 25% на культурно-освітний фонд. В цей спосіб зроблені резерви українська кооперація, в порозумінні з ЦПУЕ, на найближчому кооперативному з'їзді розділить на такі громадські потреби, які будуть найконечніші, задержуючи гієрархію потреб цілої української еміґрації.

Проситься, що б проводи кооперативів не забули про це доручення „Центросоюзу" і його при складанні балансу виконали.

† Д-р Павло Лисяк

8 січня 1948 р. помер зовсім несподівано у Ватенштедті біля Браншвайгу др. Павло Лисяк, відомий громадський діяч і публіцист.
повіт Рава Руська. Там скінчив народню школу.

Покійний народився 10 березня 1887 р. в Угнові, повіт Рава Руська. Там скінчив народню школу. Гімназійну матуру здав 1905 р. у Перемишлі. Право і економічні науки студіє у Львові й Відні, закінчує адвокатським іспитом у Варшаві.

У Відні, під час першої світової війни, працює спершу в редакції „Неділя", а від вересня 1919 р. до половини 1921 р. редаґує „Український Прапор", що виходить у Відні.

У Варшаві 1926 р. редаґує орган нац. меншин „Націо", що виходить чотирма мовами-англійською, французькою, німецькою і польською, популяризуючи українські державні справи серед чужинців.

1927 р. залишає Варшаву і відкриває адвокатську канцелярію в Журавні б. Стрия, де прожив аж до вибуху останньої війни, присвячуючи багато часу громадській праці. Від 1938 р. був послом стрийської округи, з УНДО. В рр. 1939-44 жив у Кракові, де вів адвокатську канцелярію і займався громадською роботою; між іншим був там головою „Об'єднання українських журналістів".

В останній час жив у Гослярі в брітанській зоні. Тут був головою Укр. Доп. Комітету, головою Крайового Представництва Української Еміґрації брітан. зони, членом Ради СХС і ін. установ.

Як публіцист писав дуже багато на сторінках львівського „Діла" і „Нового часу", а пізніше в „Краківських Вістях", зокрема на економічні теми.

Покійний осиротив дружину, дочку й сина.

Похорон відбувся 12 січня на цвинтарі в Гослярі при численній участі духовенства і українського громадянства.

Вічна Йому Пам'ять.

Міжнародній економічний огляд

Девальвація франка у Франції.

Французький уряд опублікував декрет про девальвацію франка; офіційний курс франка, тепер 214,39 франків за 1 доляр і 864 франків за 1 фунт стерлінґів. Оголошено також, що французькі експортери можуть розпоряджатися половиною своїх прибутків американськими долярами і портуґальськими ескудо. Друга половина за офіційним курсом поступає на фонд стабілізації французької валюти. Французький уряд, позатим, плянує створення вільного ринку золота і девізів, що в своїх наслідках має принести появу золота і девізів на ринку. Французький президент Шуман заявив, що девальвація франка — це єдиний засіб врятувати Францію від безробіття і руїни.

Плян Бевіна.

Британський міністер закордонних справ Бевін виступив з пляном об'єднання західньо-европейських держав, заявляючи, що надійшов час для консолідації західньої Европи і тіснішої співпраці з державами Бенелюксу (Бельґією, Голляндією і Люксембурґом) тимпаче, що й брітансько-французькі взаємини є кращі як колинебудь перед тим. „Плян Бевіна", так назвала американська преса пропозицію европейської консолідації, — знайшов прихильну апробату в европейських дипломатичних колах, а також в США, які кожний кон-

такт між західньо-европейськими державами вважають за поглиблення підстав до тривалого світового миру.

Доляровий дефіцит Европи.

Американський державний департамент подав до відома цифри евентуального долярового дефіциту в західньо-европейських країнах, що мав би бути покритий допливом з США та з інших країн західньої півкулі.

Для найближчих $4^1/_2$ літ цифри долярового дефіциту в поодиноких державах сягатимуть (в міл. долярів):

Англія	6655
Франція	2924
Італія	2913
Австрія	713
Греція	473

Доляровий дефіцит для англо-американської окупаційної зони становитиме 3499, для французької 310 та для саарської округи 53 міл. долярів.

СССР.

В закордонну пресу дуже часто проникають описи досягнень останньої совєтської п'ятилітики. Напр. „Wirtschaftsrevue", за совєтськими джерелами подає, що совєтська п'ятилітка передбачає урухомлення 5900 державних підприємств, як нових, так і зруйнованих під час останньої світової війни. Особливий натиск, і цим разом, кладеться на розвиток тяжкої індустрії. Низка великих фабрик, що продукуватимуть залізо і сталь мають повстати в Кузнецьку, Кривому Розі, Новій Тулі, Новоліпецьку, Керчі, Запорожсталі тощо. Говориться про те, що в 1913 році азійська частина СССР продукувала заледве 4,2 міл. тонн заліза і дещо сталі, а в 1940 р. продукція ця зросла вже до 15 міл. тонн залізної сировини і 18,3 міл. сталі. Післявоєнна п'ятилітка плянує в 1950 р. випродукувати 19,5 міл. тонн заліза і 25,5 міл. тонн сталі.

Велику увагу в Совєтах присвячується вишуканні нових джерел руди на Уралі, в Казакстані, Сибірі, Центральній Азії та на Кавказі. В 1936 році 75% здобутого металю припадало на ці округи.

Світова продукція сталі.

Досягнення і наміри післявоєнної совєтської пя'тилітки багато втрачають на ефекті, коли їх порівнати з цифрами, що характеризують продукцію заліза і сталі у світовому маштабі.

Світову продукцію сталі, як і сталий її розвиток, бачимо в цифрах з наступної табелі:

	1939	1943	1947
	В міл. тонн:		
Світова продукція:	136	159	149
В тому:			
США	48	81	85
Німеччина	23	21	4
Валикобрітанія	13	13	13
Франція	6	5	7
СССР	18	12	22
Бельгія	3	1	3
Люксембург	2	2	2

Бачимо, що теперішня продукція сталі в СССР становить лише 15% світової продукції і 25% продукції США.

США-Европі.

Американському Конґресові, що дискутував над справою допомоги Европі в рамцях пляну Маршала, були предложені й цифри, що характеризували головні товари та їх розподіл поміж поодинокими державами.

Західні зони Німеччини, згідно з цими плянами, на протязі перших 15 місяців мали б одержати (в 1000 тонн):

	Англо-амер. зона	Франц. зона	Саарщина
Збіжжя-хліб.	3580	440	80
Кормові рослини	795	—	5
Жир і олія (товщі)	124	17	12
Цукор	323	15	9
М'ясо	44	—	12
Тютюн	56	6	—
Вовна	105	27	—
Штучні добрива	571	147	80
Вугілля	3125	6625	832
Ропа	1442	319	—
Залізо і сталь	3826	931	—
Тягарові авта (в штуках)	11250	4300	—

Чим являється плян Маршала для господарсько зруйнованої Німеччини після цих цифр говорити не доводиться. Ще краще ілюструє допомогу США Европі в грошах. За час від I липня 1945 р. до I листопаду 1947 р. США виплатили Европі 11 мільярдів долярів, що становить 340 мільйонів місячно, або 4 мільярди річно, не враховуючи до того допомоги Канади в сумі 1,75 мільярда, Аргентіни 180 мільйонів і Міжнароднього фонду 513 мільйонів долярів.

Як ця допомога розділена між 16 держав, що приступили до пляну Маршала, показує нам нижче подана табеля:

Назва держави:	Поставлено до диспозиції в міл. дол.	З того припадає на: Вибране сума в міл. дол	Експортово-імпортові розрахунки, кредити і інше	УНРРА і окуповані терени
Бельґія, Люксенбурґ	487	487	486	1
Австралія	238	182	1	181
Данія	30	15	15	—
Франція	2322	2206	2203	3
Греція	803	533	249	284
Ісляндія	65	65	65	—
Ірляндія	—	—	—	—
Італія	999	909	344	565
Голляндія	303	276	275	1
Норвеґія	87	17	16	1
Португалія	—	—	—	—
Швеція	1	1	—	1
Швайцарія	2	2	—	2
Туреччина	141	6	6	—
Брітанія	4769	4334	4325	9
Німеччина (американська зона)	767	537	—	537
Разом	11.014	9.570	7.985	1.585

Крім цього від 1. 1. до 30. УІ. 1947 р. приватні допомоги для поодиноких країв виносили разом 25,8 міл. долярів.

Наведені цифри коментарів здається не потребують.

І. Л.

КООПЕРАТОРИ І ГОСПОДАРНИКИ!

Присилайте короткі дописи, або статті про історію та осяги ваших кооперативів і про працю інших господарських установ по таборах у Німеччині, щоб хоч коротко замаркувати для майбутнього історика нашої еміґрації все те, що ми тут своєю працею створили, або творимо, — Редакція „Г.К.Ж."

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Silcherstr. 14. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Виходить як місячний додаток до часопису „Наше Життя" Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Hq. — Civil Affairs Division 14. July 1947 Autorization A.G. 383.7. GEC — AGO. Druck: Volksblatt Günzburg.

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. ... 2448
МУЗЕЙ-АРХІВ

Ціна 1,50 нм.

Господарсько-Кооперативне Життя

ОРГАН „ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ"
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 3 (9) Авґсбурґ, березень 1948. Рік II

Шевченкові роковини

(* 9. III. 1814 — † 10. III. 1861)

„ОБНІМІТЕ Ж,
БРАТИ МОЇ,
НАЙМЕНШОГО БРАТА"

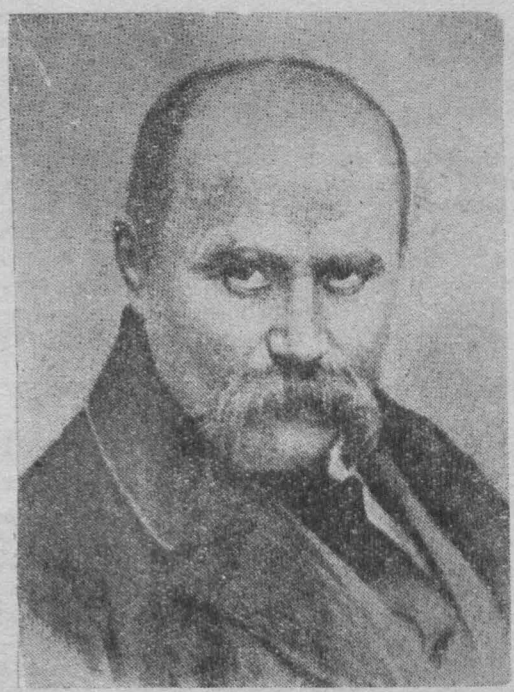

„В СВОЇЙ ХАТІ
СВОЯ ПРАВДА,
І СИЛА Й ВОЛЯ!"

Т. Шевченко.

І виріс я на чужині,
І сивію в чужому краї,
То одинокому мені
Здається-кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славная країна.
Аж бачу, там тільки добро,
Де нас нема. В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхать в Україну,
У те найкращеє село, —
У те, де мати повивала
Мене малого, і вночі
На свічку Богу заробляла;
Поклони тяжкії б'ючи,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добрая любила
Її дитину . . . Добре, мамо,
Що ти зарані спать лягла!
А то б ти Бога прокляла
За мій талан.

Аж страх погано
У тім хорошому селі:
Чорніше чорної землі
Блукають люди; повсихали
Сади зелені; погнили
Біленькі хати, повалялись;
Стави бур'яном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли, —
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть.
. . . . . .
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.

І не в однім отім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві. Гинуть, гинуть
У ярмах лицарські сини,
А препоганії пани
Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани . . .
. . . . . .

Погано дуже, страх погано
В оцій пустині пропадать;
А ще поганше на Україні
Дивитись, плакать, — і мовчать
А як не бачиш того лиха,
То скрізь, здається, любо, тихо
І на Україні добро;
Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну,
А понад ним зеленіють
Широкії села;
А у селах у веселих
І люди веселі.
Воно б, може, так і сталось,
Якби не осталось
Сліду панського в Україні! . . .
. . . . . .

1848.
Кос-Арал.

Перед загальними зборами „центросоюзу“

25. березня ц. р. в домівці кооп. „Кос“ в Мюнхені мають відбутися чергові звичайні загальні збори Центрального Союзу Українських Кооператив на еміґрації „Центросоюз“, про що повідомлено кооперативи окремим обіжником.

Загальні збори „Центросоюзу“ — це наче наш малий кооперативний парлямент на еміґрації, де повинні зійтися провідники всіх чинних кооперативів, тобто сучасні кооперативні практики і визначні кооператори-теоретики чи практики нашого передвоєнного кооперативного руху, і разом, спільно, по-дружньому, по-кооперативному розглянути всі позитиви й неґативи нашої кооперативної роботи на еміґрації, поробити підсумки наших осягів і недоліків і на основі цих підсумків і цієї реальної дійсності, серед якої живемо, поробити певні висновки та схвалити певні загально-обов'язуючі постанови, як напрямні для майбутньої нашої праці на чужині. Це треба зробити ще й тому, що не знаємо, чи наступні загальні збори „Центросоюзу“ зможемо відбути в такій кількості тут, в американській зоні Німеччини, чи вже роз'їдемося по різних країнах світу, і постанови цьогорічних зборів можуть бути для нас останніми вказівками, що ми кооператори повинні на еміґрації робити.

Одначе, щоб загальні збори були ділові й осягнули свою мету, треба, щоб делеґати від кооперативів приїхали на збори підготовані, щоб знали наперед, чи мають щось цікавого сказати про працю своєї кооперативи, які мають критичні завваги чи побажання до своєї централі і які питання треба було б спільно обміркувати й спільно вирішити.

Як знаємо, на останніх загальних зборах „Центросоюзу“, що відбулися 22. серпня м. р., дуже широко передискутовано проблему реорганізації і правильного оформлення нашої централі. Одначе цієї справи на останніх загальних зборах не вирішено — це треба б остаточно вирішити на цих зборах.

Останні загальні збори прийняли важливі постанови про напрямні праці „Центросоюзу“, що мав стати ідейним осередком української кооперації на еміґрації. Між іншим схвалено, що „Центросоюз“ має:

а) репрезентувати українську кооперацію назовні;

б) установити зв'язки з заокеанською еміґрацію і її організаціями;

в) вести організаційно-інструкторський і фаховий нагляд над діяльністю усіх кооперативів, зокрема заопікуватися виробничими кооперативами;

г) сприяти ініціятиві в здобуванні товарів, сировини і матеріялів та реґулювати їх пляновий розподіл і збут;

ґ) організувати, об'єднувати і опікуватися переселенськими кооперативами.

Загальні збори доручили керівним органам „Центросоюзу“ зорганізувати апарат для реалізації тих завдань, зоб'овязуючи одночасно всі кооперативи виконувати всі розпорядження „Центросоюзу“, які він видасть для виконання цих ухвал.

На цих саме зборах треба проаналізувати роботу „Центросоюзу“ і кооперативів під кутом обов'язкових для нас постанов.

Може, деякі постанови вимагають корективів, то їх треба запропонувати, передискутувати й схвалити.

Багато справ по-новому оформить новий статут. Делеґати від кооперативів заздалегіть повинні простудіювати проєкт статуту і на збори приїхати з устійненим поглядом щодо цього, тобто прийняти його в цілості, або приготовити обґрунтовані поправки чи доповнення.

Найважчим питанням зборів буде вибір нової Надзірної Ради „Центросоюзу“ і вибір членів Кооперативної Ради. Це питання важливе тим, що від добору людей до цих головних контрольних органів нашої кооперації на еміґрації залежатиме, чи зуміємо й на чужині зберегти наше добре ім'я українського кооператора, чи, може, не дай Боже, задурманені хвилевими матеріяльними успіхами, забудемо ідею і станемо на службу мамони й грубого егоїзму. А на жаль мусимо з прикрістю ствердити, що серед кооператорів маємо й такі прояви. Загально можемо розрізнити в кооперації два типи людей, а саме: одні свободолюбні, ідейні, творчі й суспільні; вони все пробують себе удосконалювати, поліпшувати своє життя й життя свого довкілля; одночасно вони стараються удосконалювати свою думку, почуття й вчинки та власним прикладом впливати на інших; інші часом ставлять навіть великі вимоги до довкілля, але самі залишаються невільниками середовища й обставин; у них існує велика прірва між ідеалом і дійсністю, якої вони не в змозі перейти і тому входять у готовий шабльон життя, яке створили їм інші — це кар'єристи, коньюнктуристи або малі несамостійні типи, що працюють тільки для „хліба“. Цей другий тип дуже загрозливий для кооперативного руху, і він не сміє ніколи бути в проводі кооперативної установи, бо вона скоро може втратити кооперативний характер. І це треба мати на увазі, добираючи людей до Надз. Ради „Центросоюзу“ і до Кооп. Ради.

Не менш важлива справа, яку треба докладно проаналізувати, - це сучасне господарське й політичне становище в світі та наше місце в ньому. Зокрема треба обміркувати питання можливої девальвації німецької валюти, бо це може цілковито зруйнувати наше кооперативне майно. Далі слід нам зупинитися над можливостями переселення в інші краї Европи чи Америки. Що зробити з майном кооперативів, коли більшість членів виїздить, або ліквідується табір? Що треба було б зробити нашій кооперації, щоб забезпечити тих наших членів, хто не зможе виїхати з Німеччини через старість каліцтво чи з інших незалежних причин? З цим зв'язана акція організації різних майстерень, курсів та закладання по різних містах філій зареєстрованих кооперативів.

Централізація датків на суспільно — громадські справи й на власні кооперативні потреби (допомога старшим, молоді, що студіює економічні науки, кооперативна преса й література і т. п.) — це теж одна з важливих проблем, що її треба вирішити й належно упорядкувати, бо цього вимагає престиж української кооперації, що завжди працювала скоординовано й пляново для українського народу, отож і на еміґрації цей принцип треба зберегти.

Такі й подібні справи спадають на думку в зв'язку із загальними зборами „Центросоюзу“, що вимагають своєї розв'язки. Багато справ може ще виринути на окремій кооперативній нараді, що відбудеться за день перед зборами, тобто 24. березня ц. р.

Гадаємо, що всі справи, поставлені на порядку нарад, і справи, про які була згадка вище, зможемо вирішити позитивно, якщо будемо до всіх справ підходити щиро, по змозі об'єктивно й без упереджень, тобто по — дружньому. Не сміємо ні на мить забувати, що завдання кооперації взагалі, а нашої зокрема, не лише добувати або розподіляти матеріяльні дібра для хоробливого зиску чи задоволення особистих амбіцій, але взаємодопомога і дружня співпраця в атмосфері любови і повної гармонії, щоб усі ми ставали багатші й сильніші не лише матеріяльно, але й морально. Бо саме ця, моральна сила, становить ядро кооперації, без огляду на наші різниці в поглядах на деякі справи. Тож зберігаймо цю силу. А зберегти її зможемо тільки тоді, коли самі морально будемо стояти високо, бо люди, які морально й духово стоять низько, неспроможні піднести кооперативний рух до належних висот.

Андрій Качор.

Напередодні грошової реформи в Німеччині

23 лютого ц. р. в Лондоні розпочалася конференція трьох великодержав у справі господарського об'єднання західніх зон Німеччини. На конференцію, крім Англії, Франції й США, запрошено представників Бенелюксу. Головною темою нарад є між іншими справа участи західніх зон Німеччини в пляні Маршала, урегулювання німецьких репарацій, розбудова німецької промисловости й . . . реформа німецької валюти. Це останнє є мабуть найважнішою точкою нарад, хоч про це згадується лише натяками, бо без грошової реформи не можна думати про відбудову німецького господарства й про його участь у відбудові Европи.

Що це так, бачимо з підготовчих заходів американсько-англійських урядів; напр. генерал Клей і Б. Робертсон подали 13 лютого ц. р. офіційно до відома про створення „Банку німецьких країн", який має бути фінансовою централею для західніх зон Німеччини, а в разі зговорення з СССР, може й для цілої Німеччини.

Покищо цей банк має перейняти контролю над грошовою, кредитовою і експортною політикою американської і англійської зон і підготовити фінансову реформу через централізацію в себе всіх грошових операцій краєвих банків. Крім цього він має перебрати на себе всі розрахунки між поодинокими краями і закордоном. Він теж має одержати право емісії грошей, тобто коротко кажучи цей банк має перебрати на себе всі функції центрального державного банку. Основний капітал банку — 100 мільйонів німецьких марок. Осідок його, покищо намічено в Франкфурті над Майном. Він не буде мати ніяких філій ні відділів у інших містах. „Банк німецьких країн" розпочав уже з І березня ц. р. свою діяльність.

Говоримо про це тому, щоб вказати нашим читачам, а зокрема проводам наших кооперативів на небезпеку девальвації, репудіяції, чи якоїсь іншої форми грошової реформи (про поняття інфляції дефляції і девальвації, як основні поняття при всяких грошових реформах, містимо окрему статтю — прим. Ред.).

В останні часи, коли лише з'явилися в пресі перші натяки про можливість грошової реформи, можна вже завважити, як люди, головно купці, „втікають від грошей", вміщуючи їх в товарах. На цю обставину хочемо звернути увагу нашим кооперативам, щоб були тепер дуже обережні і не передержували великої готівки, бо кожного дня треба сподіватися грошової реформи, яка може за одним помахом зробити з нас, бідних скитальників, цілковитих жебраків.

Сьогодні говориться про грошове пересичення німецького грошового ринку. Обіг грошей зменшився, бо на ринку брак товарів, тоді коли грошей в обігу вдесятеро більше, чим до нормального обороту потрібно. Це доводить до того, що німецька марка, мимо усіх зусиль німецьких і аліянтських чинників, поволі тратить свою основну функцію — бути засобом заміни. На обрії висить марево інфляції, якої німці дуже бояться, бо в їх пам'яті ще не затерся образ господарського занепаду в 1923 р. що повстав в наслідок інфляції тодішньої марки.

Грошова реформа мусить прийти й то дуже скоро, найпізніше весною цього року. Дехто з німецьких знавців каже, що не слід переводити грошову реформу перед новими жнивами, інші вважають, що нема ніяких перешкод, щоб грошову реформу перевести негайно, бо вона допоможе зліквідувати зовсім, або принайменше поважно спаралізувати чорний ринок і наладнати правильну розбудову цілого господарства. Навіть вже говориться про це, що виміна грошей буде переведена у відношенні 1:10 і що на голову родини банки виплачуватимуть лише 50 РМ. Гроші на біжучих рахунках мали б бути заморожені і до жирової диспозиції власників залишилось би лише 20% вкладу.

Так чи інакше буде переведена грошова реформа, це не важливо. Для нас важливо те, що вона буде й що ми, скитальці, можемо її найболючіше відчути, бо можемо втратити до решти наше майно, яке ми ще зберегли, або своєю працею тут на еміґрації створили.

Тому радимо це все роздумати й поробити всі можливі заходи, щоб ця грошова реформа нас якнайменше зачепила й якнайменше принесла втрат. Радимо кооперативам повиплачувати всі залеглі борги, а вільну готівку з обороту негайно льокувати в закуп нових товарів.

Не забуваймо, що „береженого Бог береже" а „скупий двічі тратить". Тож уважаймо, щоб не втратили ми останків нашого добра і пізніше не нарікали на себе і других.

Кооператор.

Гроші

ТА ІНФЛЯЦІЯ, ДЕФЛЯЦІЯ І ДЕВАЛЬВАЦІЯ

Останім часом переведено грошову реформу в СССР, в Австрії, у Франції, перед тим подібні реформи переведено в Румунії й Мадярщині, а тепер говориться про грошову реформу в Німеччині. В зв'язку з тим дуже часто чуємо такі терміни як інфляція, дефляція, девальвація, які одначе не всім зрозумілі зокрема для людей, що не мають економічної освіти. Тому хочемо коротко над цими питаннями зупинитися та вияснити їх економічну суть.

Гроші переходять різні стадії свого розвитку і доходять аж до того вигляду, який устрічаємо в сьогоднішній монетарній системі.

Яку ж ролю виконують гроші у народньому господарстві? Яка їх вартість? Є знову кілька теорій, що займаються цим питанням. Першою з них це теорія функціональна. Вона твердить, що роля грошей це: бути засобом виміни, бути мірилом вартости, та бути законним платіжним засобом.

Реалістична теорія бачить суть грошей в тому, що вони є рівночасно товаром і грошима. Це твердили меркантилісти; вартість грошей — казали вони — залежна від металю. Вексель, чек, чи банкноти мають тільки тому вартість грошей, що є виразником шляхетного матеріялу.

Номіналістична теорія каже, що гроші є лише знаком тобто умовною грошовою одиницею. Вартість їх незалежна від матеріялу з якого зроблені, тільки від вартости, яку їм надала держава.

Маємо ще теорію кількости грошей: ця теорія твердить, що вартість гроша залежить від кількости товарів на ринку. Гроші самі собою не задовольняють особистих людських потреб, але є знаряддям, за яке можна різні речі для заспокоєння людських потреб набути. Отже на основі цієї теорії, ціна товарів дорівнюється кількості грошей, поділеній на кількість товарів (взір: ціна = гроші/товар).

Одначе багато операцій відбувається не за готівку, але на кредит. Тому від суми грошей, потрібної впродовж якогось періоду для обслуги мінового обороту, треба, щоб відняти всю суму тих мінових операцій, що були доконані за допомогою кредиту і були ліквідовані без участи готівки. Отже знаємо, що чим більша швидкість обороту грошей, та чим ширше використовується кредит, тим менше готівки потрібно для обслуговування

мінового обороту. А далі знаємо, що доки на ринку є рівновага між кількістю грошей і їх запотребуванням доти не має підстав до загальної зміни товарових цін. Якщо ця рівновага з тих чи інших причин порушиться, і якщо грошей буде на ринку більше або менше, ніж треба для обороту, тоді настає загальне хитання товарових цін, і говориться про зміну цінности грошей.

Нормально люди відносяться до цінности грошей зовсім пасивно. Коли одначе настає час швидкого хитання цін, тоді люди починають ставитися більш

МІСЯЦЬ БЕРЕЗЕНЬ — ЦЕ МІСЯЦЬ В ЯКОМУ КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПЛАТИТЬ НАЦІОНАЛЬНУ ВКЛАДКУ ДО ЦПУЕ.

свідомо до цінности грошей; одначе брак довір'я до грошей доводить в народньому господарстві до явища, що зветься „втікання від грошей". Це явище характеризується тим, що люди, передбачаючи дальше подорожіння товарів, намагаються всі свої гроші умістити в товарах, щоб цим способом зберегти реальну цінність свойого майна. На ринку тоді відчувається сильний брак товарів, ціни на товари ростуть, а тим самим вартість грошей падає.

Хто винен у цьому явищі? Тут великий вплив може мати загальна психоза, викликана в людей пропагандою війни; можуть бути інші причини. Не будемо розглядати тут усіх можливих причин хитання цінности грошей. Обмежимося тільки ствердженням, що таке хитання цінности грошей доводить до захитання рівноваги цілого народнього господарства, і тоді приходить господарська криза. Найчастіше це буває під час війни, або зараз по війні. Це тому, що держава часто не має змоги покривати всі свої витрати зв'язані з війною шляхом оподаткування населення, або за допомогою внутрішніх позичок, звертається до додаткового випуску паперових грошей. Грішми тими без жадного покриття, закуповує воєнні товари у фабриках; в наслідок великих замовлень робітники добре заробляють, їх купівельна спроможність збільшується, а в парі з тим росте попит на товари, яких на ринку менше, чим кількість випущених грошей, а це приводить до того, що ціни на товар ростуть, бо попит сильно збільшується, а як наслідок приходить здешевіння грошей. Це явище в науці політ. економії називається інфляцією паперових грошей.

Інфляція може повстати ще через переміну продукційного капіталу у споживчий. У цьому випадкові збільшується кількість грошей на закуп консумційних дібр, і зменшується кількість грошей у продукції, це неспівмірне відношення товарів, які находяться на ринку до подачі грошей приводить до інфляції.

Інфляція банкнотів повстає тоді, коли пущено в обіг більшу кількість банкнотів, і таким чином створюється надвишку купівельної сили при дотеперішній рівновазі попиту і подачі (пропозиції).

Інфляція, якщо вона приходить нагло, тягне за собою великі наслідки так у господарському, як і соціяльному житті. Під час інфляції бачимо

ВПЛАЧУЮЧИ НАЦІОНАЛЬНУ ВКЛАДКУ, ДОПОМАГАЄМО САМІ СОБІ!

сильний розцвіт спекулятивної торгівлі, при чому деякі одиниці доходять до великих маєтків, а з другого боку робітники не мають змоги заробленими гріши, заспокоювати особистих потреб, бо звичайно підвишка платень не йде в парі з обнижкою вартости грошей. Найгірше на інфляції виходять люди, що ощаджували гроші за добрих часів на „чорну годину", а під час інфляції за тяжко зароблені гроші можуть купити тільки якусь малу дурничку. Інфляція не завсігди однак може мати лихі наслідки. Підвищення цін часто може вплинути на те, що народнє господарство оживає, люди переводять великі інвестиції, це впливає на т. зв. коньюнктуру, бо через інвестування і збільшення продукції з'являється більше товарів на ринку, що ступнево веде до оздоровлення народнього господарства і до добробуту.

Протилежним явищем до інфляції є дефляція. Вона проявляється в тому, що на ринку подача товарів більша від попиту. На ринку брак грошей. Держава запобігає від дефляції тим, що дає без великих утруднень господарським інституціям кредит, зменшуючи відсоткову стопу, щоб у цей спосіб збільшити на ринку кількість грошей, потрібних до нормального господарського обороту. Час дефляції є загально відомий під назвою „криза", під час якої у господарському житті не має ніякого руху. Фірми банкротують, робітники тратять працю, ціни на товари падають. Треба конечно на випродуковані товари найти ринки збуту по добрих цінах, а це привело б до урухомлення господарського життя.

Дефляцією звикли економісти лікувати інфляцію. Робиться це в той спосіб, що вицофується різними способами гроші з обігу, а саме: підвищується податки, підвищується відсоткову стопу, щоби в цей спосіб стягнути від людей грошеву надвишку. Як вже вище сказано, інфляцію можна лікувати за допомогою дефляції або репудіяції чи девальвації. Цей перший спосіб полягає в тому, що держава цілковито стягає з обігу старі гроші, а на їх місце випускає зовсім нові гроші.

Девальвація, це спосіб яким держави намагаються оздоровити інфляцію. От нехай нам за приклад буде СССР. Тут подібно як у інших капіталістичних державах в зв'язку з війною загроза інфляції була велика, хоч всі операції фінансові лежать у руках держави. Друга світова війна примусила „Госбанк" видавати гроші без покриття на потреби війни. Результат був такий, що кожний мешканець СССР. мав багато грошей, але купити не було що. Щоб не допустити до повної інфляції совєтський уряд 15. 12. 47 р. видав закон про деральвацію рубля, і надав йому нову обігову вартість. Рівночасно скасував т. зв. раціонування споживчими товарами. У загальному кожний приватний мешканець на підставі девальвації грошей був примушений стратити 90% із своїх грошевих ощадностей, що тримав у кишені; дещо лагідніше потрактовано справу з банковими ощадностями, бо до 3.000 рублів виплачувано один новий рубель за один старий, від 3 до 10.000 рублів виплачено за три старі два нові, а за все понад 10.000 виплачу-

БЕЗ ФІНАНСОВОЇ БАЗИ НЕ МОЖНА ВЕСТИ НІЯКОЇ РОБОТИ, ТОЖ НЕ ЗАБУТЬТЕ ВПЛАТИТИ НАЦІОНАЛЬНУ ВКЛАДКУ.

вано у відношенні 1:2 (зн. за два старі видано один новий). Хто ж потерпів тут найбільше? Перш за все селяни — колгоспники, що не призвичаєні складати ощадностей у банках, далі знов спекулянти (паскарі). Який буде ефект цієї девальвації побачимо у будуччині.

З вище наведених фактів і пояснень бачимо, що інфляція, дефляція і девальвація, в господарському житті тісно з собою пов'язані, і що одне явище може викликати друге, або одне виступити по другім залежно від світової господарської коньюнктури, або свідомої господарської політики держави.

Дипл. економ. Т. Лаба.

Справлення помилок: У ч. 2 (8) „Г.К.Ж." просимо справити у статті „70-ліття д-ра Степана Барана" друга шпальта, 26 рядок згори слово „загальних" на: „зональних", а в рядку 33 перед словами „ред. Петро Рогатинський" викинути слово „адвокат".

Редакція.

А. Ляверн

Великі кооп. підприємства в Бельґії, Франції і Анґлії

(Закінчення)

3. В 1918 році було заложено **„Національне Товариство розподілу води"**, яке має на меті постачати воду до пиття всім бельґійським громадянам, які захочуть доручити цю справу товариству. Попередниками на цьому шляху були різні кооперативні товариства, як „Міжгромадська брюсельська компанія вод", заснована 1891 р.. Національне Товариство склало інвентар водоносних запасів бельґійського ґрунту. Хоч це велике кооперативне товариство існує лише кілька років, воно в кінці 1938 року розпочало роботи й добуло підпискою капітал в 342 мільйони і виконало на 298 міл. франків робіт. Вже працює 24 служби подачі води, що обслуговують ґрупу громад. Товариство повертає користувачам кошти, якщо ціна, по якій воно постачало воду, дає йому чистий прибуток.

4. **„Національне товариство дешевих мешкань"**, засноване 1920 року ще ширше розвинулося. Його основний капітал і запасний дуже слабі: 3½ міл. франків. Але, користуючись як інші великі бельґійські кооперативні товариства ґарантією інтересів з боку держави, воно змогло позичити собі потрібний капітал на довгий термін або дістати аванси з боку публічних властей. На кінець 1937 року воно добуло 2.018 мільйонів франків. Було побудовано 59.359 мешкань, або будинків. Із цього числа 20.627 будинків були продані їх мешканцям на суму 582 міл. Це дозволило Національному Товариству, або вірніше 297 товариствам, що належать до нього (філіям, уворенню яких сприяло Національне Товариство) провадити будівництво. В той час, коли товариства-філії ведуть будівництво, або сприяють будівництву під їх безпосереднім доглядом, Національне Товариство працює в двох напрямках: воно є банкіром і технічним контролером своїх товариств філій, яким позичає потрібні кошти.

Ми не маємо можливости тут докладніше сказати про великі кооперативні підприємства, що утворились у Бельґії, як „Товариство взаємодопомоги публічних адміністрацій для забезпечення проти пожеж, блискавки й вибухів" (1919), „Льєжську асоціяцію електрики" (1923) та інші.

2. ФРАНЦУЗЬКІ ВЕЛИКІ КООПЕРАТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА.

Подібні проєкти побачили світ недавно у Франції щодо енерґетичних ресурсів рік Рони й Дордоні. Французький парлямент ухвалив 1921 року закон, що дозволяє утворення „Національної компанії Рони". Це товариство трохи відріжняється від справжнього кооп. т-ва. Статут не виключає видачі дивіденду, але на основі „джентельменської угоди" між членами компанії домовлено, що метою товариства є не добуття капіталістичного прибутку, але постачання своїм членам електричного струму за найнижчу ціну, що є кооперативною думкою. Держава не фіґурує серед членів товариства, вона обмежилася тим, що ґарантувала зобов'язання компанії. Акціонерами компанії є департаменти й громади, зокрема місто Париж, публічні установи, концесійні товариства, як Тов. залізниць Париж-Ліон-Середземне море, які висловили бажання використовувати електричну енерґію, яку добуватиме компанія, нарешті приватні підприємства, створені промисловцями або сільськими господарями, майбутніми споживачами електричної енерґії або води. Компанія задумана з капіталом в 360 мільйонів й правом випуску облігацій до 3 міліярдів, має на меті добути 9.000.000 кіловат енерґії з води Рони і навіть побудувати водний шлях приступний для барж в 1200 тонн з Женеви до Марсель. На жаль, фінансові труднощі, що настали після війни 1914-1918 р.р., дали можливість Компанії створитися лише 1923 року. Компанія збудувала велику греблю в Женісіє, вище Ліона, яка творить найбільший спад у Франції.

Велике кооперативне підприємство — „Електрична енерґія середньої Дордони", яке має членами 11 торговельних палат і різні товариства користувачів електричної енерґії, було створене на основі закону 6 березня 1928. р. Тут фінансові труднощі також затримали створення підприємства, яке розпочало будівництво електростанції.

3. ВЕЛИКІ АНГЛІЙСЬКІ КООПЕРАТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА.

З 1902 року англійці почали творити великі кооперативні підприємства подібно до Мольєрівського „Міщанина в дворянстві" Журдена, який говорив прозою, не знаючи цього. Англійські великі кооперативні підприємства мають певні досить своєрідні риси, що не може дивувати, бо в Англії більшість інституцій і звичаїв мають характерні риси, дуже властиві цій країні.

I. ВЕЛИКЕ КООПЕРАТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО ПУБЛІЧНОГО ТРАНСПОРТУ В ЛОНДОНІ ТА ЙОГО ОКОЛИЦЯХ.

Це найбільше й найцікавіше підприємство цього роду. Цей „публічний трест", створений 1933 року, є одно з найбільших підприємств такого роду в світі. Створене злиттям 92 різних підприємств — автобусних компаній, підземних залізниць, трамвайних ліній і навіть транспорту по ріці Темзі, це підприємство має клієнтами близько 10 мільйонів мешканців. Лондон та його околиці замешкує майже одна чверть населення Об'єднаного Королівства. В 1935 році це підприємство перевезло 3.400 мільйонів подорожніх. Облігації, які випустило підприємство, щоб створити оборотовий фонд і винагородити вивласнені товариства, виросли до 11 мільярдів франків.

До часу, коли це кооперативне підприємство було створене, публічно-транспортових підприємств у Лондоні була сила-силенна, але вони не задовольняли потреби загалу. 13. квітня 1933 року англійський парлямент ухвалив закон, який породив нове кооперативне підприємство.

Цей закон заснований на думці, що твориться інституція публічного інтересу, єдиною метою якої є служба загалові. Підприємство має завдання задовольнити якнайкраще й якнайпрактичніше транспортові потреби населення. Друга засада: підприємство повинно встановити тарифи так, щоб всі його тягарі були покриті доходами. Нарешті третя засада: підприємство не матиме акційного капіталу. Воно матиме лише облігаційний капітал, який йому потрібний, щоб забезпечити оборотові фонди й щоб виплачувати всім викупленим товариствам належне винагородження.

Такі три важливі засади нового підприємства. Досить їх перечислити, щоб спорідненість їх з великими кооперативними підприємствами, майже тотожність, кинулась у вічі: 1) перший критерій великих кооперативних підприємств - бути створеним рішенням публічної влади: закон породив підприємство; 2) стреміти задовольнити публічний інтерес: весь здійснений дохід повинен бути повернений користувачеві (коли він відомий) або внесений до резервового фонду товариства; акційний капітал підприємства має дивіденд, обмежений 5—6%, який загалом дається кожному внесеному капіталові; 3) остання засада: цілковита адміністративна й комерційна автономія підприємства відносно публічних влад, які є акціонерами, й фінансова рівновага підприємства, яке не повинно діставати жодної грошової допомоги ані від публічної влади, ані від приватної особи; тут цілковита автономія підприємства щодо будь якої влади встановлена ще

радикальніше, ніж у випадку великого кооперативного підприємства. Отже, загалом розкривається те, що є суттєвою рисою лондонського підприємства: його кооперативний характер.

Розкриємо тепер характерні риси, які англійський геній надав новому підприємству.

а) Перша своєрідність: дуже цікавий спосіб, яким розв'язано справу призначення дирекції (керівної ради) підприємства. Призначення директорів підприємства доручено виборній колеґії з шести членів зпоміж найвищих осіб королівства, а саме: президента Ради Лондонського Графства (муніціпальної ради); президента „Комітету лондонських клірінґових банкірів", аналогічного Синдикатові міняльних аґентів Парижу; президента „Товариства Закону", видатного правника; президента Інституту комісарів рахунків, дипломованих державою; президента комітету, що дає поради міністрові транспорту; й нарешті діючого президента самого підприємства. Ці особи, крім президента підприємства, не будучи фахівцями в справах транспорту, вибрані з огляду на їх загальні знання людей і великих справ. Вони кваліфіковані, щоб призначати сім членів керівництва підприємства й лише міністр транспорту може їх звільнити за тяжкі помилки.

Крім того закон з 13 квітня 1933 року хоче забезпечити цілковиту незалежність адміністраторів підприємства щодо всіх фінансових інтересів, від приватних справ і тому вимагає, що б на протязі шости місяців після свого обрання кожний член дирекції продав всі належні йому цінні папери будь-якого транспортного підприємства, що має осідок в районі Лондону.

б) Підприємство за законом має повну й цілковиту власність над всіма існуючими транспортовими підприємствами лондонського району або над тими, що мають постати; воно має цілковиту монополію над всім публічним транспортом на великому просторі, що має радіюс 20—30 кілометрів від центру Лондону.

Підприємство має дозвіл випускати облігації, що мають бути погашені найбільше на протязі 90 років. Вони є двох різних типів: або зі сталим доходом (тип А і В), або з доходом, що злегка міняється (тип С). Типи А і В, як звичайні облігації, приносять $4^1/_2$% або 5%. Вони мають на меті винагородити викуплені підприємства або власників облігацій, випущених тими підприємствами.

Значення цього великого кооперативного підприємства бачимо в повному світлі порівнюючи величину оборотового капіталу, а саме 112, міл. фунтів стерлінґів, або 8.557 міл. франків Пуанкаре, (вважаючи фунт за 76 фр.), або майже 2000 мільярдів франків Даледьє (176 франків фунт).

Підприємство випустило облігацій більше, як на 10 мільйонів фунтів додатково, щоб створити потрібний оборотовий капітал.

Транспортове підприємство Лондону, як більшість англійських „публічних трестів", належить, за нашими відомостями, до дуже рідких орґанізмів, які, будучи комерційним підприємством, не мають жадного акційного капіталу.

в) 79 тисяч аґентів, яких наймає підприємство, належить до 16 різних професійних спілок. Закон 1933 року подбав про заведення двох організмів для полагодження робітничих конфліктів. На першому місці „комітет переговорів", що складається з 6 представників підприємства, призначених ним із 6 делеґатів персоналу, призначених професійними спілками.

На випадок коли примирення не досягнуто, спір передається до Бюра заробітної платні, яке функціонує, як арбітражний суд. Цей буд складається з президента, призначуваного міністром транспорту й, крім того, шести делеґатів підприємства, призначуваних ним, та шести делегатів від персоналу, призначуваних професійними спілками й чотирьох інших членів.

г) Нарешті, остання цікава риса: підприємство так дбає про бажання загалу, що воно встановило посаду аґента, офіцера публічних зносин, роля якого досить своєрідна; його обов'язок одержувати всі скарги громадян і задовольняти їх бажання як найкраще. Цей вищий аґент дістає щодня сотні листів і приймає громадян, дбаючи потім про найкращі наслідки. Так підприємство безупиною поінформоване про бажання громадян. Існування цього офіцера для зносин із загалом є наочним доказом, що підприємство дійсно вважає себе великим кооперативним підприємством, що воно почуває себе предметом загалу, одним словом, що воно є громадською службою.

„Лондонське транспортово-подорожнє підприємство" є лише одним із численних кооперативних підприємств по той бік Ля-Маншу. Воно є найновішим англійським кооперативним підприємством.

2. КООПЕРАТИВНЕ РАДІЄВЕ ПІДПРИЄМСТВО

В 1922 році директор пошт Об'єднаного Королівства дав концесію громадської служби акційному товариству „Broadcasting company" з капіталом 10 мільйонів франків Пуанкаре. Цьому товариству доручено провадити радіовисилання, які воно вважало потрібним робити. Саме товариство було обмежено видачею щонайбільше 7,5% дивіденду. Цю ухвалу зустрінули в суспільстві критично. Тоді вирішено доручити радіовисилання „публічному трестові". В 1926 році з'явилася королівська хартія, яка сконцесіонувала на 10 років, починаючи з І-го січня 1927 року „Britisch Broadcasting corporation" (БіБіСі) устаткування й службові обов'язки попереднього товариства. БіБіСі позичила облігаціями суму, потрібну для винагородження акціонерів „Broadcasting company" за відомою вже з попереднього формулою. БіБіСі керується п'ятьма „губернаторами", призначеними на п'ять років королем за списком кандидатів, представленим прем'єр-міністром й міністром пошт і телеґрафу. Кооперативне товариство має як дохід щорічні внески в 10 шилінґів від усіх власників радіоприймачів. Число зареєстрованих приймачів, яке досягало 580.000 в 1923 році, дійшло до 5.262.000 в 1932 році. БіБіСі має устаткування (радіовисильні і інші) цінністю в 150 міл. франків. Вона має 1700 постійних службовців. Вона виконує громадську службу, яка набула кооперативну форму і є цілком автономна. БіБіСі, розуміється, не має метою одержувати прибутки. Вона зрештою не може видавати дивіденди з тієї простої причини, що й Транспортовий Кооператив, бо не має жодного акційного капіталу. Потрібні капітали вона дістала шляхом випуску облігацій.

3. КООПЕРАТИВНЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ТОВАРИСТВО.

У Франції контрольонана свобода, яку запровадила публічна влада й добре пристосувала до французького темпераменту, дала задовільні наслідки. Майже цілковита електрифікація національної території була здійснена за короткий час. Англійці за власною традицією почали з того, що дали панувати цілковитій свободі. Наслідки: в 1932 році існувало більше 4.400 електричних станцій, що виробляли струм. Нічого казати, що багато з тих станцій дуже слабої потужности мали слабу продукцію, звідки випливало марнотратство вугілля.

Влада занепокоїлася таким явищем і створила в 1919 році велику комісію т. зв. „Електричну Комісію". Вона мала завдання виробити логічний плян реорганізації всіх джерел продукції електрики у Великій Брітанії.

В 1926 році ухвалено закон, про заснування „Центрального Електричного Управління", названого С.Е.В. Головна мета цієї управи було орґанізувати продукцію й здійснити передачу електрики в найкращих умовах. Вісім адміністраторів С.Е.В. призначаються на термін від 5 до 10 років міністром транспорту. С.Е.В. добуває потрібні капітали шляхом випуску облігацій, які приносять сталий дохід. Ведення підприємства отже побудоване на незаінтересованності керівництва. Воно зобов'язане купувати, продукувати й продавати по найнижчих цінах струм високого напруження у всі місцевості, де є відповідна потреба.

Цікаво, що закон заснування С.Е.В. був підготовлений, захищений і оголошений консервативним міністерством, що є доказом доброї волі й широких

поглядів англійських політичних партій, як консервативної так і соціялістичної, поглядів, які не перестають існувати.

4. КООПЕРАТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ВОДОПОСТАЧАННЯ.

В Англії той же рід „громадського тресту" був задуманий й здійснений з 1902 року що до постачання води в Лондоні. Це був „Метрополітанське водяне управління". Це кооперативне постачання води в Лондоні є найстаршим „громадським трестом" в Англії.

„ДОБРЕ РОБИ, ДОБРЕ Й БУДЕ!"

В 1933 році Об'єднане Королівство налічувало не менше 15-ти кооперативних підприємств для постачання води.

Заснування усіх цих „водних управлінь" було полегшене тим, що майже всюди постачання води в Англії було муніципальною справою (977 сіток постачання води на загальну кількість 1326 в країні — муніципальні). Водяне управління має район дії більший за територію столиці. „Метрополітанське водяне управління" керується радою з 66 членів. Тут Англія приняла той же спосіб призначення адміністраторів, як і бельґійські кооперативні підприємства. Поскільки водопостачання в Лондонській агломерації до 1902 року належало до муніципальних служб стало цілком природно, що всі 66 адміністраторів обираються муніціпальними радами зацікавлених громад.

Цікаві засади, на яких встановлюється ціна води. Споживач не платить за воду відповідно до показань автоматичного рахівничого приладу. Кожний мешканець вільно користується водою. За законом він платить лише 6% платні за мешкання. Це дуже демократичний спосіб встановлення ціни. Тому що „Водяне Управління" не дбає про прибутки, тарифи суворо припасовують до витрат на ведення підприємства.

5. ПОРТОВЕ КООПЕРАТИВНЕ ШДРИЄМСТВО В ЛОНДОНІ.

Майже всі морські порти в Англії й заморських англійських країнах мають форму „публічних трестів". Не тільки Лондонський порт, але 60 англійських портів, серед них Ліверпульський, а в Австралії Сідней й Мельбурн, — це „публічні трести".

Лондонський порт один захоплює 40% морського товарообороту Об'єднаного Королівства. Він має довжиною 110 кілометрів. Тонаж навантажених і вивантажених товарів в цьому порті досяг в 1935 році 40 мільйонів тонн, а вартість цих товарів, без близького транспорту, досяг 35 мільярдів французьких франків.

„Порт Лондонської влади", створений законом 1918 р., був удосконалений актом 1920 року. Управління це має акційний капітал в 40 мільйонів фунтів стерлінґів, тобто 3.400 мільйонів франків Пуанкаре. Але ці так звані акціонери є в дійсності власниками облігацій. Вони мають лише право на відсотки від 3 до 5% і не беруть участи в керівництві. Доходи повинні просто покривати витрати порту. В дійсности тарифи такі, що прибуток, внесений до запасного фонду — незначний: Напр. в 1935 р. дохід виносив 3730 фунтів стерлінгів.

На чолі управління стоїть рада з 28—30 членів. Вісімнадцять з тих керівників обираються так: один з них призначається докерами, тобто робітниками порту — це „право догляду" персоналу за веденням підприємства, а 17 призначаються користувачами порту, тобто торговцями та арматорами, власниками суден. Перші мають від одного до 50 голосів в залежності від внесків за їх використання порту, інші мають від одного до десяти голосів, в залежності від кількости власних суден. Таким чином застосовується задовільно засада, за якою користувачі призначають адміністраторів підприємства. Щодо решти 10 членів адміністрації, то вони всі призначаються публічними владами, що зрозуміло, бо лондонський порт має без сумніву національне значення. Таким чином в раді управління представлені всі зацікавлені товариства, а також користувачі. Рада має цілковиту свободу дій. Жодне товариство не має права ані дозволити, ані навіть контролювати ведення підприємства.

* * *

Всі вищенаведені відомості вистачають, гадаємо, щоб зробити такі висновки.

1. „Публічний трест" — це тільки назва, дана в Англії великому кооперативному підприємству. Ця назва є лише родовим терміном, який охоплює місцеві назви, трохи різні, відмінні, які зустрічаються там або там, тих самих товариств: національні товариства в Бельґії, „публічні трести" в Англії, національні компанії у Франції, як „Національна компанія Рони" і ін. Отже ясно, що всі ці організації, дуже близькі одні до одних, є кооперативними орґанізаціями.

2. Поширення кооперативних підприємств в різних частинах Об'єднаного Королівства дуже значне. Число цих „публічних трестів" досягає сотні, бо більше 60 портів і більше 15 „водяних управлінь", не рахуючи інші управління, приняли такий спосіб дій. Всі існуючі „публічні трести" ще не відомі.

3. Нарешті остання риса: всі ці майже сто брітанських кооперативних підприємств (перше з яких постало ще 1902 року) за нашими відомостями були цілком успішно ведені і подібно як бельґійські кооперативні підприємства користали досить значними капіталами, мали добре вибраних адміністраторів, які цілком віддавалися своїй праці. Такий загальний успіх, — це річ ніколи ще не досягнута іншими родами господарських підприємств.

Повний успіх, досягнутий кооперативними підприємствами в Бельґії й Англії яскраво показує, яким саме шляхом споживчий кооператив зможе все більше й більше пустити коріння на полі великої промисловости або транспорту. На нашу думку, проблема поширення кооперативного режиму несподівано змінена дійсністю і силою розповсюдження великих кооперативних підприємств. Спираючись на громадські товариства, новий організм активний і сильний, бо він долучає до якостей вільного почину й повної горговельної й промислової відповідальности кооперативів фінансову силу публічних тіл і технічні знання своїх інженерів і вищих урядовців.

Всі ці приклади, взяті з Бельґії, Франції, Англії та англійських доміньйонів, дозволяють зробити висновок, що вільні кооперативи й великі кооперативні, „режі" — це основні наріжні камені кооперативної будови. Одні, „кооперативи з низу" постають зненацька, з ґрунту. Інші — „кооперативи з гори" — випливають з бажання найвищих влад держави: парляменту й конституційних влад. Подвійним рухом і ті і ті покликані зійтися й своїм з'єднанням створити кооперативний порядок, що відрізняється від капіталістичного порядку так, як відрізняється від порядку корпоративного або середньовічного февдального.

Подав проф. Світозор Драгоманів.

Населення Світу.

	мільйонів	%%
Північна Америка	174	8,3
Південна Америка	84	4,0
Европа	404	19,5
Африка	148	7,1
Азія без СССР	1000	48,0
СССР	197	9,4
Австралія і Океанія	77	3,7
Разом	2.084	100%

Матеріяли

УКРАЇНСЬКОЇ

Цього року припадають два великі українські кооперативні ювілеї, які ми повинні окремо чимсь відзначити. Це 30-ліття Українського Кооперативного Комітету в Києві й 45-ліття Ревізійного Союзу Українських Кооперативів у Львові. Обидві ці установи сьогодні не чинні; українська кооперація, як самостійний господарський сектор у народньому господарстві України заборонена. Одначе був час що українська кооперація проробила велику роботу, яка, на жаль, поволі забувається.

Щоб гідно відзначити ці ювілейні свята, ми цією дорогою просимо всіх кооператорів надсилати нам до Редакції Г.К.Ж. статті, спомини й світлини з кооперативного життя й праць в краю (світлини по використанні будуть повернені-Ред.), які будемо містити як матеріяли для майбутнього історика українського кооперативного руху. Збірку й публікацію таких матеріялів треба вважати за важливу роботу, якої не можна відкладати. А це

„ЛІНИВИЙ ДВІЧІ ХОДИТЬ, А СКУПИЙ ДВІЧІ ПЛАТИТЬ"

тому, що живемо разом і маємо змогу обмінятися думками, себе взаємно перевірити, доповнити, а як треба, то й справити, — пізніше може бути за пізно.

А шкода, щоб така велика робота, яку зробила українська кооперація, забулася. Гадаємо, що українські кооператори відгукнуться на наш заклик і своїми споминами та згадками вшанують велику працю усіх тих, українських кооператорів, що працювали, об'єднані під проводом згаданих ідейних централь.

* * *

Як початок цієї збірки матеріялів містимо кілька світлин з поясненнями про частину праці збутового відділу Окружного Союзу Кооперативів у Рогатині.

* * *

Українська кооперація в Галичині дуже скоро зорганізувала збут с.-г. продуктів. З кожним роком ці справи поширювалися і удосконалювалися. Перед останньою війною не було майже села в Галичині, яке збувало б с.-г. продукти поза кооперативами. Воно одержувало від кооперативів справедливу ціну в залежності від якости доставлених с.-г. продуктів. Довір'я було таке велике, що селяни доставляли продукти до Союзів в коміс, або на кредит, розраховуючись за тиждень-два, а то й за місяць.

Окружні і Повітові Союзу Кооперативів збували за посередництвом Ц. С. у Львові тисячі вагонів збіжжя, квасолі, олійних рослин, прядива, яєць і ін. продуктів, висилаючи здебільша ці продукти за кордон, особливо до Англії, Чехії, Німеччини, Австрії, Еспанії і навіть Аргентіни. Щороку продавали через Ц.С. у Львові тисячі вагонів свиней, сотні вагонів курей, гусей, і т. д.

На жаль, широкий загал про цю працю укр. кооперації майже нічого не знає. Напр. О.С.К. в Рогатині вже 1930 року розпочав висилку збіжжя, свиней і домашньої птиці вагонами за кордон.

Щоб одержати кращу ціну за домашню птицю, головно за гуси, О.С.К. перед висилкою їх до Відня або Чехії ще 3-4 тижні окремо догодовував.

Від 1933 року Союз щороку підгодовував 2—3 вагони гусей. Догодівля (тучення) звичайно відбувалася в селі Пуків на сіножатях 1-1½ клм. за селом, бо великого крику кількох тисяч гусей не могло витримати і найтвердіше вухо. За 3—4 тижні гуси прибували на вазі 1—2 кг. О.С.К. закуповував гуси на окремих згонах або в поодиноких селах за посередництвом кооперативів. Закуплені кооперативами гуси на означений день мали бути доставлені до того місця, де навантажували вагон.

Типовий курс господинь в с. Залипє біля Рогатина, улаштований філією „Сільського Господаря" і О.С.К. в Рогатині (1936 р.).

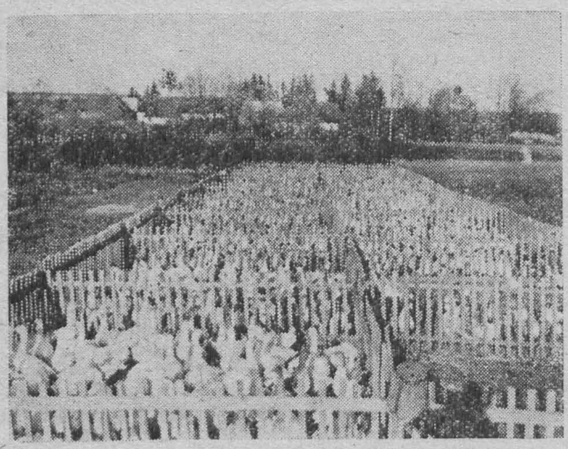

Годівля гусей (тучення) перед експортом за кордон (загорода О.С.К. Рогатин 1934 р.).

Закуплені у селян гуси О.С.К. в Рогатині навантажує до вагонів на експорт (1936 р.).

„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ!
ДУМАЙТЕ, ЧИТАЙТЕ,
І ЧУЖОМУ НАУЧАЙТЕСЬ,
СВОГО НЕ ЦУРАЙТЕСЬ".

До історії

КООПЕРАЦІЇ

Практика показала, що привозити фурами закуплені на селах гуси було невигідно, бо звичайно бувало багато трупів, гуси були дещо придушені, забруджені калом і не видержували довшого транспорту. Вигідніше було гонити гусей пішки. Віддаль 10 клм. гуси переходили за яких 4 години. Переганяли їх хлопчаки під доглядом одного або двох старших господарів. Гуси приходили на місце

БАГАТО ГОВОРИШ — МАЛО ЗРОБИШ!"

вантаження чисті, не дуже змучені; По 2—3 годинному відпочинку можна було їх нагодувати і напоїти та вантажити до вагонів. Гуси можна перегнати на віддаль 20—25 клм. В рр. 1935—36 багато битої птиці доставляли наші села до „Маслосоюзу" у Львові, який не міг покрити запотребування ринку птицею, битою у власній птахом'ясарні.

З метою вишколу господинь О.С.К. улаштовував різні курси. На курсах викладали куховарство, городництво, птахівництво та інші цікаві речі для господинь.

Зацікавлення курсами було дуже велика, так що не все вистачало сил, щоб належно обслужити всі села, тимбільше, що курси такі можна було переводити лише в час вільний від польових робіт.

Звичайно такий курс тривав 2-4 тижні, з участю 30-50 господинь або й більше.

Окружний Союз Кооперативів у Рогатині почав скуповувати теж свині. Закуплені свині пересортовувалися. Частину відправляли до беконарень або на Горішній Шлеськ. Годовані свині відправлялися до перерібки у власній м'ясарні О.С.К. в Рогатині, де переробляли до 1500 шт. свиней річно. О.С.К. на згонах по селах закуповував від 4,000

„КООПЕРАТИВ — ЦЕ НОВА НАГОДА ДО ЗДІЙСНЕННЯ БОЖОГО ПРИКАЗУ: ЛЮБИ СВОГО БЛИЖНЬОГО, ЯК СЕБЕ САМОГО". (І. ПІТМАН).

до 8,000 штук свиней річно. Такі згони ОСК провадив на торговиці в Рогатині, в Липиці долішній і в Янчині, повіт Перемишляни. Цікаво, що з огляду на добру ціну, свиней доставляли не лише українські але й польські селяни, а часом навіть польські дідичі.

ОСК Рогатин провадив теж від 1932 р. закуп збіжжя від кооперативів і селян. В перші роки достава становила 30—40 вагонів. Але вже 1938—39 рр. достава збіжжя до ОСК. зросла на 150—200 вагонів річно.

Збіжжя очищене продавалося на біржі у Львові при допомозі Ц.С.; ОСК закуповував збіжжя в чотирьох повітах: Рогатин, Ходорів, Галич, і Перемишляни.

Найбільше збіжжя доставляв Рогатин. Ходорів був відомий доставою доброго ячменю, який в магазинах ОСК в Ходорові сортувався і доведений до штандарту продавався за кордон через „Центросоюз" у Львові річно 20-25 вагонів.

Галич доставляв різні сорти квасолі. Достава квасолі річно вагалася від 15 до 20 вагонів. Квасолю в магазинах ОСК відповідно сортували глянцували і вже в переробленому стані продавали Ц.С.

Перемишляни відомі були так само як і Рогатин доброю експортовою квасолею шмальцівки.

На цьому кінчимо побіжний опис збутових акцій с.г. продуктів цього Союзу.

Курс в с. Пуків, пов. Рогатин, на якому інструктори „С.Г." і О.С.К. вчили господинь заготівлі битої домашньої птиці для продажу в „Маслосоюзі" у Львові (1935 р.).

Згін свиней у с. Липиці долішній, що його переводить О.С.К. в Рогатині (1933).

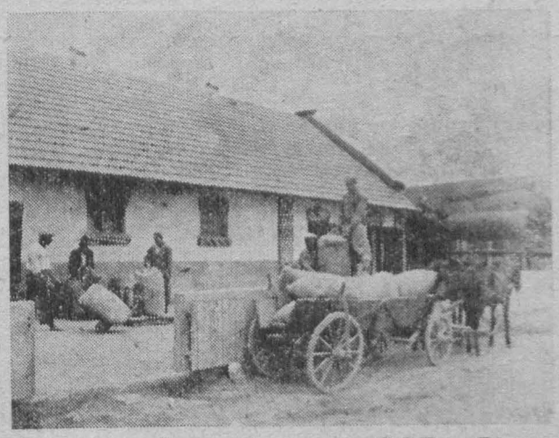

Перший збіжжевий магазин О.С.К. в Рогатині (1932 р.). Низовий кооператив доставив кілька мішків збіжжя.

І ДЕНЬ ІДЕ, І НІЧ ІДЕ . . .
І, ГОЛОВУ СХОПИВШИ В РУКИ,
ДИВУЄШСЯ: ЧОМУ НЕ ЙДЕ
АПОСТОЛ ПРАВДИ Й НАУКИ?

5. XI. 1860. Петербург.

Магатма Ґанді

30 січня ц. р. молодий індієць чотирма пострілами замордував найвизначнішого провідника індійського народу Магатму Ґанді. Вістa про смерть Ґанді сколихнула увесь світ. Його портрет, опис життя та характеристику його праці подали майже всі часописи світу на перших сторінках. Магатма Ґанді належить до тих великих людей, які свою велич здобувають не короткотривалими голословними фанфарами пропаґанди, але послідовною і глибоко продуманою працею для свого народу, витискаючи нею в історії Індії і всього людства слід на цілі тисячоліття.

Магатма Ґанді — це „Душа Індії", „Апостол національного, соціяльного і політичного визволення". Він творець незалежної індійської Держави. Ґанді — найпопулярніша людина сходу і одночасно найбільший велетень духу і думки сучасности. Він зразок людської шляхетности доброти, справедливости та неосяжно високої моралі; невгнутий борець за права соціяльно і національно поневолених і покривджених, — ходяча доброта і втілення сумління. Ґанді — це новітний апостол і володар людських душ. І багато багато епітетів можна було б ще наводити, одначе ними не дасться вповні цю феноменально-многогранну і величну постать схарактеризувати.

Для нас кооператорів постать Ґанді особливо близька і цінна тим, що він належав до найвидатніших кооператорів і кооперативних діячів сходу. На жаль, не маємо під руками джерельних матеріялів, щоб цю ділянку праці Ґандія можна було достойно, докладно і точно висвітлити. Ми знаємо лише, що Ґанді ставив кооперативний рух в осередок своєї праці й в осередок визволення свого народу. Ґанді був свідомий того, що визволення Індії буде реальне лише тоді, коли індійці, при допомозі кооперації відбудують індійське самостійне господарство і стануть економічно незалежними від закордону. Лише глибоке знання кооперативних засад та кооперативного руху скермували його діяльність у бік практичної кооперативної праці серед свого народу. Кооперативні засади економічної розбудови народнього господарства в Індії найшли плодючий грунт. Ґанді, цей апостол визвольної ідеї знав, що політична незалежність без економічної — це лише пів дороги до визволення народу. Тому індійські кооператори, йдучи за його вказівками, розбудували кооперативні підприємства і при їх допомозі звільнились від майже безконкуренційної чужої торгівлі й чужих товарів. Клич „свій до свого по своє" був кинутий у народні маси і найшов могутній відгук. Ґанді послідовно переводить кооперативні ідеї в практичному житті, без проливу крови і революції веде індійський нарід до господарського добробуту й політичної незалежности. Він закликає свій народ до безкровного опору чужій владі, за допомогою т. зв. не-насилля, а об'єднані маси дають подивугідній приклад безкровної боротьби за свої права та ідеали.

Ґанді довів свій нарід до політичного визволення та створення незалежної Індії, а це значить, що він вів свій нарід правильним шляхом. Ґанді проповідує високо гуманні ідеї не лише серед свого народу, але й серед чужинців, маючи в цілому світі своїх і свого народу прихильників.

Ґанді живо цікавився життям і визвольними змаганнями інших недержавних народів. Один із наших земляків, що мав нагоду в 1931 році в Парижі особисто розмовляти з Ґанді оповідає, що Ґанді цікавився між іншим і українським питанням і кооперацією та навіть знав про пацифікацію в 1930 році в Галичині. В розмові з українськими представниками Ґанді подав українцям таку раду: „Ви українці, — говорив Магатма, — мусите творити своє власне і сильне господарство. Ви не маєте зброї у руках, але, розбудовуючи свою кооперацію, ви йдете до сили. Ви мусите творити силу вашого духу, силу національного опору, перед яким заломиться й найсильніша зброя ваших ворогів".

Як бачимо, Ґанді дає пораду нам на підставі свого великого досвіду і знання та на основі своєї віри і певности, що його вказівки доведуть до наміченої мети. Ґанді мав щасти ще за життя переконатися, що його шлях був правильний.

Роздумуючи над цими простими, але заразом глибокими словами поради Ґанді для українців у 1931 р., бачимо, що порада ця дуже актуальна ще й тепер, зокрема в наших невідрадних еміґрантських умовах. Хочеться, щоб слова поради новітнього апостола скріпили ряди не лишень наших кооператорів, але й тих, що кооперативного руху, не доцінюють або цілком неґують. Особливо ці слова поради цінні для тих, що в умовах еміґрантських злиднів зневірюються та духово заломлюються. Велична ідея добровільного єднання людей для поліпшення свого добробуту побудована на кооперативних засадах нехай буде тією силою, що збереже нас од розкладової чужої роботи, а постать і трагічна смерть Ґанді хай пригадує нам і гартує нашу волю до переможної правди.

інж. М. К.

Рідна хата Тараса Шевченка. Мал. Т. Шевченко.

Роля господарства України в СССР

НА ТЛІ ОСТАННЬОГО П'ЯТИРІЧНОГО ПЛЯНУ

(продовження)

Сільське господарство України, його роля і п'ятилітній плян СССР.

В народньому господарстві України сільське господарство займає перше місце. Сільсько-господарські продукти становлять найважливіший продукт українського експорту, а господарська коньюнктура наших земель залежить у першій мірі від коньюнктури на сільськогосподарські продукти.

Мало в світі є таких країн, які мали б такі корисні умови для сільського господарства як Україна. Три четвертини українських земель — це родючий чорнозем, найкращий ґрунт під вирощування зернових і всяких інших хліборобських культур. Тепле літо і рівномірні атмосферичні опади дозволяють вирощувати всі рослини помірковано смуги. Не диво, що Україна, від віків була хліборобською; ще на УІІ—УІІІ століть до Р. Хр. була хлібницею старої Греції, а пізніше, до першої світової війни, була хлібницею майже цілої Европи.

Війна й революція принесли великі зміни в сільському господарстві України. Сільське господарство занепадає, припиняється експорт збіжжя, і доходить до того, що Україна найурожайніша країна світу, терпить жахливий голод (рр. 1921—22, і 1932—33) під час якого кілька мільйонів людей гине найстрашнішою голодовою смертю. Це була свідома большевицька політична акція, звернена виключно проти України з метою придушити і знищити всякий спротив проти СССР. В Росії тоді голоду не було, населення Росії мало тоді хліба подостатком, це одначе не перешкаджало большевикам в тому ж часі з голодної України примусово забирати рештки хліба від селян за гаслом Леніна — „український хліб пролетарським центрам", або пізніше під гаслом „суспільної колективізації на базі ліквідації куркульства (читай укр. селян.), як кляси". Тоді задано смертельний удар найбільш тривкому елементові України — українському селянству, і захитано в основах сільське господарство. Большевики свідомо і систематично винищували самостійний селянський стан, щоб на його місце запровадити колхозну систему. Офіційно, вже зовсім відкрито, ця нищівна акція почалася на ХУ. з'їзді комуністичної партії, в жовтні 1927., коли намічено нову аграрну політику в СССР, а саме: знищити кулаків і все звести в колхози і совхози. Від того часу совєтська аграрна політика весь час використовує всі засоби, щоб зліквідувати селянство як окрему, найбільш консервативну, верству, а сільські господарства „перемінити" у великі хліборобські підприємства, які можна було б повністю змеханізувати і зробити в них просто „хлібні фабрики".

Одначе всі ці заходи дали цілком протилежні наслідки: не зважаючи на 100% колективізацію механізацію і націоналізацію сільське господарство всього СССР, отже і України, не дало і досі того врожаю на одиницю (га), як давало при індивідуальній системі господарства до першої світової війни.

І мабуть тому, що досягнення хліборобства в СССР дуже малі, в останньому 5-тилітньому пляні не подається майже ніяких цифр, ні точніших вимог до сільського господарства, обмежуючись загальними ствердженнями руїни сільського господарства і загальними вимогами до нього і то дуже неясними, а саме: „вся сільсько-господарська продукція в 1950 р. має перевищити на 27% числа з 1940 р.", але які це числа не подається; далі сказано, що вся посівна площа повинна досягти в 1950 р. 158,4 міл. га супроти 157 міл. га в 1940 р. З того під зернові культури 105,7 міл. га, під промислові рослини 11,8 міл. га, на городину 12,4 міл. і на кормові рослини 28,3 міл. га. З гектара плян приписує збір 12 центнерів збіжжя. В кінці плянується збільшити стан рогатої худоби на 65,3 міл., овець і кіз на 121,5 міл., свиней до 31,3 міл., а коней до 15,3 міл. штук. І це майже все. Взагалі хліборобство і сільське населення, які в останній війні понесли дуже великі втрати, потрактовано в останньому 5-тилітньому пляні дуже поверховно і майже конспіративно.

Чому „конспіративно"? — бо з поодиноких даних не видно, як приходити до тих чисел. Нічого не згадується про відбудову знищених сіл і селянських хат, ані про спосіб відбудови колгоспних господарств знищених війною. Лише подається кілька сухих цифр, а в доповіддях представників України на засіданні Верховного Совєта СССР 18 березня 1946 р. — подаємо за „Правдою" ч. 67. з 20. 3. 46. — говорять загально, що „Україна значно розширить посівну площу, зокрема садів і виноградників і випродукує багато доброго вина білого і червоного. А хліборобство повинно дати стільки хліба, м'яса, цукру і сіл. госп. сировини, що можна буде задовольнити всі потреби (промова Корнійця і Грушецького)".

Спробуємо все таки розконспірувати цей плян, щоб побачити наскільки хліборобство СССР, а зокрема України, поступило наперед.

Перш за все треба відзначити, що заселений район СССР становить близько 2,4 міл. кв. км. тобто трохи більше, чим 1/10 усієї території СССР, на якій живе приблизно $^2/_3$ усього населення. Решта $^1/_3$ населення заселює $^9/_{10}$ території СССР — це Сибір, далекий схід, далека північ і степи. Можливості збільшити посівну площу ще дуже великі; як збільшувано цю площу, показує нам нижче наведена таблиця:

Посівна площа в СССР (в міл. га) в рр.:

	1913	1928	1929	1930
Усієї площі	105	113	118	127,2
З того УССР	23	25	25	25,2
СССР (без УССР)	82	88	93	102,0
	1934	**1938**	**1941**	**1950**
Усієї площі	131,5	136,9	157	158,4
З того УССР	24,0	25,6	—	30,5
СССР (без УССР)	107,5	111,3	—	127,9

З цієї таблиці бачимо, що посівна площа України в порівнанні до збільшення посівної площі у всьому Сов. Союзі зменшується.

І коли в 1928. р. вона становила ще 22%, то в 1938 р. зменшилася на 19% і цей відсоток плянується і на 1950 р., тоді коли в цілому СССР посівна площа зросла від 1938 р. на 16%, це вказує на те, що Сов. Союз свідомо пересуває не тільки розбудову промисловости, але й розбудову сільського господарства на корінні російські землі.

Найкраще це пересунення бачимо у таких показниках (%%):

Роки	1913	1928	1929	1930
УССР	22,0	22,0	21,2	19,8
СССР (без УССР)	78,0	78,0	78,8	80,2
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0
Роки	**1932**	**1934**	**1938**	**1950**
УССР	19,6	18,0	19,0	19,2
СССР (без УССР)	80,4	82,0	81,0	80,8
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Ще гірше представляється справа із збором збіжжя, про що говорять такі цифри:

Роки	1913		1937	
	(збір усього збіжжя в міл. цент.)			
СССР (без України)	726	78%	923	83,6% + 27%
Україна	205	22%	180	16,4% — 12,2%
Разом	931	100%	1103	100% + 18,79%

Не маємо, на жаль поданої плянованої цифри збору збіжжя для УССР в 1950 р., щоб перевірити,

чи ця тенденція зменшити ролю України в продукції збіжжя поступає далі, чи процес цей стримано.

На основі порівнання плянованих посівних площ під збіжжя (86,1 міл. га для СССР і 19,6 міл. га для УССР) і плянованого збору 12 центнерів з га виходить, що в 1950 р. СССР дасть 81,8%, а УССР 18,2% усього збору збіжжя, тобто відсотково дещо більше чим 1937 р.

Шукаючи за порівняльними цифрами для ост. п'ятирічки в сіль.-господарстві, знаходимо їх не в 1940 р. але в пляні на 1941 р., які годяться цілковито, а саме:

	вся посівна площа	збіжжя	кормові рослини	пром. рослини	городина і інші
1941 р.	157	111,0	22,5	12,0	11,5
1950 р.	158,4	105,7	28,3	11,8	12,6

Як бачимо посівну площу в пляні збільшено на 1.4 міл. га, але зменшено площу під вирощування збіжжя на 5,3 міл. га, площа промислових рослин і городини лишилася майже без змін, зате значно збільшено площу під вирощування кормових рослин. Цю тенденцію видно в господарстві СССР вже від довшого часу, вона виступає теж і в УССР.

Ці зміни бачимо ще наглядніше з відсоткового порівнання для СССР і УССР.

Рід культур:	1913 СССР	1913 УССР	1928 СССР	1928 УССР
Збіжжеві	89,0	90,0	82,0	79,0
Технічні	5,0	4,0	8,0	9,0
Незбіжжеві	4,0	3,0	7,0	9,0
Кормові	2,0	3,0	3,0	3,0
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Рід культур:	1935 СССР	1935 УССР	1938 СССР	1938 УССР
Збіжжеві	77,0	75,0	75	69
Технічні	8,0	9,0	8	9
Незбіжжеві	8,0	8,0	7	9
Кормові	7,0	8,0	10	13
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Вирощування кормових рослин коштом збіжжя — це нова тенденція в господарстві СССР яка датується від ХУІІ. з'їзду партії, що відбувся в січні 1934 р., коли Сталін, роблячи підсумки колективізації, відзначив, що стан і годівля худоби незадовільні і що цю проблему треба трактувати як дуже важливу для сільського господарства. У 1950 р. плян передбачає збільшення площі під вирощування рослин на 18%. І це треба вважати за великий поступ в сіль. господарстві СССР і УССР, бо годівля худоби, зокрема для України, може мати велике значення. Кормові трави, які поширюються — це головно конюшина, люцерна і ін. зелені паші, досі мало поширені на Україні. Вирощування зелених паш має корисний вплив на плодозмін і на збільшення врожаю збіжжя.

Щоб одначе використати ці кормові рослини, треба мати подостатком худоби, тим часом стан худоби в СССР, а тим паче на Україні, незадовільний і не передбачується в пляні його збільшення.

Стан худоби до 1938 р. можемо порівняти із звіту Сталіна за 1938 р.; коли до нього додамо плян на 1950 рік, то відразу будемо мати картину усіх змін, а саме:

Роки	1916	1929	1930	1931
	Стан худоби в СССР (в міл. шт.):			
коні	35,1	34,0	30,2	26,2
рог. худоба	58,9	68,1	52,2	47,9
свині	20,3	20,9	13,6	14,4
вівці й кози	115,2	147,2	108,8	77,7
Разом	229,5	270,2	204,8	166,2
Роки	1933	1934	1938	1950
	Стан худоби в СССР (в міл. шт.):			
коні	16,6	15,7	17,5	15,3
рог. худоба	38,4	42,4	63,2	65,3
свині	12,1	17,5	30,6	31,3
вівці і кози	50,2	51,9	102,5	121,5
Разом	117,3	127,5	213,8	233,4

Як бачимо плян загального поголів'я худоби на 1950 р., не вважаючи на прилучення великих українських, литовських, білоруських, естонських і ін. теренів, не багато більший, як був в 1938 р., і далеко менший чим у 1929 р. Це свідчить про велике спустошення сільського господарства останньою війною, і то головно на українських землях, чого не дається заховати і в пляні. Варто ще порівняти стан худоби з цілого СССР до стану худоби України, приймаючи стан з 1916 р. за 100.

Роки	коні СССР	коні УССР	рогата худоба СССР	рогата худоба УССР
1916	100	100	100	100
1928	—	89,4	—	109,8
1933	47	41,2	65	53
1935	45	40,7	84	74,0
1938	50	47,3	104	97,1
1950	44	—	110	—

Роки	вівці СССР	вівці УССР	свині СССР	свині УССР
1916	100	100	100	100
1928	—	108,1	—	119,8
1933	44	38,1	110	99,5
1938	89	66,8	150	146,2
1950	105	—	154	—

Як бачимо стан худоби, в порівнянні до 1916 р. був процентово вищий в цілому СССР, ніж на Україні, що вказує на особливе занедбання сільського господарства України.

Помітно ще й те, що до останньої війни найбільший приріст худоби свиней і овець бачимо в приватному господарстві, тобто у колгоспників, робітників і одноосібняків, зате в колгоспах і радгоспах було більше лише коней. Це бачимо з такого зіставлення:

		1933	1934	1935	1938
			(в міл. штук)		
Коней:	совхози	1,4	1,8	1,9	2,2
	колхози	10,1	9,9	11,5	13,5
	приватні	4,8	3,9	2,9	1,8
Рог.худ.:	совхози	4,1	5,0	5,0	4,6
	колхози	9,2	9,9	12,4	18,3
	приватні	24,5	27,5	31,8	40,3
свині:	совхози	3,0	5,0	4,9	3,4
	колхози	3,0	3,7	4,7	7,5
	приватні	5,9	6,8	13,0	19,7
вівці:	совхози	8,2	9,2	10,0	10,8
	колхози	12,2	13,9	18,3	35,2
	приватні	29,6	28,9	32,8	56,5

Як розподілений стан худоби тепер, важко сказати, бо знову брак даних.

За рахунок збільшення вирощування рослин плян передбачає збільшення пересічного удою молока в рік у порівнянні до 1945 р. на 67%, не подано одначе, як великий цей удій. У 1933 р. становив він 1080 л. на рік, хоч за пляном на 1937 р. мав бути 1350 л. в рік.*)

Середній річний удій від корови в СССР і на Україні нижчий як у других краях, напр. у Данії 1934 р. 3,400 л., у Німеччині 1929 р. 2220 л., у Фінляндії 1929 р. 2000 л., в Новій Зеляндії 2,800 л. а в США 1940 л.

Про збіжжеві культури сказано в пляні, що збір з га в 1950 р. повинен становити 12 центнерів — це можливо, хоч досі практично в СССР цього недосягнуто, навіть в 1937 р., хоч це єдиний рік, що дав найбільшу врожайність з га. За весь час існування колхозносовхозного господарства на Україні воно не дало ні разу вищого збору збіжжя як напр. в останній рік (1913) перед першою світовою війною. Це бачимо з офіційних даних про

*) (дані за 1950 р. пляновані, за інші роки осягнені; всі статистичні дані для СССР подаємо за д-ром О. Шіллером, а для України за д-ром В. Кубійовичем і В. Садовським — див. список літератури).

врожайність основних культур в центнерах з га, а саме:

Роки	1913	1933	1935	1938
всі зернові культури	10,0	7,9	7,7	9,1
цукрові буряки	189	74,2	136,2	160,3
картопля	88	44,0	73,0	67,9

Була справді вища врожайність зернових культур 1937 р. з га від 1913 р. на 0,4., одначе вона не дала вищого гуртового збору, бо в тому році засіяно збіжжям меншу площу, ніж у 1913 р. Для порівнання варто згадати, що середній збір збіжжя з га в інших краях значно вищий, напр. в Польщі в 1935 р. з га зібрано 13 центнерів збіжжя, 195 центнерів цукрових буряків і 114 центнерів картоплі, в Данії в 1931/32 р. з га зібрано 29,8 центнерів пшениці, а 17,6 центнера жита і 168,4 центнера картоплі та 320 центнерів цукрових буряків, такіж збори з га в Німеччині, Бельгії Голляндії та інших країнах.

Коли зважити, що Україна має найкращу в Европі землю і одночасно найменший збір з 1 га, то відразу розвіється легенда совєтської пропаґанди про високу колхозну продуктивність. Навпаки, ми бачимо що осяги совітського колхозного господарства є найбільш відсталі з усіх евр. країн.

Коли навіть в 1950 р. сільське господарство УССР осягне збір збіжжя 12 центнерів з га, то в порівнянні напр. до Німеччини (яка має майже найгіршу землю в Европі) буде становити всього 64% німецького збору з га (1932 р. в Німеччині збір з га 19,7 цент). З цього порівнання можемо зробити висновок про врожайність, а саме: що врожайність зернових культур залежить не лише від якости грунту і кліматичних умов, які на Україні є може найкращі, але від степені хліборобської культури та від політично-державної системи. І тому найкращий урожай покищо мають не країни з добрими природними умовинами, але ті, що мають найвищу хліборобську культуру і можливості свобідного господарського розвою, тобто такі як: Данія, Бельгія, Німеччина, Голляндія, Франція, а навіть Італія і Естонія, зате найнижчий урожай мають СССР і УССР.

Остання п'ятилітка небагато обіцяє в тому напрямі зробити і на поправу не можна сподіватися.

Варто ще замітити, що 86% збіжжя, 75% кормових рослин, 43% городини і 90% промислових рослин мають виплекати в колхоспах а решта в радгоспах і на присадибних землях. Розподіл посівної площі в 1938 р. — подаємо за В. Кубійовичем — був на УССР такий: Радгоспи 9,1%, колгоспи 83,4%, колгоспники 5,6% і одноосібняки 1,9%, це відношення мабуть буде відповідати і теперішньому станові по прилученні західньо-українських земель, де масово переведено вже примусову колективізацію.

Вкінці треба було б нам ще коротко розглянути проблему забезпечення укр. людности збіжжям і обчислити збіжжеві лишки, які УССР повинна віддати в розпорядження центрального уряду СССР. Приймаючи, що вся запланована площа буде засіяна, тобто 19,6 міл. га, і що намічений збір збіжжя, з га 12 центнерів, теж буде осягнено, то 1950 р. збір усього збіжжя повинен дати 235,200.000 центнерів, що майже рівняється зборові збіжжя з 1938 року, який становив 239 міл. центнерів (198 міл. схід. Україна, і 41 міл. західня Україна — подаємо за В. Кубійовичем „Географія України" ст. 394), тобто збір у 1938 р. був більший чим плянується на 1950 р.

Приймаючи, що усього населення України буде 40 міл. (на 1. 1. 1933 р. було на всіх укр. землях 47,657 міл.; відтягнути воєнні втрати 12,5 міл. і додати природний приріст) то на 1 мешканця припало б у 1950 р. 588 кг. збіжжя; з того 30% треба відрахувати на насіння, фураж і господарські потреби і коло 40% на потреби держави, то на голову населення залишиться 30% або 176 кг. в рік, тобто не цілого 0,5 кг. денно, не враховуючи туди картоплі й городини. Середньо на 1 мешканця СССР, (рахуючи 210 міл. насел.). припадає 612 кг. збіжжя, або на 24 кг. більше чим на Україні, це треба пояснити тим, що Україна має густіше населення — на 1 км². хліборобської площі на Україні припадає 95,2 сільського населення, тоді коли середня густота на всі землі СССР на 1 км². припадає лише 52,1 хліборобського населення.

Не зважаючи на достатнє забезпечення центральних земель Росії власним збіжжям уряд СССР ще по „батьківськи" вимагає — так як у казці про мачуху, що мала одну власну доньку й шість пасербниць яким купила по колачі, але кожна з пасербниць мусіла поділитися з її донькою по половині — щоб Україна „добровільно", шляхом примусового стягнення, 30-40% збіжжя віддала до диспозиції центрального уряду, чи як офіційно говориться „для центральної потребляющей полоси". Не диво, що відтак населення України голодує, тоді коли населення Росії голоду не відчуває, бо крім свого збіжжя одержує ще збіжжя з України; у 1950 р. Україна буде мусіла віддати коло 94,08 міл. центнарів збіжжя рахуючи лише 40% збору, хоч в останні роки перед ост. війною, з України забирали навіть 50% збору і більше, не вважаючи зовсім на потреби місцевого населення. Цікаво, що „уряд" УССР ніколи не відважується боронити інтересів своєї „держави", тільки послушно виконує ролю екзекутора.

Порівнюючи збір збіжжя на землях України із збором інших країн бачимо, що Україна була і є головним продуцентом пшенці.

Щодо кількости, то збір пшениці на українських землях становить 8% світового збору і 35% загально-совєтського збору. Без України СССР бракувало б пшениці, і він мусів би її імпортувати, тим часом СССР українську пшеницю експортує. До першої світової війни експорт української пшениці становив 20% світового експорту, або 98% російського експорту; за совєтських часів цей відсоток знизився, бо знизився збір збіжжя, але все таки єдина Україна доставляє для СССР збіжжя на експорт. На жаль немає точних даних за останні роки, але для порівняння вистачить назвати роки 1909 і 1932/34 і так:

Роки	1909/13	1932/34
Україна мала лишків збіжжя	8,6 міл. т.;	3,6 міл. т.
Вивезено в ті рр. з Росії	10,8 міл. т.;	1,8 міл. т.
Лишки СССР без України	+2,2 міл. т.;	—1,8 міл. т.

Ці цифри говорять самі за себе, поминаючи те, що 1932/34 — це роки насильної колективізації і найнижчого збору на Україні. Нормально тих лишків далеко більше.

В останній час СССР вивозить українське збіжжя до країн, які є під його впливом, напр. вже в 1947 р. СССР зобовязавося доставити 200,000 тонн пшениці для Чехословаччини, 80,000 тонн збіжжя для Румунії і 40,000 тонн збіжжя для Фінляндії, щоб не допустити тих країн до співпраці з США і щоб паралізувати господарський плян Маршала ...

Роля сільського господарства України в СССР за останнім 5-тилітнім пляном зводиться до того, що б вивести з України якнайбільше сільсько-господарських плодів, головно збіжжя, в Московію або на експорт, при якнайменших інвестиціях в сільське господарство України з боку держави чи на відбудову українських сіл, знищених ост. війною. Це останнє мусять зробити селяни, чи колгоспи самі, на власний рахунок.

Для обробітку землі сільське господарство СССР буде мати до диспозиції в 1950. р. всього 15,3 міл. шт. коней, або на І коня 10,3 га посівної площі. Крім цього, мають в 1950 р. продукувати 112,000 шт. тракторів річно, або 1 трактор на 1415 га землі річно; із усіма старими засобами рахують, що СССР в 1950 р. буде мати 325,000 всіх тракторів або 1 трактор на 475 га землі. Чи це вистачить для можливої обрібки всієї землі питання досить сумнівне.

Основною лінією аграрної політики в ост. пятилітнім пляні для цілого СССР є: за всяку ціну піднести рівень с. господарської продукції до стану, який був до першої світової війни і його перевищити, бо це лягає важкою плямою на сов. господар-

ство, що воно не вважаючи на найбільші зусилля держави і голосну механізацію сільського господарства, не може дорівняти примітивному господарству царської Росії; це вказує на велику відсталість і нежиттєздатність колхозної системи. Крім цього, п'ятилітний плян хоче забезпечити більш задовільно харчами міста і фабичині центри, які досі живуть майже на голодових пайках і чого не дасться закрити перед спостережливим оком чужинців. Обидва ці завдання СССР не зможе виконати задовільно без допомоги українських земель і українського збіжжя і тому треба припускати, що в тій п'ятилітці буде не менший натиск на укр. населення з боку цент. влади, як був у попередніх п'ятилітках.

А такий натиск доводить, як знаємо з досвіду минулих років до голоду й нужди. І тому українське село й українські селяни від нової п'ятирічки не очікують і не можуть очікувати нічого доброго крім нового грабунку як це було й досі, тобто повного поневолення „модерним" державним капіталізмом, що ховається під плащиком соціялізму і соціялістичних ідей.

(Продовження буде.)

А. К-р.

Переселенські справи

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ТИМ, ХТО ЕМІҐРУЄ ДО США.

Багато наших людей має афідавіти до США, але практично не знають, як і де полагодити всі приписані формальності, щоб остаточно виїхати з Німеччини. З цією метою містимо інформацію одного нашого еміґранта, що вже виїхав до США і звідси прислав опис цілого перебігу полагоджування всіх формальностей в різних урядах. Інформацію цю реферуємо за „Інформаційним бюлетенем" ГУПР.

I Загальні зауваження.

Всі особи, що бажають виїхати до Америки, принципово можуть це зробити тоді, коли мають афідавіт і коли перейдуть цілу приписану процедуру контролі.

Афідавіт може бути індивідуальний, виставлений для даної особи родиною з Америки чи іншою заможною особою, або колективний, виставлений, добровільною організацією (volontary agency) з власного бажання чи на основі індивідуального афідавіту чи іншого писаного документу.

Загальні вимоги, які існують щодо індивідуальних афідавітів такі:

1. щоб його виставила особа заможна;
2. щоб він був зложений згідно з приписаною формою у публічного нотаря в США;
3. щоб у ньому були всі дані про перебрання повної матеріяльної відповідальности за еміґранта в Америці, а також під час подорожі (кошти подорожі і утримання);
4. щоб при ньому були відповідні виписи з конт установ, де виставитель передержує свої заощадження, та щоб була подана оцінка його маєтку нерухомого та рухомого;
5. щоб він не був задавнений;

Процедура контролі. Кандидат на еміґрацію до Америки спочатку повинен виповнити відповідні запитники консуляту.

Запитники можна одержати або прямо в консуляті, або в добровільних організаціях, спеціяльно для того управнених.

Раніше до запитників не треба було додавати жадних документів. Тепер консулят жадає документів: а) нотаріяльної копії метрики народження, б) нотаріяльної копії метрики вінчання, розводу, чи вдовства, в) свідоцтва моральности і непідсудности від німецької поліції, г) свідоцтва про перебування в американській зоні, д) фото-копії афідавіту.

Запитник треба виповнити короткими і ясними відповіддями, спеціяльно звертаючи увагу на справу вивозу до Німеччини на примусові праці в ній. Виповнений запитник подається інституції чи організації, яка дала його еміґрантові. Пізніше запиники надходять до консуляту, і там закладається картотека кандидата на еміґрацію і починається процедура контролі. Запитник перевірюють покликані до того чинники; перевіряють, чи нема кандидата в центральних списках воєнних злочинців. Потім провадиться пряма контрола органами СІС.

Прямим допитом представники СІС контролюють правдивість даних поданих у запитнику, та доповнюють їх ще загальними запитами. На закінчення прямого допиту звичайно треба протокол потвердити також свідченням 2 або 1 свідків, що знають кандидата на еміґрацію довший час.

По прямій контролі СІС запитник передається до консуляту, а звідти до Emigrants Assembly Center u. Funk-Kaserne, München, де міститься картотека і відповідно до квоти, на яку претендує еміґрант, визначують чергу. Квота нормально залежить від місця народження. У Функ-Касерне можна інформуватися у бльоці 19 про стан справи та довідатись про приблизний час виклику на Функ-Касерне. Еміґрантів до цього табору викликають коли дійде квотне число, спеціяльним листом, на якому зазначені й документи, які треба брати з собою. Покликання до Функ-касарень ще зовсім не тотожне з видачею американської візи, а тому не треба ліквідувати ані помешкання, ані своєї праці, лише взятм відпустку. Слід узяти з собою документи, що доказують примусовість вивозу до Німеччини та працівні книжки або інші документи праці, які будуть пізніше потрібні під час розмови з консулем. Крім того обов'язково треба мати афідавіт, який відразу ж по прибутті до Функ-касерне треба пред'явити при першій же реєстрації, бо без цього не приймуть до табору. Самий табір погано організований, в кімнатах холодно, жінки мешкають разом із чоловіками, харчування несмачне і недостатнє, ніякого культурного життя. В таборі є приватна кантина, де можна купити оселедці, яблука і різні дрібниці. Є також кіоск, де продають часописи і книжки. Кожен, хто перебуває в таборі, зобов'язаний до праці в ньому хіба буде від неї спеціяльно звільнений. У Функ-касерне кандидат перебуває час, потрібний для перейдення процедури контролі. На 3-ій день треба сподіватися виклику на пробу крови (реакцію Вассермана). Оголошення про всякі виклики щодня вивішують на дошці біля бльоку 19. Одночасно починаються щеплення проти різних хворіб. Крім того щодня є т. зв. курси американізації на яких представники доброчинної американської організації знайомлять з США та їх особливостями, подаючи також загальні відомості про саму подорож до Америки. Саме в цей час слід зфотоґрафуватись у таборового фотографа, бо треба мати 4 фотографії (6×6) на матовому білому папері, при чому зніматись треба на білому тлі en face (з обома вухами).

Приблизно по 3-х днях після проби крови, якщо вона дала добрий результат, кандидата на еміґранта викликають до консуляту на рентґен. Рентґенування відбувається на малому апараті і лише у випадку коли б при цьому виказалось щось підозріле, випадок рентґенують ще раз на велике фото, а в разі потреби передають кандидата на дальше лікарське дослідження німецьким спеціяльним установам. Вислід рентґенування треба вважати надзвичайно важливим. Тому що є спеціяльний закон, який забороняє в'їзд до США особам, що протягом останніх п'яти років хворіли на туберкульозу. Отже треба мати рентґенову фотографію, зроблену 5 років тому, що доказувала б, що стан легенів залишився без змін. Взагалі справі вислідів рентґенуваня треба присвятити спеціяльну увагу.

II. Консулят.

Якщо рентґен дав добрий вислід, за кілька днів кандидата викликають до консуляту на прямий огляд й документацію та розмову з консулем. Йдучи

на цей виклик, треба взяти з собою всі потрібні документи згадані на початку статті. До потрібних документів, спеціяльно до метрик, треба мати по 2 фотокопії, завірені у публічного нотаря. Добре мати також англійський переклад від спеціяльного судового перекладача. В консуляті відбувається прямий медичний огляд американським лікарем. Оглядають зір без окулярів і в окулярах, далі горло, зуби, щитовидну залозу, загальну будову тіла, легені через вистукування і вислухування, пропуклини, ноги. Старшим людям здебільшого мірять тиснення крови. На загал лікарський прямий перегляд не занадто важкий. Після нього йде розмова з секретаркою-перекладачкою, яка перебирає документи, фотографії та списує декілька анкет, в яких докладно перебирає все життя кандидата на еміграцію, починаючи від 14 років життя. Відповіді на запитання неповинні бути занадто докладними, натомість по можливості ясні. На анкетах у горішньому лівому чи правому кутку звичайно буває написане ім'я консуля, до якого приділено кандидата. Через кілька годин слідує пряма розмова з консулем чи з одним із віце-консулів. Розмова відбувається за посередництвом перекладачки - секретарки. Рідше, якщо кандидат говорить по-англійському чи по-німецькому, розмова йде з консулом безпосередньо. Розмова йде в рямках анкети, деякі відповідії треба підперти документами, які по перегляді консул повертає. Відповідати слід коротко і ясно. Після розмови складається присяга, і кандидат підписує запитники. Це означає, що консул вважає вислід розмови задовільним та передає справу генеральному консулові з пропозицією видати візу. Консулят принципово жадає, щоб кожен афідавіт був зареєстрований в одній з визнаних добродійних організацій. Видача візи відбувається через тиждень після розмови з консулем. Одначе трапляються випадки, коли в наслідок якихось спеціяльних обставин візу видають аж по 6-8 тижнях. Список виданих віз вивішується на таблиці оголошень біля бльоку 19.

III. Табір Бремен.

Видача візи є для еміґранта сигналом для ліквідації своїх особистих справ та до підготовки до виїзду до переходового табору в Бремені. Треба при цьому звернути увагу на свій багаж. Інформації що їх подають в Мюнхені відносно багажу, такі:

1) на особу дозволено брати до 70 кг.
2) дорогоцінності можна брати лише в кількості для персонального вжитку,
3) можна брати коштовні предмети, власність і уживаність котрих є безсумнівна,
4) можна брати збірки поштових марок,
5) можна брати професійне знаряддя праці, якщо воно міститься в опакуванні не більшому, ніж пересічна валіза,
6) фотографії і писані речі та книжки підлягають цензурі,
7) можна мати фотоапарат,
8) подушки й накриття можна брати, кухонний посуд ні.

Багаж треба розділити на важкий, що піде вже з Мюнхену окремо від еміґранта, та легкий, який еміґрант візьме з собою у вагон. Важкий повинен мати міцніше опакування, легкий береться в нормальних валізках. Транспорти з Мюнхену до Бремену оголошуються спеціяльними оповістками на таблиці біля бльоку 19. Еміґрантів перевозять потягами. Кожен має сидяче місце в особовому вагоні. Вагони опалені, але не освітлені. Харчування в дорозі американськими пачками та гарячою кавою. Хліб, овочі, цукор, посуд слід обов'язково взяти з собою. Дорога триває від 24 до 48 годин. Перед від'їздом буває легка лікарська контроля та здавання ДП-карток і кеннкарти. Перед вантаженням відбувається перегляд багажу. Табір у Бремені не зруйнований добре організований. Кімнати чисті, світлі та з центральним огріванням. Жінки мешкають із дітьми в окремих бльоках. Кімнати на 5-10 людей, ліжка добрі з повною постільною білизною. Харчування в їдальнях культурно сервіроване і гігієнічне, але кальорійно абсолютно не вистачальне та дуже одноманітне.

При приїзді переглядають ручний багаж та відбирають харчові продукти, залишаючи цукор, овочі і не відкриті консерви. Лікарський перегляд і дезинфекція легкі. Реєстрація проходить швидко. У таборі де перебувають 10 і більше днів, чекаючи на парплав, є читальня, відпочинкова заля, курси англійської мови, часами кіно, концерти, танці, одначе на загал культурне життя табору бідне. Національні Богослужби відбуваються лише у випадку, коли між еміґрантами є відповідний священник. Пошта доходить регулярно щодня. У таборі є душ та голярня. Американською поштою еміґранти користати не можуть, лише німецькою. Заморський транспорт еміґрантів провадить т-во „U.S. Linos". Пароплави відходять з Бремен — Havon (60 км. від табору) вліті двічі на місяць, зимою рідше. Виїзд відбувається по черзі, але перевагу мають родини з дітьми та старі.

IУ. Довіз до пристані і вантаження.

Еміґрантів довозять до пристані потягом. Харчування до пароплаву забезпечене. Перед виїздом із табору в Бремен відбувається знову лікарська контроля. На пароплаві займають місце відповідно до квитка який видають у Бремені за 2 дні перед виїздом до пристані. Перед відїздом з Бремену слід сконтролювати свій важкий багаж, треба мати приготовлені приблизні списки речей для декларації. На пароплаві жінки з дітьми також мешкають окремо від чоловіків. На особу видають по 5 шил. на дрібні видатки. По приїзді до Америки відбувається ще одна лікарська контроля, після чого еміґрант повинен сконтактуватися з добродійною організацією, за допомогою якої він їхав, а щойно після того може зустрітися з ріднею, навіть тоді коли вона вийшла до пристані в Нью-Йорку.

Міжнародний господарський

ОГЛЯД

Сучасна світова торгівля в наслідок військових подій була майже зруйнована. Процес відродження торгівлі почався з другої половини 1945 р. і досі не осягнув ще довоєнного стану. У світовому господарстві далі панує якийсь заколот і навіть деяка парадоксальність. Нижче перелічені явища це підтверджують.

Напр. США експортують вугілля до . . . Англії, тієї самої Англії, що була найбільшим експортером кам'яного вугілля. Також США експортують килими до Індії, чай до Туреччини і . . . навіть макарони до . . . Італії. До війни макарони були одним із головних предметів експорту Італії . . .

Або: Англія всіма можливими засобами намагається посилити свій експорт, і вивозить тепер навіть такі товари, яких брак сама Англія дошкульно відчуває у власному краю, і це робить для того щоб тільки осягнути активний торговельний балянс. Напр. з Англії недавно відтранспортовано до Норвегії 120 тисяч жіночих панчіх . . . під охороною поліції. Рівночасно в Англії найбільше подорожчали саме жіночі панчохи.

Звідомлення управління Суезьким Каналом за 1946 рік показує, що товаровий рух через Суезький Канал в порівнянні до передвоєнного руху значно зменшився і в 1946 році становить тільки 50% загального руху. Перед війною Суезьким каналом користувалось 12 держав а 1946 р. лише 5, з них 50% — це англійські кораблі.

Перед війною европейські краї експортували загально машини, цемент, штучне угноєння, сіль, алькогольні напої, товщ, головно масло, вугілля і т.д. Зараз цих усіх товарів бракує у самій Европі.

Всі европейські держави збідніли, а на арену міжнародньої торгівлі, виступили США і СССР,

які змагаються за закуп важливіших гатунків сировини і . . . за впливи над світом.

Всі вказані парадокси сучасної світової торгівлі утворилися в наслідок сучасного політичного становища і вони будуть існувати аж доти, доки життя світу не увійде в своє нормальне річище. П .В.

Перед валютною реформою в Німеччині.

В пресі з'явилися звістки про те, що на таємному засіданні Союзної Контрольної Ради досягнуто порозуміння в справі валютної реформи в Німеччині. Спеціяльна комісія має опрацювати проєкт її і лише тоді зможе вона бути подана до загального відома. В американських колах панує переконання, що розмови на тему валютної реформи в Німеччині тоді досягнуть своєї мети, коли буде досягнуте порозуміння у всіх пунктак її перепровадження. Англо-американські і совітські офіційні кола надають великої ваги валютній реформі в Німеччині і твердять, що вона спричиниться до всебічного оздоровлення німецького господарства.

„Банк німецьких країн".

Офіційні англо-американські чинники подали до відома, що в Франкфурті н/М заснований „Банк німецьких країн", з капіталом 100 мільйонів марок. Він найвища інстанція двозони у валютних та кредитових справах, його контролюватиме союзна банкова комісія, що складатиметься з представників Великобрітанії і США. Діяльність банку може бути поширена, і на інші окупаційні зони. Очікують, що Аліянтській Контрольній Раді буде запропоновано, щоб перепровадження валютної реформи в Німеччині було доручено цьому банкові. Також і тоді коли б розмови представників чотирьох великодержав не привели до конкретних наслідків і повстала потреба перепровадити валютну реформу лише в західній Німеччині, — то цю реформу мав би перевести згаданий банк.

Панує загальне переконання, що Банк німецьких країн відіграє поважну ролю в оздоровленні і розвиткові німецького господарського життя.

Польща — СССР.

У Москві підписано польсько-совєтську торговельну умову і умову про совєтську позику для Польщі. Торговельна умова передбачає досить помітне пожвавлення взаємин поміж Польщею і СССР, а її обороти на протязі п'яти літ мають досягти одного мільярда долярів. Вугілля, цукор, текстильні та інші промислові вироби мають становити предмет польського експорту до СССР. Совєти з свого боку мають вивозити до Польщі різну сировину, авта, трактори тощо. Говорячи про польсько-совєтські господарські взаємини, не можна оминути умови про кредитову доставу 200.000 тонн збіжжя для Польщі. Має вона поважно збільшити польські збіжжеві резерви і дасть можливість Польщі без імпорту збіжжя із закордону покрити всі збіжжеві запотребування до часу цьогорічних жнив.

Політика домінує над економією.

Питанню польсько-совєтських господарських взаємин багато уваги присвячує закордонна преса, підкреслюючи політичні тенденції в інтеціях польсько-совєтського зближення. Польща належала до тих країн, що вірішили приєднатися до пляну Маршала. Під натиском СССР вона відступила від свого рішення. 450 міл. долярів позички для Польщі і кредитова достава 200 тис. тонн збіжжя є совєтською рекомпенсатою для Польщі за її відступлення від пляну Маршала. Совєтська позика має бути в головному зужита на дальшу індустріялізацію Польщі, на розбудову польської металюрґії тощо. Це приведе не лише до збільшення господарського потенціялу Польщі, але й до її урбанізації, а тим самим до зменшення консервативних впливів польських мас. Торговельна умова має збільшити торговельні обороти Польщі з СССР і тим самим послабити ще в більшій мірі її господарський контакт із західніми державами.

Східній бльок держав.

Совєтсько-польські господарські взаємини поступають тими шляхами, що й совєтсько-чеські. Це не припадкове явище, так само як не припадкові і різні господарські умови, якими в'яжуться між собою поодинокі країни східньої Европи. За ініціятивою СССР відбувається процес гоподарського, а за ним і політичного об'єднання держав Східньої Европи. А стремління до дальшої індустріялізації Польщі і Чехо-Словаччини говорять про те, що ці країни повинні відіграти ролю центральних промислових районів в східньому бльоці держав.

Збільшуються резерви пшениці.

У Вашінґтоні відбулася конференція Міжнародньої пшеничної ради, в якій узяли участь представники 45 держав. Серед ухвал Ради заслуговує на увагу постанова впровадити міжнародню торгівлю пшеницею в рамки міжнародньої умови. В забезпеченні потребуючих країн пшеницею особливі надії покладаються на США, на Арґентіну і Південно - Американський Союз. Арґентіна, в зв'язку з цьогорічним добрими перспективами врожаю матиме в цьому році експортну надвижку пшениці, що сягатиме близько 4,2 міл. тонн.

Господарський занепад Европи.

По останній війні господарський стан в Европі значно підупав. У порівнянні до 1938 р. продукція деяких товарів у сучасній хвилині дуже понизилася, напр.: продукція м'яса з 11 міл. тонн впала на 6,6 міл. тонн; продукція молока й молочних продуктів з 94 міл. тонн-впала на 64 міл. тонн; продукція цукру з 6,6 міл. тонн-на 5 міл. тонн; видобування вугілля з 46,2 міл. тонн на 37,5; виріб сталі з 51,6 міл. тонн на 28,6 і т. д.

Фабрична промисловість у порівнянні до передвоєнної осягнула досі в краях: Данія 92%, Норвеґія 87%, Бельгія 88%, Франція 80%, Італія 70%, а західня Німеччина ледви 28%.

Кількість авт в США.

В США зареєстровано тепер більше чим 36 міл. авт. На кінець 1940 р. було зареєстровано 34,842.847 авт, тоді як до світової війни найбільше було зареєстрованих авт у 1936 р., а саме 26,221.000, або 205 авт на 1000 мешканців.

І. Л.

КООПЕРАТОРИ І ГОСПОДАРНИКИ!

Присилайте короткі дописи, або статті про історію та осяги ваших кооперативів і працю інших господарських установ по таборах у Німеччині, щоб хоч коротко замаркувати для майбутнього історика нашої еміґрації все те, що ми тут своєю працею створили, або творимо, — Редакція „Г.К.Ж."

Передплату на **„Господарсько-Кооперативне Життя"** приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя", Augsburg, Silcherstr. 14. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів" та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів", München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя" — орган „Об'єднання Українських Кооператорів". — Редаґує: Колеґія. — Виходить як місячний додаток до часопису „Наше Життя" Адреса для листування і грошових переказів „Our Life", Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Hq. — Civil Affairs Division 14. July 1947 Autorization A.G. 383.7. GEC — AGO. Druck: Volksblatt Günzburg.